

Syddansk Universitet

Spirende klynger i Region Syddanmark

Ingstrup, Mads Bruun; Jensen, Sidsel; Laugesen, Maria Have; Hansen, Teis; Nielsen, Lisbeth; Damgaard, Torben Munk; Møller, Kim; Freytag, Per Vagn; Mahncke, Henrik; Thybo, Mette

Publication date:
2009

Document Version
Tidlig version også kaldet pre-print

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Ingstrup, M. B., Jensen, S., Laugesen, M. H., Hansen, T., Nielsen, L., Damgaard, T., ... Thybo, M. (2009). Spirende klynger i Region Syddanmark: Status og politiske anbefalinger vedrørende klyngeudvikling. Klyngeudvikling Syddanmark ved. Syddansk Universitet. Institut for Entreprenørskab og Relationsledelse.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Spirende klynger i Region Syddanmark

Status og politiske anbefalinger vedrørende klyngeudvikling

Klyngeudvikling Syddanmark

	<p>Syddansk Universitet Institut for Entreprenørskab og Relationsledelse Engstien 1 6000 Kolding Tel: 65 50 13 64 Fax: 65 50 13 57 Web: www.sdu.dk/ier</p>
	<p>Oxford Research Falkoner Alle 20, 4. sal 2000 Frederiksberg C Tel: 33 69 13 69 Fax: 33 69 13 33 Web: www.oxfordresearch.dk</p>
	<p>Væksthus Syddanmark Forskerparken 10C 5230 Odense M Tel: 70 23 55 15 Web: www.startvaekst.dk/vhsyddanmark.dk</p>
	<p>Innovationsfabrikken Syddanmark UdviklingsCenter Haderslev Nørregade 52 6100 Haderslev Tel: 74 53 00 53 Fax: 74 53 46 67 Web: www.innovationsfabrikken.dk</p>

Indholdsfortegnelse

Sammenfatning	1
Kapitel 1. Indledning	8
Kapitel 2. Organisation	9
Kapitel 3. Centrale begreber i forståelsen af klynger	10
3.1 Centrale begreber	10
3.2 Fra lineær til interaktiv innovationsforståelse	11
Kapitel 4. Klyngedefinition og karakteristika	13
4.1 Klyngedefinition	13
4.2 Klyngers karakteristika.....	17
4.3 Klynger på forskellige udviklingstrin	18
4.4 Syv drivkrafter i klyngeudvikling	19
Kapitel 5. Metodesammendrag.....	21
Kapitel 6. Kortlægning	23
6.1 Modne klynger	24
6.2 Spirende klyngeinitiativer	26
6.3 Potentielle klyngeinitiativer.....	28
6.4 Klyngeinitiativer kategoriseret under andet.....	30
6.5 Opsummering	31
Kapitel 7. Finscanning	32
7.1 Resultater finscanning	33
7.2 Opsummering	40
Kapitel 8. Screening	41
Kapitel 9. Energiklyngen	43
9.1 Resume.....	43
9.2 Energiklyngen i Region Syddanmark	44
9.3 Kontekst.....	46
9.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på energiområdet.....	48
9.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	52
9.6 Policy	54
9.7 Opsummering	59
Kapitel 10. Fødevarerklyngen	61
10.1 Resume.....	61

10.2 Fødevareklyngen i Region Syddanmark	62
10.3 Kontekst.....	64
10.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på fødevareområdet	66
10.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	73
10.6 Policy	74
10.7 Opsummering	76
Kapitel 11. Miljøklyngen.....	79
11.1 Resume.....	79
11.2 Miljøklyngen i Region Syddanmark.....	80
11.3 Kontekst.....	82
11.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på miljøområdet.....	83
11.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	87
11.6 Policy	89
11.7 Opsummering	89
Kapitel 12. Oplevelsesklyngen.....	91
12.1 Resume.....	91
12.2 Oplevelsesklyngen i Region Syddanmark	92
12.3 Kontekst.....	94
12.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på oplevelsesområdet.....	97
12.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	98
12.6 Policy	100
12.7 Opsummering	101
Kapitel 13. Plastklyngen.....	103
13.1 Resume.....	103
13.2 Plastklyngen i Region Syddanmark.....	104
13.3 Kontekst.....	106
13.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på plastområdet	109
13.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	112
13.6 Policy	113
13.7 Opsummering	115
Kapitel 14. Sikkerhedsklyngen	117
14.1 Resume.....	117
14.2 Sikkerhedsklyngen i Region Syddanmark.....	118
14.3 Kontekst.....	121
14.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på sikkerhedsområdet	122

14.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	126
14.6 Policy	127
14.7 Opsummering	128
Kapitel 15. Stålklyngen	131
15.1 Resume.....	131
15.2 Stålklyngen i Region Syddanmark	132
15.3 Kontekst.....	134
15.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på stålområdet	135
15.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	138
15.6 Policy	141
15.7 Opsummering	143
Kapitel 16. Sundhedsklyngen	147
16.1 Resume.....	147
16.2 Sundhedsklyngen i Region Syddanmark	148
16.3 Kontekst.....	152
16.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på sundhedsområdet.....	153
16.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	160
16.6 Policy	162
16.7 Opsummering	164
Kapitel 17. Transportklyngen	166
17.1 Resume.....	166
17.2 Transportklyngen i Region Syddanmark	167
17.3 Kontekst.....	169
17.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på transportområdet	176
17.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	186
17.6 Policy	189
17.7 Opsummering	190
Kapitel 18. Turismeklyngen.....	193
18.1 Resume.....	193
18.2 Turismeklyngen i Region Syddanmark.....	194
18.3 Kontekst.....	197
18.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på turismeområdet	199
18.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder	201
18.6 Policy	203
18.7 Opsummering	205

Kapitel 19. Offentlig intervention i klyngeudvikling	208
19.1 Offentlig klyngepolitik.....	208
19.2 Kan offentlig intervention gøre en forskel?	210
19.3 Hensigter og målsætninger i regional klyngeudvikling	214
19.4 Opsummering	216
Kapitel 20. Klyngepolitik til Region Syddanmark	218
20.1 Klyngepolitik på tværs af de spirende klynger	218
20.2 Opsummering	228
Kapitel 21. Konklusion.....	229
21.1 Spirende klynger med størst potentiale	236
21.2 Spirende klynger med stort potentiale.....	236
21.3 Spirende klynger med noget potentiale	238
Kapitel 22. Litteraturfortegnelse	240
Kapitel 23. Bilagsfortegnelse.....	243
23.1 Bilag 1 – Klyngedefinitioner.....	244
23.2 Bilag 2 – Totallisten.....	245
23.3 Bilag 3 – Resultater kortlægning med opdeling efter udviklingstrin	247
23.4 Bilag 4 – Resultater kortlægning med opdeling efter kategorier.....	253
23.5 Bilag 5 – Resultater finscanning.....	260
23.6 Bilag 6 – Interviewguide til virksomheder	326
23.7 Bilag 7 – Interviewguide til F&U-institutioner	329
23.8 Bilag 8 – Interviewguide til klynger	332
23.9 Bilag 9 – Interviewguide til offentlige myndigheder	337

Figurfortegnelse

Figur 3.1: Aktørerne i et triple helix samarbejde	12
Figur 4.1: De komplementerende klyngesammenhængskrafter	16
Figur 4.2: Fire stadier i klyngers livscyklus	18
Figur 5.1: Projektets faseindeling	21
Figur 6.1: Modne klyngers beliggenhed	24
Figur 6.2: Spirende klyngeinitiativers beliggenhed	27
Figur 6.3: Potentielle klyngeinitiativers beliggenhed	29
Figur 9.1: Energisektoren	44
Figur 9.2: Oversigt over energivirksomheder	46
Figur 9.3: Investeringer i vedvarende energi og energieffektivitet	47
Figur 9.4: Klyngeinitiativerne i Energiklyngen	54
Figur 9.5: Energiklynge Syddanmark	55
Figur 10.1: Oversigt over fødevarevirksomheder	64
Figur 10.2: Danmarks styrkepositioner	65
Figur 10.3: Værdikæde for fødevareindustrien	66
Figur 11.1: Oversigt over miljøvirksomheder i Region Syddanmark	81
Figur 12.1: Oversigt over oplevelsesvirksomheder i Region Syddanmark.....	93
Figur 12.2: Krydsfelter for oplevelseserhverv.....	94
Figur 12.3: Oversigt over oplevelseserhverv	95
Figur 13.1: Plastindustrien.....	104
Figur 13.2: Oversigt over plastvarevirksomheder i Region Syddanmark	106
Figur 13.3: Udviklingen i verdens produktion af plast.....	107
Figur 13.4: Efterspørgslen efter plast til brug i fremstilling af plastprodukter	108
Figur 13.5: SWOT-matrice for plastindustrien og Plastcenter Danmark	113
Figur 14.1: Virksomheder tilknyttet Offshore Center Danmark	118
Figur 14.2: Esbjerg-virksomheder tilknyttet Offshore Center Danmark.....	119
Figur 14.3: Ulykkesfrekvens.....	121
Figur 14.4: Utsigtede udslip af kulbrintegas	121
Figur 14.5: Organiseringen af DaCoRR	125
Figur 15.1: Plotkort over virksomheder inden for den rustfri stålklynge.....	133
Figur 15.2: Stålklyngens værdikæde	134
Figur 16.1: Sundhedsområdet.....	149
Figur 16.2: Oversigt over private sundhedsaktører.....	150

Figur 16.3: Den syddanske regions specialisering inden for sundhedsteknologi	152
Figur 16.4: Udgifterne til sundhed pr. indbygger	153
Figur 16.5: Principskitse for den overordnede struktur for Det Sunde Liv	155
Figur 16.6: Health Cluster South som strategisk netværksaktør	158
Figur 16.7: Én klynge – ét klyngeinitiativ eller én klynge – flere klyngeinitiativer?.....	162
Figur 17.1: Oversigt over transportvirksomheder i Region Syddanmark	168
Figur 17.2: Udviklingen i den samlede beskæftigelse i Danmark 1997-2007.....	170
Figur 17.3: Udviklingen i passager- og godstransportarbejdet i EU 1995-2006	172
Figur 17.4: Vægten i Danmarks import og eksport i 1995 og 2005.....	173
Figur 18.1: Udvikling i kystturisme 2006-2007 fordelt på regioner	195
Figur 18.2: Udvikling i storbyturisme 2006-2007 fordelt på byer	196
Figur 18.3: Udvikling i mødeturisme 2006-2007 fordelt på regioner.....	197
Figur 18.4: Internationale turistankomster	197
Figur 18.5: Internationale turistankomster i Europa	198
Figur 18.6: SWOT for turismesektoren i Region Syddanmark.....	201
Figur 18.7: Strategi for udvikling af destinationer	204
Figur 19.1: Niveauer i europæisk klyngepolitik	210
Figur 23.1: Klyngescreening, Analyseemner - virksomheder	326
Figur 23.2: Klyngescreening, Analyseemner - F&U-institutioner	329
Figur 23.3: Klyngescreening, Analyseemner - klynger	332
Figur 23.4: Klyngescreening, Analyseemner - offentlige myndigheder	337

Tabelfortegnelse

Tabel 4.1: Typologier til bestemmelse af klyngers sammenhængskraft.....	15
Tabel 4.2: Sammenhæng mellem klyngers drivkrafter og sammenhængskræfter	20
Tabel 6.1: Resultat kortlægning – typeopdelt.....	23
Tabel 6.2: Resultat kortlægning – kategorisering af klyngeinitiativer	23
Tabel 6.3: Spirende klyngeinitiativer.....	26
Tabel 6.4: Potentielle klyngeinitiativer	28
Tabel 6.5: Klyngeinitiativer kategoriseret under andet.....	30
Tabel 7.1: Beskrivelse af vurderingskriterier til finscanning.....	32
Tabel 7.2: Spirende klynger samt tilhørende klyngeinitiativer.....	33
Tabel 7.3: Klyngeinitiativer der ikke inddrages i screeningen	39
Tabel 7.4: Spirende klynger samt tilhørende klyngeinitiativer og undersøger.....	40
Tabel 8.1: Vurderingsskema til spirende klynger.....	42
Tabel 9.1: Klyngeinitiativer – Energi	48
Tabel 9.2: Vurderingsskema for Energiklyngen.....	59
Tabel 10.1: Fødevarerektoren	62
Tabel 10.2: Fødevarevirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte.....	62
Tabel 10.3: Aktører i Agroklyngen.....	68
Tabel 10.4: Aktører i Fresh Food Factory/Planter til Sundhed.....	69
Tabel 10.5: Bestyrelsen i Vadehavsprodukter	70
Tabel 10.6: Vurderingsskema for Fødevareklyngen	77
Tabel 11.1: Afgrænsning af miljøområdet.....	80
Tabel 11.2: Miljøvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte	80
Tabel 11.3: Klyngeinitiativer - Miljø	83
Tabel 11.4: Vurderingsskema for Miljøklyngen.....	90
Tabel 12.1: Afgrænsning af oplevelsesområdet	92
Tabel 12.2: Oplevelsesvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte.....	92
Tabel 12.3: Oplevelsesvirksomheder i Region Syddanmark – 50-200 ansatte	93
Tabel 12.4: Vurderingsskema for Oplevelesklyngen.....	101
Tabel 13.1: Plastvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte	105
Tabel 13.2: Plastvirksomheder i Region Syddanmark – 50-200 ansatte.....	105
Tabel 13.3: Vurderingsskema for Plastklyngen	115
Tabel 14.1: Store potentielle sikkerhedsvirksomheder.....	120
Tabel 14.2: Ulykkesfrekvens offshore og i andre brancher onshore	123

Tabel 14.3: Styregruppen for DaCoRR.....	124
Tabel 14.4: Vurderingsskema for Sikkerhedsklyngen.....	129
Tabel 15.1: Stålvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte.....	132
Tabel 15.2: SWOT-analyse for Stålklyngen.....	138
Tabel 15.3: Vurderingsskema for Stålklyngen.....	144
Tabel 16.1: Sundhedssektoren.....	148
Tabel 16.2: Overordnede områder inden for sundhedsteknologi	151
Tabel 16.3: Klyngeinitiativer - Sundhed	154
Tabel 16.4: Centrale aktører i Det Sunde Liv	156
Tabel 16.5: Health Cluster South’s indsatsområder	158
Tabel 16.6: Centrale aktører i Health Cluster South	159
Tabel 16.7: Vurderingsskema for Sundhedsklyngen	164
Tabel 17.1: Transportvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte.....	167
Tabel 17.2: Udviklingen i den samlede beskæftigelse i Danmark.....	169
Tabel 17.3: Udviklingen i bruttoværditilvæksten inden for transportsektoren 1997-2004.....	171
Tabel 17.4: Opgørelse af lastbiltrafik til/fra Danmark 2. Kvar. 2007 og andelen af transittrafik ..	174
Tabel 17.5: Centre i regionen med i alt 15.500 job inden for godstransport	174
Tabel 17.6: Klyngeinitiativer – Transport	176
Tabel 17.7: Centrale aktører i Foreningen Taulov Transportcenter	178
Tabel 17.8: Centrale aktører i Trekantområdets Logistikforum	180
Tabel 17.9: Centrale aktører i Danmarks Transport og Logistikklynge.....	183
Tabel 17.10: SWOT analyse for Transportklyngen	186
Tabel 17.11: Vurderingsskema for Transportklyngen	191
Tabel 18.1: Turismens værdikæde	194
Tabel 18.2: Overnatningstal 2007	195
Tabel 18.3: Vurderingsskema for Turismeklyngen.....	206
Tabel 20.1: Oversigt over de spirende klynger og relaterede klyngepolitiske anbefalinger	218
Tabel 20.2: Klyngepolitik og de spirende klynger.....	223
Tabel 21.1: Vurdering af spirende klynger i forhold til de anvendte kriterier.....	229
Tabel 21.2: Vurdering af spirende klynger i forhold til de anvendte kriterier.....	230

Sammenfatning

Region Syddanmark har de senere år bidraget til erhvervsudviklingen ved at støtte de mest modne samarbejder mellem konkurrencedygtige virksomheder, myndigheder og forsknings- og uddannelsesinstitutioner – de såkaldte modne klynger. Spørgsmålet har imidlertid rejst sig, hvilke initiativer hører til den næste generation af klynger – de nuværende spirende klynger? Hvad karakteriserer deres nuværende udvikling, og hvordan kan Region Syddanmark bidrage til at løfte dem til det næste stadie i deres fremadrettede udvikling?

Svarene er komplekse, fordi de spirende klynger jo netop ikke er så langt i deres udvikling, at deres fremtidige betydning for regionens erhvervs-mæssige vækst og beskæftigelsesudvikling kan dokumenteres entydigt. Rapporten bygger derfor på en række delelementer og delanalyser.

Indledningsvis præsenteres et overblik over klyngebegrebet, dets udvikling og dets indhold. For at diskutere klyngepolitik, er det centralt at have en fælles opfattelse af, hvad en klynge er, og hvordan klynger udvikles. Dette er behandlet i rapportens kapitel 3 og 4. En afgørende forskel mellem klynger og andre samarbejds-konstellationer er deres fundament i den såkaldte triple helix tilgang (figur 3.1). Modne klynger er karakteriseret ved tilstedeværelsen af alle tre aktører: Private virksomheder, offentlige myndigheder og endelig forsknings- og uddannelsesinstitutioner. "I klynger er triple helix samarbejde udbredt, og det antages at være én af årsagerne til, at klynger er kendetegnet ved høj grad af dynamik og udvikling" (kapitel 3).

Hvordan der erhvervs-politisk kan arbejdes med klynger, tages op i den sidste del af rapporten i kapitel 19 og 20, såvel på generelt niveau som konkret i Region Syddanmark. I kapitel 5 er baggrunden for og indholdet af projektets datagenereringsmetoder præsenteret, og metoderne er uddybet i et selvstændigt metodenotat. Den konkrete analyse af klyngeaktiviteterne i Region Syddanmark er præsenteret i kapitlerne 6 til 8. Projektets analyse er delt i tre faser: Kortlægningen, finscanningen og screeningen.

Kortlægningen

I den første del af analysen er der foretaget en kortlægning af samtlige initiativer i Region Syddanmark. Kortlægningen er foretaget ud fra formålsbeskrivelser, aktiviteter m.v. og omfatter alle de initiativer i regionen, som umiddelbart har klynge-lignende karakteristika. Ikke alle disse tiltag er klyngetiltag, men vi har i første omgang fokuseret på at få alle initiativer med frem for at fravælge nogle. Denne kortlægning af klyngeaktiviteter identificerer 87 initiativer med klynge-karakteristika i regionen. Delanalysen blev afsluttet med en sortering af disse klyngeinitiativer i grupperne: Potentielle, spirende, modne og andet.

De modne klynger ønskes ikke analyseret i denne undersøgelse og indgår derfor ikke i den resterende del af analysen. Det er altid muligt at diskutere, i hvilken kategori et initiativ skal placeres. Følgende seks klynger har vi karakteriseret som modne: RoboCluster, AluCluster, Mechatronics Cluster Denmark, Maritim Klynge Esbjerg, Køleklyngen og Offshore Center Danmark. "Fælles for ovennævnte klynger er, at de alle har bevist deres vækstpotentiale og været til stor gavn for erhvervsudviklingen i regionen" (kapitel 6, s. 19). Som ovenfor nævnt er triple helix samarbejde udbredt i klynger. Det må dog samtidig konstateres, at selv i de klynger, som er karakteriseret som

modne, er der stadig store udfordringer i at styrke samspillet i triple helix. I nogle af klyngerne er forskningen svag, og i andre er der stadig for få private virksomheder, der påtager sig en drivende og koordinerende rolle.

De potentielle klyngeinitiativer og de tiltag, der rubriceredes i andet er heller ikke behandlet i analysen. Disse kan udmærket have en fremtid som klynger, men i øjeblikket opfylder de ikke klyngekriterierne på tilstrækkelig mange punkter. Initiativerne har generelt en meget lav grad af formalisering og organisering af aktiviteter, og mange af initiativerne må betegnes som værende i deres vorden. Nogle af initiativerne kan også mere korrekt beskrives som lukkede foreninger eller netværk, og atter andre initiativer må siges at have deres hovedfokus uden for regionen. Kortlægningen sluttet med en beskrivelse af de spirende klyngeinitiativer, som er identificeret i processen.

Finscanningen

Anden del af analysen består af en finscanning, der leder frem til en udvælgelse af initiativer til den endelige analyse. "Analysens anden fase, finscanningen, har til formål at skabe en mere detaljeret forståelse af de spirende klyngeinitiativers erhvervsudviklingspotentiale og for efterfølgende at udvælge op til ti initiativer til projektets tredje og afsluttende fase: Screeningen. Denne udvælgelse af klyngeinitiativerne til screeningen baserer sig på ni deskriptive vurderingskriterier og 20 underliggende indikatorer af både kvantitativ og kvalitativ karakter" (tabel 7.1).

På grundlag af finscanningen udvælges ti spirende klynger til en dyberegående analyse. Flere af disse klynger indeholder en række klyngeinitiativer. Skal der blive tale om egentlige klynger med et udviklet triple helix samarbejde, vil de skulle have et omfang og en udstrækning, så der ikke kan forventes at være plads til mere end et klyngeinitiativ inden for et område i en region af Syddanmarks størrelse (kapitel 3 og 4). De ti spirende klynger får i analysen betegnelser, der afspejler såvel klyngeinitiativernes fokus og formål, som de områder, der i udlandet er set klynger inden for.

Screeningen

Tredje del af projektets analyse er screeningen. "Projektets screeningsfase er baseret på de ti spirende klynger og dertilhørende klyngeinitiativer, som er udvalgt til en dybdegående analyse på baggrund af finscanningen. Screeningens formål er todelt:

- En de facto undersøgelse af de ti spirende klynger, indeholdende en dyberegående analyse af deres potentiale og behov for supportering
- Analyse af hvorledes spirende klynger udvikles og understøttes gennem klyngepolitiske tiltag"

Spirende klynger er interessante at undersøge, fordi de via hjælp fra en aktiv klyngepolitik måske kan løftes fra at blive spirende til at være modne klynger, der har en positiv indvirkning på erhvervene og erhvervsudviklingen. Det er dog problematisk at undersøge spirende klynger, fordi de markeder, som de servicerer, ikke er klart beskrevne, og fordi klyngedeltagernes kompetencer og evner til at aktivere triple helix kun er spirende. Det er endnu ikke bevist, at klyngen er levedygtig. Det er altså forbundet med visse vanskeligheder at konkretisere potentialet hos de spirende klyn-

ger, idet de som spirende klynger er forbundet med usikkerhed i forhold til organisering, udvikling og vækst sammenlignet med modne klynger.

Det er på denne baggrund, at undersøgelsesdesignet for klyngescreeningen er valgt. Der er gennemført en screening med udgangspunkt i de personer, der er aktive i klyngen. Der er foretaget interview med enkeltpersoner og for at verificere enkeltpersonernes vurderinger er hver klyngescreening afsluttet med en workshop, hvor nøgleaktører fra og omkring klyngerne har diskuteret såvel klyngens status som virkemidler for klyngens videre udvikling. Hver screeningsrapport afsluttes med et skema, hvor den spirende klynge vurderes med særligt fokus på klyngens fremadrettede potentiale som erhvervsudviklingsmulighed, samt hvordan der fra politisk hold kan støttes op om dette. Det skal understreges, at disse forslag til udvikling er formuleret med udgangspunkt i deltageres tilbagemeldinger i interviews og workshops.

Drivkraftvirksomheder er afgørende i klyngeudvikling, og det er deltagerne, der bedst kender styrker, svagheder, muligheder og trusler og markederne for klyngen. I screeningsrapporterne er der derfor lagt vægt på, at lade de involverede aktører i og omkring klyngerne komme til orde og at fremlægge deres syn på klyngen og dens aktiviteter. At det er deltagerne selv, der er kilden til forslagene, betyder naturligvis, at de ønsker de bedste ressourcer og rammer for klyngens udvikling. Dette forholder vi os kritisk til i konklusionen, der findes i kapitel 21.

I screeningsrapporterne har vi, som analytikere, vurderet, hvilke tiltag og virkemidler, der kan føre til de mål, som vi på baggrund af indmeldingerne fra interviewpersonerne har identificeret. Skal alle klynger udvikles bedst muligt, kan det ske via de forslag, der fremgår af hver screeningsopsummering. Det er naturligvis ikke muligt med de eksisterende regionale ressourcer at gennemføre alle forslag, og effekten af implementering er naturligvis også diskutabel, da det ikke kan verificeres, hvilken effekt de enkelte tiltag vil have.

De ti screeningsrapporter afspejler de udviklingspotentialer, som de involverede aktører har udtrykt i forbindelse med interview og workshop. De er således hver for sig en dybdegående beskrivelse og analyse af klyngerne på følgende områder:

Resume: Gengivelse af de væsentligste elementer i screeningsrapporten.

Beskrivelse af den spirende klynge: En kvantitativ og kvalitativ beskrivelse af den spirende klynge, herunder de centrale aktører, klyngens placering samt dens erhvervmæssige betydning for Region Syddanmark.

Kontekst: Beskrivelse af den forretningsmæssige kontekst og klyngens potentiale set i denne sammenhæng.

Klyngeinitiativ: En kvalitativ beskrivelse af de underliggende klyngeinitiativer, herunder initiativernes aktiviteter, aktører og samarbejdsformer.

Den spirende klynges udfordringer: Udfordringer og potentialet for den spirende klynge opsummeres som udgangspunkt for de klyngepolitiske anbefalinger.

Klyngepolitik: Præsentation af tiltag og virkemidler der vil være relevante for klyngens vækst, samt klyngepolitiske anbefalinger, der kan baseres herpå.

Opsummering: Opsamling vedrørende den spirende klynges potentiale.

Vi har derfor på baggrund af klyngebeskrivelserne, som de fremgår af screeningerne, foretaget en samlet vurdering af deres udviklingspotentiale. Det er sket med udgangspunkt i de grundlæggende klyngeforudsætninger, der skal være til stede for at en positiv effekt af klyngetiltag kan forventes. Vores analyse af potentialet på tværs af de ti spirende klynger fremgår således ikke af de enkelte screenings sammenfatninger, men af konklusionen i kapitel 21.

De tre delanalyser efterfølges af to kapitler om klyngepolitik. Først præsenteres principperne bag klyngepolitik, som den ud fra internationale erfaringer kan gennemføres, og efterfølgende specifikt, hvordan klyngepolitik med udgangspunkt i de spirende klynger og deres udfordringer kan udformes og gennemføres.

Klyngepolitiske anbefalinger

På baggrund af de gennemførte screeninger af de ti spirende klynger kan der samlet set peges på fem klyngepolitiske anbefalinger til Region Syddanmark. De er som følger:

- Klyngefacilitator
- Klyngehus
- Mikrofinansieringspuljer
- Dialog med forsknings- og uddannelsesinstitutioner
- Markedsføring

Formålet med klyngefacilitatorer er, at de skal sikre facilitering af klyngens udvikling, hvilket kan foregå på mange måder afhængig af den enkelte spirende klynge. Det skal understreges, at det kan være forskellige aktører, som varetager denne rolle i en klynge, eksempelvis aktører rekrutteret i virksomheder, fra det private og offentlige erhvervsfremmesystem, eller aktører, som regionen stiller til rådighed. Facilitatorer er foreslået som støtte til drivkraftaktører, eller hvor der i den spirende klynge mangler en drivkraftaktør.

De spirende klynger efterlyser én indgang til regionen og dens erhvervsfremmeorganer, så der ikke skal bruges unødige ressourcer til eksempelvis at finde den eller de relevante personer i en bestemt situation. Med andre ord en one-stop-shop. Derfor foreslås etableringen af et klyngehus, der hjælper klyngerne med sekretariatsstøtte og vejledning i forbindelse med diverse ansøgninger.

Mange af de spirende klynger tilsidesætter innovationsprojekter, fordi finansieringsmulighederne ofte er begrænsede eller helt fraværende. I disse situationer vil det være hensigtsmæssigt med en mikrofinansieringspulje med et loft per ansøgning på eksempelvis 100.000 kr.

For mange af de spirende klynger er relationerne til forsknings- og uddannelsesinstitutionerne både vigtige og samtidig svære at håndtere. Klyngerne har dog svært ved i praksis at etablere dialogen, dels fordi de ikke har en stærk og entydig organisation, der kan formulere deres ønsker og behov klart, dels fordi det kræver en særlig indsigt i og kompetence at gennemføre en sådan dialog. Derfor kan Region Syddanmark understøtte denne proces ved at ansætte en mægler, som på den ene side skal kunne tage dialogen med de spirende klynger om deres konkrete uddannelses-

behov og på den anden side med videns- og uddannelsesinstitutionerne om, hvordan de kan bidrage til kompetenceudviklingen i klyngerne.

Endelig påpeger de spirende klynger et gennemgående behov for at koordinere og støtte en generel synliggørelse af klyngernes potentiale. Det kunne være et element i en samlet klyngepolitik at opbygge en sådan markedsførings- og brandingfunktion for klyngerne. Region Syddanmarks rolle kan i denne sammenhæng være at identificere og efterfølgende finansiere en person, som på den ene side kan tage dialogen med de enkelte spirende klynger om deres konkrete behov for synliggørelse og på den anden side samarbejde med de aktører, som konkret kan løse denne opgave.

Vurdering af klyngernes potentiale

Afslutningsvis indeholder rapporten en konkluderende vurdering af de ti spirende klyngers potentiale på baggrund af screeningerne samt mere generel klyngeviden. Som ovenfor anført står triple helix samarbejdet centralt i vurderingskriterierne. Med udgangspunkt i konklusionen i kapitel 21 kan Region Syddanmark tage beslutninger om den fremtidige klyngepolitik over for spirende klynger.

Tabellerne nedenfor beskriver de ti klyngers status, og hvordan de kan understøttes ved hjælp af klyngepolitiske tiltag. Vurderingerne er udarbejdet af projektets styregruppe og baserer sig primært på indholdet i de respektive screeningsrapporter sat i perspektiv i forhold til erfaringerne fra international klyngeudvikling. Tabellerne findes i kapitel 21.

Vurdering af spirende klynger i forhold til de anvendte kriterier					
	Energi	Fødevarer	Miljø	Oplevelse	Plast
1. Interne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter inden for klyngen?	Stor aktivitet	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Få aktiviteter	Meget stor aktivitet
2. Eksterne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter uden for klyngen?	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Få aktiviteter	Meget stor aktivitet
3. Drivkraftaktører: I hvilken udstrækning kan drivkraftaktørerne selv drive klyngen?	Nogen grad	Nogen grad	Kan ikke	Kan ikke	Høj grad
4. Klyngeinitiativernes potentiale: I hvilken udstrækning er der effektiviserings- og udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne?	Meget høj grad	Høj grad	Nogen grad	Nogen grad	Meget høj grad
5. Klynge kontekst og potentiale: Hvor stort er klyngens forretningsmæssige potentiale?	Meget stort	Stort	Stort	Stort	Meget stort
6. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad kan klyngepolitiske tiltag udvikle klyngen?	Meget høj grad	Meget høj grad	Høj grad	Høj grad	Meget høj grad
7. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad er rådgivningssystemet i stand til at levere de nødvendige ydelser?	Nogen grad	I stand til	I stand til	Nogen grad	I stand til

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Vurdering af spirende klynger i forhold til de anvendte kriterier					
	Sikkerhed	Stål	Sundhed	Transport	Turisme
1. Interne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter inden for klyngen?	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Stor aktivitet
2. Eksterne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter uden for klyngen?	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Stor aktivitet
3. Drivkraftaktører: I hvilken udstrækning kan drivkraftaktørerne selv drive klyngen?	Kan ikke	Høj grad	Nogen grad	Nogen grad	Høj grad
4. Klyngeinitiativernes potentiale: I hvilken udstrækning er der effektiviserings- og udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne?	Høj grad	Meget stort	Høj grad	Høj grad	Nogen grad
5. Klynge kontekst og potentiale: Hvor stort er klyngens forretningsmæssige potentiale?	Meget stort	Meget stort	Ekstremt stort	Meget stort	Stort
6. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad kan klyngepolitiske tiltag udvikle klyngen?	Høj grad	Høj grad	Høj grad	Høj grad	Høj grad
7. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad er rådgivningssystemet i stand til at levere de nødvendige ydelser?	Nogen grad	I stand til	Nogen grad	Nogen grad	I stand til
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>					

I konklusionen uddybes hver enkelt af de ovenstående vurderinger, således at baggrunden for hver enkelt vurdering tydeligere fremgår.

Det skal pointeres, at de enkelte kriterier ikke vægtes lige i ovenstående vurdering. Alle kriterier har naturligvis betydning, men for klynger i den spirende fase er de eksterne relationer for eksempel af mindre betydning end for modne klynger, hvor det er vigtigt at undgå lock-in situationer. I vurderingen af de ti spirende klynger lægges der særligt vægt på klyngernes præstationer i forhold til kriterierne: Interne relationer og drivkraftaktører. Det skyldes, at det vurderes som særligt vigtigt for spirende klynger, at der er en høj grad af aktivitet mellem klyngeaktørerne, samt at der er personer og organisationer til stede, som kan samle og drive klyngen. Endelig er klyngernes kritiske masse og triple helix tilgangen inddraget i vurderingerne. Ud fra disse betragtninger falder de ti spirende klynger i tre grupper: Spirende klynger med størst potentiale, spirende klynger med stort potentiale og spirende klynger med noget potentiale.

Til gruppen af spirende klynger med størst potentiale hører Plastklyngen og Stålklyngen, mens det er klyngerne Energi, Fødevarer, Transport og Turisme, som hører til i kategorien af spirende klynger med stort potentiale. Den sidste gruppe består dermed af klyngerne: Oplevelse, Miljø, Sundhed og Sikkerhed.

Denne interne vægtning af de ti spirende klynger i Region Syddanmark understreger vanskeligheden ved at prioritere spirende klynger primært på baggrund af deres potentiale. Det gælder dels da vurderingen er forbundet med usikkerhed, og dels da prioriteringen kan foretages ud fra forskellige betragtninger. På den baggrund kan projektet afrundes ved at understrege, at de spirende klynger har forskellige potentialer, og de derfor bør imødegås med forskellige klyngepolitiske tiltag og virkemidler. Analysen af de spirende klynger illustrerer, at erhvervsudviklingen i regionen både

har elementer af mere kendt industriproduktion og elementer af viden- og serviceerhverv. Endelig indikerer analysen, at betydningen af det generelle vidensniveau inden for de ti områder er stigende, og at der inden for klyngerne eksisterer en erkendelse af, at udvikling dels skabes gennem viden og dels gennem samarbejde.

Kapitel 1. Indledning

Region Syddanmark har besluttet, at klyngeudvikling skal være et centralt omdrejningspunkt i den fremadrettede erhvervsudvikling i regionen, hvorfor der ønskes en afklaring af hvilke virkemidler og tiltag, som bør prioriteres fremover. I forlængelse heraf ønskes en refleksion omhandlende transformationen fra produktions- til service- og videnerhverv, som er i gang i regionen. Ligeledes ønskes der en refleksion gående på rationalet i den erhvervspolitiske indsats og herunder inddragelse af internationale erfaringer med klyngebaseret erhvervspolitik.

Med dette udgangspunkt gennemføres indeværende projekt, som har til sit primære formål at præcisere løsninger og give anvisninger til den konkrete indsats til styrkelse af klyngedannelsen i regionen. Der skal i den forbindelse tilvejebringes et solidt beslutningsgrundlag for den fremtidige erhvervspolitiske indsats rettet mod spirende klynger. Til indfrielse af ovenstående formål indeholder denne rapport en beskrivelse, redegørelse og vurdering af de følgende tre emner:

- Identifikation af de i regionen lokaliserede spirende klynger og en redegørelse af deres karakteristika, interne og eksterne relationer og forretningspotentialer
- Beskrivelse af metoder, der kan sikre en forbedring af regionens klyngepolitik, og som kan benyttes til vurdering af nuværende og fremtidige klynger
- Redegørelse for hvordan det eksisterende erhvervsservicesystem kan bidrage til og inddrages i forbindelse med udviklingen af spirende klynger

Projektet er gennemført fra primo august 2008 til ultimo januar 2009 af et konsortium bestående af Institut for Entreprenørskab og Relationsledelse ved Syddansk Universitet, Oxford Research, Væksthus Syddanmark og Innovationsfabrikken Syddanmark. Projektet er initieret og finansieret af Region Syddanmark.

På vegne af projektets styregruppe

Torben Damgaard

Klyngeudvikling Syddanmark

Kapitel 2. Organisation

Til at gennemføre projektet er der nedsat et konsortium bestående af Institut for Entreprenørskab og Relationsledelse ved Syddansk Universitet, Oxford Research, Væksthus Syddanmark og Innovationsfabrikken Syddanmark. Repræsentanter fra disse fire organisationer er samlet i projektets styregruppe, og har ansvar for at formålet med projektet indfries.

Syddansk Universitet:	Torben Damgaard	torben@sam.sdu.dk	6550 1382
	Per Vagn Freytag	pvf@sam.sdu.dk	6550 1380
	Andreas Cornett	cornett@sam.sdu.dk	6550 1211
	Mads Bruun Ingstrup	mbi@sam.sdu.dk	6550 1329
	Maria Have Laugesen	hav@sam.sdu.dk	6550 1494
	Anja Sinding Morgen	asm@idea.sdu.dk	6550 1395
Væksthus Syddanmark:	Mette Thybo	mt@vhsyddanmark.dk	2550 5312
	Kim Schultz	ks@vhsyddanmark.dk	2550 5306
	Lisbeth Nielsen	lgn@vhsyddanmark.dk	2550 5323
Oxford Research:	Kim Møller	khm@oxfordresearch.dk	3369 1334
	Henrik Mahncke	hem@oxfordresearch.dk	2726 0309
	Sidsel Kvist Jensen	sik@oxfordresearch.dk	2942 0135
	Jakob Bom	jbo@oxfordresearch.dk	3369 1350
	Teis Hansen	tha@oxfordresearch.dk	3369 1369
Innovationsfabrikken:	Erik Eskesen	flagskibet@uch.dk	7354 5628

Foruden medlemmerne af projektets styregruppe har følgende personer fra Force Technology og Teknologisk Institut deltaget i projektet.

Teknologisk Institut:	Preben Vive	preben.vive@teknologisk.dk
	Erik Villemoes	erik.villemoes@teknologisk.dk
Force Technology:	Lars Dagnæs	lad@force.dk

Kapitel 3. Centrale begreber i forståelsen af klynger

I teorien er det forholdsvis let at definere klyngebegrebet, men i praksis opereres der ofte med en række begreber, som anvendes mere eller mindre som synonymmer for det samme eksempelvis netværk og erhvervsspecialiseringer. Yderligere anvendes klyngebegrebet på flere forskellige måder, som det fremgår nedenfor:

- Som et teoretisk perspektiv med henblik på at beskrive mekanismer, som skaber økonomisk vækst og udvikling
- Som et praktisk værktøj til at analysere komplekse systemer
- Som procesværktøj for organiseret udviklingsarbejde
- Som politik for innovation og værdiskabelse

Brugen af begreberne i forskellige sammenhænge betyder ofte, at der opstår uklarhed om, hvad der præcist ligger i dem¹. Mange relaterede begreber benyttes desuden i større eller mindre grad synonymt. Nedenfor beskrives en række af de centrale begreber og derefter uddybes indholdet af innovationsbegrebet, idet det er af særlig stor betydning for forståelsen og operationaliseringen af klyngebegrebet.

3.1 Centrale begreber

- **Agglomerationer:** Geografisk koncentration af økonomisk aktivitet.
- **Netværk:** Relationer og samarbejde mellem forskellige aktører eksempelvis virksomheder. Netværk er ikke nødvendigvis geografisk afgrænset.
- **Erhvervsklynge eller klynge:** Koblede og relaterede virksomheder i et værdikædesystem, som blandt andet kendetegnes ved videnudvikling, konkurrence mellem virksomhederne, nærhed til krævende kunder, konkurrencedygtige leverandører, stærke F&U-miljøer² og dygtige virksomheder i relaterede erhverv.
- **Kompetenceklynger:** Et meget brugt begreb i Danmark, som kan ligestilles med erhvervsklynger. Den danske erhvervs- og byggestyrelse har defineret kompetenceklynger således: "*En gruppe af virksomheder, som via deres indbyrdes relationer skaber fælles kompetencer, der gør dem i stand til at producere med relativt høje præstationer i form af indtjening, indkomst og beskæftigelse*". I begrebet kompetenceklynger indgår således ikke nødvendigvis videninstitutioner mv., men alene virksomheder.

¹ Se blandt andet Isaksen og Onsager; 2004; Klynger og klyngepolitik i Norge - ukritisk modelimport eller relevante perspektiver?

² F&U-miljøer står for forsknings- og uddannelsesmiljøer.

- **Ressourceområder:** En statistisk opgørelse, der har været brugt meget i Danmark som supplement til traditionel brancheopdelt erhvervsstatistik. Ressourceområderne er således statistiske nationalt definerede erhvervsfamilier baseret på NACE-kodesystemet.
- **Regional klynge:** Geografisk erhvervs-koncentration af virksomheder i samme eller relaterede brancher på subnationalt niveau, hvor der er samarbejde og videnoverførsel mellem virksomheder og relaterede aktører. Af engelsksprogede geografer betegnes de regionale klynger oftest som industrielle distrikter³, og begrebet innovative millieus⁴ fra de franske forskere dækker stort set det samme.
- **Innovationssystem:** Et erhvervssystem og dets institutionelle apparat for læring, innovation og videnudvikling. Regionale innovationssystemer forudsætter, til forskel fra agglomerationer og klynger, at der er udviklet organiserede innovationsprojekter i samarbejde mellem virksomheder og videnorganisationer⁵. Innovationssystemer er ofte mere strukturerede end klynger, og offentlige aktører spiller en vigtig rolle.
- **Triple-helix:** Er en særlig samarbejdsform, der eksplicit fokuserer på de samlede relationer mellem F&U-miljøer, erhvervsliv og myndigheder. Triple-helix dynamikken er også den basale dynamik i klyngebegrebet og er beskrevet af Etzkovitz og Leydersorff (2000).

3.2 Fra lineær til interaktiv innovationsforståelse

Den stigende accept af klyngebegrebet til forståelse af erhvervsmæssig udvikling er gået hånd i hånd med den ændrede forståelse af innovation. Forståelsen af innovation var tidligere præget af en lineær opfattelse med fokus på forskning og udviklingsarbejde som udgangspunkt for nyskabelse i erhvervslivet. Efter denne tankegang opstår nye ideer og opfindelser i forskningsmiljøerne for derefter at blive overtaget af erhvervslivet for kommercialisering. Den fremherskende forståelse er i dag den interaktive innovationsmodel⁶.

Teoretisk har denne tankegang rod i den evolutionære økonomi, hvor blandt andet Schumpeter i 1930'erne og 1940'erne beskrev dynamikken i den kapitalistiske økonomi. Schumpeter fremhævede, at innovation handler om kreativ ødelæggelse, og at denne evne til konstant og uforudsigelig forandring er motoren, der driver innovation og vækst.⁷ I dag er teorien inden for innovationssystemer i høj grad præget af nordiske forskningsmiljøer med eksempelvis Bengt-Åke Lundvall fra Aalborg Universitet som en ledende skikkelse.⁸ Her forstås innovation som en kompleks proces, der involverer mange aktører og mange typer viden. Innovationsaktiviteten afhænger ikke bare af, hvor dygtig den enkelte virksomhed er, men også af hvordan aktørerne spiller sammen. I dette perspektiv passer udviklingen af klynger og innovationssystemer godt sammen.

³ Se eksempelvis Pyke og Sengenberger; 1990; Industrial Districts and Interfirm Co-operation in Italy.

⁴ Se eksempelvis Maillat; 1995; Territorial dynamic, innovative milieus and regional policy.

⁵ Eksempelvis universiteter, højskoler, forskningsinstitutter, forsknings- og videnskabsparker etc.

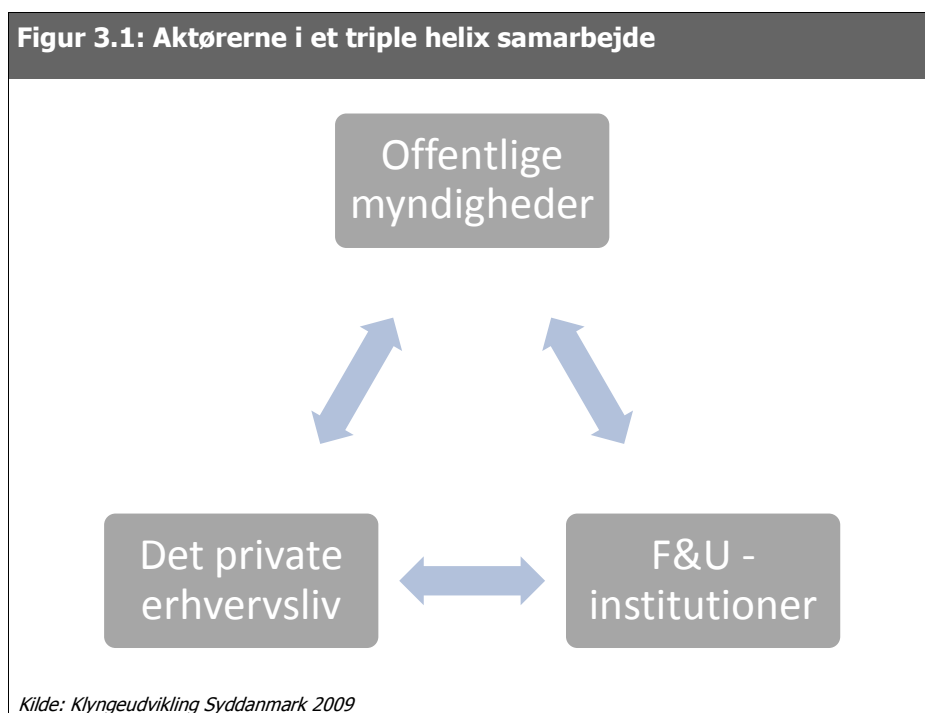
⁶ Aashheim og Isaksen; 1997.

⁷ Schumpeter; 1943; Capitalism, Socialism and Democracy.

⁸ Se eksempelvis Lundvall; 1992; National Systems of Innovation.

Overgangen fra en lineær til en netværksbaseret innovationsforståelse er et internationalt fænomen. OECD og EU omtaler den lineære innovationsforståelse, hvor forskning er udgangspunktet for alle innovationer, som førstegenerations innovationspolitik. Andengenerations innovationspolitik bygger på den interaktive model, som erkender, at flere politikområder har betydning for, hvilke innovationer, der gennemføres i erhvervslivet, men denne erkendelse er ikke nødvendigvis godt integreret i forskellige politikområder. Tredjegerations innovationspolitik opfylder et voksende behov for koordinering af forskellige politiske tiltag. Den bygger på en erkendelse af, at innovationspolitikken må være overordnet og tværgående og ikke må fastlåses inden for bestemte sektorer. Den nationale innovationspolitik må derfor ikke udelukkende omfatte erhvervslivet, men skal også inkludere forskellige sektorer og bidrage til udvikling af vidensamfundet.

Et nationalt forsknings- og innovationssystem kan defineres som alle aktører og aktiviteter i økonomien, som er nødvendige for, at industriel og kommerciel innovation kan ske og dermed føre til økonomisk udvikling. I moderne innovationsteori erkendes det, at evnen til nyskabelse ligger i virksomheden, de ansattes evne til at lære samt virksomhedens evne til at samarbejde med andre. Det systemiske aspekt ved moderne innovationsteori indebærer, at virksomhederne tager del i et større netværk med andre virksomheder, finansinstitutioner, offentlige myndigheder og videninstitutioner, jf. Figur 3.1.

Da netværket også består af offentlige og offentligt støttede institutioner og virkemidler, herunder uddannelsesinstitutioner og forskningsprogrammer, vil den offentlige politik have betydning for videnflowet i innovationssystemet. Denne form for netværkssamarbejde kaldes for triple helix og er særlig dynamisk på grund af aktørernes forskellighed. I klynger er triple helix samarbejde udbredt, og det antages at være én af årsagerne til, at klynger er kendetegnet ved høj grad af dynamik og udvikling.

Kapitel 4. Klyngedefinition og karakteristik

Konkurrencedygtige virksomheder inden for samme erhvervsområde har en tendens til at lokalisere sig i samme geografiske område. Det konstaterede én af den økonomiske teoris fædre, Alfred Marshall, allerede i 1890. Han observerede eksempelvis, at de engelske tekstilfabrikker ikke lå ligeledes fordelt ud over England, men havde en tendens til at koncentrere sig om relativt få byer. Samtidig kunne han konstatere, at de tekstilfabrikker, der ikke var lokaliseret i en sådan klynge, som hovedregel heller ikke var særligt konkurrencedygtige og efter en periode typisk måtte lukke igen.⁹

Selv om Harvard-professoren Michael Porter ofte tilskrives introduktionen af klyngebegrebet, har forskere i mange år påpeget, at geografiske samlinger af virksomheder kan skabe omkostnings-, produktivitets- og innovationsgevinster. At innovation og økonomisk vækst er knyttet til relationer og processer inden for innovationssystemer, og at geografisk nærhed betyder meget, var ét af budskaberne fra forskningen i 1970- og 1980'erne.

De mange geografiske analyser af eksempelvis de industrielle distrikter i Norditalien fra 1970'erne var en vigtig inspiration for Porters senere arbejde. Denne forskning lægger stor vægt på, at virksomheders evne til fornyelse bestemmes af virksomhedernes relationer til andre aktører og organisationer, herunder kunder, leverandører, konkurrenter, F&U-institutioner, brancheorganisationer og offentlige myndigheder. Virksomhedernes evne til opgradering og fornyelse påvirkes også af sociale og kulturelle forhold.

Porters fortjeneste er blandt andet, at han kobede begrebet til grupper af relaterede virksomheder og brancher i værdikæder. Søgelyset blev rettet mod, hvordan klynger bidrager til at udvikle internationalt konkurrencedygtige virksomheder og brancher. Porters udgangspunkt var det nationale niveau, men han påpegede samtidig, at klyngedynamikker forstærkes ved geografisk koncentration i regioner.

Som det korte historiske rids indikerer, findes der ingen entydig og klar definition af klynger, hvorfor der ej heller er en entydig måde, hvorpå disse kan begribes og analyseres. Hensigten er derfor at opstille en operationel klyngedefinition, der kan danne udgangspunkt for projektets undersøgelse af spirende klynger i Region Syddanmark.

4.1 Klyngedefinition

Klyngebegrebet er hovedsagligt et produkt af en række teoretiske skoler, der har forbindelse til fagområder knyttet til økonomisk geografi. Newlands (2003)¹⁰ peger på følgende teoretiske skoler, som har påvirket klyngebegrebsdannelsen:

⁹ Marshall; 1890; The Principles of Economics.

¹⁰ Newlands; 2003; Competition and Cooperation in Industrial Clusters.

- Økonomisk specialisering
- Transaktionsomkostningsteorien
- Handlede og uhandlede afhængigheder
- Innovativt milieu
- Institutionel og evolutionær økonomi

Disse teoretiske skoler har medvirket til forskellige spor inden for klyngeforskningen, og i den internationale litteratur om klynger¹¹ kan der overordnet fremhæves fire forskellige spor, som alle har det indre samspil mellem virksomheder som deres centrale omdrejningspunkt.

Det første spor tager afsæt i de tidlige studier af klynger med udgangspunkt i *industrielle distrikter*. I dette spor spiller den *indbyrdes loyalitet* og de *sociale koordinationsmekanismer* betydningsfulde roller. De indbyrdes relationer aktørerne imellem er kendetegnet ved en *uformalitet* og er styret af *sociale sanktionssystemer og konventioner*. Udviklingen af et fælles indre arbejdsmarked anses som en central faktor for klyngens videndeling og dens generelle konkurrenceevne.

Det andet spor er i overvejende grad et resultat af Michael Porters analyser af klynger i ti forskellige lande og deres betydning for *landenes individuelle konkurrenceevne*. Hovedvægten er på det *lokale konkurrencemoment* og de *handlede relationer virksomhederne imellem*. Porter ligger i sin tilgang vægt på at *nedbringe transaktionsomkostningerne* mellem klyngevirksomhederne samt at *styrke den interne innovation*.

Det tredje spor tegnes blandt andet af Malmberg og Maskell (1997)¹² og kaldes for det skandinaviske spor. Det centrale element i den forbindelse er blandt andet, at *læring og videnopbygning ses som en lokaliseret tilpasnings- og udviklingsproces*. Fokus er her på, at *viden klister til klyngen* gennem et samspil mellem dets aktører, og at viden anskues som et særligt værdifuldt element, fordi den ikke er alment tilgængelig, men indlejret i det unikke samspil i klyngen.

Det fjerde spor, ser på *klyngedannelse i samspil med globale spillere*, herunder multinationale virksomheders interne koncernnetværk eller produktionsnetværk. I dette spor findes der endnu kun få bidrag, eksempelvis Amin & Thrift (1992)¹³ og Dicken (2003)¹⁴.

De fleste klyngeanalyser i Danmark er i henhold til Andersen et al. (2006)¹⁵ udarbejdet med erhvervspolitiske formål for øje. I de senere år er der fremkommet en række analyser, som søger at benchmarke danske klynger i forhold til internationale klyngedannelser. Danske klyngeanalyser er i stor udstrækning fulgt i det spor, som Porter er ophavsmand til. Det giver anledning til flere kritiske overvejelser, idet den danske kontekst på mange måder er anderledes i forhold til den amerikanske, som er udgangspunktet for hans undersøgelser.

¹¹ Andersen et al.; 2006; Erhvervs-klynger under pres.

¹² Malmberg og Maskell; 1997; Towards an explanation of regional specialization and industry agglomeration.

¹³ Amin og Thrift; 1992; Neo-Marshallian Nodes in Global Networks.

¹⁴ Dicken; 2003; Global Shift.

¹⁵ Andersen et al.; 2006; Erhvervs-klynger under pres.

Porters definition på en klynge er desuden uhensigtsmæssig i andre sammenhænge¹⁶. Hans definition består af to centrale elementer. Det første element handler om aktørernes indbyrdes relationer og det andet om deres geografiske nærhed. Svagheden ved definitionen er, at det ikke tydeligt fremgår, hvor stærke disse indbyrdes relationer skal være, samt hvor tætte aktørerne geografisk skal være på hinanden, for at de retfærdigvis kan kalde sig en klynge. Desuden kan Porters snævre fokus på, hvilke aktører der skal være til stede, for at der er tale om en klynge, være direkte vildledende, da det kan lede frem til et fravalg af potentielle og spirende klynger, hvor udvalgte aktører ikke altid er direkte repræsenteret på grund af klyngens korte levetid.

4.1.1 Den anvendte klyngedefinition

Med afsæt i disse betragtninger fremgår det, at der ikke findes en klar og entydig definition på, hvad en klynge er, jf. Bilag 1 – Klyngedefinitioner. I forlængelse heraf præsenteres den klyngedefinition, som er styrende for projektet. I stedet for primært at fokusere på, hvilke aktører der er med i en klynge og deres indbyrdes relationer, hvilket er styrende for mange klyngedefinitioner, bygger projektets klyngedefinition derimod på at bestemme en klynges sammenhængskraft. Derved findes den fælles lim, som holder klyngen sammen. Tabel 4.1 indeholder de i alt fire typologier, som er indbefattet i projektets klyngedefinition til bestemmelse af sammenhængskraften hos klyngerne.

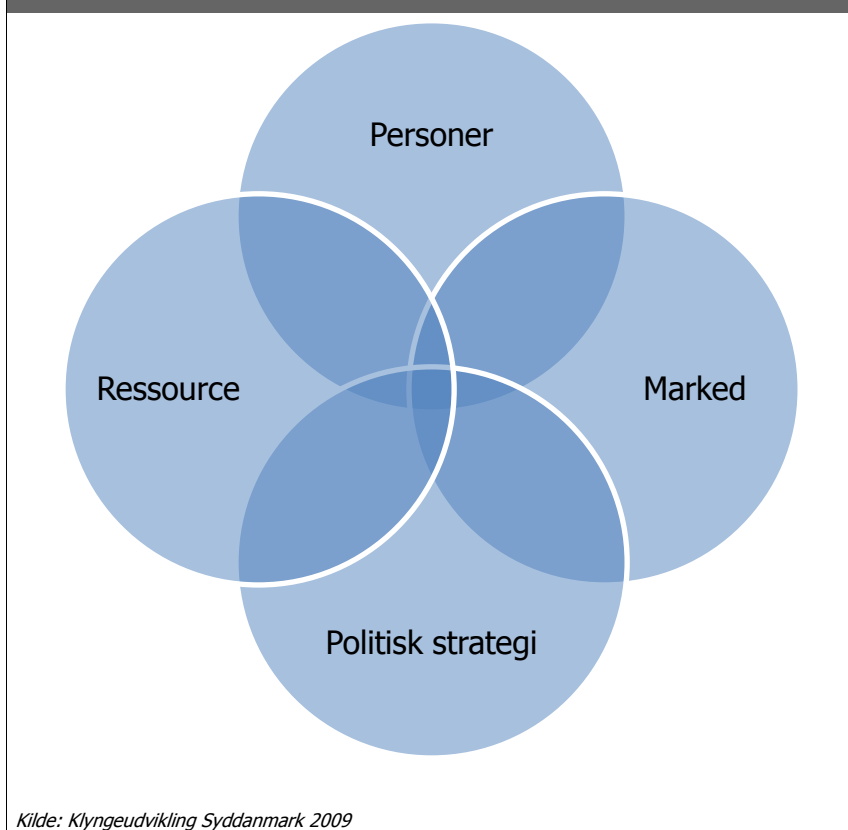
Tabel 4.1: Typologier til bestemmelse af klyngers sammenhængskraft		
Typologi	Typologi som spørgsmål	Eksempler
Personer	Er klyngen drevet af sociale relationer?	Fx. Personlige relationer, ildsjæle.
Markedet	Er klyngen drevet af markedet?	Fx. Markedssegmenter, efterspørgsel, opgaver.
Ressourcer	Er klyngen drevet af ressourcer?	Fx. Arbejdskraft, produktionsteknologier.
Politisk strategi	Er klyngen drevet af politisk strategi?	Fx. Kommunal eller regional erhvervs politik.

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

En klynge kan holdes sammen af én eller flere af disse typologier. Der er derfor tale om, at typologierne komplementerer hinanden. Denne komplementaritet er illustreret i Figur 4.1.

¹⁶ Porter (1990) definerer en klynge som: Clusters are geographic concentrations of interconnected companies, specialised suppliers, service providers, firms in related industries, and associated organisations (such as universities, standard agencies, trade associations) in a particular field linked by commonalities and complementarities. There is competition as well as cooperation.

Figur 4.1: De komplementerende klyngesammenhængskrafter

På baggrund af ovenstående overvejelser om klyngers sammenhængskraft og klyngebegrebets teoretiske fundament, præsenteres nedenfor den i projektet anvendte klyngedefinition:

En klynge er et netværk af aktører (virksomheder, offentlige myndigheder, F&U-institutioner og NGO'er), som er forbundet via markedsmæssige, ressourcemæssige, personlige eller politisk strategiske afhængigheder præget af gensidige økonomiske og sociale udvekslings- og tilpasningsprocesser. Klyngens forskelligartede aktører konkurrerer og samarbejder indbyrdes om arbejdskraft, ressourcer og afsætningsmarkeder inden for et geografisk område.

Ud fra ovenstående definition kan der peges på følgende centrale elementer:

I: Klynger er geografiske erhvervsspecialiseringer. Der er ingen fastlagt grænse for, hvilken geografisk størrelse der er den rigtige, men klynger handler grundlæggende om de samlokaliseringfordele mellem virksomheder, som Marshall beskrev for over 100 år siden. Der er heller ingen fastlagt grænse for, hvad der karakteriserer en erhvervsspecialisering. Det kan være en fælles branche, fælles arbejdskraft, fælles marked eller noget helt fjerde. I en eller anden forstand vil klynger indebære relative lokaliseringmæssige erhvervsspecialiseringer.

II: Klynger er defineret i kraft af relationer mellem aktører. Geografisk samlokaliserede virksomheder bliver således først en klynge i kraft af relationer mellem aktører. Det handler i høj grad om vertikalt og horisontalt samarbejde mellem virksomheder, men det handler også om samspillet mellem virksomheder, offentlige aktører og uddannelsesaktører i en geografisk afgrænset kontekst.

III: Klynger producerer lokaliserede klyngeværdier. Det handler om, at klyngens "værdiproduktion" overskrider summen af værdier, som de individuelle virksomheder producerer. Eksempler på lokaliserede klyngeværdier kan være et specialiseret arbejdsmarked, målrettede uddannelsesaktører og lagre af tavs viden.

IV: Klynger deler de samme rammebetingelser. Klynger består både af det handlede (input-output) og det uhandlede samspil mellem aktørerne inden for det institutionelle netværk, som er etableret imellem klyngens forskelligartede aktører.

Foruden ovenstående klyngebegreb benyttes begrebet klyngeinitiativ løbende i projektet. Et klyngeinitiativ skal forstås som et initiativ, der endnu ikke er på samme stadie, som en klynge. Et klyngeinitiativ finder sted i eller med relation til en klynge, og med de rette rammebetingelser samt politiske virkemidler og tiltag kan et sådant initiativ udvikles til en reel klynge.

4.2 Klyngers karakteristika

Efter at have defineret hvad der forstås ved klynger i projektet, rettes opmærksomheden nu mod klyngernes karakteristika med henhold til deres konkurrencedygtighed. Porter fremhæver, at klynger bliver konkurrencedygtige på grund af kontinuerlig opgradering og innovation gennem:

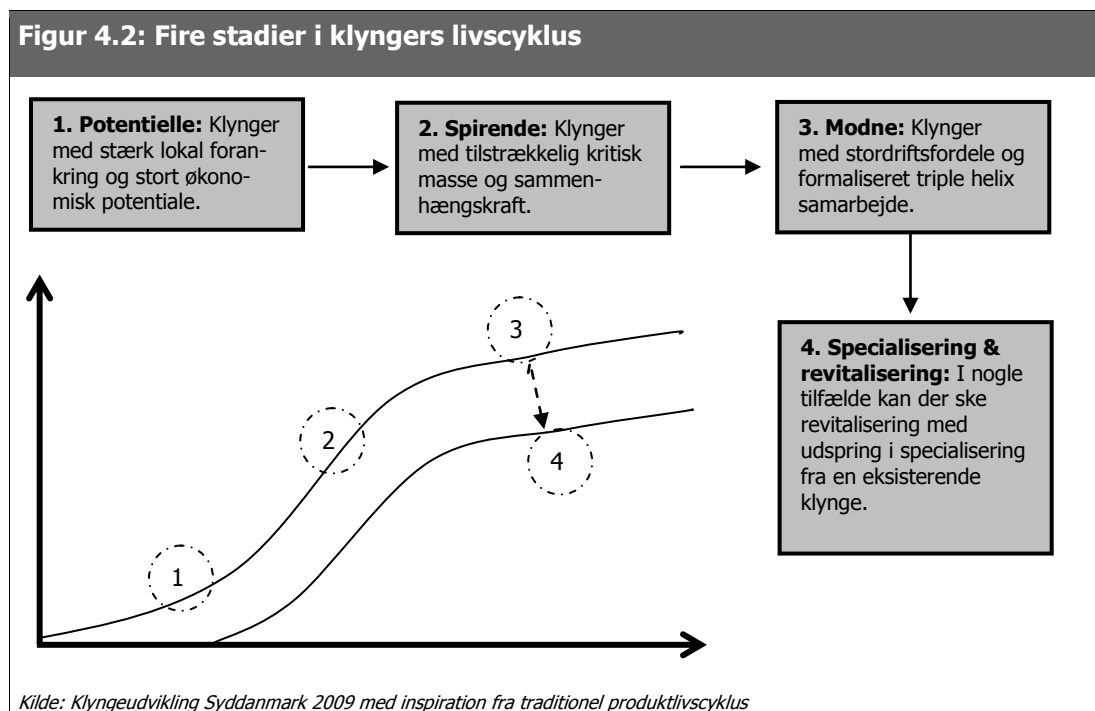
- Intens rivalisering mellem virksomheder i det lokale miljø
- Nyetableringer og spin-offs fra eksisterende virksomheder
- Udvikling af specialiserede varer og tjenester
- Nærhed til krævende kunder
- Kobling til teknologisk avancerede brancher
- Udvikling og spredning af viden

Yderligere peges der på, at dynamikken mellem klyngens aktører er afgørende for konkurrencedygtigheden, og at de mest dynamiske klynger blandt andet kendetegnes af:

- Rivalisering mellem virksomheder, som stimulerer kontinuerlig opgradering af deres produkter
- Nært samarbejde mellem konkurrenter på visse afgrænsede områder
- Adgang til specialiserede underleverandører og tætte udviklingssamarbejder
- Adgang til specialiseret kapital, herunder seed og venture kapital samt investeringsselskaber
- Adgang til avanceret og specialiseret arbejdskraft, samt hård og blød infrastruktur
- Forskellige samarbejds- og netværksorganisationer
- Uformelle netværk

4.3 Klynger på forskellige udviklingstrin

Klyngebegrebet refererer ofte til den fuldt udviklede klynge, som allerede har dokumenteret sin økonomiske værdi. Som denne analyse er et eksempel på, kan det i et erhvervsudviklingsperspektiv imidlertid være lige så interessant at identificere relationer i erhvervslivet, som for indeværende ikke kan karakteriseres som veletablerede klynger, men som givet de rette udviklingsbetingelser kan blive til det. Figur 4.2 illustrerer en klassificering af erhvervsrelationer på forskellige stadier på vejen til en egentlig klyngedannelse.

I **første** stadie findes potentielle klynger. Det er blandt andet dette stadie, som kan have stor interesse, når der skal prioriteres regionale erhvervsfremmemidler.

I **anden** stadie findes de spirende klynger, hvor der helt tydeligt ligger perspektiver i at arbejde yderligere med virkemidler og tiltag, som understøtter en egentlig klyngedannelse.

I **tredje** stadie findes de modne klynger, hvor de innovative klyngefordele for alvor gør sig gældende. Det er disse veletablerede klynger, som har været baggrund for den megen fokusering på klynger og klyngestrategier.

I **fjerde** stadie handler det om spin-offs fra modne klynger. Et eksempel kan være tekstilklyngen i Midtjylland, hvor man historisk har haft en tekstilklynge baseret på en tradition med fåreavl og uldproduktion. Den globale udvikling har præget tekstilindustrien markant, og tekstilproduktionen er i dag flyttet væk fra det vestlige Jylland til lande som Polen, Litauen og Kina. Området i det vestlige Jylland har dog formået at opretholde en høj beskæftigelse relateret til tekstilindustrien. Da tekstilklyngen begyndte at stagnere, formåede man nemlig at udvikle specialiserede spin-off aktiviteter inden for design og global just-in-time handel og logistik, relateret til tekstilproduktion.

4.4 Syv drivkrafter i klyngeudvikling

Mange analyser, undersøgelser og forskning har beskæftiget sig med spørgsmålet om, hvad der driver og holder sammen på klynger. Forskning i og af klynger peger på, at det er mange forskellige faktorer, som gør sig gældende, når svaret på dette spørgsmål søges. Tag for eksempel Medicin Valley i Ørestadsregionen, hvis succes blandt andet tilskrives et unikt miljø med henhold til innovation, udvikling og fornyelse, tilstedeværelse af specifikke uddannelsesinstitutioner og en samling af specialiserede virksomheder med stor knowhow. Der ligger et element af sandhed i alle disse forhold, men der er ingen entydig måde at rangordne eller prioritere dem på. Der kan derfor ikke siges kun at være én årsag til, at klynger udvikles, hvorfor udvikling af klynger bør betragtes som et resultat af et mix af syv forskellige drivkrafter¹⁷:

- Arbejdsmarkedsspecialisering
- Specialisering af underleverandører
- Videneksternaliteter
- Entreprenørskab
- Stiafhængighed og lock-in
- Kultur
- Lokal efterspørgsel

Arbejdsmarkedsspecialisering karakteriserer den situation, hvor en bestemt region eller område har en relativ stor koncentration af en gruppe specialiserede medarbejdere. Denne situation gælder typisk for meget specialiserede og højtudannede medarbejdere som eksempelvis offshore industrien i Esbjerg eller medicobranschen i Nordsjælland.

Specialisering af underleverandører karakteriserer den situation, hvor tilstedeværelse af en branche eller gruppe af virksomheder resulterer i, at underleverandørerne specialiserer deres services eller produkter til denne branche eller gruppe af virksomheder. For eksempel Skagen Sandblæseri lokaliseret i Nakskov på grund af deres samarbejde med Vestas Blades.

Videneksternaliteter er den synergi, der opstår, når mange aktører, som arbejder inden for det samme område, opnår en unik og speciel viden om dette område. Medarbejderne spiller en vigtig rolle i diffusionen af den opnåede viden og erfaringer, da de gennem jobskifte er med til at udbrede deres erfaringer og kundskaber.

Entreprenørskab handler om risikovillighed blandt området's aktører til at starte nye virksomheder og om villigheden i de eksisterende virksomheder til at indtage nye områder eller afprøve nye ideer. Ligeledes handler entreprenørskab om tilstedeværelsen af risikovillig kapital i form af eksempelvis investeringsfonde.

¹⁷ Cortright; 2006; Making Sense of Clusters: Regional Competitiveness and Economic Development.

Stiafhængighed og lock-in. De tre første af drivkræfterne bygger på Marshalls arbejde og kan siges at fokusere på det, som er med til at opretholde klynger, mens de kun fortæller lidt om, hvad der i første omgang skaber klynger. Ofte har klynger en historisk tilknytning til en region eller et område, hvilket vil sige, at historie er med til at skabe klynger, og økonomisk udvikling er derfor stiafhængig. Det vil sige, at fremtidens beslutninger er påvirket og afhængig af fortidens beslutninger. Ofte vil virksomheder i klyngen følge den samme udviklingsvej på basis af tidligere fælles beslutninger og den generelle indbyrdes afhængighed, som eksisterer mellem klyngens aktører.

Kulturen i et område har betydning for den måde, der samarbejdes på, eller om der i det hele taget er tradition for at samarbejde. Samarbejde handler om tillid, og tillid har stor betydning for udvekslingen af viden mellem virksomheder. For at relationel nærhed og dermed tætte indbyrdes relationer opstår, er tillid uundværlig og en forudsætning for i det hele taget at have en situation, hvor konkurrence og samarbejde finder sted. Tillid skabes ikke nødvendigvis gennem det professionelle arbejde, men i lige så høj grad i aktørernes civile liv.

Lokal efterspørgsel fremhæves som en vigtig katalysator for klyngeudvikling. Krævende lokale forbrugere presser virksomhederne til at forny og udvikle deres produkter kvalitetsmæssigt, som så til gengæld forbedrer virksomhedernes konkurrenceevne på andre markeder.

Betydningen af de syv drivkræfter varierer afhængig af klyngens type og dens udviklingstrin, og det er derfor ikke muligt at udpege den universelt mest betydende drivkraft. Der skal i stedet fokuseres på alle syv med respekt for, at de hver især, har betydning for klyngers udvikling.

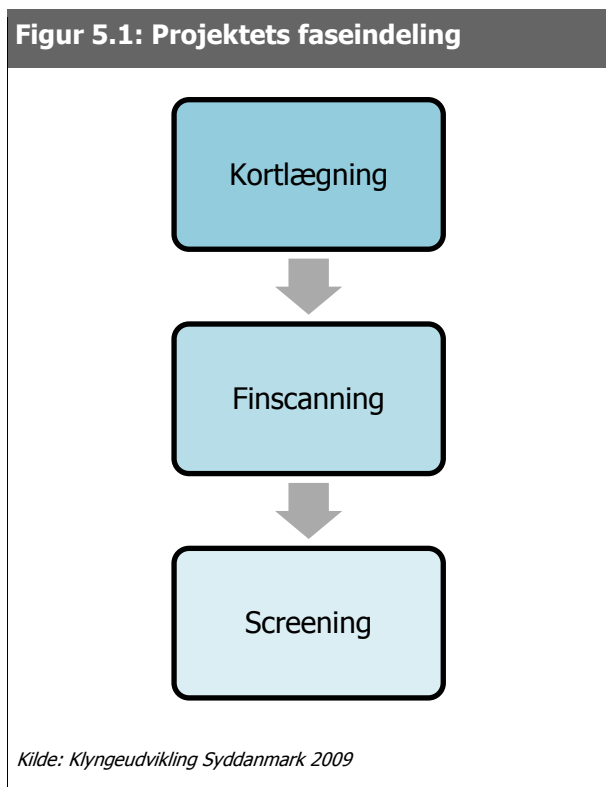
I Tabel 4.2 er de syv drivkræfter i klyngeudvikling sat i relation til de fire tidligere præsenterede sammenhængskræfter for klynger jf. afsnit 4.1.1. Eksempelvis fremgår det af tabellen, at klynger udviklet gennem entreprenørskab primært holdes sammen af personer og ressourcer i form af iværksætteren, business angels og risikovillig kapital fra eksempelvis Iværksætterfonden. Pointen med tabellen er således forenklet at illustrere, at der er en sammenhæng mellem på den ene side det, som holder klynger sammen og på den anden side de drivkræfter, som har initieret klyngen.

Tabel 4.2: Sammenhæng mellem klyngers drivkræfter og sammenhængskræfter		
Drivkræfter	Sammenhængskræfter	Eksempler
Arbejdsmarkedsspecialisering	Ressource	Viden, arbejdskraft og uddannelse
Specialisering af underleverandører	Ressource	Viden, teknologi og medarbejdere
	Strategi	Sourcing, udvælgelse og involveringsgrad
Videneksternaliteter	Ressource	Viden, erfaringer og medarbejdere
Entreprenørskab	Personer	Iværksætteren
	Ressource	Risikovillig kapital og viden
Stiafhængighed og lock-in	Strategi	Afhængigheder og beslutninger
	Personer	Tillid
Kultur	Personer	Traditioner, værdier, tillid og normer
Lokal efterspørgsel	Marked	Efterspørgsel, pres og krav fra kunder

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Kapitel 5. Metodesammendrag

Dette kapitel er et kortfattet sammendrag af den i projektet anvendte metode, hvorfor der redegøres for datagenereringen i relation til projektets tre gennemgående faser: Kortlægningen, finscanningen samt screeningen. I nedenstående figur er denne faseindeling illustreret.

Udgangspunktet for projektet er en totalliste med samtlige klyngeinitiativer i Region Syddanmark. Informationerne til udarbejdelsen af denne totalliste er primært indhentet gennem kontakt til de kommunale erhvervsserviceenheder samt regionale udviklingsfora. Denne metodiske fremgangsmåde er anvendt ud fra en forventning om, at den viden, som erhvervsservicecentrene besidder, giver et fyldestgørende og dækkende billede af hvilke klyngeinitiativer, der er lokaliseret i Region Syddanmark. For at sikre at ingen af regionens klyngeinitiativer er udeladt fra totallisten, er denne efterfølgende sendt til de respektive kommunale erhvervsforvaltninger for en endelig verifikation. Totallisten indeholder sammenlagt 87 klyngeinitiativer, som undersøges videre i projektets første analysefase: Kortlægningen.

Kortlægningen har til formål at sortere klyngeinitiativerne på totallisten i følgende grupper efter

deres udviklingstrin: Potentielle, spirende, modne og andet. Denne sortering er foretaget ved hjælp af fem generelle kriterier, der beskæftiger sig med initiativernes formaliseringsgrad, ledelse, adgang til ressourcer, lokalt engagement, og hvorvidt de opfatter sig som værende en klynge. Datagrundlaget bag denne sortering er funderet ved desk research, som efterfølgende er underbygget via e-mail eller telefonisk kontakt med kontaktpersonerne fra de respektive klyngeinitiativer. Resultatet af sorteringen er, at 6 af totalistens i alt 87 klyngeinitiativer er modne, 28 er spirende og 27 er potentielle. Desuden er 26 af klyngeinitiativerne kategoriseret under andet. De er enten indirekte tilknyttet én eller flere af de andre klyngeinitiativer, klyngeinitiativer der geografisk har deres primære omdrejningspunkt udenfor regionen eller klyngeinitiativer, der er lukket, eller hvor det ikke har været muligt at finde information eller kontaktpersoner.

Analysens anden fase, finscanningen, har til formål at skabe en mere detaljeret forståelse af de spirende klyngeinitiativers erhvervsudviklingspotentiale, og for efterfølgende at udvælge op til ti initiativer til projektets tredje og afsluttende analysefase: Screening. Udvælgelsen af klyngeinitiativer til screeningen baserer sig på ni deskriptive vurderingskriterier og 20 underliggende indikatorer af både kvantitativ og kvalitativ karakter. De 20 indikatorer har form af spørgsmål, og de ni vurderingskriterier er: Lokalt engagement, præstation, opbygning, formaliseringsgrad, ledelse, adgang til ressourcer, klyngeenergi, sammenhængskraft samt økonomisk potentiale. Til besvarelse af de 20 indikatorer er der gennemført telefoninterview med de enkelte klyngeinitiativers kon-

taktperson, og deres svar er derefter omregnet til en pointscore. Den endelige beslutning om, hvilke af de spirende klyngeinitiativer, der går videre til den tredje fase, er foruden de individuelle pointscorer, ligeledes baseret på en diskussion af de ikke pointsatte kriterier samt mere generelle betragtninger. Sammenlagt gik ti spirende klynger videre.

Screeningen, som er sidste fase i projektet, har to formål. En de facto undersøgelse af ti spirende klynger, indeholdende en dyberegående analyse af deres potentiale og deres behov for supportering samt en analyse af, hvordan klyngerne kan udvikles og bedst understøttes gennem klyngepolitiske tiltag og virkemidler. I processen med at indfri disse formål er der gennemført en omfattende generering af kvalitative data baseret på både desk research og semistrukturerede interview med informanter udvalgt ved hjælp af snowball-metoden. I forbindelse med disse interview har der i overensstemmelse med projektets klyngedefinition og den anvendte triple helix tilgang været fokus på, at både aktører fra klyngens virksomheder, den pågældende klyngeorganisation, F&U-institutioner og offentlige myndigheder interviewes.

Som afslutning på screeningerne er der for hver af de ti spirende klynger afholdt en workshop med det formål, at få klyngens repræsentanter til at sætte ord på deres fælles udfordringer og problemstillinger i relation til, hvad der fra regionalt hold kan iværksættes af klyngepolitiske tiltag for at udvikle klyngen. Workshopen, hvis form kan associeres med fokusgrupper, bygger på data fra både kortlægningen, finscanningen og screeningsprocessens interviewrunder, således at der skabes en nuanceret diskussion vedrørende de spirende klyngers potentiale.

I det vedlagte metodenotat forefindes en dybere indføring i projektets metodiske design og struktur. Notatet indeholder detaljerede beskrivelser og redegørelser vedrørende de enkelte af projektets bagvedliggende datagenereringsmetoder.

Kapitel 6. Kortlægning

Projektets første analysefase, kortlægningen, tager sit udgangspunkt i totallisten, indeholdende 87 klyngeinitiativer i Region Syddanmark, jf. Bilag 2. Informationerne til udarbejdelsen af totallisten er primært indhentet gennem kontakt til de kommunale erhvervsserviceenheder samt regionale udviklingsfora. Kortlægningen har til formål at sortere klyngeinitiativerne fra totallisten i følgende grupper efter deres udviklingstrin: Potentielle, spirende, modne og andet. Denne sortering foregår ved hjælp af fem generelle kriterier, der beskæftiger sig med henholdsvis initiativernes formaliseringsgrad, ledelse, adgang til ressourcer, lokalt engagement, og hvorvidt de opfatter sig som en klynge. I Tabel 6.1 er resultaterne fra kortlægningen præsenteret.

Tabel 6.1: Resultat kortlægning – typeopdelt				
	Potentielle klyngeinitiativer	Spirende klyngeinitiativer	Modne klynger	Andet
Antal	27	28	6	26
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>				

Efterfølgende er de ovenfor sorterede klyngeinitiativer opdelt i kategorier, repræsenterende deres primære aktivitetsområde, jf. Tabel 6.2.

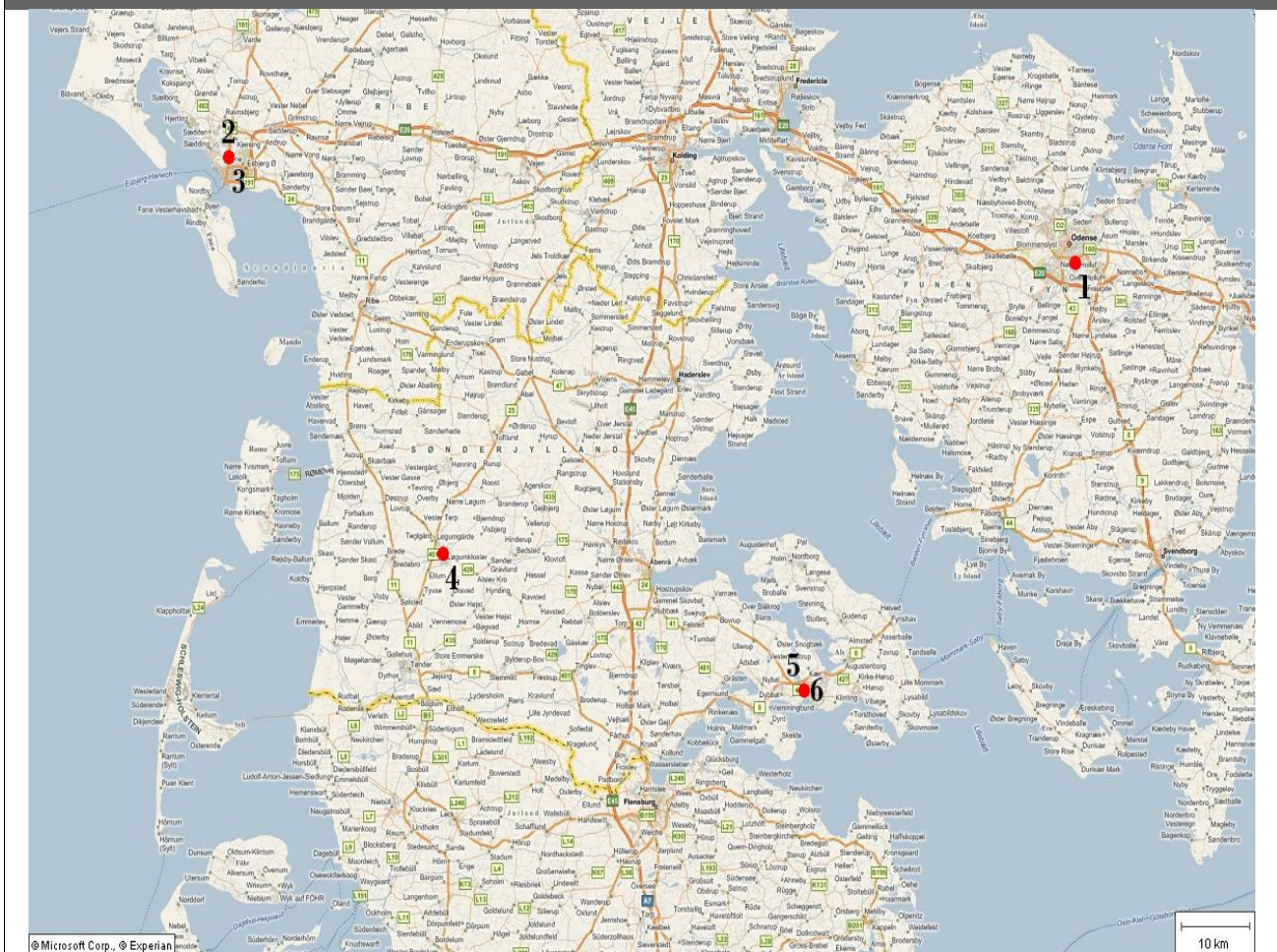
Tabel 6.2: Resultat kortlægning – kategorisering af klyngeinitiativer				
Klyngekategori	Potentielle	Spirende	Modne	Andet ²
Agro (5) ¹	1	3	0	1
Bioenergi (4)	0	2	0	2
Energi (8)	5	1	0	2
Fødevarer (7)	1	3	0	3
Industri (9)	3	2	4	0
IT (4)	1	2	0	1
Maritim (4)	1	0	2	1
Miljø (7)	1	5	0	1
Oplevelser (9)	4	3	0	2
Sikkerhed (2)	1	1	0	0
Sundhed (6)	3	2	0	1
Transport (3)	0	3	0	0
Turisme (8)	1	1	0	6
Viden & formidling (7)	4	0	0	3
Andre (4)	1	0	0	3
¹ Tallet i parentes refererer til det samlede antal klyngeinitiativer inden for hver klyngekategori og er således en summering af antallet i potentielle, spirende, modne og andet.				
² Kategorien andet dækker over bemærkninger, som er knyttet til enkelte klyngeinitiativer. Bemærkningerne er knyttet til de initiativer, der enten indirekte er forbundet til én eller flere af de andre klyngeinitiativer, klyngeinitiativer der geografisk har deres primære omdrejningspunkt udenfor regionen eller klyngeinitiativer, der er lukket, eller hvor det ikke har været muligt at finde information eller kontaktpersoner.				
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>				

I det følgende præsenteres de enkelte klyngeinitiativer med udgangspunkt i deres kategorisering som henholdsvis potentiel, spirende, moden eller andet.

6.1 Modne klynger

Modne klynger er veletablerede klynger, der allerede på nuværende tidspunkt bidrager positivt til erhvervsudviklingen i regionen. I Figur 6.1 ses beliggenheden af de modne klynger i Region Syd-danmark. Placeringen på kortet er udelukkende udtryk for klyngernes fysiske beliggenhed, og der vil være aktiviteter, som rækker ud over det på kortet afmærkede punkt.

Figur 6.1: Modne klyngers beliggenhed

1. RoboCluster	4. AluCluster
2. Maritim Klynge Esbjerg	5. Mechatronics Cluster Denmark
3. Offshore Center Danmark	6. Køleklyngen

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

De klynger, som i projektet er karakteriseret som værende modne, er som følger:

AluCluster: AluCluster er et teknologicenter inden for rådgivning om praktisk anvendelse af aluminium og blev etableret i 1999 efter initiativ fra Hydro, Sapa, Mærsk, Danfoss, EUC Syd samt de vestsønderjyske kommuner. Klyngen har cirka 186 medlemmer og blev i 2007 optaget i det syd-danske klyngeprogram. AluCluster har stor betydning for erhvervsudviklingen i Region Syddanmark og må betegnes som værende meget veletableret.

Køleklyngen: Køle VirksomhedsCenter, Alsion (KVCA) er et medlemsbaseret videntcenter, der er etableret for at øge innovation og videndeling i køleindustrien. Dette sker gennem teknologiske og forretningsmæssige innovationsprojekter samt gennem udvikling af uddannelsestilbud inden for området. KVCA blev stiftet i august 2006 af Lodam Electronics A/S, Mærsk Container Industri A/S og Danfoss A/S og har på nuværende tidspunkt sammenlagt 26 medlemmer.

Maritimklynge Esbjerg: Den maritime klynge i Esbjerg har mange store danske og internationale medlemsvirksomheder, der beskæftiger sig med olie- og gasudvinding samt havneaktiviteter. Disse aktiviteter er centeret omkring Esbjerg Havn, og herigennem er der skabt en veletableret klynge med cirka 26 medlemmer. Klyngen er en del af Det Blå Danmark.

Mechatronics Cluster Denmark: Mekatronikklyngens formål er at styrke konkurrenceevnen inden for mekatronik samt identificere og bringe interessenter sammen for at skabe øget viden og innovationspotentiale hos medlemmerne. Klyngen blev etableret i 2005 og består i dag af omkring 70 virksomheder. Mekatronikklyngens virksomheder omsætter årligt for mere end 10 mia. kroner og er dermed en yderst central spiller for erhvervslivet i regionen.

Offshore Center Danmark: Offshore Center Danmark er en medlemsbaseret organisation, der nationalt og internationalt arbejder for at styrke den danske offshore sektor. Fokusområder er olie og gas, offshore vind og det maritime offshoreområde. Hovedaktiviteterne omfatter: Koordinering af tekniske udviklingsprojekter, netværksaktiviteter, videndeling og promovning af den danske offshore branche. Klyngen har cirka 190 medlemmer.

RoboCluster: RoboCluster er et kompetencenetværk, der har til formål at fremme økonomisk vækst gennem videnudveksling mellem erhvervsliv og videninstitutioner inden for robotter, automation og intelligente mekaniske systemer. Klyngen har cirka 40 medlemmer, der består af leverandører og aftagere i branchen samt forsknings- og uddannelsesinstitutioner med speciale i robot- og automationsteknologi.

Fælles for ovennævnte klynger er, at de alle har bevist deres vækstpotentiale og været til stor gavn for erhvervsudviklingen i regionen. Erfaringer fra disse etablerede klynger er derfor vigtig i forbindelse med udviklingen af metoder til sikring og forbedring af regionens klyngepolitik, med henblik på at understøtte de spirende klyngeinitiativer. Erfaringerne fra de modne klynger vil derfor blive benyttet implicit i det videre arbejde i indeværende projekt.

6.2 Spirende klyngeinitiativer

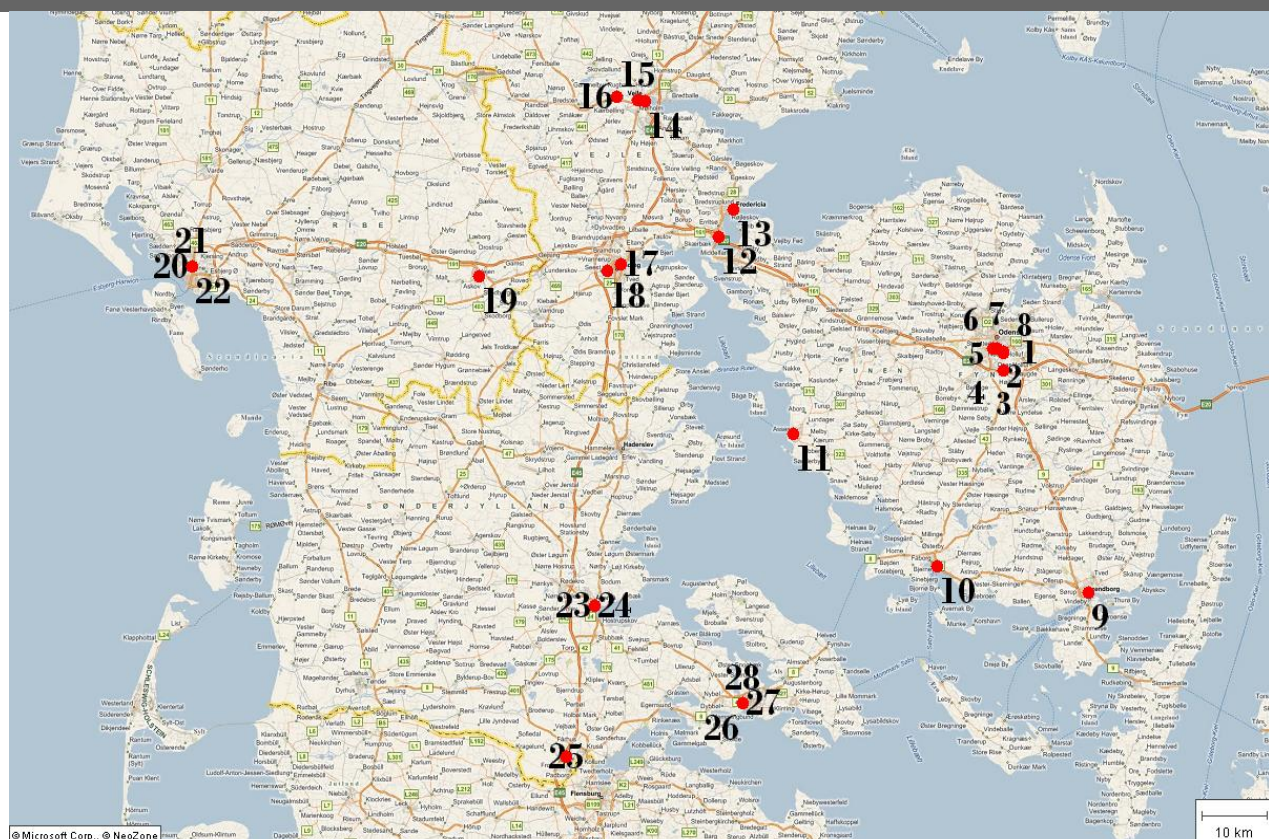
Af Tabel 6.3 ses de 28 klyngeinitiativer, der er karakteriseret som spirende. Tabellen er alfabetisk sorteret, hvorfor den dermed ikke siger noget om initiativernes indbyrdes potentiale. De spirende klyngeinitiativer er initiativer, hvor der eksisterer en vis form for formalisering, hvor der er en decideret ledelse af aktiviteterne, hvor der er adgang til midler, samt hvor der er aktive aktører udover initiativet selv. Da de 28 spirende klyngeinitiativer er udgangspunktet for den videre analyse, vil de derfor ikke blive nærmere beskrevet her.

1	Agroklyngen
2	Agrostep
3	Bioenergi Assens
4	Bioenergi Syddanmark
5	DaCoRR (Sikkerhedsklyngen)
6	Danmarks Transport- og Logistikklynge
7	Danish Water Services
8	Det Sunde Liv
9	Digital & Interaktiv Markedsføring
10	Energiklyngen Fionia
11	FilmFyn
12	Fresh Food Factory
13	Fødevarerklubben
14	Green Network
15	Grønt Netværk Sønderjylland
16	Health Cluster South
17	IT-Forum Syddanmark
18	Key2Green
19	Plastklyngen
20	Project Zero
21	Sport Study Sydfyn
22	Stålcentrum
23	Sustain Agri
24	Syddansk Formidlingsklynge
25	Syddansk Turisme
26	Taulov Transportcenter
27	Trekantsområdets Logistikforum
28	Vadehavsprodukter

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

De spirende klyngeinitiativers placering i Region Syddanmark kan ses i Figur 6.2, hvor placeringen udelukkende er udtryk for initiativets fysiske beliggenhed. Der vil dermed være aktiviteter i klyngeinitiativet, der rækker ud over det på kortet afmærkede punkt.

Figur 6.2: Spirende klyngeinitiativers beliggenhed

1. Danish Water Services	13. Taulov Transportcenter	25. Grønt Netværk Sønderjylland
2. Digital & Interaktiv Markedsføring	14. Green Network	26. Project Zero
3. Energiklyngen Fionia	15. IT-Forum Syddanmark	27. Health Cluster South
4. Sustain Agri	16. Fødevarerklubben	28. Agroklyngen
5. Syddansk Formidlingsklynge	17. Agrostep	
6. Syddansk Turisme	18. Stålcetrum	
7. Fresh Food Factory	19. Trekantsområdets Logistikforum	
8. Det Sunde Liv	20. Plastklyngen	
9. Sport Study Sydlyn	21. DaCoRR (Sikkerhedsklyngen)	
10. FilmFyn	22. Vadehavsprodukter	
11. Biøenergi Assens	23. Biøenergi Syddanmark	
12. Key2Green	24. Danmarks Transport- og Logistikkllynge	

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

6.3 Potentielle klyngeinitiativer

I Tabel 6.4 er de 27 klyngeinitiativer, der er blevet karakteriseret som potentielle opstillet. Tabellen er alfabetisk sorteret og udtrykker derfor intet omkring initiativernes indbyrdes potentiale. De potentielle klyngeinitiativer er initiativer, som endnu er i sin spæde opstart, men hvor der i et fremadrettet perspektiv ses muligheder for udvikling.

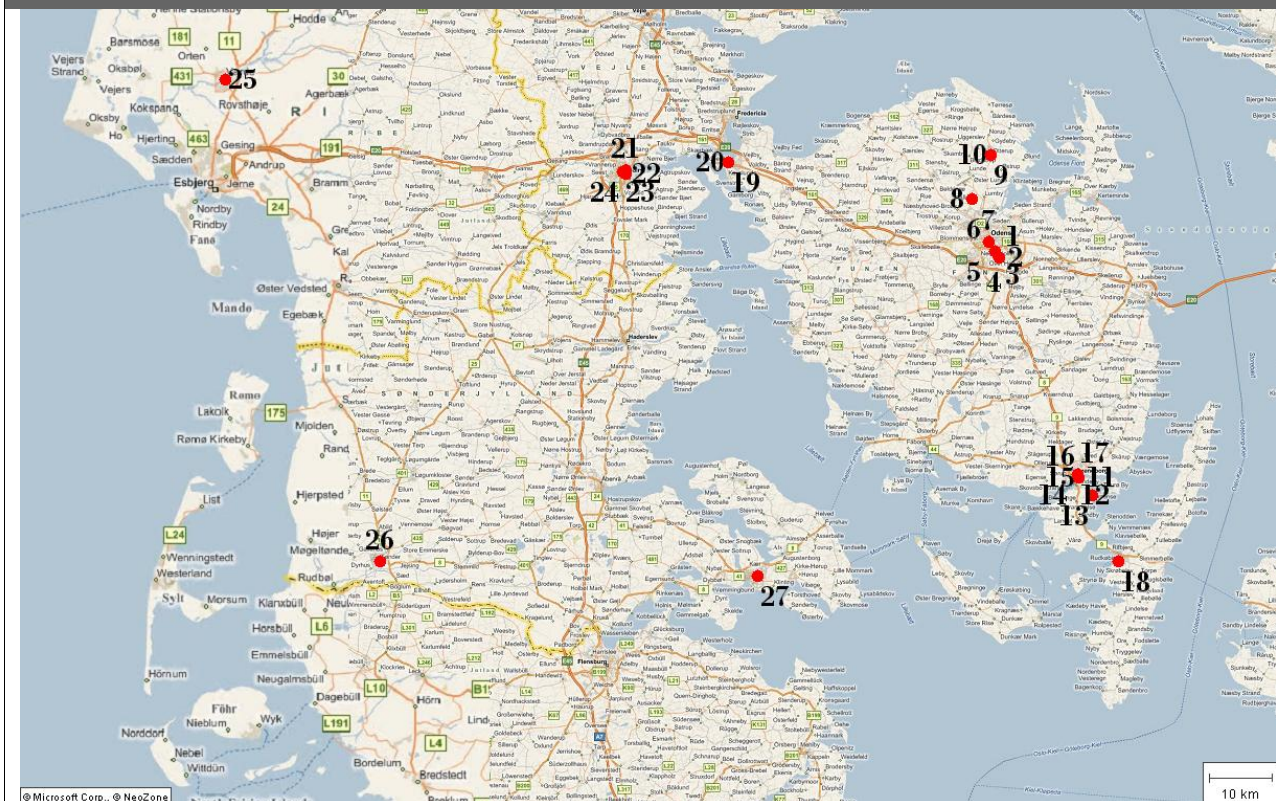
Tabel 6.4: Potentielle klyngeinitiativer	
1	Art Study Sydfyn
2	Center for Brugerdreven Design
3	Center for Product Development
4	Dansk Solcelle Forening
5	Designklynge Syddanmark
6	Energieffektivisering af parcelhuse
7	Energiklynge
8	Energystep
9	Event Sydfyn
10	Flyvedligeholdelse
11	Forsvars- og Sikkerhedsnetværk
12	Game & Mobil Cluster
13	GE9
14	Kompositmaterialer
15	Kvalitetsfødevarer fra Sydfyn
16	Leg og Læring
17	Maritim Klynge Svendborg
18	Medicinske planter
19	Metalklynge
20	MiljøForum Fyn
21	Nordfyns Agro og Gartneriklynge
22	Nordfynsk klynge for videnindustri
23	Overfladebehandling
24	Social IT
25	Sundheds- og Forebyggelsesklynge
26	Sund Vækst
27	Vindmølleklynge

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Kategoriseringen som potentielle skyldes, at klyngeinitiativerne opfylder få eller ingen af de kriterier, der er opstillet i kortlægningen. I Bilag 3 fremgår det, hvorledes de enkelte potentielle klyngeinitiativer opfylder de respektive kriterier. Initiativerne har generelt en meget lav grad af formalisering og organisering af aktiviteter, og initiativerne må betegnes som værende i deres begyndelse. Det til trods bør disse potentielle klyngeinitiativer indtænkes i den fremadrettede erhvervsudvikling som mulige indsatsområder.

De potentielle klyngeinitiativers geografiske placering i regionen kan ses i Figur 6.3. Placeringen er udelukkende udtryk for klyngeinitiativernes fysiske beliggenhed.

Figur 6.3: Potentielle klyngeinitiativers beliggenhed

1. Forsvars- og Sikkerhedsnetværk	14. Vindmølleklynge	27. Center for Product Development
2. MiljøForum Fyn	15. Kvalitetsfødevarer fra Sydfyn	
3. Energieffektivisering af parcelhuse	16. Art Study Sydfyn	
4. Leg og Læring	17. Maritim Klynge Svendborg	
5. Social IT	18. Medicinske Planter	
6. Sund Vækst	19. Kompositmaterialer	
7. Game & Mobil Cluster	20. Overfladebehandling	
8. Flyvedligeholdelse	21. Energiklynge	
9. Nordfyns Agro- og Gartneriklynge	22. Center for Brugerdreven Design	
10. Nordfynsk klynge for videnindustri	23. Energystep	
11. Event Sydfyn	24. Designklynge Syddanmark	
12. Sundheds- og Forebyggelsesklynge	25. Metalklynge	
13. GE9	26. Dansk Solcelleforening	

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

6.4 Klyngeinitiativer kategoriseret under andet

Klyngeinitiativerne kategoriseret som andet er initiativer, som viser sig at være indirekte tilknyttet én eller flere af de andre klyngeinitiativer, klyngeinitiativer der geografisk har deres primære omdrejningspunkt udenfor regionen eller klyngeinitiativer, der er lukket, eller hvor det ikke har været muligt at finde information eller kontaktpersoner. Disse initiativer fremgår af Tabel 6.5. Tabellen er alfabetisk sorteret og siger derfor ikke noget om initiativernes indbyrdes potentiale. Af Bilag 3 fremgår det, hvorledes de forskellige initiativer er vurderet, og hvilke andre initiativer de eventuelt skal ses i sammenhæng med.

Tabel 6.5: Klyngeinitiativer kategoriseret under andet	
1	Affaldshåndtering og forbrænding
2	Bioenergiklyngen
3	Biogas, bioraffinering
4	Byggematerialer
5	Center for Fresh Convenience
6	Center for Software Innovation
7	Fjernvarme, kombineret kraft/varme
8	Flagskibet
9	Foodstep
10	Forretningsservice
11	Gartneriklyngen
12	Gastronomisk turismenetværk
13	IKT klynge (IT-Forum Fyn og KommitFyn)
14	Knowledge Lab
15	Marbro-Shell-klyngen
16	Meetingplace Syddanmark
17	Miljønetværk Syd
18	Bizz-art
19	Oplevelsesøkonomisk klynge
20	Planter til Sundhed
21	Retail Service
22	Senge på Hoteller
23	Sønderjysk Madglæde
24	Turismeklynge Langelandsfortet
25	Turistiske Attraktioner
26	Østfyns Fødevarer klynge

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

6.5 Opsummering

Ud fra kriterierne i kortlægningen, henholdsvis omhandlende formalisering af netværk, ledelse, adgang til ressourcer, lokalt engagement, og hvorvidt de opfatter sig som en klynge, er de 87 klyngeinitiativer opdelt i følgende grupperinger: Potentielle, spirende, modne og andet.

De modne klynger defineres som veletablerede klynger, der allerede på nuværende tidspunkt bidrager positivt til erhvervsudviklingen i regionen, herunder med arbejdspladser og investeringer. I Region Syddanmark er der 6 modne klynger, og de er jævnt fordelt i regionen. Spirende klyngeinitiativer er initiativer, hvor der eksisterer en hvis form for formalisering, hvor der er en decideret ledelse af initiativet, hvor der er adgang til midler, samt hvor der er aktive aktører udover initiativet selv. Der findes 28 spirende klyngeinitiativer i Region Syddanmark, og de er hovedsageligt lokaliseret i den østlige del af regionen. De potentielle klyngeinitiativer er initiativer, der endnu er i sin spæde opstart, men hvor der i et fremadrettet perspektiv ses interessante udviklingsmuligheder. Der er 27 potentielle klyngeinitiativer i Region Syddanmark, koncentreret omkring Fyn og Trekantsområdet. Klyngeinitiativerne kategoriseret som andet er initiativer, som viser sig at være indirekte tilknyttet én eller flere af de andre klyngeinitiativer, klyngeinitiativer som geografisk har deres primære omdrejningspunkt udenfor regionen, samt klyngeinitiativer der er lukket, eller hvor det på undersøgelsestidspunktet ikke er muligt at finde information eller en kontaktperson. I forbindelse med projektet er 26 klyngeinitiativer kategoriseret som andet.

Kapitel 7. Finscanning

Analysens anden fase, finscanningen, har til formål at skabe en mere detaljeret forståelse af de spirende klyngeinitiativers erhvervsudviklingspotentiale, og for efterfølgende at udvælge op til ti initiativer til projektets tredje og afsluttende fase: Screeningen. Udvælgelsen af klyngeinitiativerne til screeningen baserer sig på ni deskriptive vurderingskriterier og 20 underliggende indikatorer af både kvantitativ og kvalitativ karakter. I Tabel 7.1 er vurderingskriterierne beskrevet.

Vurderingskriterium	Beskrivelse
Lokalt engagement	Beskriver i hvor høj grad de deltagende private virksomheder, offentlige myndigheder og uddannelsesinstitutioner er lokalt forankret i Region Syddanmark. Kriteriet giver en indikation af, om klyngen er stærkt eller svagt forankret.
Præstation	Beskriver om der er igangsat og igangværende projekter i klyngen med minimum to deltagende aktører. Fokus er på aktivitetsniveauet, og om der pågår et samarbejde mellem de forskelligartede aktører i klyngen.
Opbygning	Beskriver hvordan klyngen er opbygget samt hvor mange og hvilke aktører, som er med. Kriteriet er baseret på triple helix tilgangen, der fastslår, at for at opnå den optimale klyngedynamik skal private virksomheder, offentlige myndigheder samt F&U-institutioner være til stede. Dermed opnås der via kriteriet indsigt i, hvorvidt klyngen har mulighed for at opnå denne dynamik.
Formaliseringsgrad	Beskriver i hvor høj grad klyngen har en medlemsorganisation med lønnede medarbejdere og budget. Her er fokus på den samlende struktur for klyngen og dens aktiviteter.
Ledelse	Beskriver på hvilken måde og i hvilket omfang klyngen ledes eksempelvis gennem lokale ildsjæle. På den baggrund lokaliseres de toneangivende aktører, og derigennem tydeliggøres det, hvor konsolideret klyngen er.
Adgang til ressourcer	Beskriver hvordan klyngen finansieres og via hvilken finansieringsform. Dermed opnås der indsigt i klyngens økonomi og villigheden til at støtte klyngen fra såvel interne som eksterne aktører.
Klyngesynergi	Beskriver i hvor høj grad klyngen indeholder potentiale for klyngesynergi med eksempelvis klynger i andre regioner. Med dette kriterium findes der frem til klyngens eksterne forgrening.
Sammenhængskraft	Beskriver hvilke aktiviteter og aktører, som driver og får klyngen til at hænge sammen. Klyngens fællesnævner kan eksempelvis være marked eller ressourcer. Dermed skabes der et overblik over klyngens samlende aktivitet, og hvad dens primære mål og samarbejdsaktiviteter er.
Økonomisk potentiale	Beskriver i hvor høj grad klyngen har et væsentligt økonomisk potentiale inden for en tidshorisont på 5 til 10 år. Fokus er på klyngens vækst i indtjening, antal ansatte og antal aktører. Via dette kriterium oplyses det, om klyngen har sat mål for den videre udvikling, hvilket er et udtryk for tolkningen af egne fremtidsmuligheder.

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

7.1 Resultater finscanning

Med udgangspunkt i den gennemførte finscanning er der udarbejdet en liste over de spirende klynger med tilhørende initiativer, der går videre til screeningen. I udvælgelsesprocessen til screeningen er der, udover resultaterne fra finscanningen, lagt vægt på, at screeningen skal repræsentere en faglig diversitet, hvad angår klyngeaktiviteter i regionen. Det betyder, at udvalgte klyngeaktiviteter er inddraget i screeningen selvom de har opnået en forholdsvis lav pointscore fra finscanningen. Sammenlagt resulterer dette i, at screeningen indeholder en analyse af i alt ti spirende klynger og deres tilhørende klyngeinitiativer. De ti spirende klynger, som vil være udgangspunkt for screeningen, kan ses i Tabel 7.2.

Begrundelsen for opdelingen i spirende klynger og klyngeinitiativer findes i, at der ved finscanningen blev identificeret store sammenhænge og overlap mellem flere af de forskellige initiativer. Eksempelvis eksisterer der flere spirende klyngeinitiativer vedrørende energi i Region Syddanmark. Ved at analysere dem under ét ses der på ét helt område frem for ét enkelt initiativ, og udviklingsmulighederne og samarbejdsrelationerne for hver spirende klynge fremstår tydeligere, end hvis fokus udelukkende havde ligget på ét enkelt spirende klyngeinitiativ.

Tabel 7.2: Spirende klynger samt tilhørende klyngeinitiativer

Spirende klynger	Klyngeinitiativer
Energi	Bioenergi Assens
	Bioenergi Syddanmark
	Energiklyngen Fionia
Fødevarer	Sustain Agri
	Vadehavsprodukter
	Agrostep
	Fresh Food Factory
	Agroklyngen
Miljø	Project Zero
	Danish Water Services
Oplevelse	FilmFyn
Plast	Plastklyngen
Sikkerhed	DaCoRR (Sikkerhedsklyngen)
Stål	Stålcentrum
Sundhed	Health Cluster South
	Det Sunde Liv
Transport	Danmarks Transport og Logistikklynge
	Trekantsområdets Logistikforum
	Taulov Transportcenter
Turisme	Syddansk Turisme

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

I det følgende er de 28 identificerede spirende klyngeinitiativer kort beskrevet. Beskrivelserne af klyngeinitiativerne tager udgangspunkt i de telefoninterview, der er gennemført i forbindelse med kortlægningen og finscanningen.

7.1.1 Beskrivelse af spirende klyngeinitiativer

Agroklyngen: Den primære aktivitet i Agroklyngen har hidtil været af kommerciel karakter. Det vigtigste arbejdsprojekt er et besøgsnetværk, hvor gæster fra udlandet inviteres til at komme på besøg hos de involverede virksomheder. De vigtigste samarbejdsaktiviteter består i fælles markedsføring, kommercielt samarbejde samt deling af ressourcer. Der er to igangværende projekter. Agroklyngen er snarere et netværk bestående af 12 aktører end en egentlig klynge. Finansieringen er lav, og der er ingen relationer til eksterne aktører.

Agrostep: Den primære aktivitet hos Agrostep er at udvikle udstyr til landbrugs- og fødevarersektoen samt at identificere og igangsætte initiativer, som kan øge den samlede konkurrenceevne inden for agrotech-området. Dette gøres blandt andet via etableringen af uddannelsen Food Architect. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er dermed at gøre andre bekendte med eksistensen af klyngeinitiativet, at udføre strategisk analyse for at højne forståelsen af situationen inden for agrotech-området samt at kunne opstille en vision for initiativet. Agrostep har relativt mange medlemmer, som kommer fra private virksomheder, offentlige myndigheder samt F&U-institutioner. Agrostep drives af TRIN og har kun én ansat, som arbejder for klyngen én dag om ugen.

Bioenergi Assens: Klyngeinitiativets primære aktivitet er opførelsen af et biogasanlæg. Der er i den forbindelse fokus på to områder: At omdanne gylle til fjernvarme samt dyrkning af energipil, der kan erstatte den nuværende afbrænding af flis i fjernvarmeanlæg. De vigtigste samarbejdsaktiviteter i Bioenergi Assens er, foruden at opføre et biogasanlæg, at gennemføre en interessenanalyse med henblik på at skabe overblik over aktørerne inden for energiområdet samt at afholde møder og formidle viden på området. Initiativets styrke er, at det samler mange lokale aktører, og medlemmerne består af både private virksomheder, offentlige myndigheder, F&U-institutioner samt konsulenter og landbrugsorganisationer. Der er tre igangværende projekter.

Bioenergi Syddanmark: Fokus hos Bioenergi Syddanmark er at samle regionens aktører inden for bioenergiområdet. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er kortlægning af aktører, afholdelse af konferencer samt interviewrunder blandt nøgleaktørerne inden for bioenergiområdet. Aktørerne kommer fra private virksomheder, uddannelses- og videninstitutioner samt lokale udviklingsråd og foreninger. Klyngeinitiativets udfordringer er det lille antal medlemmer, og at de økonomiske midler er begrænsede. Det kan med fordel overvejes, hvorledes der kan skabes relationer til blandt andre Project Zero, eftersom bioenergi er et af de emner, Project Zero beskæftiger sig med.

DaCoRR: Den primære aktivitet i klyngeinitiativet er forskning, udviklingsprojekter og uddannelser med relation til sikkerhed. På længere sigt skal virksomhederne være mere aktive, og klyngen skal i den forbindelse opdeles i tre undergrupperinger: Maritimsikkerhed, Risk Communication og slutteligt Counter Terrorism. Formaliseringsgraden og budgettet er lavt, og der er ikke igangsatte projekter. På længere sigt er strategien dog at inddrage flere private virksomheder. Sikkerhedsklyngen anses for at have et væsentligt potentiale i form af afsætning af produkter og services med relation til sikkerhedsbranchen.

Danish Water Services: Klyngeinitiativet er af begrænset størrelse, men har aktører fra både private virksomheder, offentlige myndigheder, F&U-institutioner samt andre organisationer. Danish Water Services drives af en erhvervsdrivende fond, og den primære aktivitet består i at samle viden inden for vandbesparelse, som kan omsættes til komplette salgsbare løsninger. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er derforuden at udvikle finansieringsmodeller og at opstarte lignende udenlandske organisationer. Endelig har initiativet finansiering frem til 2010.

Danmarks Transport & Logistikklynge: Den primære aktivitet i klyngeinitiativet består i at formalisere samarbejdet mellem de deltagende aktører. Samarbejdsaktiviteterne består i organisering og udvikling af fælles projekter inden for transport- og logistikerhvervet samt at motivere flere virksomheder til at deltage aktivt i samarbejdet. Aktørerne kommer fra såvel offentlige myndigheder som uddannelses- og videninstitutioner samt udviklingsråd og brancheorganisationer. Der er igangsat fem projekter, hvoraf to er igangværende. Danmarks Transport & Logistikklynge drager fordel af mange internationale kontakter samt en stærk og vigtig lokal forankring. Det fremadrettede fokus er at styrke og samle sektoren inden for hele Region Syddanmark. Klyngens aktuelle problem er mangel på finansiering.

Det Sunde Liv: Formålet med Det Sunde Liv er at tilpasse eksisterende eller afprøve ny velfærdsteknologi gennem offentlige og private samarbejder. De vigtigste samarbejdsaktiviteter består derudover i at holde sammen på aktørerne i klyngeinitiativet samt at få vigtige demonstrationsprojekter gennemført. Initiativet har en relativ stor medlemsskare, der kommer fra private virksomheder, offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner. Der er seks lønnede medarbejdere i sekretariatet, og der er omkring 16 igangsatte og igangværende projekter. Det Sunde Liv har programkontor hos Region Syddanmark, og har tætte relationer til Health Cluster South.

Digital & Interaktiv Markedsføring: Den vigtigste aktivitet er at styrke virksomhedernes faglige kompetencer inden for digital og interaktiv markedsføring. Konkret er der igangsat et projekt, hvor der skal udvikles en hjemmeside, hvor det er muligt at downloade en indkøbsliste, som kan bruges til indkøb i supermarkedet. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er for indeværende etableringen af et pilotstudie med fokus på anvendelse af eksisterende teknologiske platforme inden for markedsføring, netværksdannelse samt foredrag og konferencer. Medlemmerne er både private virksomheder, offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner. Digital & Interaktiv Markedsføring kan ikke betegnes som et klyngeinitiativ, og medtages ikke i screeningen.

Energiklyngen Fionia: Klyngeinitiativets primære aktivitet er at skabe netværksbaseret innovation og facilitere innovative forløb inden for energiområdet. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er at skabe energitematiske interessegrupper, at kreere et samarbejde i regionen og på sigt skabe fælles energiprojekter. Energiklyngen Fionia består af private virksomheder, offentlige myndigheder, F&U-institutioner samt interesseorganisationer. Initiativet har et decideret klyngefokus, men omfanget er begrænset. Der er således kun et projekt i gang. Til gengæld er det lokale engagement stort, og der er etableret en række interessante internationale kontakter.

FilmFyn: De primære aktiviteter er forbedringer af vilkårene for medie- og filmvirksomheder i Region Syddanmark, og i den forbindelse er initiativets fokus på afsætningsaktiviteter. FilmFyns vigtigste samarbejdsaktiviteter er erhvervsudvikling i den syddanske film- og mediebranche, uddannelsesaktiviteter samt filmproduktioner. Klyngeinitiativet har et beskedent antal medlemmer, og halvdelen af disse medlemmer er private virksomheder. Der er i øjeblikket én lønnet medarbejder, en bestyrelse og et repræsentantskab samt fire til fem igangværende projekter.

Fresh Food Factory: Formålet med Fresh Food Factory er innovation inden for fødevareområdet, hvorfor klyngeinitiativets omdrejningspunkt er afsætningsmarked og produktudvikling. De vigtigste samarbejdsaktiviteter består i koblingen mellem forskning, virksomheder, produktudvikling samt international afsætning. Initiativet har mange lokale medlemmer, primært private virksomheder, men formaliseringsgraden er lav. Fresh Food Factory var en del af Foodture, som var en netværks- og brancheorganisation for fødevarevirksomheder i Trekantområdet, og som nu er lukket. Fresh Food Factory fortsætter og har på nuværende tidspunkt to igangværende projekter.

Fødevareklubben: De vigtigste aktiviteter i Fødevareklubben er messerejser, foredrag, møderækker og virksomhedsbesøg. Organisationens styrke er dens lokale forankring samt det meget høje medlemstal på cirka 275 virksomheder. Dertil kommer offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner. Der er ingen igangværende projekter, eftersom mødeaktivitet er klubbens fokusområde. På den baggrund kan det også udledes, at der ikke er tale om en egentlig klynge, men snarere en klub, der arrangerer medlemsaktiviteter.

Green Network: Green Networks primære aktivitet er at styrke private virksomheders samfundsansvar og viden inden for områderne: Miljø, arbejdsmiljø, socialt engagement og sundhedsfremme. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er skabelse af netværk mellem både offentlige og private aktører samt viden- og erfaringsudveksling. Green Network er veletableret med mange medlemmer og sekretariat, men kan ikke betragtes som et klyngeinitiativ, men skal snarere opfattes som et netværk, der leverer konsulentydelse til medlemmerne.

Grønt Netværk Sønderjylland: Den primære aktivitet er at skabe dialog og oplysning i relation til opgaver omhandlende miljøforbedringer, miljøredegørelser og miljøinitiativer. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er derudover afholdelse af arrangementer samt erfaringsudveksling. Medlemmerne består af private virksomheder, tre sønderjyske kommuner samt forskellige interesseorganisationer. Grønt Netværk Sønderjylland skal betragtes som et netværk, hvor virksomheder, der ønsker at mindske deres miljøbelastning, kan henvende sig. Initiativet inddrages ikke i den videre analyse i screeningsfasen.

Health Cluster South: Klyngeinitiativet har 170 medlemmer, og den primære aktivitet består i at agere brobygger mellem forskningsmiljøer, social- og sundhedssektoren, uddannelsessteder og private virksomheder. Det primære fokus er i denne sammenhæng at udvikle processer og services til sundhedsområdet, blandt andet plejehjem og sygehuse. Health Cluster South's medlemmer består både af private virksomheder, uddannelsesinstitutioner samt offentlige myndigheder.

Sygehusene i regionen er væsentlige aktører i samarbejdet. Initiativet har etableret 85 projekter, hvoraf 15 er igangværende. Endelig skal Health Cluster South ses i forbindelse med regionens satsning på velfærdsteknologi i relation til Det Sunde Liv.

IT-Forum Syddanmark: Organisationen er veletableret med fire afdelinger i regionen. Med op til 400 medlemmer er det lokale netværk således meget veludviklet, og sekretariatet vurderer, at medlemmernes indtjening og antal ansatte vil stige med 5-10 procent i løbet af de næste fem til ti år. Aktørerne består af private virksomheder, offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner, men det er de private virksomheder, der driver aktiviteterne. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er netværksaktiviteter og erhvervsservice, projekter samt kompetenceudvikling og beskæftigelse. IT-Forum Syddanmark er et offentligt initieret netværk, der findes i alle regioner. Det må derfor betragtes som en paraplyorganisation frem for et klyngeinitiativ.

Key2Green: Key2Green er et samarbejde mellem de danske miljønetværk, og deres primære aktiviteter er servicering af medlemmer, udvikling af kompetencer og værktøjer til at skabe overblik over de væsentlige miljøforhold for virksomheder samt at sikre erfaringsudveksling medlemmerne imellem. Medlemmerne består af private virksomheder samt offentlige myndigheder. Key2Green bør opfattes som et netværk, der leverer konsulenttydelser og fungerer som paraplyorganisation for både Green Network og Grønt Netværk Sønderjylland.

Plastklyngen: Klyngeinitiativet er veletableret med fire medarbejdere og op til 50 medlemmer i Region Syddanmark, inklusiv en række virksomheder, som fungerer som lokomotiver. Derudover er offentlige myndigheder og uddannelses- og videninstitutioner ligeledes repræsenteret. Plastklyngen har dermed en stærk lokal forankring og har samtidig veludbyggede eksterne relationer. De primære aktiviteter består i at øge kendskabet til plast samt at fremme innovation og anvendelse af plast. De vigtigste samarbejdsaktiviteter består i projektarbejde, rådgivning af virksomheder samt afholdelse af kurser.

Project Zero: Project Zero's medlemmer fordeler sig på private virksomheder, offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner, hvor kernen udgøres af følgende: Danfoss, DONG og Syd Energi. Organisationens omdrejningspunkt er at gøre Sønderborg Kommune CO₂-neutral inden for de næste 20 år, og i den forbindelse er der igangsat flere projekter. Det økonomiske potentiale vurderes at være meget stort, og der er stor lokal opbakning til projektet især fra kommunen, der agerer fortrøp i arbejdet.

Sport Study Sydfyn: Den primære aktivitet er at koble uddannelse og sport med hinanden. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er videndeling, skabelse af synergier samt synliggørelse af kompetencer. Organisationen er sammensat af både private virksomheder, offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner, men det er et konsortium bestående af offentlige og private virksomheder, som udgør drivkraften. Sport Study Sydfyn er veletableret, velfinansieret og har igangsat flere projekter, svagheden er det lille medlemstal på otte, som ikke forventes forøget. På baggrund af det manglende ønske om at vækste går initiativet ikke videre til screeningen.

Stålcenrum: Klyngeinitiativet er velfungerende, og de deltagende aktører består af private virksomheder, offentlige myndigheder samt uddannelses- og videninstitutioner. Den primære aktivitet er centreret om at skabe markedsdrevet innovation og vækst inden for fremstilling af maskiner og udstyr til fødevarerindustrien. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er arbejdsgrupper og projekter med fokus på videngenerering og videndeling. Det er en målsætning for Stålcenrum at højne uddannelsesniveaue for de ansatte.

Sustain Agri: Sustain Agri's medlemmer består af private virksomheder, offentlige myndigheder, uddannelses- og videninstitutioner samt interesseorganisationer. Den primære aktivitet består i at udvikle samlede systemløsninger til landbrugssektoren. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er derforuden at udvikle finansieringsmodeller samt at sikre samarbejde mellem klyngeinitiativets aktører. Der er igangsat fem projekter, som alle handler om værdikæden fra jord til bord og har sigte på konkrete implementeringsprodukter. Sustain Agri's fordele er de igangsatte projekter, god finansiering og eksterne relationer til aktører uden for Region Syddanmark.

Syddansk Formidlingsklynge: Den vigtigste aktivitet er at udvikle nye formidlingsformater, hvorfor omdrejningspunktet er projekter, eksempelvis Den Magiske Kugle og Syddansk Forsker Grand Prix. Organisationen arbejder på at blive en del af et stort EU-projekt. På nuværende tidspunkt betyder Syddansk Formidlingsklynge's begrænsede antal medlemmer koblet med den lave formaliseringsgrad, at initiativet ikke fortsætter til screeningen.

Syddansk Turisme: Klyngeinitiativet er omfattende med sine cirka 2000 medlemmer, 25 ansatte og 33 projekter. Den primære aktivitet består i at udvikle turisme- og oplevelseserhvervet i regionen, og målet er at fordoble omsætningen. Syddansk Turismes vigtigste samarbejdsaktiviteter er koordinering og formalisering af netværk samt at give aktørerne i turismebranchen et samlet kompetencemæssigt løft. Medlemmerne består af såvel private virksomheder, offentlige myndigheder, samt uddannelses- og videninstitutioner.

Taulov Transportcenter: Et meget spirende projekt som Fredericia Kommune har etableret. Klyngeinitiativet består hovedsageligt af private virksomheder. Taulov Transportcenter beskæftiger sig primært med køb og salg af transportydelser. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er deltagelse og etablering af netværk, udviklingsprojekter samt at opnå strategisk og politisk indflydelse. Initiativet er næsten nystartet, hvorfor markedsføring, strategiudvikling og medlemshvervning er underliggende aktiviteter. Der er tre igangværende projekter.

Trekantsområdet's Logistikforum: Klyngeinitiativet har 170 medlemmer, som hovedsageligt består af private virksomheder. Uddannelsesinstitutioner som Transportbranchens Uddannelsescenter og Vejle Handelsskole er dog også repræsenteret. Den primære aktivitet er at agere mødested for medlemmerne og bidrage til en kobling mellem transportkøbere og transportsælgere. De vigtigste samarbejdsaktiviteter består af kurser, arrangementer og erfaringsudveksling. Initiativet har et relativt begrænset aktivitetsniveau, med kun ét igangværende projekt.

Vadehavsprodukter: Klyngeinitiativet Vadehavsprodukter har cirka 90 medlemmer, og antallet af medlemmer er på ét år vokset fra 20 til 90. Medlemmerne består af private virksomheder, offentlige myndigheder, F&U-institutioner samt borgerforeninger, med hovedvægten på private virksomheder. Den primære aktivitet er skabelse af netværk på tværs af sektorerne; fødevarer, turisme og oplevelsesøkonomi i og omkring Vadehavet. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er markedsføring, netværk mellem private og offentlige aktører samt udvikling af koncepter, produkter og derigennem bidrage til iværksætteri. Der er igangsat otte projekter, hvoraf fem er igangværende.

7.1.2 Fravalg af spirende klyngeinitiativer

På baggrund af det til projektet udviklede pointsystem til vurdering af klyngeinitiativerne og en diskussion vedrørende initiativernes sammenhængskraft og økonomiske potentiale er det vurderet, at otte ud af de 28 spirende klyngeinitiativer ikke inddrages i den efterfølgende screening. De fravalgte initiativer er oplistet i Tabel 7.3, hvor årsagen til fravælgelsen er gengivet med baggrund i de pointmæssige scorer for hvert klyngeinitiativ, jf. Bilag 5.

Tabel 7.3: Klyngeinitiativer der ikke inddrages i screeningen	
Klyngeinitiativer	Årsag
Digital & Interaktiv Markedsføring	Digital & Interaktiv Markedsføring har ingen lønnede medarbejdere og intet budget. Der er ingen igangværende projekter.
Fødevarerklubben	Fødevarerklubben er en forening, der arrangerer sociale og faglige aktiviteter for sine medlemmer.
Green Network	Green Network bør opfattes som et netværk, der leverer konsulent-ydelser til medlemmerne.
Grønt Netværk Sønderjylland	Grønt Netværk Sønderjylland er et netværk, der leverer konsulent-ydelser til medlemmerne.
IT-Forum Syddanmark	IT-Forum Syddanmark er at betragte som en paraplyorganisation, som samler it-aktiviteterne i regionen.
Key2Green	Key2Green er en paraplyorganisation, som understøtter aktiviteterne hos Green Network og Grønt Netværk Sønderjylland.
Sport Study Fyn	Sport Study Fyn er et initiativ, der kun involverer få private aktører, og antallet af aktører forventes ikke udvidet.
Syddansk Formidlingsklynge	Syddansk Formidlingsklynge har et meget begrænset antal medlemmer og en lav formaliseringsgrad.

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

7.2 Opsummering

Finscanningen er baseret på kortlægningen af de 87 klyngeinitiativer og deres efterfølgende sortering i grupperne: Modne, spirende, potentielle og andet. Med udgangspunkt i de 28 spirende klyngeinitiativer og den gennemførte finscanning er der udarbejdet en samlet liste indeholdende de spirende klynger med tilhørende initiativer, som går videre til screeningen. I udvælgelsesprocessen til screeningen er der, udover resultaterne fra finscanningen, lagt vægt på, at screeningen skal repræsentere en faglig diversitet, hvad angår klyngeaktiviteter i regionen. Det betyder, at udvalgte klyngeaktiviteter er inddraget i screeningen på trods af en lav pointscore fra finscanningen. Dette har resulteret i, at screeningen indeholder en analyse af sammenlagt ti spirende klynger og deres tilhørende klyngeinitiativer. De ti spirende klynger, som vil være udgangspunkt for screeningen, kan ses i Tabel 7.4.

Begrundelsen for opdelingen i spirende klynger og klyngeinitiativer findes i, at der ved finscanningen blev identificeret store sammenhænge og overlap mellem flere af de forskellige initiativer. Eksempelvis eksisterer der flere spirende klyngeinitiativer vedrørende energi i Region Syddanmark. Ved at analysere dem under ét ses der på ét helt område frem for ét enkelt initiativ, og udviklingsmulighederne og samarbejdsrelationerne for hver spirende klynge fremstår tydeligere, end hvis fokus udelukkende havde ligget på ét enkelt spirende klyngeinitiativ.

Tabel 7.4: Spirende klynger samt tilhørende klyngeinitiativer og undersøger

Klyngekategori	Klyngeinitiativ	Undersøger
Energi	Bioenergi Assens	Oxford Research
	Bioenergi Syddanmark	
	Energiklyngen Fionia	
Fødevarer	Sustain Agri	Oxford Research
	Vadehavsprodukter	
	Agrostep	
	Fresh Food Factory	
	Agroklyngen	
Miljø	Project Zero	Væksthus Syddanmark
	Danish Water Services	
Oplevelse	FilmFyn	Væksthus Syddanmark
Plast	Plastklyngen	Oxford Research
Sikkerhed	DaCoRR (Sikkerhedsklyngen)	Oxford Research
Stål	Stålcentrum	Teknologisk Institut
Sundhed	Health Cluster South	Oxford Research
	Det Sunde Liv	
Transport	Danmarks Transport og Logistikklynge	FORCE Technology
	Trekantsområdets Logistikforum	
	Taulov Transportcenter	
Turisme	Syddansk Turisme	Oxford Research

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Kapitel 8. Screening

Projektets screeningsfase er baseret på de ti spirende klynger og dertilhørende klyngeinitiativer, som er udvalgt til en dybdegående analyse på baggrund af finscanningen. Screeningsens formål er:

- En de facto undersøgelse af de ti spirende klynger, indeholdende en dyberegående analyse af deres potentiale og behov for supportering
- Analyse af hvorledes spirende klynger udvikles og understøttes gennem klyngepolitiske tiltag

På baggrund af desk research og de gennemførte interview med personer fra eller med tilknytning til de spirende klynger er der udarbejdet en screeningsrapport for hver enkelt af de ti spirende klynger i Region Syddanmark. I disse rapporter er der lagt vægt på, at lade de involverede aktører i og omkring klyngerne komme til orde og fremlægge deres syn på klyngen og dens aktiviteter. I det følgende præsenteres screeningsrapporterne, der alle indeholder disse syv afsnit:

Resume: Gengivelse af de væsentligste elementer i screeningsrapporten.

Beskrivelse af den spirende klynge: En kvantitativ og kvalitativ beskrivelse af den spirende klynge, herunder de centrale aktører, klyngens placering samt dens erhvervsmæssige betydning for Region Syddanmark.

Kontekst: Beskrivelse af den forretningsmæssige kontekst og klyngens potentiale set i denne sammenhæng.

Klyngeinitiativ: En kvalitativ beskrivelse af de underliggende klyngeinitiativer, herunder initiativernes aktiviteter, aktører og samarbejdsformer.

Den spirende klynges udfordringer: Udfordringer og potentialet for den spirende klynge opsummeres som udgangspunkt for de klyngepolitiske anbefalinger.

Klyngepolitik: Præsentation af tiltag og virkemidler der vil være relevante for klyngens vækst, samt klyngepolitiske anbefalinger, der kan baseres herpå.

Opsummering: Opsamling vedrørende den spirende klynges potentiale.

Hver screeningsrapport afsluttes med et skema, hvor den spirende klynge vurderes med særligt fokus på klyngens fremadrettede potentiale som erhvervsudviklingsmulighed, samt hvordan der fra politisk hold kan støttes op om dette. Denne vurdering bygger primært på materiale udleveret af eller udsagn fra de interviewede personer. I Tabel 8.1 er vurderingsskemaet præsenteret.

Tabel 8.1: Vurderingsskema til spirende klynger		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter inden for klyngen?	Få aktiviteter Stor aktivitet Meget stor aktivitet
Eksterne relationer	Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter uden for klyngen?	Få aktiviteter Stor aktivitet Meget stor aktivitet
Drivkraftaktører	I hvilken udstrækning kan drivkraftaktørerne selv drive klyngen?	Kan ikke I nogen grad I høj grad
Klyngeinitiativernes potentiale	I hvilken udstrækning er der effektiviserings- og udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne?	I nogen grad I høj grad I meget høj grad
Klyngekontekst og potentiale	Hvor stort er klyngens forretningsmæssige potentiale?	Stort potentiale Meget stort potentiale Ekstremt stort potentiale
Klyngepolitiske tiltag	I hvilken grad kan klyngepolitiske tiltag udvikle klyngen?	I nogen grad I høj grad I meget høj grad
	I hvilken grad er rådgivningssystemet i stand til at levere de nødvendige ydelser?	Kan ikke I nogen grad I stand til

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Kapitel 9. Energiklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Oxford Research.

9.1 Resume

Region Syddanmark har en forholdsvis stærk position inden for energi, idet mere end 30 procent af Danmarks mellemstore og store energivirksomheder ligger inden for regionen. Energi er desuden ét af de fire forretningsområder, som Region Syddanmark har valgt at fokusere på i væksthandlingsplanen for 2009-2010. Målsætningen er i den forbindelse en 10 procent højere værditilvækst inden for offshore, energisystemer og mechatronic, samt at gartnerierhvervet bliver 50 procent mere energieffektivt. Energiområdet har de senere år været præget af øgede investeringer, hvilket har højnet den internationale konkurrence på området væsentligt.

Af store energivirksomheder i regionen kan blandt andet nævnes DONG, Vattenfall, TRE-FOR, Syd Energi og Fjernvarme Fyn. I regionen er der desuden forskellige klyngeinitiativer på energiområdet. De tre klyngeinitiativer, som er udvalgt til nærmere analyse, er: Energiklynge Fionia, Bioenergi Assens samt Bioenergiklynge Syddanmark.

Energiklynge Fionia blev startet i 2007 på initiativ af Fyns ErhvervsCenter, Ingeniørforeningen Fyn og MiljøForum Fyn, men blev først endeligt etableret i 2008. Energiklynge Fionia har omkring 100 tilknyttede interessenter, og missionen er at producere viden ved at skabe et regionalt miljø, der bidrager med ny viden om energi til anvendelse gennem netværk, samarbejde og innovation. Det er ambitionen, at klyngeinitiativet skal omfatte følgende temaområder: Bioenergi, Energi og drivhuse, Fjernvarme, Energi i boliger samt Energisystemer.

Bioenergi Assens er initieret af Assens Udvlingsråd og søger gennem klyngeaktiviteter at fremme etableringen af et biogasanlæg i kommunen. Formålet med biogasanlægget er at udnytte områdets affald fra landbrugsproduktion samt mindske Assens' afhængighed af eksterne energikilder. Der er et begrænset antal aktører involveret, og initiativet er meget personafhængigt.

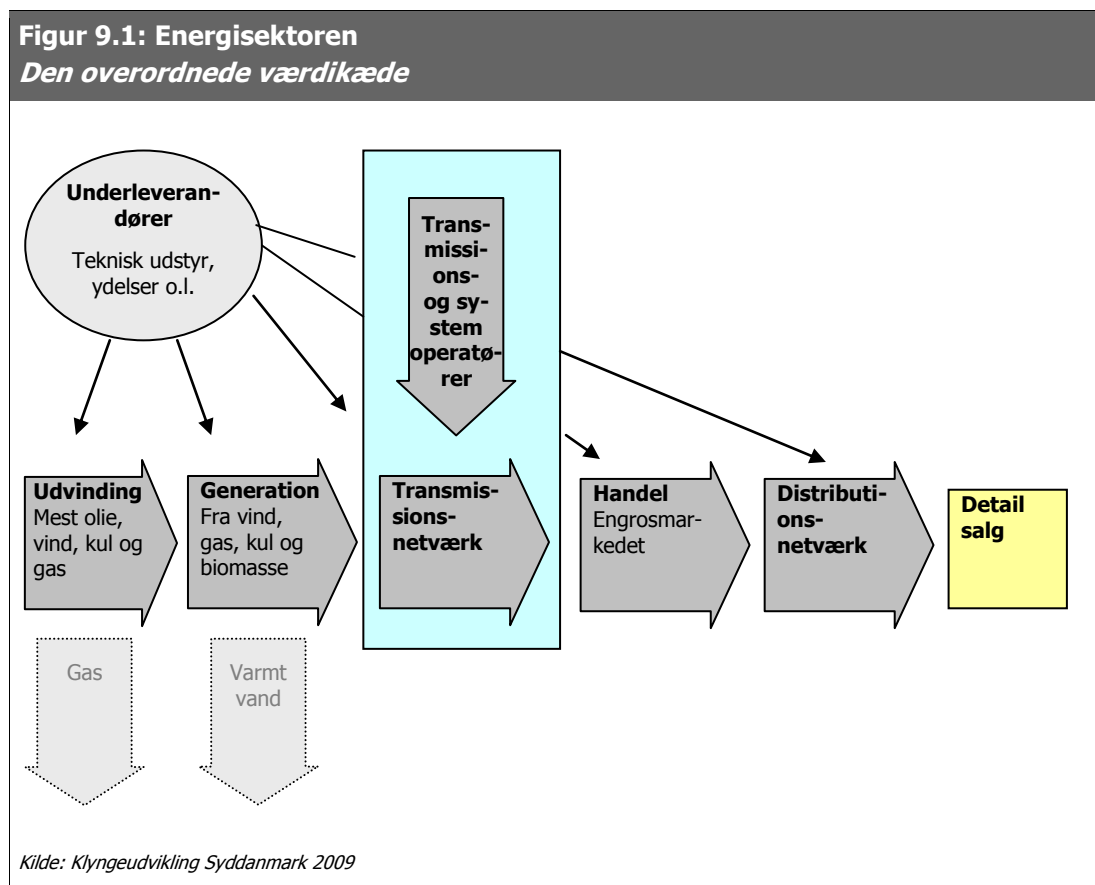
Den tredje energiklynge, Bioenergiklynge Syddanmark, blev startet i 2006/2007. Den er drevet af en styregruppe bestående af blandt andet DONG, Tønder Biopark, Aalborg Universitet og Syddansk Universitet. Formålet med initiativet er at styrke grundlaget for virksomheder og videninstitutioner, der arbejder med bioenergi i regionen.

De tre ovennævnte initiativer har forskellige geografiske og faglige fokus, og ingen af dem dækker bredt på begge områder. Dermed er et vigtigt fokusområde for Energiklyngen, at der søges iværksat et klyngesamarbejde, som bygger på de eksisterende initiativer, og som desuden dækker bredt fagligt og geografisk. Fordelene ved en sådan overbygning vil være at opnå stordriftsfordele ved at samle de praktiske og administrative funktioner ét sted, at aktørerne får adgang til hinandens netværk, samt at de positive erfaringer, der gøres med virksomheder og universiteter, kan deles i et bredere forum.

9.2 Energiklyngen i Region Syddanmark

Region Syddanmark har en relativ stærk position inden for energisektoren med dels hele offshoreområdet, dels en række store og mellemstore virksomheder inden for blandt andet bioenergi. Denne analyse fokuserer på Energiklynge Fionia, Bioenergi Assens og Bioenergiklynge Syddanmark, der er vurderet som tre stærke initiativer i regionen på energiområdet ved siden af hele offshore-området.

Energiområdet er en meget kompleks sektor med forskellige processer og desuden også stærke relationer til en række øvrige sektorer eksempelvis byggesektoren og landbruget. Figur 9.1 giver et overblik over energisektorens værdikæde:

På grund af sektorens kompleksitet er det meget vanskeligt at afgrænse energiområdet statistisk. Mange underleverandører vil eksempelvis høre under maskinindustri, selvom de reelt set også indgår i energisektoren. Det er således mest hensigtsmæssigt at benytte en smal definition af energisektoren vel vidende, at en række relevante virksomheder udelades.

Betragtes branchekoden El-, gas- og fjernvarmeforsyning (Nacekode 35), findes der totalt set 13 store virksomheder med mindst 200 ansatte på landsplan, hvoraf de fem er en del af DONG koncernen.¹⁸ Region Syddanmarks position inden for sektoren er styrket af, at DONG's hovedkontor er lokaliseret i Fredericia. Det samme gør sig gældende for Energinet, der ejer og administrerer den overordnede infrastruktur inden for både el og gas. På denne baggrund er 5 af de 13 store danske energivirksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Ud af de fem store regionale energivirksomheder er derfor fire fra DONG koncernen og Energinet.

Betragtes antallet af mellemstore virksomheder (50-200 ansatte), er 14 ud af de 49 danske virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. De 14 virksomheder er:

- DONG Energy Power, Aabenraa
- DONG Energy Power, Fredericia
- DONG Energy Power, Esbjerg
- DONG Energy Sales & Distribution, Vejen
- DONG Gas Distribution
- Fjernvarme Fyn
- Forsyningen Esbjerg
- Naturgas Fyn
- Nyborg Forsyning og Service
- SEF Forsyning
- Syd Energi Net
- Syd Energi Partner, Esbjerg
- Syd Energi Partner, Sønderborg
- Vattenfall, Fynsværket

Hertil kommer forsyningsselskabet TRE-FOR, hvor antallet af ansatte ikke er tilgængeligt.

Samlet huser Region Syddanmark således mere end 30 procent af de mellemstore og store energivirksomheder, hvilket skal sammenlignes med, at Region Syddanmark udgør cirka 22 procent af Danmarks befolkning.

Nedenstående figur giver et overblik over energivirksomheder (defineret som virksomheder i NACE-kode 35) i Region Syddanmark. Det skal bemærkes, at en prik kan repræsentere flere virksomheder, såfremt de er lokaliseret meget tæt på hinanden.

¹⁸ Antal ansatte er ikke det eneste relevante mål at benytte. Det ville være optimalt også at have tal for eksempelvis omsætning, men blandt andet på grund af regnskabsloven er de svære at få adgang til.

Figur 9.2: Oversigt over energivirksomheder

Små virksomheder er markeret blå, mellemstore virksomheder er markeret rødt, store virksomheder er markeret gult

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

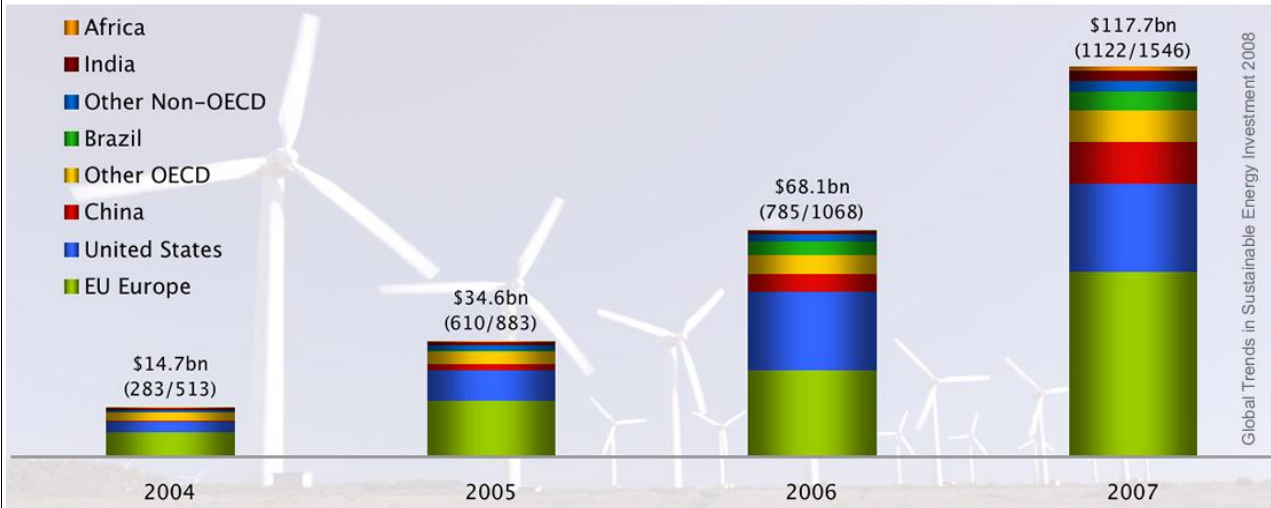
Overordnet set fremstår Region Syddanmark således som relativt velpositioneret med hensyn til forekomsten af virksomheder inden for energiområdet, og regionen har endvidere også en høj beskæftigelse i energirelaterede sektorer som mekatronik. På grund af de ovennævnte forhold kan registerdata ikke give et fuldkomment billede af regionens styrke inden for energiområdet, men det billede, der umiddelbart tegnes, er, at Region Syddanmark har en relativ stærk position.

9.3 Kontekst

Ved at betragte den seneste udgave af UNEP's Global Trends in Sustainable Energy Investment 2008 gives der et godt billede af den vækst, der sker inden for energiområdet. Figur 9.3 viser, at USA har øget sine investeringer i vedvarende energi og energieffektivitet markant igennem de sidste år, og efter valget af Barack Obama forventes det, at USA's investeringer i alternative energikilder vil fortsætte med at stige markant. Det skal også bemærkes, at Kina på tre år er gået fra at have beskedne investeringer til at være en betydningsfuld spiller. Vigtigst er det dog at notere sig, at de samlede investeringer på verdensplan er 8-doblet på tre år.

**Figur 9.3: Investeringer i vedvarende energi og energieffektivitet
2004-2007**

New Investment by Region (VC/PE, Public Markets and Asset Finance), 2004 - 2007

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af UNEP: Global Trends in Sustainable Energy Investment 2008

Samlet kan det siges, at den øgede opmærksomhed på energiområdet skaber muligheder, som Region Syddanmark skal søge at udnytte, men regionen bør gøre sig bevidst, at konkurrencen i energisektoren skærpes markant. Mange områder og regioner søger at skabe erhvervsudvikling ved at satse på energi og miljø – i en dansk kontekst er Lollands satsning på vindenergi gennem eksempelvis International Wind Academy Lolland og planlægningen af en clean-tech klynge i København eksempler på andre regioners fokus på energi.

9.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på energiområdet

Denne analyse af energisektoren omfatter de tre klyngeinitiativer, der fremgår af Tabel 9.1. De enkelte nøgleaktører er udpeget af interviewpersonerne, særligt de tre kontaktpersoner.

Klynge	Kontaktperson	Formål	Nøgleaktører
Energiklynge Fionia	Erling Sørensen	At producere viden ved at skabe et regionalt miljø, der bringer ny viden om energi til anvendelse – gennem netværk, samarbejde og innovation.	IDA Energi Fyn Fjernvarme Fyn DS Håndværk og Industri AgroTech Odense Kommune Syddansk Universitet
Bioenergi Assens	Inge Dahl	Samarbejde omkring etablering af et biogasanlæg.	Assens Udviklingsråd Assens Fjernvarme Lokale landmænd
Bioenergiklynge Syddanmark	Claus Schmidt	At arbejde på at styrke grundlaget for den spirende klynge af virksomheder og videninstitutioner, der arbejder med bioenergi i Region Syddanmark.	DONG Energy Tønder Biopark Aalborg Universitet Syddansk Universitet Syd Energi Energiklyngen Fionia Sydvestjysk Udviklingsforum UdviklingsRåd Sønderjylland

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

9.4.1 Energiklynge Fionia

Energiklynge Fionia blev startet i 2007 på baggrund af et initiativ fra Fyns ErhvervsCenter, Ingeniørforeningen (IDA) Fyn og MiljøForum Fyn, men klyngeinitiativet blev først endeligt etableret i 2008. Totalt set er der op til 100 tilknyttede interessenter med varierende engagement. Energiklynge Fionias kerne udgøres af følgende aktører:

- IDA Fyn (Interesseorganisation og fagforening)
- EnergiFyn (Kundeejet elselskab)
- Fjernvarme Fyn (Ejet af Odense Kommune (97 procent) og Nordfyns Kommune (3 procent))
- DS Håndværk og Industri (Brancheorganisation)
- AgroTech (GTS-institut)
- Odense Kommune
- Syddansk Universitet (SDU)

Disse nøgleaktører fastlægger den overordnede udvikling for Energiklynge Fionia. I det daglige drives klyngeinitiativet af sekretariatschef Erling Sørensen, og der er etableret en styregruppe med repræsentanter fra Odense Kommune, IDA, Gartnerbranchen og EnergiInvest Fyn. Finansieringen af projektet kommer hovedsageligt fra Udviklingsforum Odense, der har givet tilsagn om støtte til udgangen af 2009. Desuden er engangsbeløb bevilget af det tidligere Fyns Amt (500.000 kr.) og Region Syddanmark (250.000 kr.).

Klyngens mission er *“at producere viden ved at skabe et regionalt miljø, der bringer ny viden om energi til anvendelse – gennem netværk, samarbejde og innovation.”* Konkret søges dette opfyldt ved at arbejde på to niveauer: Et overordnet interessegruppe-niveau, der fungerer som et dagsordensættende forum, samt inden for specifikke temaområder. Det er ambitionen, at Energiklynge Fionia skal omfatte fem temaområder:

- Bioenergi. Energiklynge Fionia deltager gennem sit engagement i Bioenergi Syddanmark
- Energi og drivhuse
- Fjernvarme (spirende initiativ)
- Energi i boliger (spirende initiativ)
- Energisystemer (spirende initiativ)

Det er ikke tanken, at de fem områder skal udvikle sig til selvstændige klynger, idet områderne er tæt forbundne, og man ønsker at fastholde en tæt kontakt mellem dem. Endvidere vil man ikke selvstændigt fokusere på bioenergiområdet, idet Bioenergiklynge Syddanmark arbejder inden for dette felt. De fleste ressourcer er således blevet lagt i forbindelse med projektet omkring energibesparelser i gartnerbranchen. Dette projekt er GTS-instituttet AgroTech dog tovholder på, og Energiklynge Fionia fungerer som en slags informant og netværksskabende aktør.

Metodisk er Energiklynge Fionia funderet på en triple helix tankegang, og det søges at fremme innovation gennem netværksskabelse og facilitering af samarbejde. Geografisk er fokus på Odense-området.

Energiklynge Fionia er ved at opbygge et eksternt netværk og har pt. blandt andet uformelle relationer til energiklynger i Finland og Sverige, som har ført til, at initiativet er blevet inviteret til at deltage i et udviklingsprojekt for energiklynger på europæisk plan. Endvidere har flere af de aktører, der indgår i Energiklynge Fionia, fint udbyggede nationale og internationale relationer. Der er relationer til andre klynger i Region Syddanmark – primært Bioenergiklynge Syddanmark, hvor Erling Sørensen sidder med i styregruppen, og EnergyStep. Desuden har man kontakter til aktører i Middelfart omkring temaet energi i boliger.

9.4.2 Bioenergi Assens

Bioenergi Assens er et samarbejde initieret af Assens Udviklingsråd. Initiativet betegner ikke sig selv som en egentlig klynge, men søger gennem klyngeaktiviteter at fremme udførelsen af et enkeltstående projekt: Etablering af et biogasanlæg i Assens Kommune. Intentionen er derfor ikke på nuværende tidspunkt at etablere en klynge, men at samarbejde omkring dette konkrete projekt.

Målet med anlægget er at udnytte områdets væsentlige landbrugsproduktion samt mindske Assens' afhængighed af eksterne energikilder. Energiproduktionen fra anlægget skal herefter videreleveres til det lokale fjernvarmeanlæg. Projektet tager udgangspunkt i et behov fra Assens Fjernvarme, der anvender flis i sin energiproduktion. Da dette er ved at være en mangelvare, søgte man derfor efter alternative energikilder. Manglen på flis søges afhjulpet ved at fremme dyrkning af energipil og særligt at omdanne gylle fra landbruget til energi. Endvidere arbejder initiativet også på at undersøge, hvorvidt det eksisterende naturgasnet kan anvendes til biogas. På et senere tidspunkt er det planen at organisere initiativet som en selvstændig virksomhed.

Assens Udviklingsråd fungerer fortsat som den drivende kraft personificeret ved Inge Dahl. Det er indtrykket, at initiativet er meget personafhængigt, idet Inge Dahls initiativ og engagement fremstår meget væsentligt for projektets udførelse. Der er dog etableret en arbejdsgruppe, der udfører de strategiske linier for projektet. Udover Assens Udviklingsråd, deltager repræsentanter fra landbrugsorganisationer og Assens Fjernvarme. Desuden fungerer NIRAS som aflønnet rådgiver, og Nordic BioEnergy, der sælger biogasanlæg, deltager også. De nøgleaktører, der er afgørende for initiativets udvikling, er således:

- Assens Udviklingsråd (Forum for samarbejde mellem offentlige og private aktører)
- Assens Fjernvarme (Kundeejet forsyningsselskab)
- Lokale landmænd

Fokus er på det nuværende stadie på at få inddraget de primære interessenter – målet er at få 30-40 landmænd med, og indsatsen koncentrerer sig pt. om de 13, der er lokaliseret tættest på den foreslåede placering af anlægget. Disse udgør en form for projektgruppe.

Den væsentligste udfordring for initiativet er at identificere de rette interessenter, at få dem overbevist til at deltage samt at få dem til at tænke i andet end egen finansiell vinding. Især det sidste punkt er svært, idet både landmænd og fjernvarmeværk søger at maksimere deres økonomiske udbytte af projektet. Assens Udviklingsråd søger at skabe balance mellem disse interesser.

Finansieringen af klyngeinitiativet sker i form af engangsbeløb fra Fjernvarme Assens, Assens Kommune og landbrugsorganisationerne, idet det fra initiativets side vurderes, at ansøgningsprocedurer til for eksempel Region Syddanmark eller EU er for ressourcekrævende i forhold til udbyttet.

Inge Dahl har tidligere arbejdet i Udviklingsråd Sønderjylland, som står bag Bioenergi Syddanmark, og der er derfor personlige relationer til dette initiativ – det fremgår dog af interviewene, at samarbejdet kunne være tættere. Desuden er der relationer til Energiklynge Fionia, som man dog ikke ønsker noget tæt samarbejde med. Endvidere har man internationale relationer til aktører i Tyskland.

9.4.3 Bioenergiklynge Syddanmark

Bioenergiklynge Syddanmark har som Bioenergi Assens et snævert fokus på bioenergi, men initiativet er mere fokuseret på egentlig klyngedannelse, end tilfældet er for det projektfokuserede initiativ i Assens. Det skal dog bemærkes, at initiativet ikke betegner sig selv som en egentlig klynge på dette tidspunkt, men derimod et netværk, der arbejder på at styrke grundlaget for den spirende klynge af virksomheder og videninstitutioner, der arbejder med bioenergi i Region Syddanmark. Der er tale om en foranalyse, som vurderer det egentlige klyngepotentiale i Region Syddanmark. Initiativet blev igangsat i 2006/2007, da Vækstforum bevilligede kr. 250.000 til udførelsen af foranalysen. Denne foreligger ultimo 2008, og hermed ophører finansieringen til initiativet. Det skal således nu besluttes, om initiativet skal videreføres. Initiativet er drevet af en styregruppe. Det er således repræsentanter fra følgende aktører, der fastlægger klyngens overordnede udvikling:

- DONG Energy (Privat virksomhed)
- Tønder Biopark (Aktieselskab med formål at etablere et biogasanlæg)
- Aalborg Universitet (AAU)
- Syddansk Universitet (SDU)
- Syd Energi (Kundeejet forsyningsselskab)
- Energiklyngen Fionia
- Sydvestjysk Udviklingsforum (Fælleskommunal forening)
- UdviklingsRåd Sønderjylland (Forum for samarbejde mellem offentlige og private aktører)

Claus Schmidt fra UdviklingsRåd Sønderjylland fungerer som koordinator for initiativet. I alt har omkring 65 aktører deltaget i foranalysen, hvilket dog ikke skal opfattes således, at klyngen har 65 medlemmer. De aktører, der sidder i styregruppen, er de centrale aktører i forhold til de projekter, der er blevet igangsat. Samlet set er der tale om fem projekter, hvor især et projekt omkring produktion af mikrokraftvarme-anlæg er langt fremme. Mikrokraftvarme kan producere strøm og varme hos den enkelte forbruger. Derved sikres det, at strøm og varme fremstilles, hvor der er brug for den, og der er endvidere ikke et tab af varme og el som følge af transport.

En klar styrke ved initiativet, som der peges på fra flere sider, er, at der her er tale om et initiativ, hvor samarbejdet mellem virksomheder og videninstitutioner (her Aalborg Universitet) fungerer tilfredsstillende. To overordnede grunde til dette, er for det første, at der i Jens Bo Holm-Nielsen (AAU) findes en person med stærke kompetencer inden for bioenergiområdet, som endvidere ønsker og formår at samarbejde med virksomheder, og desuden har en anvendelsesorienteret tilgang til forskning. For det andet er der med involveringen af DONG og Danfoss skabt kontakt til to af de væsentligste danske virksomheder inden for energiområdet. Begge virksomheder har kapaciteten til at indgå i disse samarbejder, og de giver endvidere også, særligt Danfoss, udtryk for at være interesseret i at bidrage til den generelle samfundsudvikling i Region Syddanmark.

Med hensyn til relationer til andre aktører så har Energiklynge Syddanmark kontakt til de forskellige erhvervsfremmeaktører i regionen (Sydvestjysk Udviklingsforum, TRIN og URS) samt til andre klyngeinitiativer som eksempelvis AluCluster. Internationalt set har man primært relationer til nordtyske universiteter og virksomheder, som har deltaget ved flere styregruppemøder.

9.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Betragtes først **Energiklynge Fionia**, så fremhæves det af de forskellige aktører, der indgår, at initiativet er meget berettiget, og at det opfylder et egentligt behov. Det fremgår klart gennem de udførte interview, at der er brug for at fokusere på netværksdannelse på energiområdet, idet det påpeges, at der er mangel på information om muligheder for samarbejde både internt mellem virksomheder og mellem virksomheder og videninstitutioner. Det påpeges dog også, at Energiklynge Fionia har taget et vigtigt første skridt på dette område. Netværkene mellem energiaktører er særligt i Odense området blevet udbygget som følge af Energiklynge Fionia, og der er opstået de første samarbejder, eksempelvis omkring udarbejdelse af en ansøgning om finansiering.

Således betragtet har Energiklynge Fionia opnået et vigtigt resultat, men det påpeges også fra flere sider, at klyngeinitiativet nu er nået til et punkt, hvor det er vigtigt at udarbejde konkrete projekter, hvor både virksomhederne og videninstitutioner kan se klare fordele ved at deltage. Når universitetsforskere og virksomheder får positive oplevelser ved at samarbejde, forplanter det sig efterfølgende, og aktørerne får mod på at kaste sig ud i nye projekter. Endvidere opbygger aktørerne også kompetencer i at interagere med hinanden. Det er vurderingen, at det på det nuværende udviklingsniveau handler om at få sat konkrete projekter i gang, som kan give positive erfaringer. Disse positive erfaringer er endnu ikke blevet skabt gennem Energiklynge Fionia.

Fjernvarmeområdet fremhæves af flere personer som den mest oplagte kandidat til skabelse af et succesfuldt projekt i Energiklynge Fionias regi. De kompetencer, der er til stede i området omkring fjernvarme, er helt unikke både i et nationalt og europæisk perspektiv, og det virker derfor oplagt at fokusere på innovation på dette område. Som nævnt ovenfor har fokus i højere grad været rettet mod gartneribranchen hidtil. Fordelen ved dette fokus er, at gartneribranchen er stærkt repræsenteret i området og har en vis økonomisk betydning. Det blev dog også påpeget i et interview, at det muligvis vil være svært for gartneribranchen at engagere sig nævneværdigt i sådanne projekter, idet virksomhederne er hårdt presset konkurrencemæssigt og derfor ikke vil have mulighed for at afse ressourcer til at indgå i disse udviklingsarbejder. Der er derfor behov for en veltilrettet indsats, som er tilpasset gartneriernes erhvervsstruktur, og som tager hensyn til den konkurrencemæssige situation.

Et andet område, der blev fremhævet, er koblingen mellem energi, byggeri og arkitektur. Arkitekter har lang tradition for at orientere sig mod anvendelse, hvilket skaber gode muligheder for virksomhedssamarbejde. Det kræver dog, at arkitekter og entreprenører engageres i Energiklynge Fionia. En fordel i forhold til dette område er, at SDU's Tekniske Fakultet overvejer at etablere en overbygningsuddannelse fokuseret på arkitektoniske og planlægningsmæssige forhold, hvor energi er et af hovedemnerne. Såfremt der indsendes ansøgning senest september 2009, vil uddannelsen kunne starte 2010. Energiklynge Fionia ville sikkert spille en rolle i en sådan uddannelse typisk gennem etablering af projekter, der vil indgå som en del af uddannelsen.

En klar barriere for klyngens udvikling er således at få faciliteret og gennemført det første succesfulde samarbejde, der involverer både virksomheder og videninstitutioner. Flere personer refererer i denne forbindelse til vigtigheden af at have store virksomheder med i klyngesamarbejdet, og det kan i den forbindelse undre, at DONG ikke er med. Få virksomheder har tilstrækkelig størrelse og mulighed for at samarbejde med universiteter omkring projekter, der er tilpas langsigtede til, at forskere også er interesseret i at indgå, især i tider hvor økonomien stagnerer. Typisk letter det

også samarbejdet, hvis virksomhederne har udviklingsafdelinger og folk ansat, som kan kommunikere på lige vilkår med forskerne.

Sammenlignet med Energiklynge Fionia er de udfordringer **Bioenergi Assens** står overfor mindre komplekse, hvilket er ganske naturligt, idet initiativet generelt er mindre komplekst og fokuseret på ét enkelt projekt. Som nævnt tidligere er den konkrete udfordring at få tilslutning til projektet fra de vigtigste omkringliggende landmænd, hvilket er helt essentielt for projektets fremtidige forløb samt at få balanceret landmændenes og fjernvarmeværkets økonomiske interesser.

Initiativets projektfokuserede struktur er på sin vis en styrke, idet det skaber et konkret mål, der kan arbejdes hen imod. Set ud fra en klyngetankegang har det naturligvis også sin klare begrænsning, idet det er uklart, hvad der følger efter dette projekts udførelse. En klar fremtidig udfordring er derfor at klarlægge, hvorledes den organisering, der skabes omkring dette projekt, udnyttes i et fremadrettet perspektiv.

Styrken ved **Bioenergiklynge Syddanmark** er, at der er skabt en række resultater for virksomhederne og forskere. Dette er både i form af netværksdannelse, faglig viden og konkrete projekter, som der kan arbejdes videre med, og hvor væsentlige aktører som DONG og Danfoss indgår. Udfordringen er på nuværende tidspunkt for det første at få en fremtidig finansiering på plads, således at aktiviteterne kan fastholdes og udvides. For det andet er det en væsentlig opgave for initiativet at få etableret en bedre kontakt til de små og mellemstore bioenergiaktiviteter i Region Syddanmark. Denne udfordring deler Bioenergiklynge Syddanmark således med Energiklynge Fionia.

Et yderligere fremtidigt udviklingspunkt er samarbejdet med universiteterne. Som beskrevet ovenfor har Jens Bo Holm-Nielsen været en meget fremtrædende person. På sigt er det håbet, at videninstitutionerne mere bredt kan bidrage til klyngens udvikling eksempelvis ved at målrette uddannelser til bioenergiområdet og aktivt søge at tiltrække studerende med interesse inden for dette fagfelt. Et sådant samarbejde ville være et skridt, der skulle tages parallelt med en stigende formalisering af initiativets aktiviteter. Det er dog i denne henseende problematisk, at universiteternes kompetencer inden for energiområdet i Region Syddanmark generelt set ikke kan matche DTU Risø og KU LIFE, ifølge enkelte interviewpersoner.

Endelig blev der i interviewene lagt vægt på, at relationerne til Nordtyskland bør udbygges væsentligt. De første skridt er taget til en formalisering af samarbejdet inden for bioenergi, hvilket er meget positivt, idet nordtyske universiteter og virksomheder besidder en stor viden inden for området. Det er derfor i klyngens klare interesse, at disse relationer gøres tættere.

Generelt set påpeges det fra interviewpersonerne, at såfremt initiativet skal videreudvikles, er det nødvendigt at forankre udviklingen i et egentligt videncenter med fuldtidsansat personale. Der er et behov for at have personer, der kan facilitere udviklingen inden for området ved at igangsætte projekter, motivere deltagelse og organisere videnspredning.

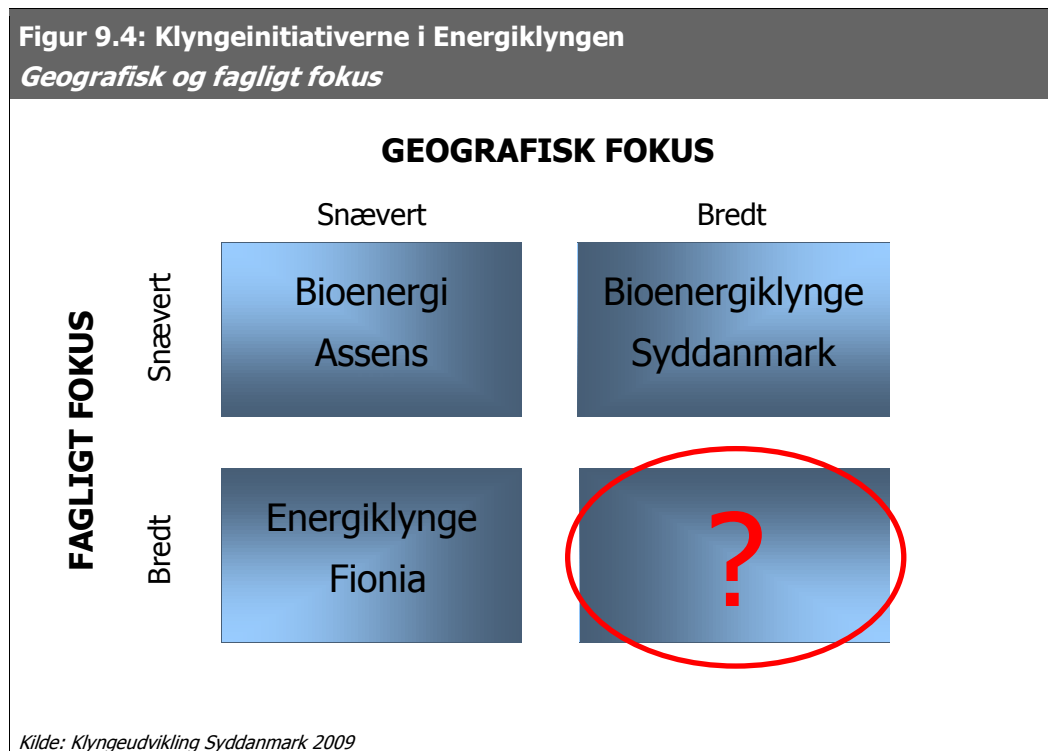
9.6 Policy

I forhold til policyanbefalinger er det vigtigt at have to generelle anbefalinger for øje:

For det første fremhæver de ovenstående afsnit vigtigheden af at positionere sig både i den nationale og den internationale konkurrence. I en situation, hvor konkurrencen spidser til og spillereglerne ændrer sig, er det essentielt for de forskellige aktører i et afgrænset område at drage nytte af hinandens ressourcer og viden. I dag bliver de enkelte initiativer mødt med større og større krav i form af dokumentation, baggrund og formalia, når de søger finansiering til deres projekter. Disse udfordringer kræver en øget grad af organisering og formalisering.

For det andet viser udviklingen i andre succesfulde klynger inden for energisektoren, at det er essentielt at have et udbygget og velfungerende samarbejde på tværs af underområder. På baggrund af to casestudier udført for The European Monitoring Centre on Change¹⁹ konkluderes det således, at det er særligt vigtigt for energiklynger at have fokus på at skabe tillid og gode betingelser for samarbejde inden for samlede værdikæder.

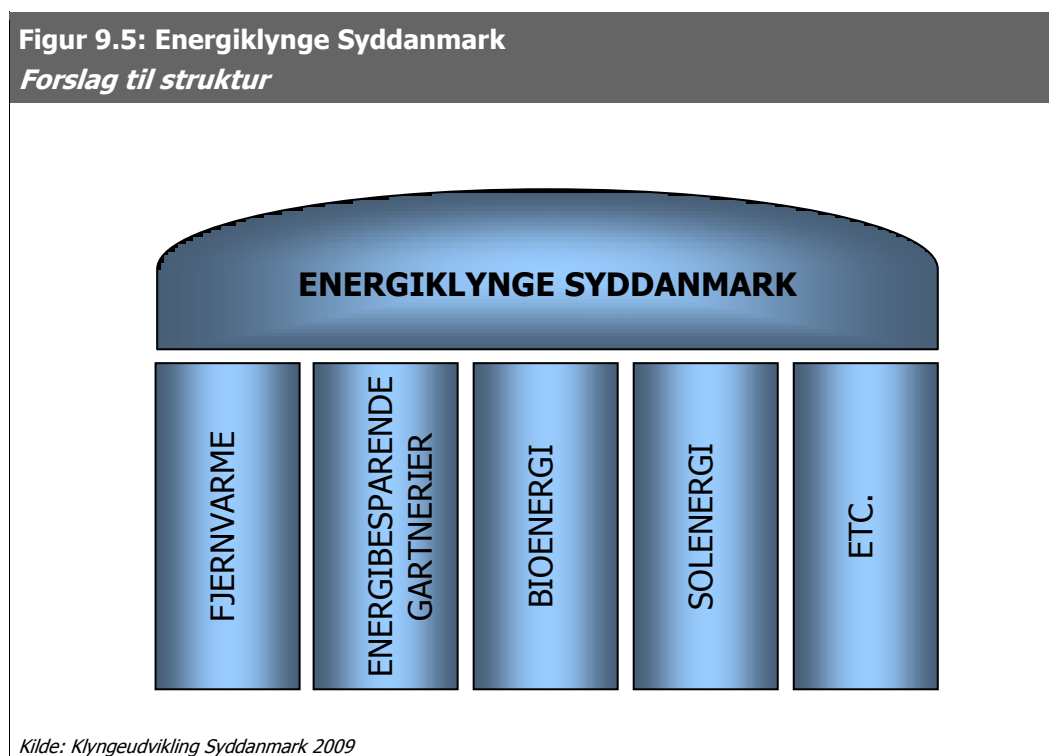
Figur 9.4 opstiller de tre klyngeinitiativer i forhold til fagligt og geografisk fokus. Som det ses, kan Bioenergi Assens betragtes som havende et smalt-smalt fokus (Assens og bioenergi), Bioenergi-klynge Syddanmark har et bredt-smalt fokus (Syddanmark og bioenergi), og Energiklynge Fionia har et smalt-bredt fokus (Odense/Fyn og energi).

¹⁹ www.eurofound.europa.eu/emcc/content/source/eu08006a.htm?p1=emcc_dossier&p2=null

På baggrund af de to generelle anbefalinger på energiområdet kan der i høj grad sættes spørgsmålstegn ved det hensigtsmæssige i ikke at have en organisation med et bredt-bredt (Region Syddanmark og energi) fokus. Det er derfor en helt **central anbefaling**, at Region Syddanmark forestår etableringen af et overordnet klyngesamarbejde inden for energiområdet i regionen, som rækker udover samarbejdet på offshoreområdet. Etableringen af dette bør naturligvis bygge på de eksisterende initiativer og deres forskellige styrker. Energiklynge Fionia er nået et godt stykke vej med hensyn til at samle, strukturere og skabe overblik over energisektorens aktører i Odense området. Bioenergi Assens har fået igangsat etableringen af et konkret udviklingsprojekt omkring bioenergi og fjernvarme. Endeligt har Bioenergi Syddanmark gode erfaringer med samarbejde mellem universiteter og virksomheder. Endvidere vil initiativet også kunne drage nytte af det arbejde, der er etableret i forbindelse med andre initiativer inden for energiområdet, der ikke er medtaget i denne analyse, primært Project Zero og Energystep.

Såfremt den centrale anbefaling følges, er det vigtigt, at de nuværende initiativer ikke oplever etableringen af en bredt funderet energiklynge som en centraliseringsproces, der stjæler projekter og netværk fra de nuværende tovholdere. Dette opnås ved at give en bred energiklynge en overordnet rolle og en række tværgående funktioner, men samtidig bør de enkelte temaområder bevare en udstrakt grad af "selvstyre" til at arbejde med de konkrete projekter, som naturligvis bør udgøre fundamentet. Dette er især tilfældet, idet interviewene har antydnet, at de personlige relationer mellem nogle af de centrale aktører i klyngeinitiativerne ikke er de bedste. Den foreslåede struktur illustreres i Figur 9.5.

Første fordel: Struktur

Den første fordel ved en samlet struktur er, at den skaber mulighed for, at de enkelte initiativer kan samle praktiske og administrative funktioner og derved opnå stordriftsfordele. Som beskrevet i 9.4.3 blev en sådan funktion specifikt efterspurgt af Bioenergiklynge Syddanmark, og der var bred opbakning til etableringen af en sådan struktur på workshoppen. I det følgende gennemgås oplagte opgaver, der kan varetages af en sådan organisation:

Facilitering af samarbejde mellem virksomheder og universiteter. I denne forbindelse er det vigtigt at fremhæve, at deltagerne ved energi-workshoppen understregede, at der er behov for en mapping af aktører inden for energi og klimaområdet. På nuværende tidspunkt er der ikke et klart overblik over, hvad der er af virksomheder og særligt forskere, der arbejder med dette felt. Det **anbefales** derfor, at der igangsættes en sådan kortlægning, der passende kunne indgå som et indledende element i etableringen af en Energiklynge Syddanmark. Såfremt Region Syddanmark etablerer en overordnet klynge, bør en sådan mapping være et vigtigt indledende projekt.

Organisering af netværksmøder og lignende arrangementer. Ved at skabe én central enhed med kontakt til alle regionens energiaktører gøres det dels lettere at arrangere sådanne netværksmøder, konferencer og lignende arrangementer, og det sikres endvidere også, at arrangementerne når ud til aktører, som ellers ikke ville være blevet informeret om disse. På denne baggrund **anbefales** det, at en sådan funktion placeres i en central enhed.

Koordinering af samarbejde med regionens naboer. Et område, der i denne forbindelse bør fremhæves, er relationerne til Nordtyskland, der i dag fremstår meget uformelle og personbårne. En formalisering af disse kontakter vil efter al sandsynlighed øge udbyttet af disse netværk. En anden konkret **anbefaling**, der kan fremsættes på baggrund af workshoppen, er, at man i højere grad bør orientere sig omkring de tiltag, der lanceres i Region Midtjylland. Ifølge workshopdeltagerne har Region Midtjylland en mindre bureaukratisk og mere effektiv støttepolitik end Region Syddanmark.

Igangsætning og facilitering af konkrete produktudviklinger. En konkret **anbefaling** fra workshopdeltagerne er, at organisationen får råderet over en pulje penge, der kan uddeles til små innovationsprojekter, typisk i størrelsesordenen 100.000 til 150.000 kr. På nuværende tidspunkt er der små, lovende innovationsprojekter, der aldrig bliver igangsat på grund af mangel på kapital og udviklede ansøgningsprocedurer. Ved eksempelvis at finansiere feasibility studier til innovationsprojekter vil det hurtigt kunne blive fastslået, om der er videreudviklingspotentiale. I dag bliver mange af disse projekter ikke igangsat.

Hjælpfunktioner i forbindelse med finansiering samt koordinering af national og international markedsføring. Der blev af workshopdeltagerne udtrykt stor interesse for etableringen af et sekretariat, der kan være behjælpeligt med udformning af ansøgninger til Energistyrelsen, EU og andre eksterne finansieringskilder. I dag virker mange ansøgningsprocedurer afskrækkende, og initiativerne opgiver derfor på forhånd at ansøge. Det **anbefales** derfor, at der i en Energiklynge Syddanmark skal ansættes personale med viden på dette område, som også kan være behjælpelig i forhold til at erhvervsrette de enkelte projekter på et tidligt stadie.

Anden fordel: Netværksfordele

En anden umiddelbar fordel er, at de deltagende aktører får adgang til hinandens netværk (som blandt andet omfatter DONG og Danfoss) og får indsigt i hinandens projekter. Dette vil komme Bioenergi Assens til gode, såfremt initiativet på længere sigt ønsker at udnytte den organisering af aktører, der bliver skabt, til at etablere nye projekter. Endvidere er Bioenergi Assens også et godt eksempel på fordelene ved at formalisere netværksforbindelser inden for energiområdet i højere grad. Det fremgår af analysen, at initiativet ønsker et tættere samarbejde til Bioenergiklynge Syddanmark, samt at man tidligere har haft samarbejde med fjernvarmeværket i Aabenraa, men at dette ophørte, da en medarbejder skiftede job. Ved at have et forum, hvor spillere som disse er medlemmer, kan man derved nemmere undgå, at sådanne relationer "tabes på gulvet", idet et jobskifte blot vil betyde, at en ny repræsentant deltager. Det skal understreges, at etableringen af en samlet klynge ikke nødvendigvis betyder, at alle skal samarbejde med alle, men ved at etablere en samlet organisation kan medlemsoversigten fungere som en bruttoliste, der kan benyttes ved sammensætning af de enkelte projektgrupper.

Fordelen ved at udvide netværk og samarbejdsrelationer vurderes som helt essentiel for energiområdet i Region Syddanmark. I et dansk perspektiv udgør Region Syddanmark et stort areal, men sammenlignet med eksempelvis de tyske delstater er regionen af begrænset størrelse – det tager trods alt kun 1½ time at køre fra Odense til Esbjerg. Ifølge præsident for Landbrugsrådet Peter Gæmelke bør man faktisk tænke Danmark som et hele og ikke regionsopdelt inden for energiområdet²⁰. Første skridt må dog være at få samlet regionens aktører.

Tredje fordel: Videndeling

En tredje fordel er muligheden for at dele de positive erfaringer, der gøres i samarbejdet mellem virksomheder og universiteter, i et bredere forum og derved påvirke den generelle holdning til dette forhold. Som nævnt i afsnit 9.4.1 er Energiklynge Fionias udvikling afhængig af, at der skabes et vellykket projekt og positive erfaringer. Ved at inddrage og dele de erfaringer, der gøres i Bioenergi Assens og Bioenergiklynge Syddanmark, vil det sandsynligvis lette de udviklingssamarbejder, der ligger under de øvrige temaområder.

Fjerde fordel: Økonomisk gevinst

En fjerde fordel er, at en øget satsning og koordinering på energiområdet efter alt at dømme vil være af stor betydning for gartneribranchen, som er et af regionens vigtige erhverv i relation til energieffektiviseringer. Dette illustrere også, hvorledes en satsning på energisektoren vil understøtte udviklingen i en række andre erhverv qua dens centrale betydning. Ved at etablere én energiklynge vil relaterede syddanske sektorer have en oplagt samarbejdspartner, hvilket ikke nødvendigvis er tilfældet i dag.

²⁰http://bioenergi.net.dynamicweb.dk/Admin/Public/DWSDownload.aspx?File=%2fFiles%2fFiler%2f6_Biointerview__2008.pdf

Klyngens bredde

Et diskussionspunkt i forhold til den skitserede struktur er, hvor mange underområder en sådan klynge skal beskæftige sig med. Det blev påpeget fra nogle interviewpersoners side, at selvom det er nødvendigt med en overordnet koordinering, så er det ikke hensigtsmæssigt, at Region Syddanmark spreder sit fokus på for mange forskellige energiområder. Konkret vil det for eksempel resultere i, at kun projekter inden for fokusområderne vil kunne opnå regional støtte. Det vil skulle gælde både større projekter støttet direkte af Region Syddanmark og mindre projekter samt feasibility studier støttet af en eventuel Energiklynge Syddanmark. Endvidere vil det være nødvendigt, at Region Syddanmark og regionens kommuner aktivt søger at skabe en efterspørgsel inden for de områder, man vælger at fokusere på. Dette kan eksempelvis ske i forbindelse med store infrastrukturprojekter som etableringen af det nye Odense Universitetshospital. Her vil det være oplagt at integrere de energiområder, regionen vælger at fokusere på, så der derved kan skabes et omfattende demonstrationsprojekt.

Det blev pointeret, at det optimale vil være, at der fra nationalt hold blev udarbejdet en form for rollefordeling mellem de forskellige danske regioner, således at der ikke opstår konkurrence mellem forskellige dele af Danmark. En **central anbefaling** fra workshopdeltagerne er således, at Region Syddanmark arbejder på at fremme en sådan koordinering. Der burde fokuseres på at videreudvikle regionale styrepositioner, således at den samlede danske energisektor kan stå stærkere i den internationale konkurrence. Hvilke og hvor mange regionale styrkepositioner Region Syddanmark bør fokusere på, skal derfor afdækkes nøje. Bioenergi og fjernvarme fremstår som to gode bud på baggrund af den her udførte analyse, men før der kan drages endelige konklusioner i forhold til dette punkt, er det nødvendigt at foretage den tidligere omtalte detaljerede mapping af energisektoren. Såfremt denne foretages, vil det være muligt at besvare spørgsmål som disse:

- Er energi og bygninger et område Region Syddanmark bør fokusere på?
- Hvorledes skal Region Syddanmark positionere sig i forhold til bioenergiesektoren i Region Midtjylland?

En sådan analyse ligger ikke inden for rammerne af denne opgave, men det **anbefales** klart Region Syddanmark, at en sådan analyse udføres, så grundlaget for en fremtidig fokusering kan blive tilvejebragt.

Energi er udpeget som et af fire forretningsområder i Vækstforum Region Syddanmarks Handlingsplan 2009-2010, og det anbefales, at Regionen benytter en del af de afsatte midler til at påtage sig en organiserende rolle, såfremt en Energiklynge Syddanmark oprettes. Interviewpersonerne var generelt set meget kritiske overfor den støtte, Region Syddanmark har givet hidtil. Regionen opfattes af flere som bureaukratisk, og der blev efterspurgt en fokuseret indsats fra regionens side. Opfattelsen er pt., at regionen skyder med spredde hagl, når det kommer til uddeling af støttekroner. Det er vurderingen, at det er en absolut nødvendighed, at regionens aktører står samlet, samt at de bakkes aktivt op. Etableringen af en Energiklynge Syddanmark vil give regionen mulighed for at fokusere sin støtte på de ovennævnte funktioner, der vil komme alle energiinitiativer til gode og derved også definere sin egen rolle klarere, end tilfældet er i dag.

9.7 Opsummering

De internationale investeringer i energiteknologi er øget markant i løbet af de sidste par år, og denne udvikling forventes at fortsætte fremover. I en skærpet international konkurrence er det essentielt, at Region Syddanmarks aktører inden for energiområdet står sammen i bestræbelserne på at fremme regionens energisektor. Det anbefales derfor, at der etableres et regionalt klynge-samarbejde inden for energiområdet, der dels kan samle regionens energiaktører, og dels varetage en række vigtige funktioner såsom

- facilitering af samarbejde mellem virksomheder og universiteter,
- organisering af netværksmøder og lignende arrangementer,
- koordinering af samarbejde med regionens naboer – heriblandt Nordtyskland,
- igangsætning og facilitering af konkrete produktudviklinger samt
- støtte i forbindelse med finansiering og koordinering af national og international markedsføring

Det understreges, at de igangværende projekter skal fastholdes hos de nuværende tovholdere, men ved at lægge projekterne ind under et regionalt klynge-samarbejde skabes der bedre forhold for erfaringsudveksling og videreførelse af de nuværende initiativer.

Et vigtigt punkt, der er til diskussion, er bredden i regionens energifokusering. Region Syddanmark har ifølge interviewpersonerne vigtige kompetencer inden for bioenergi og fjernvarme, og antallet af områder, som et regionalt klynge-samarbejde skal brede sig over, skal overvejes nøje. Dette afhænger også af, hvorvidt det vil være muligt at opnå enighed om en arbejdsdeling mellem de danske regioner, således at regionerne ikke kommer til at konkurrere indbyrdes.

Slutteligt skal det påpeges, at Energiklyngen foruden energiudbydere også består af producenter af energibesparende produkter og services samt energiforbrugere. Eftersom der ikke er identificeret spirende klyngeaktivitet på alle disse områder er de ikke alle inddraget i screeningsrapporten.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Energiklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	De interne aktiviteter i Energiklyngen omhandler i overvejende grad projekter, dagsordensættende aktiviteter og formidling af viden, men få af aktiviteterne går på tværs af klyngeinitiativerne. Klyngen har et stærkt netværk bestående af både virksomheder, offentlige myndigheder samt forskningsinstitutioner. Eksempelvis er Aalborg Universitet, DONG og Danfoss væsentlige aktører i disse aktiviteter.	Stor aktivitet
Eksterne relationer	Energiklyngens eksterne aktiviteter er begrænset, og typemæssigt kan de kendetegnes som projekter på både nationalt og internationalt plan. Eksempelvis er der kontakt til andre energiklynger i Europa.	Få aktiviteter

Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne i Energiklyngen er i overvejende grad offentlige myndigheder som Odense Udviklingsforum, Assens Udviklingsråd, Udviklingsråd Sønderjylland samt Odense Kommune. Derforuden kommer private aktører samt forsknings- og uddannelsesinstitutioner, men dog i mindre grad. Klyngens fremadrettede udvikling kan i nogen grad ledes af de nuværende drivkrafter.	Nogen grad
Klyngeinitiativernes potentiale	Der er et stort udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne i Energiklyngen. Initiativerne har hver især igangsat relevante projekter, og potentialet styrkes yderligere ved tilstedeværelsen af samtlige triple helix aktører. Initiativernes personbårne strukturer er en ulempe, som understreger behovet for – og potentialet ved – en højere grad af koordinering.	Meget høj grad
Klynge kontekst og potentiale	En indikator for klyngens potentiale er, at de samlede verdensomspændende investeringer inden for vedvarende energi er 8-doblet på 3 år. Samlet kan det fastslås, at den øgede opmærksomhed på energi og klima samt investeringer i energieffektivisering og bæredygtige alternativer til de traditionelle energiformer skaber forretningsmæssige muligheder for Energiklyngen.	Meget stort
Klyngepolitiske tiltag	For Energiklyngens fremadrettede udvikling kan der med fordel igangsættes en kortlægning af de ressourcer, som forefindes blandt regionens aktører med relation til energiområdet. Desuden er et centralt tiltag at samle de forskellige initiativer inden for Energiklyngen i en koordinerende enhed, samt at der fra regionens side stilles en pulje penge til rådighed, der kan uddeles til mindre innovationsprojekter i størrelsesordenen 100.000 til 150.000 kr. Disse tiltag er alle møntet på at skabe mere aktivitet i klyngens relationer samt bidrage til at indfri potentialet.	Meget høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan medvirke til, at regionens ressourcer vedrørende energiområdet kortlægges, og at der afsættes en pulje penge, som kan bruges i forbindelse med innovationsprojekter. Omvendt er det mere tvivlsomt, hvorledes det etablerede rådgivningssystem kan spille en rolle i forbindelse med at ændre og tilpasse strukturen hos klyngen og de deltagende aktører.	Nogen grad
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 10. Fødevarerklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Oxford Research.

10.1 Resume

Region Syddanmark har en stor koncentration af fødevarer virksomheder, da 27,4 procent af alle fødevarer virksomheder i Danmark er beliggende her. I regionen er der 78.500 beskæftigede i fødevarer sektoren, hvoraf 48.500 er inden for fødevarer industri, mens de resterende er beskæftiget inden for landbrug og gartneri.

Af store virksomheder kan nævnes Arla Foods, Carlsberg, Gumlink og Rynkeby Foods. De fem klyngeinitiativer, som er udvalgt til nærmere analyse, er: Agrostep, Agroklyngen, Fresh Food Factory, Vadehavsprodukter og Sustain Agri. Langt de fleste af disse initiativer er lokale, men generelt set er der tydelige berøringsflader med andre klynger i Region Syddanmark, herunder Stålklyngen, Transportklyngen, Plastklyngen, AluCluster, Sundhedsklyngen og RoboCluster, altså modne og spirende klynger.

Agrostep er startet i 2006 som et initiativ fra Trekantområdets Innovationsforum og inkluderer en række virksomheder med relationer til landbrugs- og maskinudstyr samt forarbejdningsmaskiner og udstyr. Som et led i initiativets forsøg på at udvikle nye fødevarer og dertilhørende koncepter med udgangspunkt i værdikæden fra bord til jord er der ved at blive oprettet en uddannelse kaldet Food Architects, hvis formål det er at uddanne og opkvalificere erhvervet. Agroklyngen er ligeledes startet i 2006, og formålet er at skabe et netværk, hvor de forskellige dele af værdikæden er involveret for at udvikle fælles systemløsninger af udstyr til fødevarer industrien.

Fresh Food Factory er oprettet i 2007, og dets formål er at skabe innovative måltidsløsninger, som retter sig mod konkrete grupper af forbrugere og patienter. Vadehavsprodukter er et klyngeinitiativ, der med sine medlemmer arbejder på at udvikle kvalitetsfødevarer langs Vadehavet og dertil knytte elementer af oplevelse og turisme.

Endelig er der initiativet Sustain Agri, som blev oprettet i 2002. Sustain Agri har 16 aktive medlemmer, der arbejder med at udvikle systemløsninger inden for landbruget primært til eksport og med særligt fokus på svineproduktion.

Et vigtigt fokus for fødevarerklyngen er, at de respektive klyngeinitiativer får kendskab til hinanden og hinandens arbejde, idet de enkelte initiativer på nuværende tidspunkt ikke kommunikerer med hinanden. Derudover er der behov for en koordineret indsats omkring eksportfremstød og en samlet eksponering af regionens virksomheder på internationale messer. Et vigtigt fokus for klyngen er desuden at styrke innovationskapaciteten i samarbejde med F&U-institutioner, og at den kommunale erhvervsservice bliver bedre klædt på til at servicere klyngen og de underliggende initiativer.

10.2 Fødevarer i Region Syddanmark

Fødevarer er en bred klyngekategori, hvor de enkelte initiativer dækker forskellige dele af værdikæden og har forskellig tilgange til denne. Analysen fokuserer på Agrostep, Agroklyngen, Fresh Food Factory, Sustain Agri og Vadehavsprodukter, da de vurderes som de fem stærkeste initiativer i regionen på fødevarerområdet.

Mange virksomheder, der reelt arbejder inden for fødevarersektoren, vil statistisk set ikke tilhøre denne. Det gælder for eksempel mange underleverandører til producenter af landbrugsudstyr, som klassificeres inden for metalindustri eller maskinindustri. Den statistiske definition på fødevarersektoren, der benyttes her, omfatter følgende branchekoder:

NACE	Beskrivelse
01.00.00	Plante- og husdyravl, jagt og serviceydelser ifhm.
03.00.00	Fiskeri og akvakultur
10.00.00	Fremstilling af fødevarer
11.00.00	Fremstilling af drikkevarer
28.30.00	Fremstilling af landbrugs- og skovbrugsmaskiner
46.20.00	Engroshandel med landbrugsråvarer og levende dyr
46.30.00	Engroshandel med føde-, drikke- og tobaksvarer
46.61.00	Engroshandel med landbrugsmaskiner, -udstyr og tilbehør hertil

Kilde: Web-direct

Totalt set er der 76.506 virksomheder i Danmark inden for fødevarersektoren, heraf er de 20.979 at finde i Region Syddanmark, hvilket svarer til 27,4 procent af alle fødevareraktiviteter. I Region Syddanmark er ialt 78.500 personer beskæftiget inden for fødevarersektoren, hvoraf 48.500 er beskæftiget inden for fødevarerindustrien, mens 30.000 er beskæftiget inden for landbrug og gartneri²¹.

Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte er der 119 i Danmark, heraf er de 33 lokaliseret i Region Syddanmark. Det vil sige, at 27,7 procent af alle store fødevareraktiviteter er lokaliseret i Region Syddanmark. Disse fremgår af Tabel 10.2:

Firmanavn	Postdistrikt
Arla Foods AmbA Christiansfeld Mejericenter	Christiansfeld
Arla Foods Amba Taulov Mejeri	Fredericia
Arovit Petfood A/S	Esbjerg
BHJ A/S	Gråsten
Carlsberg Danmark A/S	Fredericia

²¹ TCM Denmark.

Carlsberg Danmark A/S Coca-Cola Tapperierne	Fredericia
Catering Engros A/S	Ansager
Danisco A/S	Grindsted
Danish Crown Amba	Faaborg
Danish Crown Amba	Vøjens
Danish Crown Amba	Sønderborg
Danish Crown Amba	Esbjerg
Fertin Pharma A/S	Vejle
Foods Specialities A/S	Esbjerg
Gasa Group Denmark A/S	Odense
Gumlink A/S	Vejle
JF.-Fabriken, J. Freudendahl A/S	Sønderborg
Kims A/S	Søndersø
Kohberg Brød A/S	Bolderslev
Kverneland Group Kerteminde A/S	Kerteminde
Lantmännen Cerealia A/S	Vejle
Lantmännen Danpo A/S	Give
Merrild Kaffe A/S	Middelfart
Müller Gas Equipment A/S	Sønderborg
Pharma Nord ApS	Vejle
Rahbekfisk A/S	Fredericia
Rynkeby Foods A/S	Ringe
Scandic Food A/S	Vejle
Skare Meat Packers K/S	Vejen
SPF-Danmark P/S	Vejen
SuperGros A/S	Vejle
Tulip Food Company P/S	Vejle
<i>Kilde: Web-Direct</i>	

Med hensyn til antallet af mellemstore virksomheder (50-199 ansatte) er 112 af landets 356 virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Det vil sige, at 31,5 procent af landets mellemstore fødevarer virksomheder er lokaliseret i Region Syddanmark. Der er koncentrationer af virksomheder omkring Odense, Esbjerg og Trekantområdet. Sidstnævnte adskiller sig endvidere ved at have et højt antal virksomheder med mere end 200 ansatte.

Figur 10.1 viser lokaliseringen af både store og mellemstore fødevarer virksomheder.

Figur 10.1: Oversigt over fødevarer virksomheder
Mellemstore virksomheder er markeret rødt, store virksomheder er markeret gult

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

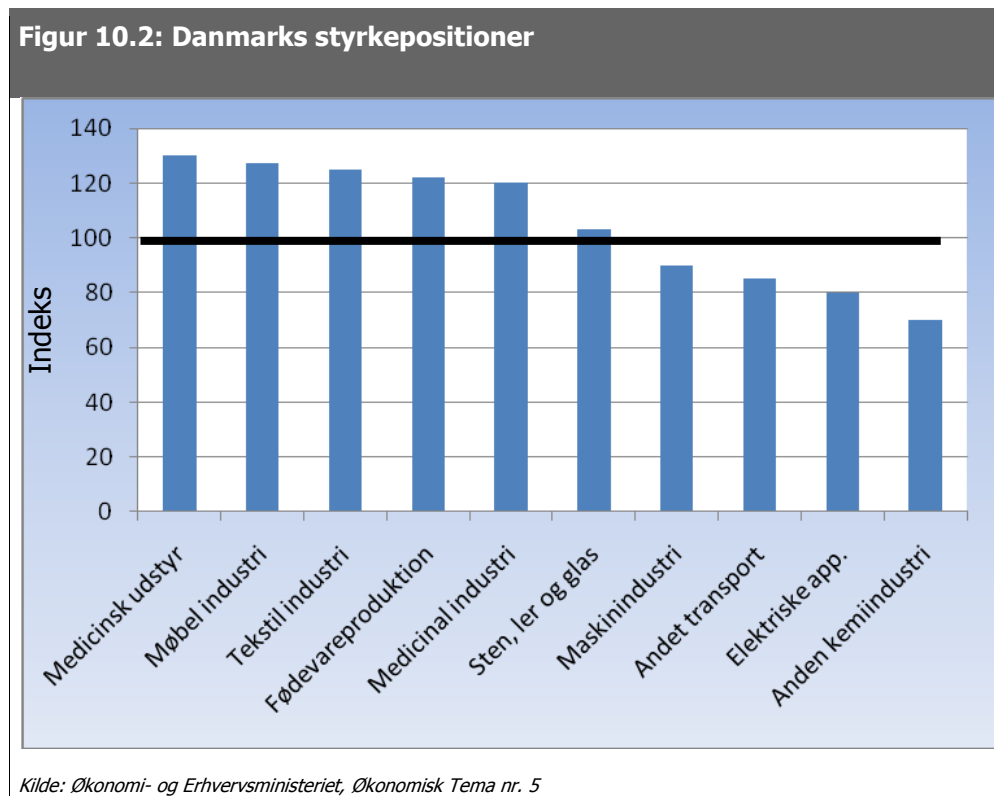
Det overordnede billede, der fremstår på baggrund af registerdataanalysen, er således, at Region Syddanmark fremstår velpositioneret inden for fødevarer sektoren. En høj andel af landets fødevarer virksomheder er placeret i regionen, og særligt med hensyn til store virksomheder står regionen stærkt.

10.3 Kontekst

Finanskrisen har haft en mærkbar effekt på fødevarerområdet, og det gælder eksempelvis for producenter af landbrugsmaskiner, der kan mærke den manglende likviditet hos landmændene. Denne del af landbrugssektoren er særlig hårdt ramt, fordi erhvervelse af ny mekanik er dyrt for landmændene, og det ofte drejer sig om store og langsigtede investeringer på mange millioner²².

²² Børsen, tirsdag den 25. november 2008

Landbruget og fødevarerproduktion har traditionelt spillet en stor rolle i den danske økonomi, hvilket også fremgår af Figur 10.2, idet fødevarerproduktionen (landbrug og fødevarerindustrien) har indekssværdi på mere end 100 og dermed er branchens værdiskabelse større end landsgennemsnittet²³.

En vigtig tendens, som påvirker fødevarersektoren, er globaliseringen, som på den ene side har skabt mulighed for danske fødevarerproducenter i forhold til at afsætte produkter, da den voldsomme vækst i Kina og Indien har skabt købestærke grupper i disse lande. Det har på den anden side også medført, at de danske fødevarerproducenter er trængt af konkurrence fra lande med et lavere omkostningsniveau, eksempelvis er svinekødsproduktionen i Brasilien mere end fordoblet i løbet af de sidste 10 til 15 år²⁴. Derfor er det vigtigt, at fødevarerproducenterne er hurtige til at opfange nye markedstrends og forbrugerpræferencer. For fødevarerproducenterne er det vigtigt at have for øje, at der sker en øget individualisering af forbrugernes præferencer, som betyder, at den enkelte forbruger vil stille krav om, at fødevarer og serviceydelser tilpasses den situation, som vedkommende står i. Det betyder, at fødevarerproducenterne skal indstille sig på at skabe mere differentierede produkter, som til gengæld også kan afsættes til højere priser.

Internationalt har Danmark en stærk position inden for up-market produkter, som er kendetegnet ved, at de kan afsættes til en højere pris på markedet end konkurrerende produkter fra andre lande. I europæisk sammenhæng ligger Danmark generelt højt med en andel på 44 procent, kun

²³ Indekssværdierne i figur 1.2 er et udtryk for forholdet mellem branchens værdiskabelse pr. arbejdstime og den gennemsnitlige værdiskabelse pr. arbejdstime i Danmark.

²⁴ Konference om Fremtidens Fødevarer, Ministeriet for Fødevarer.

overgået af Irland²⁵. Når man ser på fødevarerprodukter, er det kun 1/3 af disse, der er up-market produkter, hvilket indikerer, at der inden for fødevarersektoren er et potentiale for at få implementeret den nye værdikæde i produktionen, jf. Figur 10.3. Som en rapport fra Forbrugerrådet viser, er der i Danmark en stigende efterspørgsel på lokaliserede fødevarer, idet der er: *”et stort, uopdyrket marked for lokalt producerede fødevarer. Det, der bremser dette marked fra at vokse sig stort og stærkt, er, at flere producenter skal turde tage springet, og at detailhandlen har tøvet alt for længe med at tage varerne ind på hylderne i de lokale supermarkeder”*²⁶

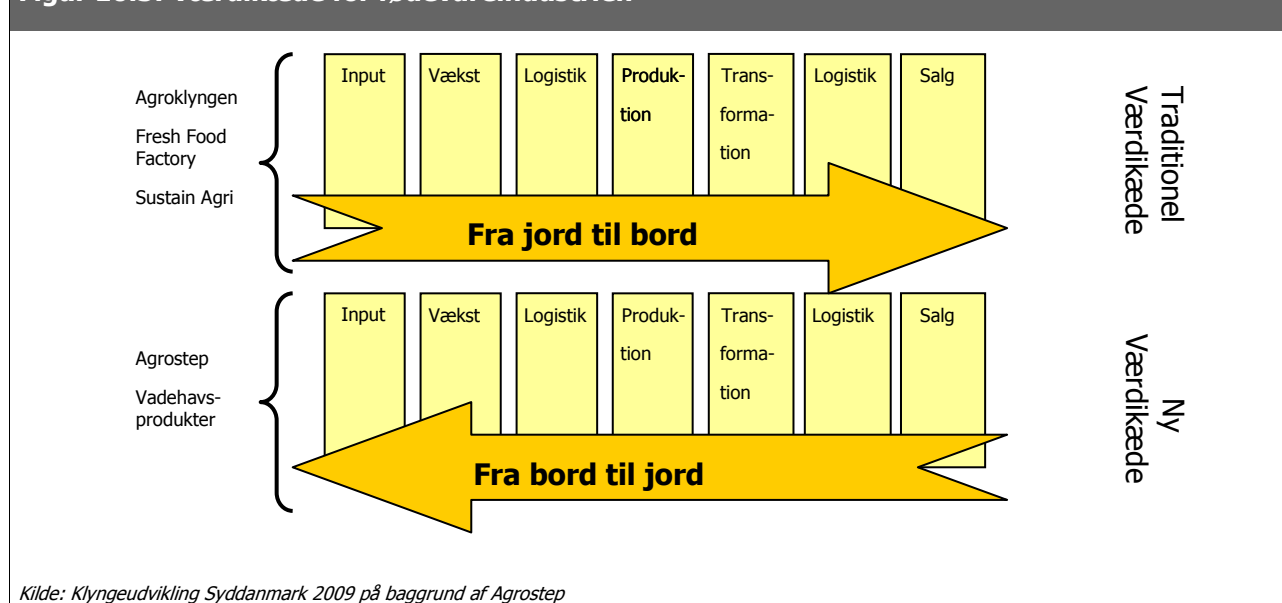
10.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på fødevarerområdet

Analysen af fødevarersektoren omfatter fem klyngeinitiativer:

- Agrostep
- Agroklyngen
- Fresh Food Factory
- Vadehavsprodukter
- Sustain Agri

Relateres de fem initiativer til den overordnede værdikæde på fødevarerindustrien kan det siges, at Sustain Agri, Agroklyngen og Fresh Food Factory har en traditionel indgangsvinkel til værdikæden og et fokus på ”fra jord til bord”, mens Vadehavsprodukter og Agrostep ser værdikæden i den anden retning ”fra bord til jord”.

Figur 10.3: Værdikæde for fødevarerindustrien

²⁵ Økonomi- og Erhvervsministeriet, Økonomisk Tema nr. 5.

²⁶ Rasmus Kjeldahl, Direktør for Forbrugerrådet.

Figur 10.3 viser de to tilgange til værdikæden. Medens den traditionelle værdikæde med betegnelsen "fra jord til bord" har en produktionsbaseret tilgang til fødevarer, har den nye værdikæde "fra bord til jord" en mere oplevelsesbaseret tilgang. Forskellen er, at den traditionelle værdikæde skaber værdi i virksomheden ved at producere en lang række ensartede fødevarer, mens den nye værdikæde fokuserer på at skabe differentierede fødevarer, hvor produktets historie er afgørende for dets attraktivitet.

10.4.1 Agrostep

Agrostep blev startet i 2006 på baggrund af et initiativ fra Trekantområdets Innovationsforum (TRIN). Agrostep udgøres af en lang række virksomheder som eksempelvis Naturmælk, Easyfood, og Good Food Group, som alle tilhører brancherne landbrugs- og maskinudstyr samt forarbejdningsmaskiner og udstyr. Derudover er der tilknyttet aktører som Landbrugsrådet, TRIN og Middel-fart Sparekasse. Agrostep er således baseret på en triple helix tilgang med repræsentanter fra både virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner.

Den daglige koordination af klyngen varetages af Søren Jangaard, og Agrostep har fået tilsagn om et engangsbeløb på 5,1 mio. kr. fra Region Syddanmark. Tidligere har det været TRIN, som har finansieret klyngeinitiativet. Fokus for Agrostep er den nye værdikæde jf. Figur 10.3. Det vil sige, at der skal være fokus på udviklingen af fødevarer med oplevelsesindhold. Det betyder, at produktionen skal være i mindre serier, men at der er en øget fleksibilitet i produktionen, som betyder en øget omstillingsevne.

For at kunne udvikle og få implementeret en ny værdikæde vurderes det, at der er behov for en ny uddannelse af food architects, som bliver uddannet til at udvikle koncepter i og til fødevarerindustrien, brugerdriven innovation, at finde balance mellem teknologi og mennesker samt at etablere nye samarbejdsformer. Vejle Handelsskole har sammen med TRIN fået tilsagn om 5,1 mio. kr. til gennemførelse af uddannelsen, som efter planen starter op i august 2009 med cirka 25 deltagere. Det er desuden Agroklyngens formål at skabe avancerede produkter med lokal efterspørgsel for at tilgodese de lokale leverandører af udstyr til fødevarerproducenter, som i dag taber markedsandele på, at de store fødevarer virksomheder i stigende grad outsourcer deres produktion. Agrostep har sit geografiske fokus i Trekantområdet.

Agrostep har tætte relationer til Vejle Tekniske Skole, Dalum Tekniske Skole og International Business College i Kolding, som alle er med til at udvikle den nye uddannelse. Yderligere har Agrostep relationer til Sustain Agri, men ser ikke noget formål med at udbygge disse, da Sustain Agri repræsenterer en mere traditionel tilgang til fødevarerområdet, idet deres fokus er på udvikling af systemløsninger primært til svineproducenter. Agrostep ser dog gode muligheder i at skabe koblinger til oplevelsesindustrien, og medlemmerne af Vadehavsprodukter kunne være interessante kunder for Agrostep, fordi det er en kundetype, der producerer ud fra en tankegang om den lokale forankring og den gode historie. Med hensyn til aktører uden for Region Syddanmark har Agrostep haft kontakt med Øresund Food Network, men dette har ikke medført yderligere samarbejde.

10.4.2 Agroklyngen

Agroklyngen startede i 2006 med udgangspunkt i et speciale på cand.merc.-studiet på SDU i Sønderborg, som skulle afdække landbrugs- og fødevarerpotentialer i Sønderborg-området. Denne afdækning viste, at Sønderborg-området har en væsentlig styrke inden for industriproduktion af udstyr til fødevarerproducenter. Et halvt år efter blev klyngeinitiativet dannet og inkluderer ni virksomhedsaktører (jf. Tabel 10.3). Yderligere er Gråsten Landbrugsskole og Syddansk Kvæg relateret til initiativet.

Virksomhed	Geografi	Kompetence
Center for Erhvervsudvikling	Sønderborg	Erhvervsudvikling
Vitfoss A/S	Graasten	Fremstilling (Vitaminblandinger til dyrefoder)
Lachenmeier Maskinfabrik A/S	Sønderborg	Fremstilling (Maskiner til fødevarerindustrien)
Graasten Landbrugsskole	Graasten	Uddannelsesinstitution
Attec Danmark A/S	Sydals	Fremstilling (Løfte- og håndteringsudstyr)
Landboforeningerne	København	Interesseorganisation
BHJ A/S	Graasten	Engroshandel (Kødprodukter)
Daniit A/S	Sønderborg	Installation af industrimaskiner og udstyr
Cormall Maskinfabrik A/S	Sønderborg	Fremstilling (Landbrugs- og skovbrugsmaskiner)
JF fabrikkerne A/S	Sønderborg	Fremstilling (Landbrugs- og skovbrugsmaskiner)

Kilde: AGRO Business Network

Søren Sloth Møller fra Center for Erhvervsudvikling står for den daglige ledelse af klyngeinitiativet, og han er koordinator i Agroklyngen. Den primære finansiering af Agroklyngen kommer fra Sønderborg Kommune, som støtter Agroklyngen med en løbende finansiering på 50.000 kr. om året på ubestemt tid. Der er pt. ikke andre finansieringskilder, men en fremtidig finansieringskilde kan være virksomhedsbidrag.

Formålet med Agroklyngen er at skabe et netværk, hvor de forskellige dele af værdikæden bliver understøttet af medlemsvirksomhederne, således at de vil kunne indgå i samarbejde om at levere systemløsninger inden for industriproduktion af udstyr til fødevarerindustrien – fra vitaminblandinger til klassisk maskinproduktion. For tiden bruges klyngeinitiativet dog primært som et besøgsnetværk, hvor besøgende fra andre lande kan komme rundt på de enkelte virksomheder og se, hvordan produktionen foregår. Til dette formål er der blevet udviklet et fælles markedsføringsmateriale. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter består i:

- Kommercielt samarbejde
- Fælles markedsføring
- Deling af ressourcer

Agroklyngen har ikke fået udviklet de eksterne relationer endnu, fordi der stadig er behov for at få udviklet de interne relationer mellem aktørerne i klyngeinitiativet. Der er stærke personlige relatio-

ner mellem virksomhederne og en vis grad af videnudveksling mellem dem. For at klyngeinitiativet skal vokse, er det dog vigtigt, at ydelserne redefineres, så virksomhederne i højere grad laver integrerede udviklingsforløb, udviklings samarbejde og konsortiedannelse. Dette skal ske gennem et samarbejde mellem de involverede virksomheder og andre centrale aktører i Agroklyngen eksempelvis Center for Erhvervsudvikling og Gråsten Landbrugsskole.

10.4.3 Fresh Food Factory og Planter til Sundhed

Fresh Food Factory blev oprettet i 2007, da det blev besluttet, at flere af de regionale aktiviteter skulle samles i et initiativ. Formålet med Fresh Food Factory er at skabe innovative måltidsløsninger, der retter sig mod konkrete grupper af forbrugere og patienter. Fresh Food Factory sætter fokus på brugerdriven innovation og vil gennem dialog med forbrugerne skabe en basisviden, der kan anvendes i samarbejdet med virksomhederne. Fresh Food Factory samler en række virksomheder om konkrete udviklings- og produktionsprojekter. Projekterne søger at påvirke virksomhederne i den ønskede retning ved at stille dem konkrete kunder med konkrete behov i udsigt.

TCM Denmark er en central aktør i Fresh Food Factory og fungerer som projektleder på et projekt omkring produktudvikling af måltider til nyrepatienter. TCM Denmark tilbyder ekspertise i understøttelsen af kommercielle forsknings- og udviklingsaktiviteter, som bidrager til at producere moderne medicin eller etablere nye plejekoncepter, der baserer sig på Traditional Complementary Medicine, som er plantebaserede og kemiske medicinalprodukter, der baserer sig på aktive plantestoffer. TCM Denmark har et bredt engagement i forskellige netværksaktiviteter, og TCM Denmarks netværk kan bruges som partnersøgningsservice og kan dermed være nyttig for deltagende parter. TCM Denmark har også relationer til **Planter til Sundhed**, som også har relationer til Fresh Food Factory, og flere af de udarbejdede analyser under dette initiativ kan overføres til projekter i Fresh Food Factory. Formålet med Planter til Sundhed er at understøtte udviklingen af nye fødevarer "fra jord til bord" og via samarbejde mellem F&U-institutioner og landmænd udvikle nye planteprodukter. Det vurderes, at der er omkring 150 aktører i Fresh Food Factory og Planter til Sundhed, og de centrale aktører i de to initiativer er:

Tabel 10.4: Aktører i Fresh Food Factory/Planter til Sundhed		
Virksomhedsnavn	Geografi	Kompetence
TCM Denmark	Odense	Platform for at modernisere TCM
Stålcenrum	Kolding	Virksomhedsnetværk
Udviklingscenter Årslev	Aarslev	Center for gartneriområdet
Århus Universitet	Århus	Jordbrugsforskning
Odense Universitetshospital	Odense	Medicinsk forskning
FORCE Technology	Odense	Produkt- og konceptudvikling
Robocluster	Odense	Robotteknologi

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Fresh Food Factory

Den drivende kraft bag de to initiativer er Palle Møldrup, som er konsulent ved Fyns Erhvervscenter. Fresh Food Factory finansieres via et enkelt støttebeløb fra Region Syddanmark på 500.000 kr., som de fik tildelt i 2007. Inden for Fresh Food Factory arbejdes der på et projekt omhandlende proteinholdige fødevarer til nyrepatienter, som er støttet af Erhvervs- og Byggestyrelsen under deres program for brugerdreven innovation. Derudover har Fresh Food Factory også modtaget Interreg midler.

Selvom Fresh Food Factory har et bredere fødevarerefokus end Planter til Sundhed, er der et overlap mellem de to, idet de understøtter hinanden med hensyn til at udvikle sunde madvareprodukter. Her tænkes særligt på den samarbejdsaktivitet, som der er igangsat mellem Fresh Food Factory, universiteterne og sygehusene om optimering mellem behandling og kost og derved sikre, at sygdomsforløb ikke udvikler sig endnu dårligere. De to initiativer understøtter også hinanden ved, at Planter til Sundhed er mere forskningsdrevet end Fresh Food Factory, og derved kan analyserne fra Planter til Sundhed overføres til Fresh Food Factory, hvor der er en stærkere tilknytning til virksomhederne, og dermed gøres forskningen mere erhvervsrettet.

Af eksterne relationer har Fresh Food Factory kontakt til en række virksomheder i Nordtyskland inden for mejeribranchen og desuden også til Slesvig-Holstein Wirtschaft Transfer. Der samarbejdes overvejende på projektplan, og relationerne har rødder tilbage i tid. Af afsluttede projekter kan nævnes eksempelvis Detekt-projektet, som handlede om at identificere danske og tyske virksomheder, der var interesserede i at finde samarbejdspartnere i udlandet. Dette projekt blev videreført i Danish German Event, der fokuserer på matchmarking mellem virksomheder og F&U-institutioner.

10.4.4 Vadehavsprodukter

Vadehavsprodukter blev dannet i 2005 og officielt stiftet i 2006. Der er cirka 90 aktører i klyngeinitiativet, og det er åbent for nye deltagere. Det afgørende kriterium for medlemskab er, at aktørerne findes inden for det geografisk veldefinerede Vadehavsområde. Medlemmerne tæller en lang række aktører inden for turisme- og fødevarerbranchen såsom: Vadehavssafari, Vadehavs Centeret, Guldhanen (Produktion og bearbejdning af fjerkræ), Fanø Bryghus, Esbjerg Erhvervsudvikling etc. Vadehavsprodukter har en bestyrelse bestående af syv medlemmer, som er:

Navn	Institution
Flemming Just	Syddansk Universitet
Johannes Tychsen	Biavler, Newbie
Jeff Brig Hansen	Vadehavssafari
Jørn Luther	Kroejer, Mandø Kro
Henriette Guld	Økologisk fåreavler
Nickel Jensen	Naturcamping
Hans S. Johnsen	Gårdejer, Guldhanen

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Vadehavsprodukter

Den daglige koordination af klyngeinitiativet varetages af Erling Sørensen, som har ansvaret for at udvikle og markedsføre klyngeinitiativet. Finansieringen af Vadehavsprodukter foregår via støtte fra de involverede aktører, og det er en betingelse, at medlemmerne betaler et kontingent på 500 kr. om året. Formålet med Vadehavsprodukter fremgår af foreningens vedtægter og falder inden for to områder:

- Det er foreningen Vadehavsprodukters formål at samle de kræfter, der vil arbejde for udvikling af kvalitetsprodukter langs Vadehavet
- Vadehavsprodukter kan tage initiativ til fremme og udvikling af lokale produkter

Det er desuden formålet med Vadehavsprodukter at facilitere et samarbejde på tværs af medlemmerne, så der kommer en højere grad af lokal forankring. Hensigten er yderligere, at Vadehavsprodukter skal indeholde flere aktører, så hele værdikæden er repræsenteret jf. Figur 10.3. En konkret aktivitet, som Vadehavsprodukter skal munde ud i, er udviklingen af en certificering af deres vadehavsprodukter, Vadehavsguld. Certificeringen skal opfylde tre kriterier: 1) Autenticitet, 2) Sporbarhed, 3) Troværdighed. Certificeringen foretages af et uafhængigt organ "Certificeringsudvalget for Vadehavsprodukter".

Vadehavsprodukter er stærkt forankret i virksomhederne, men der er også et forskningsmæssigt aspekt i det, og der er blandt andet igangsat et Ph.d.-stipendiat på SDU inden for gastronomi, turisme, fødevarer, landbrug og økologiske produkter. Der vil fremtidigt kunne iværksættes et samspil med den Ph.d.-studerende og Vadehavsprodukter.

Af eksterne relationer er der særligt to, der er relevante. Den ene er Sønderjyske Madglæder, hvor Vadehavsprodukter er i et konkurrenceforhold. Det er blevet foreslået af Sønderjyske Madglæder, at de to initiativer skulle sammenlægges, men dette er blevet afvist fra Vadehavsprodukters side, fordi det blev vurderet, at Vadehavsguld er et stærkt brand. Derudover er der en central relation til en hollandsk pendant, som hedder Waddengoud, som er et forbillede for Vadehavsprodukter. Medlemmerne af Vadehavsprodukter har været på besøg i Holland for at hente inspiration. På nuværende tidspunkt samarbejdes der blandt andet om at identificere mulighederne for at markedsføre Vadehavskysten som et samlet område og dermed udarbejde events, seværdigheder og pakkeløsninger på tværs af nationale grænser.

10.4.5 Sustain Agri

Sustain Agri har haft to centrale milepæle: Den første var i 2002, hvor det daværende Fyns Amt tildelte initiativet midler til at starte en hjemmeside, som skulle fungere som udstillingsvindue for amtet med henblik på erhvervsfremme. Den anden var i 2005, hvor der blev formuleret en mere aktiv strategi, hvorefter aktiviteterne i klyngeinitiativet også kom til at dække eksportfremstød samt finansierings- og markedsanalyser, og dermed blev virksomhederne involveret mere aktivt.

Sustain Agris formål er at udvikle systemløsninger inden for landbruget, og det er primært inden for svineproduktion, da det vurderes, at Danmark har stor viden og erfaring inden for dette område. Disse systemløsninger skal efterfølgende eksporteres til udlandet, og de interessante lande for Sustain Agri er lande uden for EU. Argumentet herfor er, at det lovgivningsmæssigt er svært at få

etableret svineproduktion i EU-lande, hvis man gerne vil have en lige så høj standard, som den danske lovgivning lægger op til. At der er et bæredygtigheds- og dyrevelfærdselement i systemerne, er en del af målsætningen for Sustain Agri. Der er desuden hårdere konkurrence inden for EU. Foruden at arbejde med eksport af systemløsninger arbejder Sustain Agri med finansieringsmodeller.

Der er cirka 25 deltagende virksomheder i Sustain Agri, hvoraf 16 beskrives som aktive. Blandt de væsentligste medlemsvirksomheder kan nævnes Danish Farm Design, JMS Management, Webo Slagterimaskiner, Egebjerg Maskinfabrik og PP Consult. Sustain Agri består desuden af en bestyrelse på fire medlemmer, som er:

Tabel 10.6: Bestyrelsen i Sustain Agri

Navn	Institution
Thorbjørn Sørensen	Middelfart Kommune
Niels Rasmussen	De Fynske Landboforeninger
Bjarne K. Pedersen	Danish Farm Design
Jørgen Meier Sørensen	JMS Management

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Sustain Agri

Den daglige ledelse står Sustain Agris sekretariat for, som udgøres af Claus Møller og Lasse B. Schmidt. Der arrangeres 4-6 møder om året for alle deltagerne i Sustain Agri, hvor virksomhederne benytter lejligheden til at netværke. Det næste fremtidige skridt for Sustain Agri er at nedsætte arbejdsgrupper, hvor de relevante virksomheder kobles, og de kan mødes og finde løsninger i forhold til de overordnede systemer.

Den finansielle situation for Sustain Agri er pt., at der afventes en afklaring omkring offentlig finansiering fra Region Syddanmark. Hvis finansiering går igennem, vil der tilføres en løbende støtte til klyngeinitiativet på to mio. kr. om året i en tre-årig periode. Det er afgørende for videreudviklingen af klyngeinitiativet, at denne støtte kommer, og det er planen, at Sustain Agri skal være selv-kørende efter denne periode.

Af de eksterne netværk har Sustain Agri relationer til forskellige investeringsfonde. Derudover har Sustain Agri gennem Danish Farm Design relation til et universitet i Ukraine, som gør det muligt at tilknytte personer med relevante sprogkunderskaber, efter at de har studeret i Danmark og dermed fået forståelse for dansk landbrug.

Ud fra den kvalitative beskrivelse af de fem initiativer på fødevareområdet i Region Syddanmark kan det konstateres, at der er tale om forskellige initiativer, der dog samlet set orienterer sig mod at højne viden- og oplevelseselementet i fødevareprodukterne. De deltagende aktører i de fem initiativer repræsenterer både erhvervslivet, uddannelses- og forskningsinstitutioner samt offentlige instanser. Når der ses på den finansielle situation for de fem initiativer, spiller de offentlige myndigheder en betydende rolle, om end også medlemsfinansiering indgår som finansieringskilde for enkelte initiativer.

10.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Inden for fødevarer er det vidt forskellige udfordringer og muligheder, som de enkelte klyngeinitiativer står overfor. Som nævnt er det en bred kategori, og de enkelte klyngeinitiativer har forskelligt fokus.

Udfordringen for **Agrostep** og lanceringen af uddannelsen Food Architech er at komme i kontakt med virksomhederne og få sat innovationen på dagsorden. Det kræver, at der er en stærk markedsføring af uddannelsen, og at virksomhederne kan se et potentiale i at få udviklet en ny uddannelse. En styrke for Agrostep er, at klyngeinitiativet er geografisk placeret i Trekantområdet, hvor der er en stærk koncentration af fødevareraktiviteter. Agrostep har derfor en oplagt mulighed for at få etableret direkte kontakt til fødevareraktiviteterne i området.

For **Agroklyngen** er en svaghed den fremtidige finansiering. Initiativet er på nuværende tidspunkt kommunalt finansieret, og det kan være en udfordring i fremtiden at få virksomhederne til at understøtte initiativet, idet mange af virksomhederne er små. Betalingsvilligheden for at deltage i bløde services som netværksdannelse er lav for mindre virksomheder. Det nævnes, at Agroklyngen baserer sig på en triple-helix tilgang, men forsknings- og udviklingsperspektivet er svært at spore, idet der de facto ikke indgår forsknings- og udviklingstunge aktører i klyngeinitiativet på nuværende tidspunkt. Gråsten Landbrugsskole kan ikke kategoriseres som en F&U-institution, men der er et potentiale i Sønderborg området, da SDU er lokaliseret i området. Hvis Agroklyngen skal videreudvikles til at kunne levere systemløsninger, vil det være en forudsætning for klyngeinitiativet, at medlemsvirksomhederne ændrer deres holdning i forhold til at trække på hinandens ressourcer. Som det ser ud nu, har virksomhederne kendskab til hinanden, men der mangler et stærkere samarbejde mellem virksomhederne. De bruger ikke hinanden til produkt- og procesudvikling.

For **Fresh Food Factory** er det en styrke, at der er internationale relationer, da der er et stort vækstpotentiale i udlandet. Fresh Food Factory har også en styrke med hensyn til den geografiske placering. På Fyn er der stor ekspertise inden for fødevarerproduktion, og dermed er der en mulighed for at skabe et samarbejde omkring udviklingen af gode idéer til nye produkter. Hvor de respektive virksomheder ikke har den fornødne ekspertise og viden til at producere, forske og finde udviklingspartnere, kan Fresh Food Factory understøtte det ved at rådgive og koordinere ny viden. På den måde kan der skabes samarbejde mellem F&U-institutionerne og de lokale virksomheder, så udviklingen af nye fødevarerprodukter bliver mere effektiv og dynamisk. Fresh Food Factory besidder yderligere en særlig position i forhold til at skabe sammenhæng på tværs af forskellige klyngeinitiativer, idet aktiviteten i Fresh Food Factory kan ses i relation til sundhedsområdet. Således kan projektet Planter til Sundhed og Sunde Måltider til udvalgte patientgrupper relateres til både fødevarer- og sundhedsområdet. Den store udfordring for Fresh Food Factory bliver at få virksomhedernes kompetencer med ind i initiativet og få sat dem i spil i forhold til produktudvikling.

Det er en svaghed for Fresh Food Factory, at der ikke er en basisfinansiering, fordi det kan underminere kontinuiteten i klyngesamarbejdet, hvis finansieringen skal hentes gennem de enkelte projekter. En mulighed kunne være at gå over til at være medlemsbaseret, men det kan være svært, da mange af aktørerne i Fresh Food Factory er medlemsforeninger.

I forhold til **Vadehavsprodukter** er den politiske opmærksomhed, der er skabt omkring Vadehavet, en mulighed, idet Erhvervs- og Byggestyrelsen har medtaget Vadehavet som en af de oplevelseszoner, som skal være med til at styrke vækstvilkårene i oplevelseserhvervene. Der vil endvidere

være et potentiale for Vadehavsprodukter i forhold til at internationalisere klyngeinitiativet, da Vadehavet strækker sig langs Tysklands kyst og ned til Holland. Som det er blevet nævnt, har Vadehavsprodukter relation til det hollandske initiativ Waddengoud, som er et foregangsprojekt for Vadehavsprodukter. Det kunne være en mulighed at udbygge den relation samt at se nærmere på potentialet for det tyske marked. Esbjerg Erhvervsudvikling er desuden indstillet på at involvere Vadehavsprodukter i EU projekter.

Der ligger dog først og fremmest en udfordring i at få styrket de interne relationer i klyngeinitiativet, da samhørigheden mellem aktørerne i Vadehavsprodukter er relativ svag. En styrke ved Vadehavsprodukter er på den anden side, at dets veldefinerede geografiske fokus bevirker, at der kan komme en stærk koordination mellem de offentlige og private aktører i området. Eksempelvis har Vadehavsprodukter ledt til et styrket samarbejde mellem kommunerne i området.

For **Sustain Agri** er der umiddelbart store ekspansionsmuligheder i Ukraine og Moldova, som pt. er de største eksportmarkeder for Sustain Agri. Ukraine er et godt marked for opstart af nyt landbrug, fordi Ukraine over en lang periode har været i nedgang landbrugsmæssigt, og dermed er der forsvundet en stor mængde viden om, hvordan man kan drive en stor svineproduktion. Moldova har et langt fra bæredygtigt landbrug²⁷, og Sustain Agri vil have mulighed for at komme ind på markedet i forhold til at levere løsninger, der er bæredygtige.

Med hensyn til finansiering er Sustain Agri afventende, og initiativet er mærket af den faldende efterspørgsel på landbrugsmaskiner. For at kunne fastholde virksomhederne er det vigtigt for klyngeinitiativet, at der tilføres de nødvendige ressourcer, således at der kommer resultater af Sustain Agris engagement på det ukrainske marked, og virksomhederne derved kan se fordele ved at være engagerede i initiativet. Sustain Agri har internationalt en stor tysk konkurrent, som er Big Dutchman. De leverer også hele systemløsninger og har mange store projekter i gang. For at kunne konkurrere med dem, kræves det af Sustain Agri, at de er helt fremme både med hensyn til viden omkring dyrenes genetiske materiale. Det er desuden vigtigt, at der ikke opstår huller i Sustain Agris samlede værdikæde, så Sustain Agri mister sin evne til at levere systemløsninger.

Ud fra ovenstående gennemgang kan der på tværs af de enkelte initiativer drages en række fælles træk, der relaterer sig til manglende basisfinansiering, gode internationale relationer og potentiale samt begyndende samarbejde med F&U-institutioner. Sidstnævnte er dog et område, som der for flere af initiativerne kan arbejdes videre med i fremtiden.

10.6 Policy

Det er vigtigt at skabe forståelse for, at en indsats for udvikling af klynger ikke nødvendigvis involverer det store forkromede tiltag i første omgang. Der kan på fødevareområdet med fordel arbejdes på en trinvis indsats. En indsats som overordnet involverer følgende anbefalinger:

I første omgang foreslås etablering af en erfagruppe for klyngeinitiativerne på fødevareområdet, så de dermed får mulighed for at opnå kendskab til hinanden og viden om, hvad de hver især arbejder på af projekter, aktiviteter mv. Der er behov for både at konstruere et overblik over igang-

²⁷ Boris P. Boincean; Toward Sustainable Farming Systems in the Republic of Moldova.

værende initiativer og skabe mulighed for, at aktørerne mødes og kommer til at kende hinanden. Dette initiativ kan igangsættes af regionen i samarbejde med de eksisterende initiativer. På sigt kan dette eventuelt udvikles til, at to eller flere initiativer fusionerer, hvis det viser sig, at der er overlap mellem deres fokusområde, formål, aktører og aktiviteter. Det er eksempelvis slående, at Sustain Agri og Agroklyngen ikke har kendskab til hinanden, selvom deres fokus i høj grad er det samme, nemlig at kunne levere systemløsninger inden for landbruget. Ligeledes er der også oplagte samarbejdsmuligheder mellem Agrostep og Vadehavsprodukter, idet de begge vil få gavn af hinandens kernekompetencer. Agrostep er i gang med at udvikle en ny uddannelse med fokus på at skabe differentierede produkter med en ekstra værdi, hvilket præcist er den type af produkt, som Vadehavsprodukter efterspørger. Samtidig søger Agrostep virksomheder, der vil have interesse i at understøtte udviklingen af en ny uddannelse, og her kunne Vadehavsprodukters brede netværk med cirka 90 virksomheder være til stor gavn. Der er på den måde en oplagt mulighed for et gensidigt samarbejde mellem de to initiativer.

Som en **anden del** af den trinvis indsats viser screeningen, at der også er behov for en koordineret indsats omkring eksportfremstød og en samlet eksponering af regionens virksomheder på internationale messer. En sådan indsats kan med fordel initieres fra regionen, men udvikles i samarbejde med eksisterende initiativer. Dette vil endvidere bidrage til at synliggøre klyngeinitiativernes aktiviteter og dermed udbrede kendskabet til deres virke og fødevarerområdet i regionen.

For det tredje er der behov for at arbejde på at udbygge relationerne mellem F&U-institutioner og erhvervsliv. Der skal i den sammenhæng udføres mere opsøgende arbejde for at involvere virksomhederne og få dem til at se gevinsterne ved at deltage i samarbejde med F&U-institutioner om eksempelvis produktudvikling. Små og mellemstore virksomheder spiller en central rolle i forhold til brugerdreven innovation, og det opsøgende arbejde skal derfor særligt målrettes dem. Endvidere kan innovationsniveauet fremmes ved at fjerne nogle af de administrative omkostninger og byrder, der eksisterer i forbindelse med forsknings- og udviklingsmidler, idet administration er særligt resourcekrævende for de små fødevareraktiviteter.

I relation hertil kan det arbejde, som Agrostep på nuværende tidspunkt har igangsat for at etablere en ny uddannelse, Food Architect, inddrages i forhold til at initiere et stærkere samspil mellem det offentlige og private med hensyn til udviklingen af nye kompetencer, der kan bidrage til virksomhedernes innovationskapacitet. Et højere uddannelsesniveau giver også fødevareraktiviteterne stærkere kompetencer i forhold til udviklingen af up-market produkter. Regionen kan derfor med fordel skabe rammerne for, at virksomheder og F&U-institutioner mødes og udveksler viden og ideer, så mulighederne for større samspil øges.

For det fjerde taler den varierende betydning af den geografiske nærhed imod, at der i første omgang etableres en central koordinator eller organisation i forhold til at udvikle klyngeinitiativerne på fødevarerområdet. Dette skyldes, at den geografiske nærhed er det væsentligste for nogle klyngeinitiativer, mens den faglige nærhed er vigtigere for andre klyngeinitiativer.

Endeligt vurderes det, at det faglige niveau i de kommunale erhvervsfremmecentre er for lavt til, at virksomhederne har adgang til den rette rådgivning og sparring for at udvikle deres virksomheder. En løsning kunne være, at regionen etablerer et såkaldt ekspertrejsehold. Rejseholdet kan have forbindelse til nationale organisationer som eksempelvis Landbrugsrådet og Agro Tech, der kan være med til at højne det regionale samt kommunale kompetenceniveau inden for fødevarerområdet. Rejseholdet vil også kunne fungere som bindeled mellem klyngeinitiativer på forskellige

områder, idet der eksempelvis kan etableres relationer til eksisterende og modne klynger som Ro-boCluster og AluCluster. Fresh Food Factory er et eksempel på et klyngeinitiativ, der befinder sig i krydsfeltet mellem sundhed og fødevarer.

10.7 Opsummering

Omkring 27 procent af Danmarks store og cirka 32 procent af de mellemstore fødevarevirksomheder er lokaliseret i Region Syddanmark, som dermed kan siges at have en stærk position inden for denne sektor. Der eksisterer flere forskellige klyngeinitiativer på fødevareområdet i regionen, hvoraf fem er analyseret i denne foranalyse. Overordnet kan det siges, at Sustain Agri og Agroklyngen fokuserer på den traditionelle værdikæde, mens Agrostep og Vadehavsprodukter fokuserer på en ny og alternativ værdikæde. Fresh Food Factory kan ses som et bindeled mellem sundhed og fødevarer. Netop initiativernes forskellighed bevirker, at det i første omgang anbefales, at der antages en trinvis udviklingstilgang til videreudvikling af fødevareområdet i regionen. En tilgang som involverer følgende anbefalinger:

- Etablering af en erfagruppe for de eksisterende initiativer så det indbyrdes kendskab mellem initiativerne øges
- Iværksættelse af mere jordnære indsatser som for eksempel eksportfremstød og en samlet eksponering af regionens virksomheder på internationale messer
- At udbygge relationerne mellem F&U-institutioner og erhvervsliv samt mere opsøgende arbejde i forhold til at involvere de små og mellemstore virksomheder
- På nuværende tidspunkt er det for tidligt at etablere en central koordinator eller organisation i forhold til at udvikle klyngeinitiativerne på fødevareområdet. Det gælder, da det for enkelte af klyngeinitiativerne er meget vigtigt med geografisk nærhed, mens det for andre er den faglige nærhed, som er betydende snarere end den geografiske afstand
- Iværksætte etablering af et ekspertrejsehold, der kan være med til at højne det regionale samt kommunale kompetenceniveau inden for fødevareområdet

I nedenstående tabel findes en opsummering på Fødevareklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 10.6: Vurderingskema for Fødevarerklngen

Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Der forekommer forholdsvis mange interne aktiviteter i de enkelte initiativer inden for fødevarer. Aktiviteterne omhandler eksempelvis lancering af ny uddannelse, skabelse af netværk, markedsføring, videnudveksling, udviklings- og produktionsprojekter samt systemløsninger til landbruget. De enkelte klyngeinitiativer inden for klyngen har stærke netværk bestående af virksomheder og offentlige myndigheder samt et begyndende samarbejde med F&U-institutioner. Aktiviteterne på tværs af de enkelte klyngeinitiativer er karakteriseret ved at være meget fragmenterede, og mange af initiativerne har ikke kendskab til hinanden, skønt det ville gavne udviklingen af klyngen.	Stor aktivitet
Eksterne relationer	Fødevarerklngen har relativt mange eksterne aktiviteter, både nationalt og internationalt. Inden for mejeribranchen er der specielt meget kontakt til Nordtyskland. Der er desuden internationale relationer til blandt andet Ukraine, Moldova og det hollandske initiativ Waddengoud. Nationalt er der eksempelvis aktiviteter i samarbejde med Sundhedsklyngen, Robocluster og Stålklyngen.	Stor aktivitet
Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne er primært offentlige såsom Trekantområdet's Innovationsforum og Center for Erhvervsudvikling i Sønderborg. Derudover er der private aktører såsom Naturmælk, Easyfood, Vitfoss og F&U-institutioner. Det vurderes, at disse i nogen grad kan drive klyngen.	Nogen grad
Klyngeinitiativernes potentiale	Der er et stort udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne i Fødevarerklngen, idet de mange internationale relationer giver mulighed for et stort vækstpotentiale i udlandet. På tværs af de enkelte initiativer er der generelt set en solid forankring i virksomhederne, men det er en udfordring at få flere virksomheder til at deltage i udviklings- og innovationsprojekter blandt andet på grund af de administrative omkostninger, som virksomhederne oplever forbundet med sådanne projekter. Der ligger derfor en udfordring i at få bragt virksomhedernes kompetencer mere aktivt ind i initiativerne. Det ikke-eksisterende samarbejde klyngeinitiativer imellem tillige med manglende basisfinansiering udgør et problemområde	Høj grad
Klynge kontekst og potentiale	Danmark besidder en styrkeposition inden for landbruget og produktion af fødevarer, idet disse erhverv traditionelt har spillet en stor rolle i den danske økonomi. En vigtig tendens, som påvirker fødevarerklngen, er globaliseringen, som på den ene side har skabt mulighed for at danske fødevarerproducenter kan afsætte produkter internationalt, men på den anden side også har medført, at de danske fødevarerproducenter er trængt af konkurrence fra lande med et lavere omkostningsniveau. På det nationale marked, er der en øget efterspørgsel efter differentierede produkter, som til gengæld kan afsættes til højere priser. Der er desuden i Danmark en stigende efterspørgsel efter lokaliserede fødevarer. Tillige med at det øgede samfundsmæssige fokus på sundhed og sunde fødevarer udgør en vækstmulighed på fødevarerområdet.	Stort

Klyngepolitiske tiltag	<p>I forhold til udviklingen af Fødevarerklyngen foreslås det i første omgang, at der etableres en erfagruppe, således at klyngens medlemmer får mulighed for at opnå kendskab til hinanden og viden om, hvad de hver især arbejder på af projekter, aktiviteter mv. Der er behov for en koordineret indsats omkring eksportfremstød og en samlet eksponering af regionens virksomheder på internationale messer. Derudover skal der arbejdes for at udbygge relationerne mellem F&U-institutioner og erhvervsliv. Yderligere vurderes det, at det faglige niveau i de kommunale erhvervsservicecentre er for lavt til, at virksomhederne har adgang til den rette rådgivning og sparring for at udvikle deres virksomheder. En løsning kunne være, at regionen etablerer et såkaldt ekspertrejsehold.</p>	Meget høj grad
	<p>Det nuværende rådgivningssystem kan imødegå og understøtte behovet for at øge det interne kendskab mellem klyngeinitiativerne inden for Fødevarerklyngen, ligesom det nuværende system kan være med til at sikre, at relationerne mellem F&U-institutioner og erhvervslivet udvides. Det er endnu for tidligt at etablere en central koordinator eller organisation i forhold til at udvikle klyngeinitiativerne på fødevarerområdet. Det gælder for det første, da opgaven i første omgang er at etablere internt kendskab initiativerne imellem samt identificere fælles fokusområder, arbejdsopgaver etc. For det andet gælder det, da det for enkelte af klyngeinitiativerne er meget vigtigt med geografisk nærhed, mens det for andre er den faglige nærhed, som er betydende snarere end den geografiske afstand.</p>	I stand til
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Kapitel 11. Miljøklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Væksthus Syddanmark.

11.1 Resume

På miljøområdet har det været givtigt at anvende et bredt perspektiv. Der har vist sig tre overordnede særlige kompetencer i Region Syddanmark på miljøområdet:

- Affaldshåndtering og -genanvendelse, herunder muligheden for at genanvende råstoffet fosfor
- Vandrensning og -teknologier
- CO₂-besparelse (gartnerier og fjernvarme behandles i energiklyngen)

Region Syddanmark er langt fremme, hvad angår forskning og udvikling inden for områderne vandforsyning, vandrensning samt indsamling, behandling, bortafskaffelse og genbrug af affald. Desuden er der i regionen en koncentration af kompetencer relateret til genanvendelse af fosfor. I miljøklyngen er der to klyngeinitiativer, som er udvalgt til en nøjere analyse: Danish Water Services og Project Zero.

Danish Water Service er en erhvervsdrivende fond, der blev stiftet i 2007 på initiativ af Odense Vandselskab, TRE-FOR, Sustain Agri samt Odense og Middelfart kommuner. Formålet er at identificere og generere internationale vandprojekter og dermed understøtte danske virksomheders tiltag i forbindelse med eksport af miljøteknologi til Østeuropa og Asien. Centrale aktører i Danish Water Services er blandt andet Danfoss, Grundfos og TRE-FOR. Project Zero blev startet i 2007, og formålet er at gøre hele Sønderborg-området CO₂-neutralt senest i 2029, og i den proces at skabe flere arbejdspladser.

Project Zero har skaffet 20 mio. kr. i finansiering og har en bred forankring i Sønderborg Kommune, uddannelsessteder samt virksomheder, og Project Zero ønsker fremadrettet at indgå i et samarbejde med landbruget og dets organisationer. For at fastholde og videreudvikle styrkepositionerne i regionen er det vigtigt, at der udvikles specifikke satsningsområder med en tidsramme på over tre år. Denne indsats skal bakkes op af bedre og mere målrettet rådgivning.

I forlængelse af dette foreslås det, at midler til udvikling gives over en længere periode, således at projekterne får den nødvendige tid at udvikles og modnes i. Det er desuden vigtigt at få etableret nationale samarbejder på tværs af brancher, således at videndelingen og erfaringsudvekslingen på området bliver forbedret. På miljøområdet er der en tæt kobling til Oplevelsesklyngen, Transportklyngen og Energiklyngen, hvorfor der her er oplagte samarbejdsmuligheder.

11.2 Miljøklyngen i Region Syddanmark

Det overordnede billede af miljøindustrien i Region Syddanmark er, at regionens andel af store og mellemstore virksomheder svarer til dens befolkningsmæssige størrelse. Analysen fokuserer på Project Zero og Danish Water Services, der begge er spirende klyngeinitiativer i regionen på miljøområdet.

Miljøområdet er yderst vanskeligt at afgrænse, idet hovedparten af alle virksomheder i dag agerer i forhold til miljøforhold i en vis udstrækning. Det er derfor vigtigt at understrege, at den her udførte registerdataanalyse derfor har sine klare begrænsninger. Den her brugte afgrænsning af miljøområdet fremgår af Tabel 11.1.

Tabel 11.1: Afgrænsning af miljøområdet
37.00.00 Opsamling og behandling af spildevand
38.00.00 Indsamling, behandling og bortskaffelse af affald, genbrug
39.00.00 Rensning af jord og grundvand o.a. forureningsbekæmpelse
71.12.00 Ingeniørvirksomhed o. lign. teknisk rådgivning
71.20.00 Teknisk afprøvning og analyse
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>

Den danske miljøindustri består totalt af 11.201 virksomheder, hvoraf de 1.977 er lokaliseret i Region Syddanmark, hvilket svarer til 18 procent. Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte er der 65 i Danmark, heraf er de 12 lokaliseret i Region Syddanmark. Af disse er tre kommunale virksomheder, de resterende ni fremgår af Tabel 11.2.

Tabel 11.2: Miljøvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte	
Firmanavn	By
DONG Energy A/S	Fredericia
DONG Naturgas A/S	Fredericia
Epoke A/S	Vejen
H.J. Hansen Genvindingsindustri A/S	Odense
Kommunekemi A/S	Nyborg
Marius Pedersen A/S	Ferritslev Fyn
Meldgaard Miljø A/S	Aabenraa
NCC Roads A/S	Vejen
YIT	Fredericia
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct</i>	

Med hensyn til antallet af mellemstore virksomheder (50-199 ansatte) er 35 af landets 157 virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Samlet huser Region Syddanmark således 21 procent af de mellemstore og store miljøvirksomheder, hvilket skal sammenlignes med, at regionen udgør cirka 22 procent af Danmarks befolkning. Figur 11.1 viser lokaliseringen af alle mellemstore og store virksomheder i regionen.

Kortet viser, at miljøvirksomhederne koncentrerer sig omkring en række byer: Primært Odense og Esbjerg, men også Vejen har en række mellemstore og store miljøvirksomheder. Desuden har Kolding og Vejle henholdsvis fire og tre mellemstore miljøvirksomheder.

Det overordnede billede, der tegner sig på baggrund af registerdataanalysen, er således, at Region Syddanmark har en underrepræsentation af miljøvirksomheder, men at antallet af mellemstore og store miljøvirksomheder i Regionen svarer til dens befolkningsmæssige størrelse.

11.3 Kontekst

Der er allerede i dag et stort pres på vandressourcerne. De kommende års største ressourceproblem bliver ikke olie, men vand. Verden befinder sig allerede på kanten af en global vandkrise. En af de største udfordringer bliver at sammentænke løsninger på ressource- og klimakrise, så det bliver muligt både at øge produktionen af fødevarer og energi på en bæredygtig måde. Nøglen til at løse vandkrisen ligger i landbruget, der tegner sig for 70 procent af det globale vandforbrug. Det eksplosivt voksende marked for rent vand kan blive en guldgrube for danske virksomheder med kompetencer inden for vandudvinding og vandbesparende teknologier²⁸.

I Rusland, Brasilien og Indien er udbygning og vedligeholdelse af kloaknet og etablering af spildevandsanlæg oplagte eksportmuligheder. Danmarks Eksportråds seneste analyser peger på, at ni ud af ti større byer i USA forventes at skulle foretage større anlægsinvesteringer i vandinfrastruktur inden 2010. Alene i USA anslås markedspotentialet for investeringer i drikkevand og spildevand at udgøre 1.000 milliarder USD over de næste to årtier²⁹. I Region Syddanmark er nogle centrale aktører på området blandt andet Danish Water Services, der allerede samarbejder internationalt med blandt andet Filippinerne samt virksomheden New-Line på området med at opsamle og behandle spildevand.

I fremtiden forventes markedet at vokse eksplosivt. Ikke mindst markedet for effektive rensnings- og genbrugsteknologier vil vokse. I Region Syddanmark er nogle af de centrale aktører blandt andet Kommunekemi, New-Line og Syddansk Universitet.

Mange steder i verden er miljøet presset af en stadig mere intensiv landbrugsdrift. Udfordringen er at imødekomme den øgede efterspørgsel på fødevarer uden, at det går ud over miljøet og naturen. Danmark er afhængig af de fødevarer, som landbruget producerer. I dag er 65 procent af Danmarks areal dækket af landbrugsjord. Udviklingen af nye gyllehåndteringsteknologier rummer et potentiale både for en bedre gødningseffekt og for energiproduktion. Der forventes en betydelig vækst i den globale efterspørgsel efter produkter knyttet til husdyrproduktion, herunder håndtering af gylle³⁰. Også på dette område har Region Syddanmark kompetente aktører blandt andet Kommunekemi, SDU og Odense Renovationsselskab.

Indenfor affaldssortering og -behandling er regionen førende inden for viden på området. Region Syddanmark har aktører og viden inden for hele værdikæden omfattende indsamling, sortering, genanvendelse, forbrænding og deponi. Odense Renovationsselskab komposterer eksempelvis slam fra byens renseanlæg, som Odense Renovationsselskab modtager fra Odense Vandselskab. Det komposteres sammen med have-/parkaffald og halm. Kompostproduktet bliver afsat til landbruget, så Odense Renovationsselskab komposterer spildevandslam fra vandselskabet til landbruget.

I relation til genbrug af spildprodukter har aktører i regionen unik viden på området og kan udlede fosfor fra spildprodukter som eksempelvis husdyrgødning, således at det kan genanvendes via en industriel proces. Det betyder mindre brug af råstoffet fosfor, som verden inden for en generation eller to vil løbe tør for. Den fosfor, der kan genanvendes, har stort set samme kvalitet som råstoffet har.

²⁸ MandagMorgen, 8. december 2008.

²⁹ Regeringen, 2007.

³⁰ Regeringen, 2007.

Genanvendelsen af fosfor vil beskytte en af verdens naturressourcer til kommende generationer samt bevare muligheden for at anvende fosfor i fødevareindustrien, hvor regionen også har flere store fødevareproducerende virksomheder.

11.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på miljøområdet

Denne analyse af miljøområdet omfatter de to klyngeinitiativer, der fremgår af Tabel 11.3. De enkelte nøgleaktører er udpeget af interviewpersonerne.

Tabel 11.3: Klyngeinitiativer - Miljø			
Klynge	Kontaktperson	Formål	Nøgleaktører
Danish Water Service	Carsten Møller	At identificere og generere internationale vandprojekter og dermed understøtte danske virksomheders tiltag i forbindelse med eksport af miljøteknologi til Østeuropa og Asien.	MT Højgaard A/S Danfoss Drives A/S Grundfos A/S Picca Automation A/S MJK Automation A/S Grontmij Carl Bro A/S Danwater A/S DHI Odense Vandselskab A/S TRE-FOR A/S
Project Zero	Peter Rathje	At gøre hele Sønderborg-området CO ₂ -neutralt senest i 2029 samt i den proces at skabe arbejdspladser. Project Zero vil således bidrage til at løse CO ₂ -udfordringen og skabe job.	Sydenergi Bitten og Mads Clausen Fond Sønderborg Kommune DONG Nordea SDU Danfoss

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

11.4.1 Danish Water Services

Historien og organiseringen

Danish Water Services er en erhvervsdrivende fond, som blev stiftet i juni 2007 på initiativ af Odense Vandselskab, TRE-FOR og Sustain Agri samt Odense og Middelfart kommuner. Klyngen består af leverandører af produkter til vandforsyning, rådgivningsvirksomheder, turn-key entreprenører, forsyningsvirksomheder samt viden- og uddannelsesinstitutioner.

Blandt Danish Water Services' opgaver er at indsamle, koordinere og kommunikere relevant viden fra danske virksomheder og forsyningselskaber til lande i Asien og Østeuropa. Målet er, at dette skal resultere i konkrete projekter, hvor danske virksomheder får mulighed for at implementere deres produkter og teknologi på nye markeder. Danish Water Services arbejder endvidere med finansiering af projekterne gennem finansieringsselskabet SustainWater A/S.

Danish Water Services ledes af en bestyrelse, som består af fem medlemmer under ledelse af en formand. Medlemmerne er Middelfart Kommune, Odense Vandselskab, TRE-FOR, DHI og Grundfos.

Arbejdet med projekteksport fra den danske vandsektor er organiseret i flere adskilte selskaber:

- *Danish Water Services* er erhvervsklyngen og selve kernen i eksportkonceptet. Danish Water Services håndterer administrative opgaver inden for drift og udvikling på alle niveauer. Klyngen agerer således på de internationale markeder og faciliterer kontakten og kommunikationen med de udenlandske samarbejdspartnere, indtil de egentlige eksportprojekter er færdigudviklede
- *DWS Holding ApS* er en sammenslutning af en række medlemsvirksomheder med henblik på deltagelse i konkrete projektaktiviteter i Filippinerne. DWS Holding ApS regulerer virksomhedernes samarbejde i blandt andet SustainWater A/S
- *SustainWater A/S* har til opgave at sikre finansiering af DWS Holdings virksomheders fælles vandprojekter i Filippinerne. Selskabet er ejet af DWS Holding ApS med 70 procent og af IFU med 30 procent. SustainWaterPhilippines er SustainWaters repræsentationskontor på Filippinerne

Formål

Danish Water Services (DWS) er en dansk erhvervsklynge, der arbejder med at identificere og generere internationale vandprojekter og dermed understøtte danske virksomheders tiltag i forbindelse med eksport af miljøteknologi til Østeuropa og Asien. Danish Water Services skal typisk samle rådgivere, producenter, entreprenører, der kan levere et samlet projekt, uanset om det er stort eller småt³¹. Områder, som DWS arbejder med, er:

- Drikkevand og spildevand og overskriften på det hele er: Integrated water resource management
- Energibesparelser
- Forurenede vand

Medlemmer og samarbejde

Medlemsvirksomheder i klyngen er blandt andet: MT Højgaard A/S, Danfoss Drives A/S, Grundfos A/S, Picca Automation A/S, MJK Automation A/S, Grontmij Carl Bro A/S, Danwater A/S, DHI samt Odense Vandselskab A/S og TRE-FOR A/S. Det vil sige en blanding af entreprenører, komponentleverandører, rådgivere og forsyningsselskaber.

³¹ www.danishwater.dk.

Medlemmer af Danish Water Services betaler 15.000 kr. i kontingent om året. Midlerne går blandt andet til markedsudvikling og kortlægning af markedet samt fremstød til eksempelvis Moskva. Virksomhederne skal godkende og underskrive en Corporate Social Responsibility-politik. Ligesom der er klare retningslinjer for, hvem der leverer hvad og hvordan i klyngen. En forretningsbaseret model kræver klare retningslinjer m.v.

Virksomhedernes interesse i at deltage i klyngen er at udvikle forretningen og komme ind på nye markeder.

Et typisk projektforsløb starter med møder for at lave et pre-design og cost-estimat, herunder estimat af energibesparelsen og periodens længde. Derefter skrives et memorandum, der beskriver projektet samt konditioner fra banker, eksportkreditfond m.fl. Herefter skrives under, og kunden skal leve op til CSR-politikken.

11.4.2 Project Zero

Historie og organisering

Project Zero blev startet i 2007. Det første år har været præget af at få det op at køre, og få kommunen med i projektet. Det betyder, at der fremadrettet forventes en højere grad af aktiviteter og samarbejde med flere aktører. Blandt andet ønsker Project Zero at indgå i et samarbejde med landbrugets aktører. Project Zero har 5-7 personer siddende på lokaliteten i Sønderborg. Project Zero er en netværksorganisation med få fuldtidsansatte.

Formål

Project Zero er visionen om at gøre hele Sønderborg-området CO₂-neutralt senest i 2029 samt i den proces at skabe arbejdspladser. Project Zero vil således bidrage til at løse CO₂-udfordringen og skabe jobs.

Fokus og aktivitetsområder

Tre vigtige opgaver for Project Zero:

- At følge masterplan og komme i nul
- Få borgerne med
- Få landbruget med

Masterplanen er at komme i nul og dermed skabe CO₂-neutralitet ved at sænke energianvendelsen og halvere elforbruget. Ligesom den brugte energi skal komme fra grønne kilder. Project Zero har gjort opmærksom på, at effekterne af deres indsatser ofte ikke kan måles efter 2-3 år, men at det typisk tager 5-10 år, før der kan ses en effekt. Der skal således opereres med længere tidshorisonter, før der kan måles effekter, hvilket ofte er kendetegnende på miljøområdet.

Transport bliver set som en stor udfordring. For at opnå målet med CO₂-neutralitet skal transportsektoren tænkes med ind i projektet, hvilket er grunden til, at transportområdet er indarbejdet i den plan, som Project Zero arbejder efter. Kollektiv transport skal nytænkes i sammenhæng med transport. Det kræver nytænkning af infrastruktur, eksempelvis ved at lave bioethanol af gylle. Elementet med transport giver miljøklyngen et overlap til energiklyngen og transportklyngen.

Project Zero kan se muligheden for at etablere et nyt trekantområde med Flensborg og Aabenraa og Sønderborg. Der er en førende professor i Nordtyskland på energiområdet, som der kan etableres samarbejde med. Ligesom der er en række aktører i området, som der kan trækkes på med hensyn til viden og erfaringer. Baggrunden er at etablere et samarbejde med relevante aktører og virksomheder uagtet, at der er en landegrænse imellem. I den sammenhæng kunne klyngen bruge støtte til at få opstartet et INTERREG-projekt og ansøge om midler.

Finansiering

Oprindelige midler:

4 mio.kr. fra Syd Energi

3 mio. kr. fra Bitten og Mads Clausen fond

Cirka 2 mio. kr. fra Sønderborg Kommune

1 mio. kr. fra DONG

10 mio. kr. fra Nordea-fond

Project Zero har således skaffet 20 mio. kr. og er forankret i "Project Zero Fonden", som er etableret med indskud fra blandt andet Sønderborg Kommune, Danfoss (Bitten & Mads Clausens Fond) og Syd Energi, som beskrevet ovenfor. Klyngens finansiering er sikret 1½ år endnu. Det ville give ro til udvikling og videndeling, hvis klyngen var sikret midler i en længere periode. Ligesom det ville give mere tid til at videndele og erfaringsudveksle.

Samarbejde med andre aktører

For at nå i mål kræver projektet en bred forankring i kommunen, uddannelsessteder, virksomheder og i private hjem samt et samarbejde med landbrugets og dets organisationer. De primære partnere er læringsinstitutioner, herunder skoler og kommunen.

En udvalgt fokusmålgruppe i klyngen er de unge. Project Zero arbejder ud fra mantraet: "Når man forstår, begynder man at handle og tage ansvar". Project Zero vil gerne være med til at plante en sådan ansvarlighed hos borgere og i landbruget. I første omgang går klyngen målrettet efter den unge generation, mens etablering af samarbejde med landbruget også er på ønskesedlen.

Project Zero ønsker, at regionen er teknologiudviklende og rådgivende i samarbejde med Slesvig Holstein.

11.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Styrker

Regionen er langt fremme indenfor forskning og udvikling på områderne vandrensning og -teknologi. På vandområdet har Region Syddanmark eksportviden om energibesparende foranstaltninger og optimering af processer, hvilket ses i en række internationale samarbejder i blandt andet Rusland og Filippinerne.

Region Syddanmark er en landbrugsregion og kan bygge videre på en lang tradition og erfaring med landbrug. Regionen er endvidere kendetegnet ved en høj husdyrstæthed. En styrke der viser sig ved, at regionen er langt fremme med hensyn til viden og know-how inden for blandt andet indsamling, behandling og genanvendelse af affald. Dette kan udvikles til egentlig eksportviden og optimering af processer også ud over landets grænser. Viden på dette område findes blandt andet i Kommunekemi.

Project Zero's plan er at skabe et CO₂-neutralt område i den syddanske region, som det første område i landet. Ligesom det vil skabe nye arbejdspladser. En model der efterfølgende kan bruges andre steder.

Svagheder

Danish Water Services vurderer, at flere klynger og tiltag på miljøområdet måske bør etableres som nationale og ikke regionale. Danish Water Services mener, at en udfordring ligger i at få samspillet virksomheder imellem såvel som pengestrømme herfra til at fungere i praksis.

Affaldshåndtering er et område, hvor Region Syddanmark har stærke kompetencer på tværs af offentlige myndigheder og private aktører samt i hele værdikæden. Dette udnyttes ikke, da der ingen drivkraftaktører er på området, hvilket er nødvendigt. Den interne konkurrence på området med minirensningsanlæg vanskeliggør et samarbejde mellem de producerende parter i landet. Inden for den ordinære drift på området er der en bred vifte af samarbejdspartnere især lokale og på tværs af brancher. Hvad angår udvikling på affaldsområdet er der dog svagheder at spore i forhold til tværgående samarbejde.

En svaghed på området med genanvendelse af fosfor er, at omsætningen på disse produkter ikke vil kunne bære det alene. I udviklingsfasen er der behov for støtte udefra, hvorefter håndteringen vil være rentabel. Også på dette område efterspørges en drivkraftaktør eventuelt i samarbejde med Kommunekemi.

Usikkerheden med hensyn til midler på længere sigt for Project Zero nødvendiggør, at de bruger ressourcer på at sikre fortsatte midler. Langsigtede midler ville give ro til udvikling samt skabe bedre rammer for videndeling.

Muligheder

Der er et potentiale for at danne og udvikle nye klynger på miljøområdet i den syddanske region eksempelvis på vandrensnings- og affaldsområdet. På området med minirensningsanlæg er der et produkt, hvortil der kan knyttes en klynge, som aktørerne i workshoppen foreslog. Regionen har en relativ høj andel af landbrug og husdyrproduktion. Der er et ekspanderende marked internationalt set, fordi husdyrproduktionen stiger. Regionen har en mulighed for at fokusere på genanvendelse af fosfor, og dermed sikre, at Kommunekemi, også efter en privat ejer overtager, har et incitament til at forske og udvikle videre inden for dette område. Landbrug i dag er en stærk industri. Der er også en motivation for landbruget, da harmoniseringsregler gør, at antal dyr er koblet med antal hektar. Hvis man kan afkoble det ved at brænde gyllefibre, så landbruget kan få flere dyr, er det en drivkraft for landbruget.

På affaldsområdet er der et stort potentiale for at danne og udvikle klynger på tværs af private virksomheder, offentlige myndigheder og videninstitutioner, da regionen allerede har store aktører på alle områder i værdikæden. Regionen skal vokse ved at tænke i nye markeder og måder at håndtere affald på. Udfordringen på området er blandt andet at få aktørerne til at samarbejde på tværs samt at videreudvikle fra status quo. Der er i øjeblikket ingen drivkraftaktører på området. Såfremt regionens stærke kompetencer på området skal udnyttes, skal denne opgave samt klynge dannelse faciliteres.

Project Zero er opmærksom på muligheden i og nødvendigheden af at samarbejde med landbruget, hvilket er et ønske.

Trusler

Flere aktører har peget på manglende politisk opbakning og handlekraft som en væsentlig trussel. På området med minirensningsanlæg er "protektionisme" fra andre EU-lande en afgørende hindring for eksport og salg af produkterne i udlandet. Protektionismen opleves, når der skal gennemføres nye tests, certificeringer og undersøgelser i hvert land med en egenbetaling. Der er behov for fælles EU-retningslinjer på vandrensningsområdet.

På forretningsområdet med at genanvende fosfor er en potentiel trussel, at Kommunekemi er sat til salg, og den kommende ejers prioriteringer ikke kendes.

Project Zero og målet om CO₂-neutralitet er afhængigt af landbrugets aktive medvirken. Såfremt det ikke er muligt at indgå i et samarbejde med landbrugets aktører, kan det være en potentiel trussel for klyngens målopfyldelse.

Klyngerne på området samt flere andre aktører ser manglende kapital som en mulig trussel mod klyngers fortsatte eksistens på miljøområdet.

11.6 Policy

I forhold til den videre udvikling af klynger på miljøområdet er der en række anbefalinger til regionen og deres rolle set fra de centrale aktørers perspektiv.

Det anbefales regionen at udvikle nogle satsningsområder inden for miljø, som regionen vil fokusere på og prioritere. Disse satsninger bør have en længere varighed end 2-3 år, da effekter på miljøområdet ofte tager 5-10 år, før de kan måles. I det hele taget blev det **anbefalet**, at offentlige myndigheder skal blive bedre til at implementere regler og målsætninger, da der blev udtrykt et behov for handling på området. Ligesom det blev **anbefalet** af klyngerne og aktørerne, at indsatsen skal understøttes af bedre og mere målrettet rådgivning til klyngeinitiativer og aktører på miljøområdet. Det blev ligeledes **anbefalet** regionen at være rådgivende og teknologiudviklende i samarbejde med Slesvig Holstein. Især i projektopstartsfasen og i arbejdet med procesoptimering er der erfaringer at trække på i den syddanske region på vandområdet. Ved at få opstartet flere internationale projekter med deltagelse af aktører fra regionen vil det skabe vækst og arbejdspladser i regionen.

Det blev endvidere **anbefalet**, at regionen skal hjælpe virksomheder/klyngen med eksempelvis at lave et INTERREG-projekt og ansøge om midler. Der er et udtalt behov for støtte til ansøgningsprocessen. Project Zero ønsker at samarbejde med landbrugets aktører, hvilket de arbejder på at få etableret, da det er medvirkende til klyngens målopfyldelse.

11.7 Opsummering

På miljøområdet har Region Syddanmark særlige kompetencer inden for vandrensning og -teknologier, affaldshåndtering og -genanvendelse samt CO₂-reduktion. Statussituationen kræver, at udviklingen støttes og igangsættes af offentlige myndigheder. Blandt andet er der forretningsområder på affaldsområdet, herunder genanvendelse af fosfor samt på området med minirensningsanlæg, der gør det muligt, at der etableres en klynge på området.

På allerede eksisterende forretningsområder peger Project Zero samt flere andre aktører på manglende finansiering på sigt som en udfordring. Såfremt der blev fundet finansiering på længere sigt, ville det give ro til at udvikle, videndele og samarbejde.

Initiativet Danish Water Services og Project Zero må vurderes til at have gode potentielle perspektiver i deres nuværende struktur til at kunne løfte opgaven i forhold til de miljømæssige udfordringer – ikke bare regionen, men hele verden står overfor. Samspillet mellem klyngeinitiativerne og det omkringliggende erhvervsliv bør videreudvikles. Der er i dag et forholdsvist omfattende samarbejde med andre aktører inden for og på tværs af branchen samt med private virksomheder og uddannelsesinstitutioner.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Miljøklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 11.4: Vurderingskema for Miljøklyngen		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Omfanget af de interne aktiviteter i miljøklyngen er få og omhandler eksempelvis identificering og generering af internationale vandprojekter, og på den måde understøttes danske virksomheders tiltag i forbindelse med eksport af miljøteknologi til Østeuropa og Asien.	Få aktiviteter
Eksterne relationer	Miljøklyngens eksterne aktiviteter er begrænsede og omhandler projekter i Østeuropa og Asien. Der er desuden et begrænset antal aktiviteter nationalt. Project Zero samarbejder blandt andet med Sønderborg Kommune, flere virksomheder i regionen m.fl.	Få aktiviteter
Drivkraftsaktører	De centrale aktører i klyngen er en blanding af private virksomheder og offentlige myndigheder såsom Middelfart Kommune, Odense Vandselskab, Danfoss, Grundfos, TREFOR, samt Kommunekemi og Syddansk Universitet. Det vurderes ikke, at klyngens fremadrettede udvikling kan ledes af de nuværende drivkræfter.	Kan ikke
Klyngeinitiativernes potentiale	Der er et stort udviklingspotentiale for klyngeinitiativerne i Miljøklyngen. Eksempelvis ses muligheden for at etablere et nyt trekantområde mellem Flensborg, Aabenraa og Sønderborg med fokus på klima og miljø. Derudover er der stort potentiale inden for vandrensning i Østeuropa og Asien samt for vandteknologier i USA.	Nogen grad
Klynge kontekst og potentiale	Det overordnede billede af miljøindustrien i Region Syddanmark er, at regionens andel af store og mellemstore virksomheder svarer til dens befolkningsmæssige størrelse. Det eksplosivt voksende marked for rent vand kan blive en guldgrube for danske virksomheder med kompetencer inden for vandudvinding og vandbesparende teknologier. Danmark er blandt de lande i verden, der har de bedste forudsætninger i form af viden og ressourcer til at levere fremtidens vandløsninger. Det politiske fokus på miljø er derved med til at understøtte klyngeinitiativernes potentiale.	Stort
Klyngepolitiske tiltag	For at understøtte Miljøklyngens udvikling anbefales det, at der udvikles regionale satsningsområder inden for miljø. Disse satsninger bør have en længere varighed end to til tre år, da effekter på miljøområdet oftest først kan måles efter en årrække. Desuden er et centralt tiltag, at indsatsen skal understøttes af bedre og mere målrettet rådgivning, hvor regionen kan være rådgivende og teknologiudviklende i samarbejde med eksempelvis den tyske delstat Slesvig-Holstein. Ved at få startet sådanne internationale projekter er intentionen, at der skabes flere jobs. Endelig er der et udtalt behov for en afbureaukratisering af ansøgningsprocesserne i forbindelse med projektstøtte.	Høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan imødekomme de behov, som Miljøklyngen har vedrørende udarbejdelse af strategi, indsatsområder og mere målrettet rådgivning.	I stand til

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Kapitel 12. Oplevelsesklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Væksthus Syddanmark.

12.1 Resume

Region Syddanmark rummer en række kreative erhverv og videninstitutioner på blandt andet design-, kommunikations- og brandingområdet, og regionen har udvalgt oplevelseserhvervet som ét centralt område i væksthandlingsplanen for 2009-2010. Oplevelsesområdet i regionen er præget af en række enkelt-aktører og mikrovirksomheder, der arbejder selvstændigt med egne projekter.

Et klyngeinitiativ, FilmFyn, er udvalgt til nærmere analyse. De vurderer selv at have et forretningspotentiale på 100 mio. kr. over de næste tre til fem år. FilmFyn startede med hjælp fra EU-midler i 2002, bidrag fra Fyns Amt og de sydfynske kommuner, Fionia Bank og TV2 og har nu omkring 30 til 40 aktører. Formålet med initiativet er: At skabe filmaktiviteter, at hjælpe med til at fastholde unge i uddannelsessystemet og få nye uddannelser op at stå, at skabe kreative arbejdspladser samt at brande Sydfyn og skabe omsætning. For at FilmFyn kan udvikles, og ovennævnte forretningspotentiale opnås, er det vigtigt, at finansieringen og den politiske opbakning opretholdes. I den forbindelse er der en bekymring om, hvorvidt FilmFyns finansiering på 10 mio. kr. i 2010 overgår til kommunerne som bloktilskud. Manglende finansiering vil påvirke initiativets samarbejdspartnere, da mange af disse er delvist afhængige af FilmFyn for videre udvikling.

En svaghed for oplevelsesområdet som helhed er de mange enkeltstående og selvstændige aktører og det manglende samarbejde imellem dem. Dette kræver fokus på mikrovirksomheder og deres rolle i erhvervsudviklingen i regionen inden for oplevelsesøkonomien og de kreative erhverv. Der er behov for, at mikrovirksomheder får frigjort ressourcer til implementering af udviklingsideer, og at der bliver stillet ressourcer til rådighed i forbindelse med aktiviteter såsom samarbejdsaktiviteter og -arrangementer. Desuden mangler der yderligere oplevelses- og turistattraktioner, især i vinterhalvåret, for at kunne fastholde de syddanske forbrugere i længere tid. En særlig udfordring er, at de store forlystelsesparker m.fl. tiltrækker mange kunder, der efter oplevelsen kører hjem igen, da der ikke er andre attraktioner eller forretningsliv, der har åbent. Der er dermed et udtalt ønske om en højere grad af samarbejde på tværs af brancher og attraktioner samt på tværs af selve turismeerhvervet. Regionen har en række fyrtårne, der er globale brands, blandt andet Legoland og Danfoss Universe, der kan tiltrække turister og forbrugere samt bidrage til markedsføringen af regionen. For at styrke oplevelsesområdet er det nødvendigt med en national indsats, der kan spille sammen med regionale temaer og værdier.

12.2 Oplevelsesklyngen i Region Syddanmark

Det overordnede billede af oplevelsesindustrien i Region Syddanmark er, at regionens andel af virksomheder er mindre end forventet, set i forhold til regionens befolkningsmæssige størrelse. Analysen fokuserer på FilmFyn, der er et spirende klyngeinitiativ i regionen på oplevelsesområdet.

Oplevelsesområdet afgrænses ikke let, idet mange brancher har berøringsflader med denne sektor. En registerdataanalyse af oplevelsesøkonomier har derfor begrænsninger. Den her brugte afgrænsning af oplevelsesområdet fremgår af Tabel 12.1.

Tabel 12.1: Afgrænsning af oplevelsesområdet
59.11.00 Produktion af film, video- & tv-programmer
59.12.00 Aktiviteter der udøves efter prod. af film, video & tv
59.13.00 Distribution af film, video- & tv-programmer
59.14.00 Biografer
59.20.00 Indspilning af lydoptagelser & udgivelse af musik
60.10.00 Radiovirksomhed
60.20.00 TV-virksomhed
90.01.00 Scenekunst
90.02.00 Hjælpeaktivitet i forbindelse m. scenekunst
90.03.00 Kunstnerisk skaben
90.04.00 Drift af teatre- & koncertsale, kulturhuse mv.
91.02.00 Museer
91.03.00 Historiske monumenter & bygn. o.l. attraktioner
91.04.00 Botaniske & zoologiske haver samt naturreservater
93.21.00 Forlystelsesparker o.l.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>

Den danske oplevelsesindustri består totalt af 11.623 virksomheder, hvoraf de 1.478 er lokaliseret i Region Syddanmark, hvilket svarer til 13 procent. Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte er der 20 i Danmark, heraf er de 2 lokaliseret i Region Syddanmark. Disse fremgår af Tabel 12.2:

Tabel 12.2: Oplevelsesvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte	
Firmanavn	By
Legoland ApS	Billund
TV2/Danmark A/S	Odense
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct</i>	

Med hensyn til antallet af mellemstore virksomheder (50-199 ansatte) er 13 af landets 81 virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Samlet huser Region Syddanmark således 16 procent af de mellemstore og store oplevelsesvirksomheder, hvilket skal sammenlignes med, at regionen udgør cirka 22 procent af Danmarks befolkning. De mellemstore virksomheder fremgår af Tabel 12.3:

Tabel 12.3: Oplevelsesvirksomheder i Region Syddanmark – 50-200 ansatte	
Firmanavn	By
Bymuseet Møntergården	Odense
Comwell Kolding A/S	Kolding
Danfoss Universe A/S	Give
Driftsselskabet A/S TV-Syd	Nordborg
Givskud Zoo	Kolding
Kirkelig Forening For Den Indre Mission I Danmark	Fredericia
Legoland ApS	Billund
Odense Symfoniorkester	Odense
Odense Teater	Odense
Odense Zoologiske Have	Odense
Sønderjyllands Symfoniorkester	Sønderborg
TV 2 Fyn	Odense
VAF Vision A/S	Vejle

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct

Figur 12.1 viser lokaliseringen af alle mellemstore og store virksomheder i regionen.

Det ses af kortet, at den eneste egentlige koncentration af oplevelsesvirksomheder er i Odense, hvor seks af regionens store og mellemstore oplevelsesvirksomheder er lokaliseret. De resterende er spredt ud over regionen, men det skal dog bemærkes, at der ingen store og mellemstore oplevelsesvirksomheder er i regionens vestlige del.

Det overordnede billede, der tegner sig på baggrund af registerdataanalysen, er således, at Region Syddanmark har en underrepræsentation af oplevelsesvirksomheder, både i forhold til små, mellemstore og store oplevelsesvirksomheder. Den eneste reelle koncentration af store og mellemstore oplevelsesvirksomheder i regionen er i Odense.

12.3 Kontekst

I forbindelse med screeningen af oplevelsesklyngen er der identificeret en række "del-brancher" og -erhverv (se endvidere Figur 12.2 og Figur 12.3), som har relevans i forhold til det udvalgte klyngeinitiativ på filmområdet. Der tegner sig et billede af et spirende filmområde med mulighed for vækst, hvis de rette handlinger initieres (se endvidere afsnit 12.6 vedrørende Policy).

Fælles for oplevelser er, at de stimulerer forbrugerens følelser, sanser og værdier samt bidrager til læring. Et andet fællestejn er kreativitet, design og storytelling. Den optimale oplevelse skal helst indeholde et læringselement, et underholdningselement, ligesom det skal være æstetisk og vække forbrugerens sanser og følelser.

En undersøgelse fra 2008 blandt 1.200 virksomhedsledere i Danmark viser, at næsten tre ud af fire virksomheder anvender oplevelser i mindst et led af deres værdikæde. Det kan eksempelvis være ved at supplere produkter med oplevelser, bruge oplevelsen i branding osv. Undersøgelsen viser også, at 74 procent af virksomhederne forventer at bruge oplevelser til at profilere og udvikle virksomheden og dens produkter i løbet af de kommende 3-5 år. En virksomhed kan vægte dets brand på forskellige måder. Det være sig eksempelvis storytelling for at vække empati, eller æstetik ved brug af et unikt design.

Figur 12.2 viser, at oplevelser består af flere elementer, hvilket påpeger en vis kompleksitet og sammenhæng til andre områder og brancher. Oplevelseserhvervene er placeret i krydsfeltet mellem kultur, teknologi, design og økonomi.

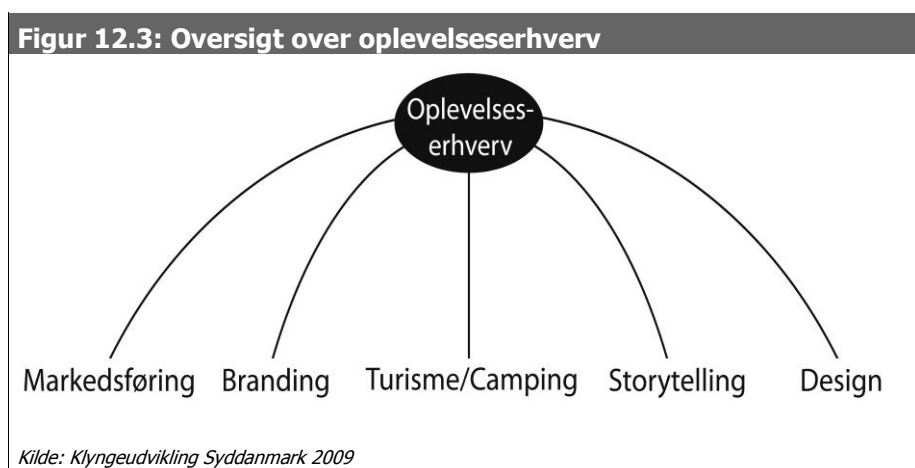

Der er en ny type forbruger på markedet med fokus på storytelling, autencitet og kvalitet. Det er en længere udvikling, der ligger bag denne nye forbruger. De sidste 150 år er verdens velstand steget med 25-30 procent hvert tiende år. I Danmark voksede husstandenes årlige forbrug med mere end 25 procent i perioden 1993-2003. Tendensen i stigningen i privatforbruget viser sig også i resten af Europa og USA. Samtidig med denne tendens er de traditionelle familiemønstre i opløsning og bliver erstattet af andre strukturer. Forbrugerne ønsker at bruge

deres sparsomme fritid sammen med familien på oplevelser. Der er således et ændret forbrugsmønster, hvor forbrugerne i stigende grad køber luksus og oplevelser³²

Udviklingen har ført til, at der er en type forbruger, der er ressourcestærk på økonomisiden og ressourcesvag på tidsfaktoren. Det er den oplagte forbruger for oplevelsesområdet, da forbrugeren ikke har noget imod at betale ekstra for en oplevelse, hvis den til gengæld er unik, eller der knytter sig en god historie til. Forbrugeren ønsker at oplevelsen sker sammen med familien for at sikre kvalitetstid i en travl hverdag (Danfoss Universe har for deres kundesegment udført undersøgelser om dette).

Oplevelser indeholder eksempelvis elementer fra turisme, branding, markedsføring, storytelling og design, som nedenstående figur viser.

På visse områder bliver der samarbejdet på tværs af brancher, da det giver mulighed for nytænkning og mere åbenhed i samarbejdet, da deltagerne ikke ses som konkurrenter. Flere aktører på oplevelsesområdet peger på en udfordring i manglende helårsturisme for at tiltrække kunder og fast-

holde de nuværende kunder i længere tid. Der er også enighed om behovet for at tænke og samarbejde på tværs både af oplevelsesområderne og på tværs af brancher for at sikre en fortsat udvikling og innovativ tankegang, der også fremadrettet sikrer produktudvikling af unikke oplevelser og oplevelser, der kan måles sig med andre på det globale oplevelsesmarked. Flere aktører på oplevelsesområdet, især mikrovirksomheder har nævnt en mulighed for at danne netværk og erfagrupper på tværs, da det vil øge samarbejdet.

Der er et uudnyttet potentiale for samarbejde med turismeområdet. Det kræver, at den nuværende tankegang og arbejdsgang ændres henimod mere samarbejde, videndeling og erfaringsudveksling. Tanken om at se hinanden som konkurrenter skal afløses af tanken om samarbejde og i fællesskab at skabe synergi og udvikling. Der skal i den sammenhæng tænkes i at produktudvikle oplevelser, ydelser og service, der giver en længerevarende konkurrencefordel.

Produktudvikling kan forbinde attraktioner og fyrtårne. Fyrtårne på oplevelsesområdet i den syddanske region er blandt andet Legoland og Danfoss Universe. Marketing er vigtig i den sammenhæng. Flere aktører peger på markedsføring fra regionens side som et behov. Produktudvikling kunne være et fælles udgangspunkt. Der er behov for at samarbejde med eksempelvis universiteter samt virksomheder. Flere aktører har oplevet tilbageholdenhed fra virksomheders side i at indgå i samarbejde på grund af den bureaukratiske ansøgningsproces samt de standardiserede ansøgningsrunder og tidsfrister. Der er et ønske om mere fleksibilitet i processen.

³² Erhvervs- og Byggestyrelsen, 2008.

På Sydfyn er en række kreative mikrovirksomheder blandt andet samlet i netværket GE9. De har typisk autencitet, historiefortælling og brand.

Det typiske billede af en mikrovirksomhed er en kunstner, designer, journalist, campingpladsejer, keramikker og andre med hver deres niche, der ofte er enkeltmandsvirksomheder eller har mellem 2-5 ansatte. Der er et stort potentiale i denne målgruppe, som også kan kaldes mikrovirksomheder. Mikrovirksomheder ønsker ofte ikke at vokse i traditionel forstand i form af øget antal ansatte, men derimod at vokse i effekt eller i indflydelse i kraft af deres viden og kompetence.

Såfremt der kan dannes nye og flere af sådanne netværk/klynger, der består af mikrovirksomheder, vil det blive nemmere at fastholde og tiltrække nye kreative folk, fordi der er en "koloni" af dem i forvejen. En sådan "koloni" findes på Sydfyn, men kan ligeså godt etableres andre steder i regionen. De små mikrovirksomheder, der er rundt omkring, tager ikke til Vejle eller Odense for at netværke, de har brug for det lokalt, som blandt andet én af initiativtagerne til GE9 har påpeget. Aktørerne har beskrevet udfordringen i at få faciliteret arbejdet med at netværke på tværs. Der er behov for en ekstern konsulent og facilitator.

Oplevelsesområdet er generelt set kendetegnet ved et forholdsvist lille indbyrdes samarbejde. De større aktører på området finder primært inspiration uden for landets grænser både på produktudviklingsiden, markedsføringssiden samt på det kreative område, hvilket kan være design, indretning etc. De store aktører, også kaldet fyrtårne, har således et relativt udbygget internationalt samarbejde med andre lignende virksomheder, men også på tværs af brancher. Nationalt set har de store aktører også et samarbejde med andre aktører, men i mere begrænset omfang. Det skyldes ikke nødvendigvis uvilje, men at de er så tilpas unikke, at de har svært ved at sammenligne sig med- og for alvor bruge hinandens erfaringer. De store aktører savner handlekraft fra de mindre aktørers side samt fra politisk side, eksempelvis ser de en mulighed i at udvikle en national strategi kombineret med regionens værdier og temaer. Der er ifølge de store aktører et potentiale, der ikke udnyttes på nuværende tidspunkt med hensyn til samarbejde eksempelvis på det praktiske niveau ved at handelsstandsforeninger og andre virksomheder koordinerer åbningstider med hinanden. Fyrtårnene er centrale aktører på området, da de tiltrækker forbrugere og turister i tusindvis til området og er med til at markedsføre og brande regionen og regionens andre aktører.

Af andre relevante aktører på oplevelsesområdet kan nævnes Bizz-Art og Syddansk Turisme, der blandt andet er involveret i et initiativ omkring leg og læring. Syddansk Turisme og forlystelsesparkerne Legoland og Danfoss Universe er centrale aktører på såvel oplevelses- som på turismeområdet.

Et kendetegn, der går igen, er, at stort set alle aktører på området samarbejder med eller holder øje med udviklingen i udlandet og lader sig inspirere heraf blandt andet i forbindelse med produktudvikling og markedsføring. De fleste deltager endvidere i et eller flere europæiske eller internationale netværk på hver deres område. Når det kommer til det regionale netværk og samarbejde, er det primært med aktører på tværs af brancher.

12.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på oplevelsesområdet

Som anført indledningsvis, har kortlægning af klyngeinitiativerne taget afsæt i et initiativ: FilmFyn.

12.4.1 FilmFyn

Historie og organisation

FilmFyn startede med hjælp fra EU-midler i 2002 samt bidrag fra Fyns Amt og de sydfynske kommuner samt Fionia Bank og TV2. De to sidstnævnte gav et opstartsbeløb. FilmFyn finansieres primært af de fire sydfynske kommuner: Faaborg-Midtfyn, Langeland, Ærø og Svendborg.

TV2 og Fionia Bank er "sleeping partners", men de er med i bestyrelsen og er aktionærer, dog medfinansierer de ikke længere FilmFyn. Foruden disse sidder der embedsmænd i bestyrelsen samt lokale erhvervsfolk blandt andet fra Odense Teater. FilmFyn er et privatoffentlig filmselskab med A og B aktionærer.

Formål

FilmFyns formål er at:

- skabe filmaktiviteter
- hjælpe med at holde unge i uddannelsessystemet
- skabe kreative arbejdspladser
- få uddannelser op at stå
- skabe omsætning
- brande Sydfyn

Finansiering

FilmFyn finansieres med cirka 6 mio. kr. om året af de fire kommuner. Omsætningen er 25-30 mio. kr. i alt. Potentialet vurderes til at være 100 mio. kr., hvis der bliver kontinuerlig produktion af film med en tidshorisont på 3-5 år. FilmFyn vurderer dette ud fra den forgangne periode, som har haft kontinuerlig filmproduktion. I slutningen af 2004 konkluderede en undersøgelse, at der bliver genereret tre kr. for hver én kr. FilmFyn investerer i en film. Lokale filmoptagelser skaber opmærksomhed på det sydfynske område. Denne branding giver værdiskabelse eksempelvis ved, at billetsalget stiger med 20 procent på Sydfyn, når filmen er optaget på Sydfyn, ifølge FilmFyn.

En bekymring er, hvis de 10 mio. kr. FilmFyn får, efter 2010 går til kommunerne som bloktilskud. En anden bekymring er, om de andre aktiviteter kan vokse, hvis ikke FilmFyn og filmproduktionerne vokser. Andre aktiviteter er eksempelvis udvikling af talentmassen, lokale firmaer, der leverer kostumer, special effects m.v. samt andre brancher som hoteller, biludlejning samt aktiviteter der udøves efter produktion af film.

FilmFyn så gerne, at regionens rolle ville være vedholdende og med til at skabe kontinuitet. Der må gerne satses på gennemgående temaer og holdes fast i temaerne i mere end 2-3 år. Ligesom der efterspørges øget politisk opbakning og støtte til finansiering samt hjælp til markedsføring af regionen.

Samarbejde med andre aktører

Der er omkring 30-40 aktører/samarbejdspartnere i og omkring filmklyngen, hvis uddannelser, virksomheder og selskaber tælles med - både i det offentlige og private. FilmFyn samarbejder med de lokale aktører i forbindelse med filmproduktioner. Flere af aktørerne er delvist afhængige af FilmFyn for videre udvikling. Det drejer sig blandt andet om:

- Special-effects virksomhed på Langeland
- lokale filmarbejdere eksempelvis lydarbejdsfirma i Svendborg og location manager
- butikker der leverer rekvisitter og kostumer
- hoteller, biludlejning m.v.
- turistforeninger
- shippingvirksomhed i Svendborg samt andre nichevirksomheder
- Tietgens business College er en blandt flere partnere i et INTERREG-projekt
- SUS I/S
- Art Study Sydfyn
- Filmværkstedet i Odense
- Manuskriptscole i Ryslinge
- 40 lokale skoler deltager næste år i skolefilmfestivalen (i 2006 var tallet 12)

I dag er omkring 30 spillefilm optaget på Sydfyn. Jo flere lokale filmarbejdere Sydfyn har, des flere film kommer der, des mere omsætning og brug af penge lokalt. Det er en cirkel, der skal forstærkes, hvilket regionen kan bidrage til i form af finansiering af større projekter på filmområdet. Der er en række tiltag, som klyngen "barsler" med, herunder en "Barda-world", en TV-serie, netbase-rede computerspil, opbygning af vandbassin til undervandsscener etc.

Interviewpersonen peger på, at uden investeringer og politisk opbakning er det svært at se en videreudvikling af filmklyngen på Sydfyn. Der er et stort potentiale på Fyn, da det ligger forholdsvis tæt på København, og da flere faciliteter og netværk inden for filmbranchen allerede er skabt. FilmFyn har skandinaviske, europæiske og internationale samarbejdspartnere og relationer.

12.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Styrker

På filmområdet er der en central drivkraftaktør i FilmFyn, der ønsker at skabe ringe i vandet på tværs i erhvervslivet og på tværs af brancher i regionen.

Region Syddanmark har en række designere og kreative virksomheder samt videninstitutioner på blandt andet design- og kommunikations- og brandingområdet blandt andet Brandbase, GE9 og Bizz-Art.

Den syddanske natur kan bruges i oplevelsesindustrien blandt andet til historiefortælling, miljøturisme og branding m.v. De lokale aktører i Sønderjylland ser potentiale i at koble turisme og eksempelvis naturoplevelser som at gå en tur i marsken, se sort sol eller gå en tur på Rømøns strande. På Fyn tænkes naturoplevelser allerede til en vis udstrækning ind (eksempelvis i Naturama), men også her er der uudnyttet potentiale blandt andet omkring det fynske øhav og Svanninge Bakker. Der er et udtalt ønske om højere grad af samarbejde på tværs af brancher og attraktioner samt på tværs af turismeerhvervet. Denne kobling kunne regionen være med til at koordinere og facilitere samt markedsføre.

Regionen har en række fyrtårne, der er globale brands, blandt andet Legoland og Danfoss Universe, der kan tiltrække turister og forbrugere samt bidrage til markedsføringen af regionen.

Svagheder

Det har foruden FilmFyn ikke været muligt at identificere yderligere spirende klyngeinitiativer. Der er en række netværk og ildsjæle, som regionen i stedet kan pleje. Ligesom regionen kan prioritere forretningsområder og skabe nye klynger på oplevelsesområdet. Udfordringen på området er blandt andet at skaffe kontinuerlige filmproduktioner til Sydfyn. Det vil medføre en række afledte effekter så som øget omsætning, flere investeringer, bedre markedsføring og branding af området osv.

En svaghed for oplevelsesområdet som helhed er de mange enkeltstående og selvstændige aktører, der er på området. Der er relativt lidt samarbejde på tværs af klyngen. Der mangler en fælles "paraply", der kan knytte dem sammen og sikre koordinering på tværs. De kan alle se en interesse i et øget samarbejde, men der er ingen til at samle op og tage teten på den opgave. De store aktører har ikke et tilstrækkeligt stort incitament, og de mindre aktører har ikke ressourcerne.

Her kan regionen påtage sig en rolle i at minimere effekterne af denne svaghed ved blandt andet at udvikle og igangsætte tiltag til gavn for mikrovirksomheder (se afsnit 12.6 om Policy).

Statistikken viser at der mangler yderligere oplevelses- og turistattraktioner især i vinterhalvåret for at kunne imødekomme regionens ønske om at fastholde de syddanske forbrugere i længere tid. En særlig udfordring er, at de store aktører på området tiltrækker i tusindvis af kunder, der efter oplevelsen kører hjem igen, da der ikke er andre oplevelsesattraktioner, virksomheder, butikker eller aktører, der har åbent. Denne situation kan betragtes såvel som en svaghed som en mulighed.

Muligheder

Fyn har mulighed for at blive film land i Danmark uden for København. De grundlæggende parametre er til stede, ligesom der er samarbejde på tværs blandt andet med Odense Teater, SDU, skoler, virksomheder etc. Ligesom der er en privat investor på området. Der er spirende aktiviteter og vækst på dette område på Midtfyn. På længere sigt kan det blive FilmSyd, der involverer aktører fra flere dele af regionen.

Potentialet er 100 mio.kr. i omsætning på filmområdet, hvis der er kontinuerlig produktion af film med en tidshorisont på 3-5 år. Der er mulighed for at udvikle en TV-serie, der filmes på Fyn. TV bliver set af flere millioner mennesker. Serier er med til at skabe interesse for lokalområder og kan være med til at brande området og tiltrække flere turister.

For at sikre en bedre koordinering med turismeområdet og for at give forbrugere et overblik, kan der udvikles en "Googlemap" med filmlokationer og beskrivelser af, hvordan man kommer derhen til forbrugere og turister. Der er interesse for det. I England har de erfaring med, at det virker.

Trusler

En mulig trussel på filmområdet kan være, hvis de private investorer ikke ønsker at fortsætte investeringerne. Der er brug for øget fokus og støtte fra regionens side på filmområdet, for at man kan vækste og ekspandere som ønsket. En manglende opbakning kan være en trussel mod klyngens fremtidige vækst og overlevelse.

Hvis ideerne, ildsjælene og den viden, der findes i mikrovirksomhederne, ikke bruges til at få sat gang i udviklingen, kan det dø ud. Aktørerne mangler handling på området, hvilket blandt andet blev fremhævet af initiativtageren til GE9.

12.6 Policy

Det **anbefales** at lave en national indsats på oplevelsesområdet, der kan spille sammen med regionale temaer og værdier. Der er behov for, at det regionale og nationale plan samarbejder også internationalt. Der skal fastsættes en retning, og erhvervslivet bør være en del af den proces i en eller anden udstrækning. Regionen **anbefales** at være med til at skabe vedholdenhed og kontinuitet, samt øget satsning på gennemgående temaer. Disse temaer anbefales det ligeledes regionen at holde fast i gennem en længere tidshorisont end 2-3 år.

Med hensyn til FilmFyn **anbefales** det regionen at støtte op om klyngen både politisk og ressourcemæssigt, såfremt regionen ønsker at være film land uden for København, hvilket der er mulighed for at blive.

Det blev efterspurgt, at regionen spiller en aktiv rolle i markedsføring af regionen og i at skabe et eller flere brands i regionen. Det **anbefales**, at regionen arbejder målrettet med markedsføring, da der er behov for at tiltrække flere forbrugere. Det blev endvidere **anbefalet** regionen at udbyde en pulje til helårsturisme, da der skal skabes et grundlag for at holde længere på forbrugere og turister i vinterhalvåret. De store aktører på området ønsker også, at regionen er med til at sikre, at markedet fortsat udvikler sig for eksempel ved at arbejde mere med markedsføring og branding. Ligesom de ser, at udfordringen med at fastholde turisterne i længere tid kræver et styrket samarbejde på tværs af aktørerne på oplevelsesområdet, men i endnu højere grad, at der kommer flere oplevelsesattraktioner i regionen – store som små, gerne blandet med naturoplevelser etc.

Det **anbefales** regionen i deres puljeadministrerende arbejde at fokusere mere på bredere rammebetingelser og større fleksibilitet. Eksempelvis vil det lette samarbejdet med virksomheder, hvis midlerne ikke gives årligt, men mere fleksibelt.

Vedrørende mikrovirksomheder **anbefales** det regionen at have en "koble-funktion", hvor regionen faciliterer erfagrunder og netværk på området. Et forslag fra vores side er eventuelt "tvillingeforløb", hvor mikrovirksomhederne kobles to og to. Det **anbefales** regionen at tænke kreativt og anderledes samt at indgå samarbejde med de eksisterende aktører for at vurdere deres behov og forslag i dialog med dem. Det blev **anbefalet** regionen at ansætte en erhvervskonsulent til at pleje mikrovirksomhederne.

12.7 Opsummering

Klyngen FilmFyn må vurderes at have gode perspektiver i deres nuværende struktur til at kunne løfte opgaven i forhold til ovenstående udfordringer. Samspillet mellem klyngeinitiativet og det omkringliggende erhvervsliv bør fortsat videreudvikles. Der er allerede i dag et forholdsvist omfattende samarbejde med andre aktører inden for filmbranchen og i aktiviteter efter filmproduktionen og med andre brancher samt med private virksomheder og uddannelsesinstitutioner både nationalt og internationalt.

Oplevelsesområdet er generelt kendetegnet ved mange enkeltaktører og mikrovirksomheder – der er behov for mere koordinering og samarbejde. Det giver et potentiale i at danne netværk/klynger mellem mikrovirksomheder lokalt i regionen, hvilket også vil styrke yderområderne.

Regionen kan spille en rolle i at implementere ideer. Der er viden og ideer nok især i mikrovirksomhederne. Der er behov for støtte til at få det implementeret. Det blev foreslået at få ideer, koncepter eller lignende afprøvet ude i markedet, hvilket især mikrovirksomheder og ildsjæle har brug for hjælp til.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Oplevelsesklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 12.4: Vurderingsskema for Oplevelsesklyngen		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Der er mange forskellige aktører inden for oplevelsesklyngen i Region Syddanmark, hvorved der også foregår en del intern aktivitet. Klyngen består dog af mange enkeltstående aktører med en forholdsvis stor geografisk spredning, hvorved aktiviteterne består i selvstændige projekter uden videre samarbejde aktørerne imellem. Der forekommer dog samarbejde mellem teatre, virksomheder, skoler osv.	Få aktiviteter
Eksterne relationer	Oplevelsesklyngens eksterne aktiviteter er ligesom de interne præget af enkeltstående og selvstændige aktører. Der bliver dog deltaget i flere skandinaviske, europæiske og internationale samarbejder og relationer på tværs. De	Få aktiviteter

	eksterne relationer anvendes blandt andet til erfarings- og ideudveksling vedrørende eksempelvis produktudvikling og markedsføring samt som projektpartnere.	
Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne i Oplevelsesklyngen er FilmFyn de sydfynske kommuner samt fyrtårne såsom Legoland og Danfoss Universe. Det vurderes ikke, at disse aktører kan drive klyngens fremadrettede udvikling på egen hånd.	Kan ikke
Klyngeinitiativets potentiale	For at FilmFyn kan udvikles, og deres forretningspotentiale opnås, er det vigtigt at finansieringen og den politiske opbakning opretholdes. Manglende finansiering vil påvirke initiativets samarbejdspartnere, da mange af disse er afhængige af FilmFyn for videre udvikling. Ved kontinuerlig filmproduktion formodes der dog, at kunne opnås en omsætning på omkring 100 mio. kr.	Nogen grad
Klynge kontekst og potentiale	For oplevelser er der et uudnyttet potentiale for samarbejde inden for eksempelvis turisme. Det kræver, at den nuværende tankegang og arbejdsgang ændres hen imod mere samarbejde, videndeling og erfaringsudveksling. Såfremt der kan dannes nye og flere netværk, der består af mikrovirksomheder, vil det blive nemmere at fastholde og tiltrække nye kreative folk. Et kendetegn, der går igen, er, at stort set alle aktører på området samarbejder med eller observerer udviklingen i udlandet og lader sig inspirere heraf især med hensyn til produktudvikling.	Stort
Klyngepolitiske tiltag	For at udvikle Oplevelsesklyngen anbefales det at lave en national indsats, der kan spille sammen med de regionale temaer og værdier. Der er behov for, at det regionale og nationale plan samarbejder også internationalt. Det anbefales, at der arbejdes målrettet med markedsføring, da der er behov for et større marked og for at tiltrække flere forbrugere. Desuden anbefales regionen at fokusere mere på bredere rammebetingelser og større fleksibilitet. Vedrørende klyngens mikrovirksomheder foreslås der tiltag, hvor der faciliteres erfagrupper og netværk på området.	I høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan til dels imødekomme de behov, som Oplevelsesklyngen har vedrørende udarbejdelse af en national indsats, da dette naturligvis skal koordineres med de andre regioner.	Nogen grad
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 13. Plastklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Oxford Research.

13.1 Resume

Den danske plastindustri udgøres af 953 virksomheder, og de 500 største beskæftiger 33.500 medarbejdere og omsætter for 42,5 mia. kr. årligt. Industriens produkter er primært high market produkter med et relativt stort videnindhold og med den tydelige indikation fra branchen selv, at der i fremtiden vil være et stigende behov for plast, forventes både industriens produktionsvolumen og dens eksport at vokse. Af industriens 953 virksomheder er 203 placeret i Region Syddanmark, og med etableringen i 2003 af Plast Center Danmark som omdrejningspunkt for Plastklyngen, er der sat yderligere fokus på dette erhvervsområde.

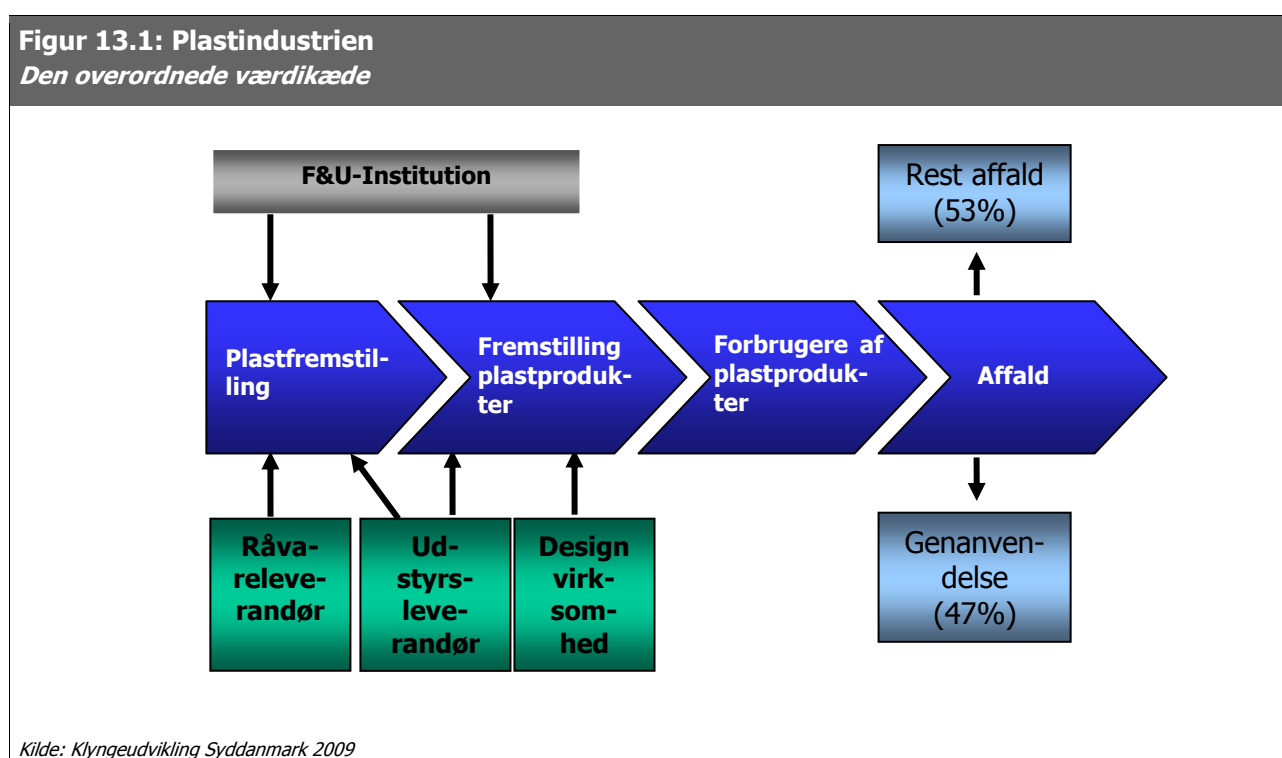
Plastcentret er dannet som en erhvervsdrivende fond og varetager analyse- og formidlingsopgaver for virksomheder, der arbejder inden for eller i relation til plastindustrien. Centret varetager derfor primært rådgivningsrelaterede opgaver, som virksomhederne betaler for. Plastcenter Danmark er dermed ikke en medlemsbaseret organisation. Efter at Plastcenter Danmark i 2007 blev udnævnt til klyngeinitiativ af Vækstforum Syddanmark, har det bevirket, at arbejdsgangen i centret er blevet mere projektorienteret. Aktørerne i Plastklyngen bindes sammen via det fælles materiale, de forarbejder samt de fælles projekter, som introduceres på tværs af klyngens aktører. Disse projekter og andre aktiviteter er bundet op på en stærk relation til Ålborg Universitet i Esbjerg og ligeledes med tilknytning til Syddansk Universitet, Force Technology, DTU, Teknologisk Institut samt en række internationale samarbejder.

Endelig har klyngen relationer til både AluCluster og Offshore Center Denmark, hvor der både samarbejdes omkring projekter og omkring sparring i forbindelse med projektansøgninger. For at styrke Plastklyngen er det vigtigt at tiltrække og fastholde uddannelser, som understøtter plastindustrien samt opnå en bedre forståelse hos de kommunale erhvervsservicecentre vedrørende plast- og klyngeproblematikker. En orientering om de strategiske overvejelser bag satsningen på plastindustrien som klyngeinitiativ vil være til stor gavn for Plastcenter Danmark, der på trods af opsøgende arbejde, kun har begrænset succes med at opnå kommunal støtte til den ordinære drift.

13.2 Plastklyngen i Region Syddanmark

Det overordnede billede af plastindustrien i Region Syddanmark er, at regionen har en andel virksomheder inden for plastindustrien, der svarer til dens befolkningsmæssige størrelse, dog med en overrepræsentation af mellemstore virksomheder. Analysen fokuserer på Plastcenter Danmark, der er et spirende klyngeinitiativ i regionen på plastområdet.

Den danske plastindustri består totalt af 953 virksomheder og er en særdeles vigtig industri³³. De 500 største virksomheder beskæftiger således 33.500 mennesker og omsætter for 42,5 mia. kr. om året. Den danske plastindustri's produkter er såkaldte high market produkter med relativt højt videneindhold. Eksporten er på mere end 70 procent, hvilket er lige så meget som landbrugseksporten³⁴. Figur 13.1 viser plastsektorens værdikæde:

Virksomheder, der tilhører plastsektoren, vil typisk have tætte bånd til mange andre brancher, idet plastsektoren i udstrakt grad fungerer som underleverandør til andre sektorer.

Af de 953 danske plastvirksomheder er de 203 lokaliseret i Region Syddanmark, det vil sige omkring 21 procent. Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte er der 27 i Danmark, heraf er de 5 lokaliseret i Region Syddanmark, hvilket svarer til omkring 19 procent.

³³ Plastindustrien defineres som virksomheder i NACE-kode 22.00.00: Fremstilling af gummi og plastprodukter.

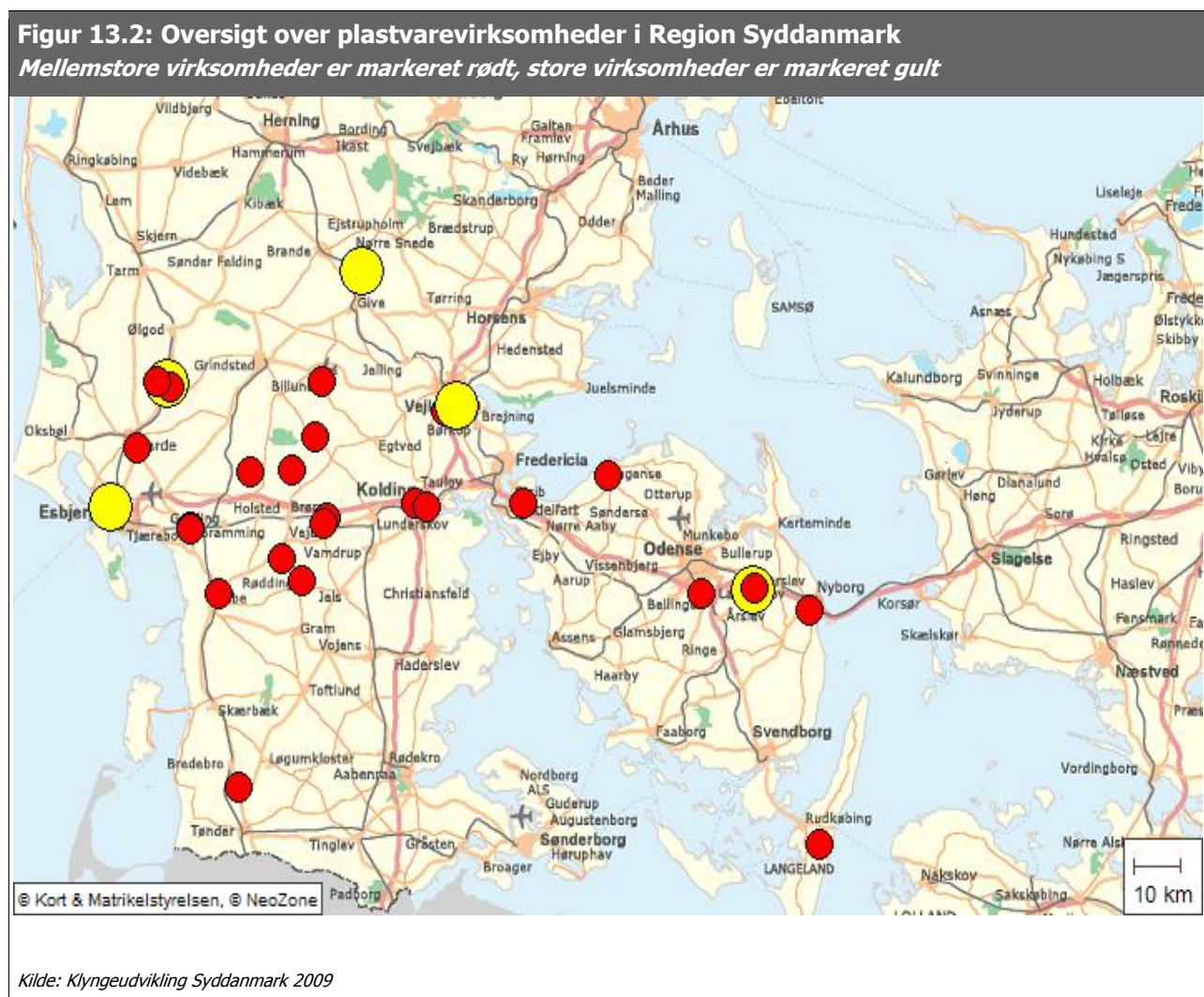
³⁴ <http://www.plast.dk/Fakta/Statistik/>.

Tabel 13.1: Plastvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte	
Firmanavn	By
Primo Danmark A/S	Tistrup
Jørgen Kruuse A/S	Langeskov
Viking Life-Saving Equipment A/S	Esbjerg
Thyregod Bygningsindustri A/S	Give
Ammeraal Beltech Modular A/S	Vejle
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct</i>	

Med hensyn til antallet af mellemstore virksomheder (50-199 ansatte) er 24 af landets 95 virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Samlet huser Region Syddanmark således 24 procent af de mellemstore og store plastvirksomheder, hvilket skal sammenlignes med, at regionen udgør cirka 22 procent af Danmarks befolkning. De mellemstore virksomheder fremgår af Tabel 13.2.

Tabel 13.2: Plastvirksomheder i Region Syddanmark – 50-200 ansatte	
Firmanavn	By
1. Alvigo A/S	Vorbasse
2. Bogense Plast A/S	Bogense
3. Bramming Plast-Industri A/S	Bramming
4. Ejnar Christiansen Sølsted A/S	Tønder
5. Elektro-Isola A/S	Vejle
6. ElmerPrint A/S	Vejle
7. Fiberline A/S	Middelfart
8. Letbæk Plast A/S	Tistrup
9. LKF Vejmarkering A/S	Rudkøbing
10. Lynddahl Plast A/S	Ribe
11. Modulex A/S	Billund
12. Norfolier Danmark A/S	Rødding
13. Norfolier Danmark A/S	Vejen
14. Plus Pack A/S	Odense S
15. Polytech A/S	Bramming
16. Primo Vinduer A/S	Lintrup
17. Promens A/S	Kolding
18. Promens Medical Packaging A/S	Langeskov
19. Schela Plast A/S	Brørup
20. Sky-Light A/S	Varde
21. Styropack A/S	Glejbjerg
22. Thyregod Bygningsindustri A/S	Kolding
23. Trioplast Nyborg A/S	Nyborg
24. Vita Polymers Denmark A/S	Tistrup
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct</i>	

Figur 13.2 viser lokaliseringen af alle mellemstore og store virksomheder i regionen.

Som det ses af figuren koncentrerer plastvirksomhederne i et bælte langs motorvej E20. Omvendt er der tilnærmelsesvis ingen store og mellemstore plastvirksomheder i den sønderjyske del af Region Syddanmark.

Det overordnede billede, der tegner sig på baggrund af registerdataanalysen, er således, at Region Syddanmark fremstår velpositioneret inden for plastindustrien med en lille overrepræsentation af mellemstore virksomheder, som er koncentreret inden for et relativt begrænset område.

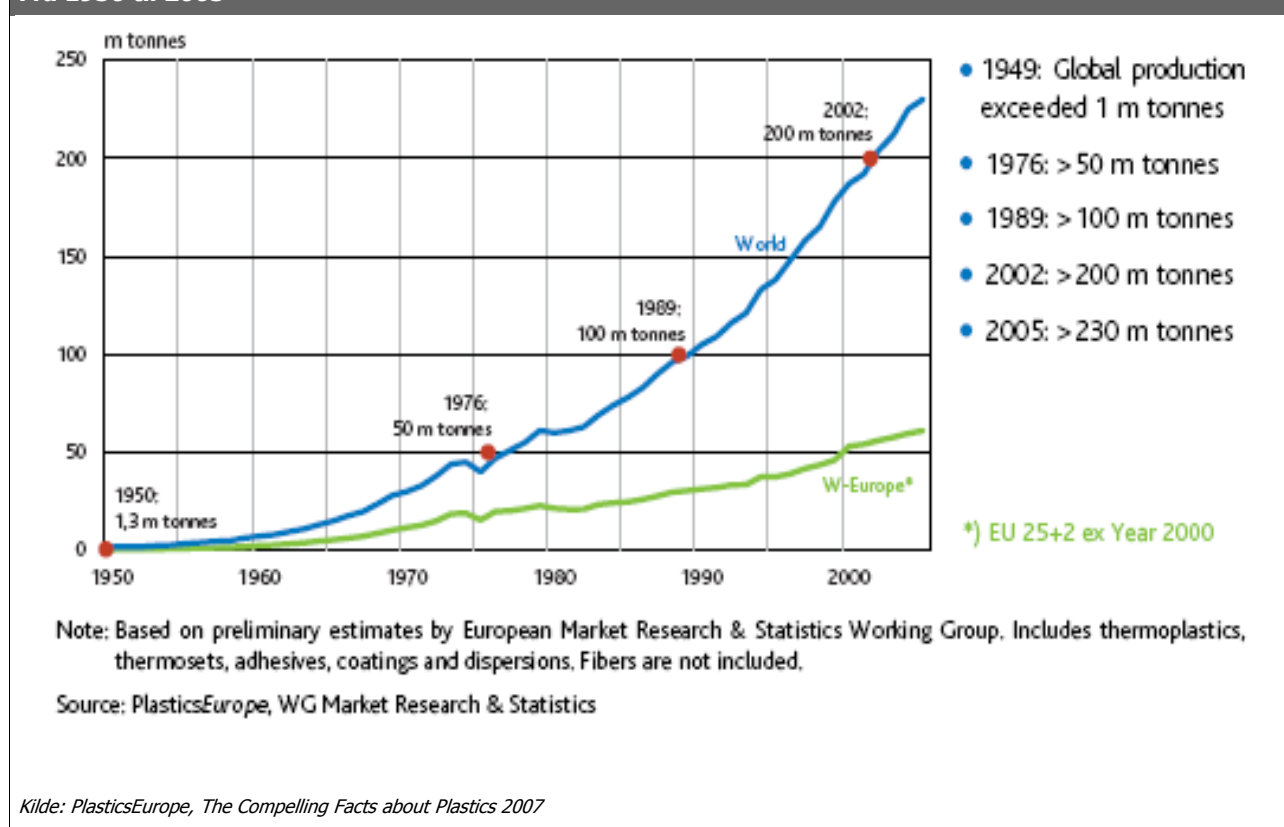
13.3 Kontekst

På internationalt plan er der forskellige tendenser inden for plastindustrien, som gør sig gældende. Blandt andet har de stigende priser på olie betydning for plastindustriens konkurrencedygtighed, idet plastfremstilling starter med en destillationsproces i et olieraffinaderi, hvor den tunge råolie separeres i lettere olieprodukter, som består af forskellige blandinger af kulstof og brint kæder, der

danner molekyler af forskellige størrelser og struktur. Nafta er et af disse lettere olieprodukter, og er den helt afgørende råvare til plastfremstilling³⁵. Yderligere forventes det, at forbruget af plast vil stige i fremtiden, og at plastindustrien kan være en del af løsningen på energi- og miljøområdet, da plast kan erstatte mange forskellige materialer. Det bedste eksempel er fra bilindustrien, hvor anvendelsen af plast i fremstilling og design af biler har medført, at bilernes samlede vægt er nedsat, og deres samlede brændstofforbrug mindsket.

Som det fremgår af Figur 13.3, er verdens produktion af plast steget siden 1950, og det forventes, at dette vil fortsætte. En analyse af forbruget af plast pr. indbygger viser, at det er steget til over 100 kg/år i Nordamerika og Vesteuropa med potentiale til at vokse yderligere til et forbrug på over 130 kg/år pr. indbygger i 2010³⁶.

Figur 13.3: Udviklingen i verdens produktion af plast
Fra 1950 til 2005

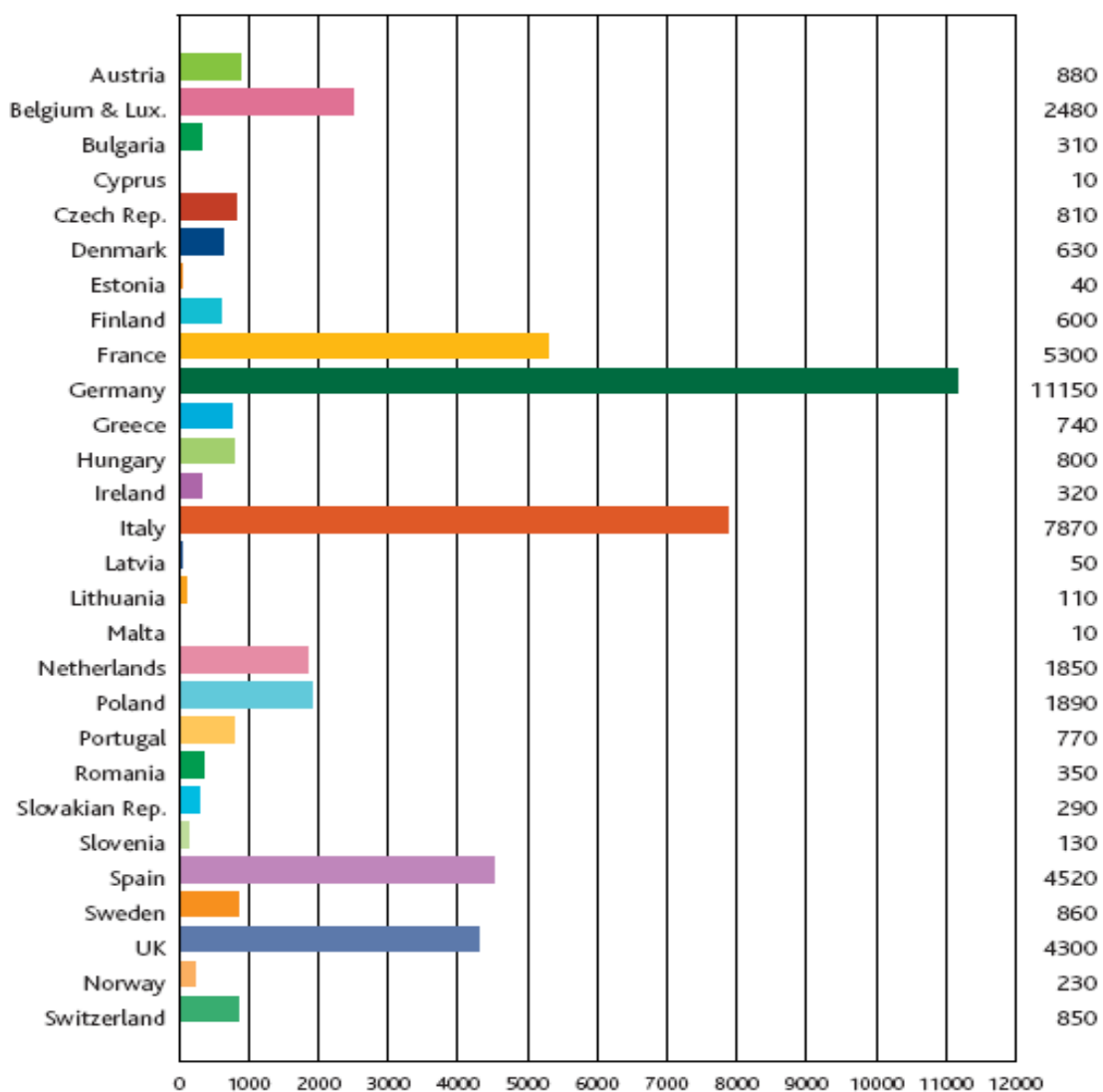
Figur 13.4 viser plastefterspørgslen til brug i fremstilling af plastprodukter, og det fremgår, at Tyskland og Italien er de to største producenter af plastprodukter og derfor må regnes som de største konkurrenter til de danske fremstillingsvirksomheder³⁷.

³⁵ <http://www.plast.dk/Fakta/Hvaderplast/>.

³⁶ PlasticsEurope; The Compelling Facts about Plastics 2007.

³⁷ Tyskland og Italien udgør til sammen næsten 40 procent af den samlede efterspørgsel.

Figur 13.4: Efterspørgslen efter plast til brug i fremstilling af plastprodukter

Kilde: PlasticsEurope, The Compelling Facts about Plastics 2007

13.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på plastområdet

Analysen af klyngepotentialer på plastområdet omfatter ét initiativ: Plastcenter Danmark.

13.4.1 Plastcenter Danmark

Der er tre centrale milepæle i Plastcenter Danmarks historie. *Den første milepæl* er relateret til centrets etablering. Plastcenter Danmark blev formelt etableret i 2003, men har rødder tilbage til 2000 og den jysk-fynske erhvervsredegørelse, hvor de jysk-fynske amter og kommuner sammen med Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling satte fokus på samarbejde blandt virksomhederne i de involverede amter og kommuner. Der blev i forlængelse af erhvervsredegørelsen gennemført en analyse, som resulterede i etableringen af Plastcenter Danmark og Offshore Center Denmark.

Der var bred lokal opbakning omkring etableringen af Plastcenter Danmark, da det daværende Ribe Amt og de tilhørende 14 kommuner støttede centret med én million kr. om året de første tre år. Intentionen var da, at Plastcenter Danmark derefter skulle være selvfinansierende.

Plastcentret blev etableret som en erhvervsdrivende fond og varetager analyse- og formidlingsopgaver for virksomheder, der arbejder inden for eller med relation til plastområdet. Der er typisk tale om rådgivningsvirksomhed betalt af virksomhederne. Udover denne omsætning fungerer centret via projektmidler, og der er på nuværende tidspunkt tre en halv fuldtidsansat i centret. Plastcenter Danmark har en bredt forankret bestyrelse, som består af følgende personer:

- Claus Omann, Primo Danmark A/S (formand), der repræsenterer ekstrudering
- Søren Jensen, Gibo Plast A/S (næstformand), der repræsenterer vakuumbremning
- Per Rask Jensen, Varde Erhvervs- og Turistråd, der repræsenterer lokale virksomheder
- Hans Ulrich, Ulfoss Plastic A/S, der repræsenterer plastemballage
- Erik Dam, Sydvestjysk Udviklingsforum, der repræsenterer fem syddanske kommuner
- Stig Krogh Pedersen, Fiberline Composites A/S, der repræsenterer kompositter
- Svend Lund, Phasion Group A/S, der repræsenterer værktøjsbranchen
- Søren Kristiansen, LEGO System A/S, der repræsenterer sprøjtstøbebranchen

Den anden milepæl kom i 2007, da Strukturreformen bevirkede, at Plastcenter Danmark kom til at høre under Vækstforum Syddanmark, og at centret blev udnævnt til at være klyngeinitiativ på plastområdet i Region Syddanmark. Dette har ikke blot betydet en betydelig finansiering til centret, idet det også har medført en ændret arbejdsgang og et andet fokus i Plastcenter Danmarks arbejde. De arbejder nu i langt højere grad end tidligere projektorienteret. Med centrets udnævnelse til klyngeinitiativ fulgte i 2007 en finansiering på små otte millioner kr., hvoraf Vækstforum Syddanmark bidrager med omkring seks millioner kr. over en treårig periode frem til 2012³⁸. Denne investering skal, ifølge Region Syddanmark, være med til at sikre videreudvikling og modning af den

³⁸ De 6 mio. kr. finansieres via midler fra Region Syddanmark, EU's Regionalfond og Socialfond.

spirende plastklynge gennem en række plasttekniske projekter baseret på behovsdreven og innovativ anvendelse af nye plastprodukter.

Den tredje og sidste milepæl kom i 2008, hvor Plastcenter Danmark blev godkendt som innovationsnetværk under Forsknings- og Innovationsstyrelsen. Denne godkendelse har betydet, at der bliver tilført 32 mio. kr. til centret, hvorfra 14 mio. kr. kommer fra staten og omkring 4 mio. kr. fra Region Syddanmark. Midlerne til innovationsnetværket strækker sig fra 2009 til 2012.

Yderligere er Plastcenter Danmark også med til at trække EU-midler til regionen, blandt andet har centret opnået seks millioner kr. over en toårig periode til udviklingsprojekter. Blandt disse projekter er et projekt om plasthuse som fremtidens bolig, et svømmehalsprojekt, hvor de bærende konstruktioner skal erstattes med plast, som ikke ruste og et emballageprojekt, der skal gøre skolemad mere indbydende for eleverne. Der er således tale om, at Plastcenter Danmark i høj grad gearer de økonomiske midler, og kommunerne skal have øjnene op for denne faktor.

I relation til den økonomiske situation for centret er der, ifølge centerleder i Plastcenter Danmark, Dorte W. Bælum, behov for, at kommunerne erkender deres ansvar i forhold til at sikre erhvervsmæssig udvikling i regionen. Indtil videre er der kun opnået tilsagn fra Esbjerg Kommune om økonomiske midler til centret, hvor kommunen vil støtte med omkring 400.000 kr. om året de næste tre år. Problemet er at få finansiering til de aktiviteter, der ikke direkte kan tilknyttes projekter, eksempelvis opsøgende arbejde i forhold til nye plastvirksomheder og store ansøgninger til EU-puljemidler.

13.4.2 Relationer til omverdenen

Plastcenter Danmark har tæt kontakt til omkring 50 virksomheder, og disse kontakter er primært blevet skabt gennem de projekter og rådgivningsopgaver, som centret har været involveret i. Dorte W. Bælum karakteriserer selv centret som uorganisateret, forstået på den måde, at Plastcenter Danmark ingen medlemmer har, idet det vurderes, på trods af ønske fra kommunerne, at det ikke er rentabelt at være en medlemsbaseret organisation. De fleste af plastindustriens virksomheder er allerede medlemmer af Plastindustrien i Danmark³⁹, og Plastcenter Danmark søger derfor at samarbejde tæt med brancheforeningen. En interesse som der også gives udtryk for fra brancheforeningens side, idet deres motivation for at samarbejde med Plastcenter Danmark knytter sig til forhold som:

- Plastcenter Danmarks idé, der relaterer sig til dels konkrete problemstillinger i industriens virksomheder, dels et ønske om at medvirke til et kompetenceløft inden for industrien
- Plastcenter Danmark er lokaliseret i Esbjerg, men har fokus på, at deres resultater kan anvendes nationalt. Der er dermed tale om et nationalt center. Plastcenter Danmark har i sine tre første leveår udført 234 opgaver for 75 virksomheder, hvoraf op mod halvdelen befinder sig øst for Storebælt⁴⁰

³⁹ Plastindustrien i Danmark er en brancheforening for plastindustri, der især beskæftiger sig med miljø, uddannelse og kommunikation om plast og plastbranchen. Foreningen har godt 300 medlemmer, som næsten alle fremstiller produkter af plast. Derudover har foreningen også leverandører af maskiner, udstyr og råvarer med i foreningen (<http://www.plast.dk/Omos/>).

⁴⁰ <http://www.erhvervsbladet.dk/article/20060828/news02/108280147/>.

Desuden er der tendenser til en øget regionalisering, det vil sige at både nationale og EU-midler kanaliseres ud til regionerne, og Plastindustrien i Danmark ønsker adgang til eksempelvis innovationsmidler, der traditionelt ikke bevilliges til brancheorganisationer. Plastcenter Danmark er en regional aktør og har dermed adgang til disse midler. Organisationen er derfor en oplagt samarbejdspartner for Plastindustrien i Danmark.

For at understrege den tætte relation mellem de to organisationer, så er der et par gengangere i de respektive bestyrelser. Det drejer sig om Fiberline Composites A/S, LEGO og Ulfoss Plastic A/S. Yderligere angiver andre aktører, som for eksempel virksomheder og erhvervsfremmeaktører, at de er involveret i samarbejde med Plastcenter Danmark på grund af centrets evne til at formidle kontakter, skabe konkrete projekter, formidle viden og afholde workshops og kurser.

Det, som binder aktørerne sammen, er materialet, det vil sige, den fælles faglige og forretningsmæssige interesse i plast. Endvidere er de konkrete projekter med til at holde sammen på aktørerne. De centrale drivkrafter er:

- Dorthe W. Bælum, Plastcenter Danmark
- Primo
- LEGO
- Fiberline Composites
- Birgit Storm, Ålborg Universitet, Esbjerg

Yderligere angives Polymerteknisk Selskab⁴¹ som et vigtigt forum for centret, idet Dorthe W. Bælum sidder i bestyrelsen, og selskabet er også repræsenteret i Plastindustrien i Danmarks bestyrelse.

Ligesom de konkrete projekter er med til at holde sammen på aktørerne, er de også styrende for den fremtidige udvikling af Plastcenter Danmark. Det er en fordel, da projekterne er med til at skabe nye netværk og bidrager til, at aktørerne lærer hinanden og de indbydes kompetencer bedre at kende. Yderligere peges der på, at Plastcenter Danmarks stærke faglige profil og gode kontakter til især Ålborg Universitet i Esbjerg kendetegner centret. Derudover samarbejder Plastcenter Danmark med SDU, Teknologisk Institut, Force Technology og DTU. Samarbejdet foregår typisk på projektniveau, hvor for eksempel Plastcenter Danmark opnår adgang til universiteternes laboratorier. Internationalt er der samarbejde med virksomheder i Tyskland og Storbritannien. De udenlandske kontakter er skabt dels gennem kursusforløb, dels via en ph.d-studerende og repræsenterer et område, der kan styrkes i fremtiden. Alle relationerne karakteriseres som løbende og er bundet op i de enkelte institutioner eller virksomheder, samtidig med at den personlige relation tillægges stor værdi for samarbejdets udvikling.

Plastcenter Danmark har også relationer til andre af Region Syddanmarks klynger. Der er således kontakt til Offshore Center Denmark, hvor der samarbejdes om konkrete projekter og sparring i forbindelse med ansøgninger. Plastcenter Danmark samarbejder også med AluCluster, idet der er store overlap mellem de materialer, som plast- og stålindustrien anvender. Eksempelvis er Plastcenter Danmark blevet inviteret til at deltage i et innovationsnetværk i AluCluster.

⁴¹ Polymerteknisk Selskab hører under Ingeniørforeningen i Danmark (IDA) og arbejder for at udbrede kendskabet til polymere materials opbygning, egenskaber, forarbejdning og anvendelse. Polymerteknisk Selskab formidler information og skaber debat om polymer-tekniske emner og afholder hvert år en række konferencer, foredrag, ekskursioner og studiekredse.

13.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Plastcenter Danmark fremhæves af de forskellige aktører som et godt og solidt fagligt funderet initiativ, der qua deres historie som rådgivningsvirksomhed for plastindustrien og dens relaterede virksomheder har godt kendskab til branchen. Yderligere karakteriseres centret som kendetegnet ved stor virksomhedsdeltagelse og god dialog med andre klyngeinitiativer for eksempel AluCluster og Offshore Center Denmark. Centrets mange relationer til aktører både inden for uddannelsessystemet, til virksomheder og andre brancherelevante organisationer som Plastindustrien i Danmark og Polymerteknisk Selskab under IDA udgør helt klare styrkepositioner i et klyngeudviklingsperspektiv. Yderligere må Plastcenter Danmarks udnævnelse som innovationsnetværk betegnes som en fordel i det fremtidige arbejde med at udvikle plastindustrien. Titlen som innovationsnetværk medfører, at centrets aktiviteter skal favne hele landet, og der opstår dermed en oplagt mulighed for at udbygge de regionale virksomhedsrelationer til et nationalt niveau. Dette vil komme de regionale aktører til gode, idet muligheden for faglig og relevant sparring udvides.

Plastcenter Danmarks geografiske placering i Esbjerg betegnes ligeledes af de forskellige aktører som en mulighed, idet én af industriens store udfordringer er mangel på kvalificeret arbejdskraft. Ved centrets tilstedeværelse i regionen kan det være med til at skabe opmærksomhed omkring og styrke de regionale uddannelsesstilbud relateret til plastindustrien og derigennem være med til at tiltrække studerende og dermed siden kvalificeret arbejdskraft til industrien⁴².

I denne sammenhæng nævnes særligt centrets tætte kontakt til Ålborg Universitet i Esbjerg og Polymerteknisk Selskab. Det fremgår af udsagn fra de forskellige aktører, at mangel på kvalificeret arbejdskraft er en barriere for virksomhedernes vækst. Det gælder særligt mangel på plastmagere og værktøjskonstruktører, på trods af at procentdelen af faglærte inden for plastindustrien er meget lav⁴³. Der er derfor en høj grad af sidemandsoplæring i plastindustrien, og virksomhederne i Region Syddanmark anvender overvejende regional arbejdskraft, om end der også, ifølge enkelte aktører, rekrutteres medarbejdere fra Tyskland. Yderligere er der en lav grad af jobrotation, hvilket aktørerne anser som en svaghed, idet dette hindrer videndeling. Endvidere påpeger andre aktører, at der forekommer en stigende anvendelse af konkurrenceklausuler særligt i forhold til højtudannede som ingeniører og plastmagere. Dette kan anses som en barriere for videndelingen og som et tegn på intern konkurrence mellem virksomhederne om den faglærte arbejdskraft.

Yderligere anses Plastcenter Danmarks succes med at ansøge EU, Region Syddanmark og stat om udviklingsmidler som en styrke, idet sådanne bevillinger dels skaber mulighed for udvikling på projektniveau, og dels fungerer som et samlende element for virksomheder, organisationer og foreninger i regionen. På den anden side karakteriseres situationen med den manglende kommunale finansiering som en trussel for centrets fortsatte virke og udvikling, idet der mangler økonomi til at drive de daglige aktiviteter som udvikling af kurser, kontakt til kommuner og andre erhvervsfremmeaktører, promovning af centrets arbejde osv. Aktiviteter der ikke umiddelbart kan faktureres i konkrete projekter, og som dermed ikke er finansieret af midlerne fra EU, stat eller region. Der er i kommunerne, ifølge Dorthe W. Bælum, ikke lydhørhed overfor argumenterne om, at skal klyngeinitiativer som Plastcenter Danmark udvikle sig og bidrage i stor skala til den regionale udvikling, så skal der være én eller flere offentlige myndigheder til at støtte den ordinære drift. I relation

⁴² Plastmageruddannelsen tager fire år og involverer praktik i en plastvirksomhed og skoleophold på Den Jyske Håndværkerskole.

⁴³ Peter Skov, direktør for Plastindustrien i Danmark, anslår, at det er mellem 1½ % og 2 % af arbejdskraften, som er faglærte.

hertil påpeges det, at det generelle videnniveau i kommunerne om Region Syddanmarks satsning på og hensigt med klynger er begrænset, og at det er én af årsagerne til den manglende kommunale opbakning. I Figur 13.5 er en SWOT-matrice for Plastcenter Danmarks og plastindustrien præsenteret.

Figur 13.5: SWOT-matrice for plastindustrien og Plastcenter Danmark

<p style="text-align: center;">Styrker</p> <ul style="list-style-type: none"> • National opmærksomhed • Innovationsnetværk • Stor faglighed • Gode relationer til F&U-institutioner 	<p style="text-align: center;">Svagheder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Manglende intern konkurrence • Manglende kommunal opbakning • Medlemsorganisation vs. rådgivningsorganisation • Internationale relationer
<p style="text-align: center;">Muligheder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Stigende forbrug af plast • Styrke relationer til andre klynger (Offshore Center, Alucluster) • EU-midler + øvrige projektmidler • Styrke relationer til relaterede industrier, fx møbler og design 	<p style="text-align: center;">Trusler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Mangel på kvalificeret arbejdskraft i plastindustrien • Stigende anvendelse af konkurrenceklausuler • Stigende råvarepriser

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

13.6 Policy

I forhold til policy anbefalingerne på plastområdet er der tre centrale anbefalinger at have for øje:

For det første ligger der en udfordring i at få kommunerne i Region Syddanmark til at føle ejerskab for satsningen på plastindustrien. En central anbefaling er derfor, at der fra regionens side gøres en indsats for at orientere og informere kommunerne om de strategiske overvejelser bag satsningen på plastindustrien som klyngeinitiativ. Som en del af denne anbefaling indgår, at regionen, i højere grad end det er tilfældet i dag, spreder viden om klynger, deres erhvervsmæssige udviklingsmuligheder samt de regionale hensigter med at satse på klynger som udviklingsparameter. Der skal dermed skabes en større sammenhæng mellem regionale og kommunale erhvervsstrategier, så der sikres kontinuitet og sammenhæng i den samlede erhvervsfremmeindsats i regionen. Denne anbefaling kan umiddelbart synes kortsigtet, men Plastcenter Danmarks fortsatte virke og udvikling er stærkt afhængig af, at den ordinære drift finansieres, så der frigøres ressourcer til at udvikle kursusmateriale, netværke, promovere og synliggøre centrets aktiviteter etc. Der er på nuværende tidspunkt fra Plastcenter Danmarks side allerede gjort en betydelig indsats for at involvere kommunale aktører, men indtil videre med begrænset succes.

I relation hertil har Plastcenter Danmarks bestyrelse diskuteret fordele og ulemper ved at overgå til at være en medlemsbaseret organisation. Argumenterne for medlemskontingenter knytter sig til muligheden for at realisere et friere økonomisk råderum uafhængigt af projektmidler. Mens argumenterne mod en medlemsbaseret organisation relaterer sig til virksomhedernes forventninger til medlemstilbuddene. Bekymringen er, hvorvidt Plastcenter Danmarks nuværende virksomhed som rådgivende konsulenter udhules som konsekvens af at være medlemsbaseret, idet kontingenterne ikke kan sættes tilstrækkeligt højt til at dække den nuværende indtjening, som den rådgivende virksomheder giver centret i dag.

For det andet kan Region Syddanmark arbejde på at tiltrække og fastholde de uddannelser, som understøtter plastindustrien. De tilknyttede virksomheder i Plastcenter Danmark har relativt store vanskeligheder med at skaffe uddannede medarbejdere. Dette skyldes blandt andet en relativ ringe mobilitetsgrad for højtuddannede, hvilket understreger behovet for at udvikle uddannelsesudbuddet i regionen. Hvis uddannelserne findes i regionen, er sandsynligheden for, at de uddannede er til stede i regionen også større, og regionen kan dermed være med til at brødføde industrien med kvalificeret arbejdskraft.

På nuværende tidspunkt eksisterer der god kontakt mellem Plastindustrien i Danmark og Plastcenter Danmark, og de to organisationer har mange fælles snitflader eksempelvis interesse for uddannelse inden for plastindustrien og at fremme udvikling og innovation i industriens virksomheder i samarbejde mellem erhvervsliv og universiteter. Denne relation kan med fordel udbygges i fremtiden, så de to organisationer i fællesskab kan arbejde på at styrke industrien som helhed, men med særligt fokus på at højne kompetenceniveauet. Der kunne eksempelvis arbejdes på at udbygge det eksisterende kursusudbud og koordinere det mellem de to organisationer og på sigt etablere en kortere, opkvalificerende uddannelse til plastmager målrettet til ufaglærte, der allerede arbejder i plastsektoren.

En sådan indsats vil også være i tråd med regionens prioriteringer inden for uddannelses- og arbejdskraftudbud, hvor man søger regional matchmaking. I den regionale matchmaking ønsker Vækstforum Syddanmark, at *"der skal fokuseres på at afdække og matche virksomhedernes uddannelses- og videnbehov samt udvikle nye former for samarbejde og virksomhedsrettede uddannelsesstilbud. Det kan for eksempel være nye former for tværinstitutionelt samarbejde, som afdækker specialiserede uddannelses- og videnbehov hos virksomhederne."*⁴⁴

For det tredje anbefales det, at regionen udarbejder en langsigtet strategi for satsningen på plastklyngen, som fokuserer på at koncentrere plastindustrien, dens relaterede virksomheder, forskningscentre og uddannelserne i regionen. Således bør den geografiske synergi mellem plastvirksomhederne i regionen udnyttes samtidig med, at den nationale anerkendelse af plastklyngen kan videreudvikles med henblik på at udbygge en position som centrum i en national funderet klynge.

⁴⁴ www.danmarksvaekstraad.dk/file/14531/Syddanmark.pdf.

13.7 Opsummering

De generelle tendenser i verden inden for plastindustrien med stigende efterspørgsel efter plast og plastprodukter tillige med Region Syddanmarks relative styrke inden for industrien bevirker, at Plastcenter Danmark som klyngeinitiativ kan blive en stærk erhvervsfremmeparameter i regionen. Regionen har i dag omkring 25 procent af landets mellemstore plastvirksomheder og cirka 19 procent af de store danske virksomheder. Samlet huser Region Syddanmark således 24 procent af de mellemstore og store plastvirksomheder, hvilket skal sammenlignes med, at regionen udgør cirka 22 procent af Danmarks befolkning.

Plastcenter Danmark besidder allerede på nuværende tidspunkt en række styrker, der særligt relaterer sig til stor faglig viden, gode virksomhedsrelationer, høj gearing af EU-, statslige og regionale midler samt potentiale for at blive nationalt klyngecenter. Der knytter sig overordnet set tre centrale anbefalinger til videreudvikling af den spirende klynge inden for plast:

- At sikre det kommunale ejerskab til Plastcenter Danmark som klyngeinitiativ og dermed erhvervsudviklingsaktør i Region Syddanmark
- At arbejde på at tiltrække og fastholde uddannelsesmuligheder, understøttende plastindustrien
- At arbejde med en langsigtet strategi med sigte på at koncentrere plastindustrien og dens relaterede aktører i Region Syddanmark

I nedenstående tabel findes en opsummering på Plastklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Plastklyngen har et tæt og veletableret netværk med mange interne relationer og stort virksomhedsengagement. Dette netværk er primært skabt gennem de projekter og rådgivningsopgaver, som Plastcenter Danmark har været involveret i. De interne aktiviteter relaterer sig til at skabe og gennemføre projekter, formidle viden og afholde workshops og kurser for de respektive klyngemedlemmer.	Meget stor aktivitet
Eksterne relationer	Plastklyngen har mange eksterne relationer, hvor relationen til plastindustriens brancheorganisation er fremtrædende. Foruden denne relation er relationen til universiteter, udenlandske virksomheder og AluCluster samt Offshore Center Danmark væsentlige. I disse relationer samarbejdes der om projekter og sparring i forbindelse med udarbejdelse af programansøgninger. Via disse eksterne aktiviteter opnår klyngens medlemmer blandt andet adgang til ny viden.	Meget stor aktivitet

Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne er primært Plastcenter Danmark, LEGO, Primo, Fiberline Composites og Ålborg Universitet i Esbjerg. Disse aktører er stærke, og denne styrke ses ved evnen til at opnå finansiering og igangsætte projekter i klyngen samt mellem klyngen og eksterne organisationer.	Høj grad
Klyngeinitiativernes potentiale	Plastcenter Danmark har et stort potentiale på baggrund af veludbyggede relationer med forskelligartede aktører og tilstedeværelsen af stærke erhvervsmæssige fyrtårne såsom LEGO og BASF. Yderligere anses centrets godkendelse som nationalt innovationsnetværk som en klar styrke i den fremtidige udvikling af klyngen.	Meget høj grad
Klynge kontekst og potentiale	Det forretningsmæssige potentiale for Plastklyngen bremses af de nuværende priser på råolie, hvilket har betydning for plastindustriens konkurrencedygtighed. Til gengæld forventes det, at forbruget af plast stiger, og at plastindustrien kan være en del af løsningen på energi- og miljøområdet, idet plast kan erstatte forskellige materiale typer af mere miljøbelastende karakter. Yderligere anses plastindustriens berøringsflader til forskellige erhverv som for eksempel design som et udviklingspotentiale.	Meget stort
Klyngepolitiske tiltag	Plastklyngen kan udvikles ved, at der gøres en indsats for at orientere kommunerne om de strategiske overvejelser, der ligger bag satsningen på Plastklyngen. Endvidere kan Region Syddanmark arbejde på at tiltrække og fastholde de uddannelser, som understøtter plastindustrien, og endelig kan klyngen udvikles ved, at der udarbejdes en strategi for satsningen på Plastklyngen, som fokuserer på at koncentrere plastindustrien, de relaterede virksomheder, forskningscentre og uddannelser i regionen.	Meget høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan influere og imødekomme de behov, som Plastklyngen har, om at de kommunale erhvervsservicecentre informeres om satsningen på plastindustrien som klynge samt at tiltrække og fastholde uddannelser med relevans for Plastklyngen og dennes aktører.	I stand til
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 14. Sikkerhedsklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Oxford Research.

14.1 Resume

Denne spirende klynge er geografisk lokaliseret i Esbjerg-området og beskæftiger sig overordnet med tre områder: Maritim sikkerhed, risikoforståelse og counter terrorisme. Organisatorisk er klyngen og dens aktiviteter centreret om DaCoRR (Danish Center for Risk Research), hvis formål det er at implementere en sikkerhedsmæssig bevidstgørelse hos de deltagende aktører, som kan indvirke på deres produkter, arbejdsgange i produktionen osv. De centrale aktører er Esbjerg Erhvervsudvikling, Syddansk Universitet, Aalborg Universitet i Esbjerg, Sikkerhedsstyrelsen, Work-Life Partners og Falck-NUTEC. Disse aktører udgør ligeledes klyngens styregruppe. Der er på nuværende tidspunkt kun et begrænset antal private virksomheder med i klyngen, men til gengæld udgør de en bred vifte af forskellige erhverv, eksempelvis rådgivende ingeniørfirmaer, handelsvirksomheder samt olie- og gasudvindingsvirksomheder. Endvidere kan de fleste af virksomhederne betegnes som videnintensive og højteknologiske.

Sikkerhedsklyngen har på grund af den uafklarede situation vedrørende den fremtidige universitetsstruktur i Esbjerg ikke i nævneværdig grad haft mulighed for at tiltrække private virksomheder og derigennem igangsætte udviklings- og samarbejdsprojekter. De nuværende aktiviteter i klyngen har derfor karakter af konferencer og medlemshvervning. Klyngen er meget stærkt knyttet til de respektive forskningsmiljøer på henholdsvis Syddansk Universitet i Esbjerg og Aalborg Universitet i Esbjerg. Der er desuden eksterne relationer til lignende ind- og udenlandske miljøer, hvorimod eksterne relationer til private virksomheder er næsten ikke-eksisterende. Til gengæld har klyngen qua sit engagement i maritim sikkerhed en betydningsfuld relation til den veletablerede klynge Offshore Center Denmark, også fra Esbjerg. Det er derfor besluttet, at direktøren for Offshore Center Denmark fremover vil indgå i Sikkerhedsklyngens styregruppe for at imødekomme en stærkere virksomhedsrepræsentation, idet centret vil kunne fungere som bindeled til virksomhederne. Vigtige faktorer for klyngens udvikling er en afklaring af den fremtidige universitetsstruktur i Esbjerg, tilførsel af midler til øget forsknings- og virksomhedssamarbejde samt udbygning og stabilisering af klyngens internationale relationer. Mulighed for at integrere DaCoRR i regi af Offshore Center Denmark bør ligeledes overvejes.

14.2 Sikkerhedsklyngen i Region Syddanmark

Region Syddanmark har en overrepræsentation af virksomheder, som arbejder med sikkerhed i forhold til arbejdsmiljø (specielt maritim sikkerhed), sikkerhedsforståelse og -kommunikation samt antiterrorisme. Særligt Esbjerg er omdrejningspunkt for sikkerhedsvirksomhederne og offshorebranchen, og det er også her, at initiativet til dannelsen af Danish Centre for Risk Research (DaCoRR) er taget. DaCoRR er analysens fokus. Sikkerhed og sikkerhedsvirksomheder er begreber, der kan anvendes bredt, og det er derfor vanskeligt at opstille en entydig definition på, hvad dels sikkerhed er, dels hvad en sikkerhedsvirksomhed er.⁴⁵ Et fælles træk for flere af de potentielle virksomheder inden for sikkerhedsklyngen er, at de er videnintensive, højteknologiske og har høje standarder inden for sikkerhed. De kortlagte virksomheder i Figur 14.1 er hentet fra Offshore Center Danmarks medlemsliste, fordi medlemmerne af Offshore Center Danmark kan anses for potentielle medlemsvirksomheder i DaCoRR. Som det ses på kortet, er der en høj koncentration af virksomheder i Esbjerg-området⁴⁶.

Figur 14.1: Virksomheder tilknyttet Offshore Center Danmark

Note: Små virksomheder er markeret blå, mellemstore virksomheder er markeret rødt, store virksomheder er markeret gult.

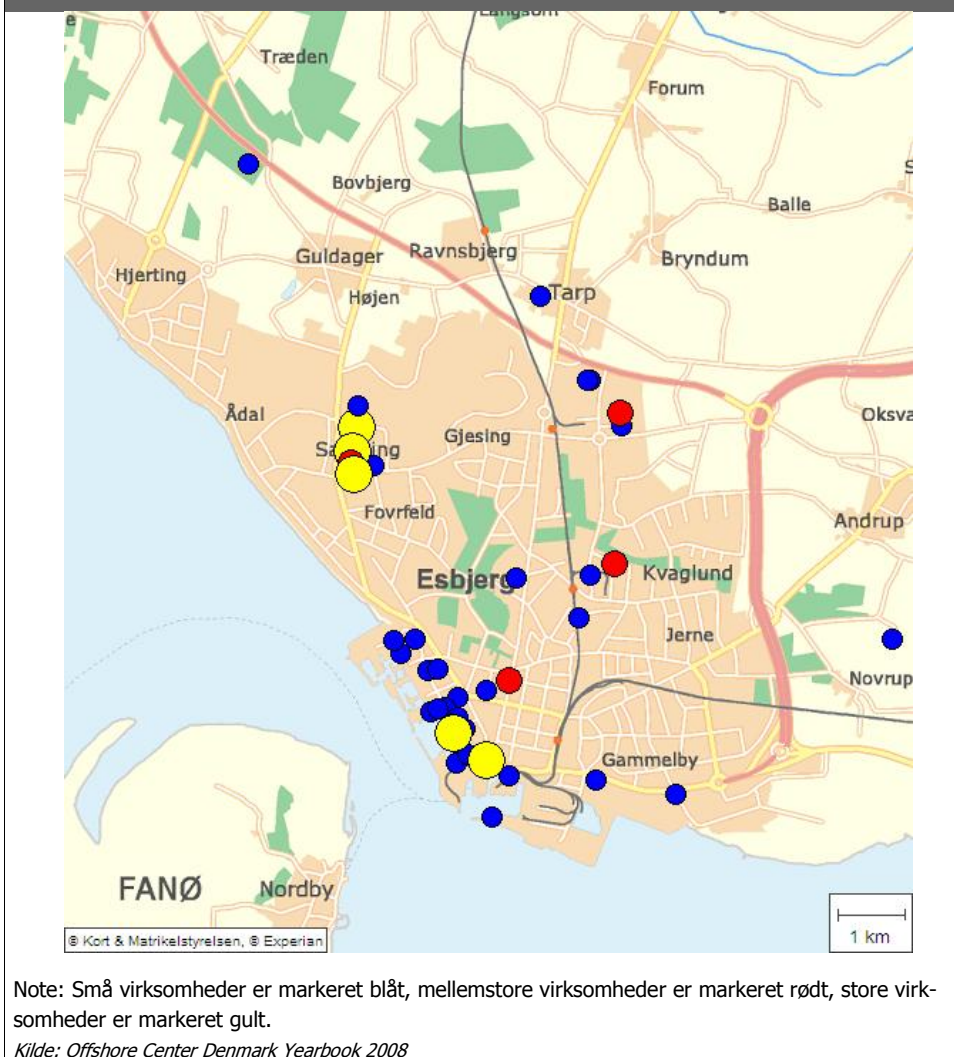
Kilde: Offshore Center Denmark Yearbook 2008

⁴⁵ www.eeu.dk/Default.aspx?ID=1749.

⁴⁶ Offshore Center Denmark Yearbook 2008.

Sammenlagt er 43 af de i alt 111 kortlagte virksomheder lokaliseret i Esbjerg, og der er derfor en overrepræsentation af potentielle medlemsvirksomheder i regionen, da cirka 39 procent af virksomhederne er lokaliseret her. Yderligere fremgår det af Figur 14.2, at de potentielle sikkerhedsvirksomheder også er koncentreret i Københavnsområdet, hvor 26 potentielle sikkerhedsvirksomheder er lokaliseret, hvilket svarer til omkring 23 procent. Af de i alt 111 kortlagte virksomheder er der 21 store virksomheder med mindst 250 ansatte (19 procent), 21 mellemstore virksomheder (50 – 250 ansatte) (19 procent). Af små virksomheder (færre end 50 ansatte) er der 71 (64 procent). Det vil sige, at der er en overrepræsentation af små virksomheder, der i første omgang kunne være potentielle medlemsvirksomheder i forhold til DaCoRR.

Figur 14.2: Esbjerg-virksomheder tilknyttet Offshore Center Danmark

Af Figur 14.2 fremgår lokaliseringen af de virksomheder i Esbjerg, som er potentielle medlemsvirksomheder for DaCoRR, og som det fremgår af kortet, er der en overrepræsentation af små virksomheder. Yderligere kan man se, at virksomhederne er koncentreret omkring Esbjerg Havn, hvilket er et udtryk for deres tilknytning til Offshore Center Danmark.

Af Tabel 14.1 fremgår det, at ni af de 21 store potentielle virksomheder er lokaliseret i Esbjerg, hvilket vil sige, at cirka 43 procent af de store virksomheder ligger her. Ni virksomheder er placeret i københavnsområdet, men mange af dem har aktiviteter i Esbjerg, herunder Rambøll Danmark, DONG Energy og COWI. DaCoRR opererer med et bredt sikkerhedsbegreb, som kan gå ind over flere brancher, hvilket også afspejles i den blandede repræsentation af forskellige virksomheder i Tabel 14.1. De kortlagte virksomheder repræsenterer således en bred vifte af forskellige erhverv, hvorunder der er inkluderet rådgivende ingeniørvirksomheder, handelsvirksomheder, olie- og gasudvindingsvirksomheder.

Tabel 14.1: Store potentielle sikkerhedsvirksomheder			
Virksomhedsnavn	Geografi	Ansatte	Kompetence
Semco Maritime A/S	Esbjerg	1.500	Serviceydelser (Indvinding af olie og naturgas)
Atkins Danmark A/S, Olie & Gas	Esbjerg	259	Rådgivende ingeniørvirksomhed
Promecon A/S	Esbjerg	464	Fremstilling af metalkonstruktioner
YIT A/S	Esbjerg	1.257	El-Installation
Roxar Flow Measurement	Esbjerg	276	Rådgivende ingeniørvirksomhed
Blue Water Shipping A/S	Esbjerg	405	Spedition
Sanistål A/S	Esbjerg	3.000	Engroshandel (Isenkram, varmeanlæg)
Viking Life-Saving Equipment A/S	Esbjerg	356	Bygning af både til fritid og sport
Esvagt A/S	Esbjerg	411	Brandvæsen
Hempel A/S	København	370	Fremstilling (Overfladematerialer)
M.T. Højgaard A/S	Søborg	3.348	Bygningskonstruktion
Rambøll Danmark A/S	Virum	1.736	Rådgivende ingeniørvirksomhed
DONG Energy A/S	Hørsholm	5.000	Distribution af olie og gas
DHI	Hørsholm	317	Rådgivende ingeniørvirksomhed
NIRAS A/S	Allerød	794	Rådgivende ingeniørvirksomhed
COWI A/S	Lyngby	2.084	Rådgivende ingeniørvirksomhed
Grontmij Carl Bro A/S	Glostrup	1.085	Rådgivende ingeniørvirksomhed
Siemens A/S	Ballerup	1.096	Engroshandel (elektronisk udstyr)
Orbicon A/S	Roskilde	291	Rådgivende ingeniørvirksomhed
ABB A/S	Odense	710	Fremstilling (Elektriske apparater)
Siemens Wind Power A/S	Brande	2.171	Fremstilling (Vindmøller)

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

14.3 Kontekst

Inden for offshoreindustrien er der kommet et stærkere fokus på sikkerhed de senere år, og det afspejler sig også i, at der er sket en væsentlig nedbringelse af ulykker inden for offshore, hvilket illustreres i Figur 14.3 og Figur 14.4:

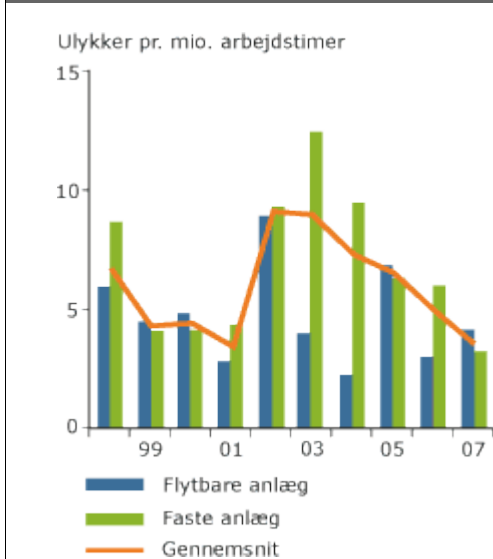
Figur 14.3 viser, at ulykkesfrekvensen er faldet drastisk siden 2003, hvilket det gennemsnitlige niveau af ulykkesfrekvens viser. Der er også sket en væsentlig reduktion af utilsigtede udslip af kulbrintegas, og det peger på, at de anvendte pipelines er blevet mere sikre (jf. Figur 14.4). Sikkerhed inden for offshore er altså et område, der har en stor bevågenhed, og reduktionen i ulykkesfrekvens indikerer, at virksomhederne sætter sikkerhed højt på dagsordenen og er åbne over for nye sikkerhedstiltag.

Internationalt står *Safety* og *security* højt på den politiske dagsorden i EU⁴⁷, hvilket understreger det internationale udviklingspotentiale i DaCoRR. *Safety* og *security* er en af de ti Europæiske Teknologi Platforme (ETP'er) i EU, og EU's motivation for at oprette disse teknologiplatforme er at få udviklet et koncept for at øge det europæiske erhvervslivs forskningsindsats og offentligt-private forskningssamarbejde. Der er afsat 1,4 mio.

euro i EU's 7. rammeprogram for perioden 2007 – 2013 til forskning inden for området. I oplægget til en EU-konference, der skal afholdes den 4. og 5. juni 2009, understreges vigtigheden af, at den offentlige sektor er i stand til at spille sammen med den private sektor, hvis sikkerhedssektoren på europæisk plan skal kunne udvikle sig.

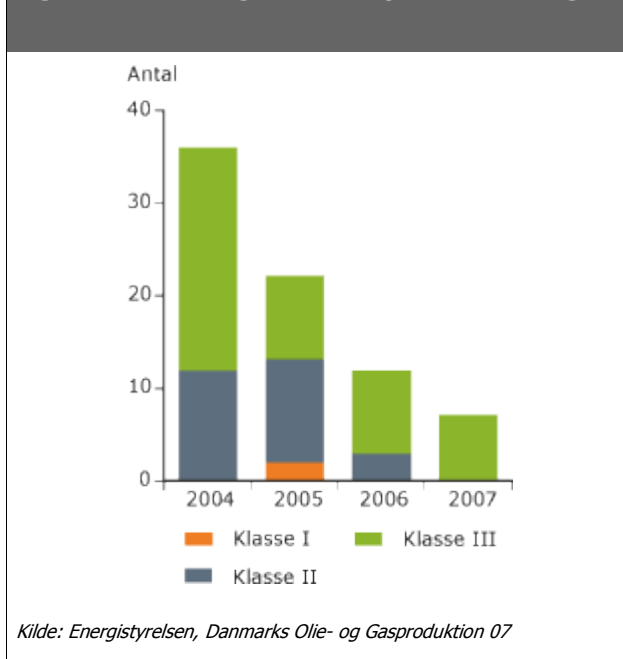
De to faktorer tilsammen gør, at der er en mulighed for Region Syddanmark i forhold til at understøtte sikkerhedsvirksomhederne i regionen samtidig med, at en stærkere sikkerhedssektor kan være med til at profilere regionen mere markant på europæisk niveau.

Figur 14.3: Ulykkesfrekvens Offshoreanlæg

Kilde: Energistyrelsen, Danmarks Olie- og Gasproduktion 07

Figur 14.4: Utilsigtede udslip af kulbrintegas

Kilde: Energistyrelsen, Danmarks Olie- og Gasproduktion 07

⁴⁷ Safety and Security Systems in Europe

14.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på sikkerhedsområdet

Esbjerg Erhvervsudvikling og styregruppen for klyngedannelsen gik i 2006 sammen om at få udarbejdet en foranalyse af mulighederne for at iværksætte et klyngeinitiativ på sikkerhedsområdet med udgangspunkt i Esbjerg⁴⁸. Konklusionen på analysen er, at der eksisterer et godt grundlag for at skabe en klynge inden for sikkerhed og risikoanalyse i det sydvestjyske område, såfremt der tilføres de rette ressourcer og skabes fokus på en række vigtige strategiske områder som:

- "Vision, strategi og profil" - det er vigtigt, at klyngeinitiativets profil defineres klart og tydeligt, så der hersker enighed om, hvad formålet er, og hvor initiativet skal bevæge sig hen
- "Organisation, organisatorisk støtte og netværk" - det er vigtigt for udviklingen af klynger, at der er en dedikeret enkeltperson eller et institut, som i tæt samarbejde med en styregruppe udvikler klyngeinitiativets strategi
- "Kapital" - det er vigtigt, at der er tilstrækkelig med offentlig støtte i opstartsfasen for, at man på længere sigt kan gå over til selvfinansiering
- "Forskning og uddannelse" - det er vigtigt, at forskningen i klyngen koordineres, og der regi af klyngen og i samarbejde med potentielle brugere etableres en uddannelse inden for sikkerhedsområdet
- "Kommercialisering" - det er vigtigt, at universiteterne er effektive til at formidle viden, og at virksomhederne er i stand til at kunne modtage, bearbejde og anvende den viden, som bibringes dem
- "Kritisk masse" - det er vigtigt, at der er en vis mængde af deltagere, som arbejder sammen i klyngen

DaCoRR arbejder med et bredt sikkerhedsbegreb, der både dækker over *safety* og *security*, hvor *security* lægger vægt på beskyttelse mod fare, altså udefrakommende risici, mens *safety* omfatter fraværet eller reduktionen af fare. Klyngens fokus kan overordnet opdeles i tre områder:

- Maritim sikkerhed
- Risk Communication/Risk Perception
- Counter terrorism

De to første områder maritim sikkerhed og risk communication/risk perception kan siges at dække over safety. Det gælder, da begge områder handler om, hvordan man kan minimere risici ved at højne sikkerhedsniveauet, ligesom de handler om, hvordan man kan øge informationsniveauet

⁴⁸ Analysefirmaet PROTOCOL (Programme for Total Conflict Leadership) stod for udarbejdelsen af rapporten.

omkring sikkerhed, så der er en opfattelse af risici, som kan være med til at nedbringe antallet af ulykker. Der er en betydningsfuld sammenhæng, fordi sikkerhedsopfattelsen er afgørende for, om den reelle sikkerhed varetages. Eksempelvis er der et konstant fokus på sikkerhed på olieplatforme, hvor der er en opfattelse af, at sikkerhed er ekstremt vigtigt, selvom det i dag statistisk set er mere sikkert at arbejde på en offshore platform end i mange onshore brancher, hvilket Tabel 14.2 illustrerer.

Tabel 14.2: Ulykkesfrekvens offshore og i andre brancher onshore

Branche	Frekvens			
	2004	2005	2006	2007
Offshoreanlæg*	7,1	6,4	4,9	3,5
Samtlige brancher på land i alt	10,2	11,0	11,2	
Heraf:				
- Skibsværfter	38,5	50,6	57,6	
- Jord, beton og belægning	21,3	23,5	24,0	
- Murer, snedker- og tømmerforretninger	15,0	18,0	17,5	
- Isolation og installation	16,1	18,7	18,9	
- Kemisk industri	12,4	13,1	12,2	
- Tunge råmaterialer og halvfabrikata**	12,7	12,1	11,1	

**) Samlet ulykkesfrekvens for faste og mobile offshoreanlæg samt indkvarteringsenheder.*
****) Tunge råmaterialer og halvfabrikata" dækker over mange brancher. For eksempel er udvinding af råolie og naturgas, teknisk servicevirksomhed i forbindelse med olie og gasudvinding m.fl. eksempler på undergrupper inden for "Tunge råmaterialer og halvfabrikata".*

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Energistyrelsen, Danmarks Olie- og Gasproduktion 07

Den tredje kategori Counter Terrorism relaterer sig til security-området, fordi det handler om, hvordan man via databeregninger kan forudsige, hvilke udefrakommende risici, der kan være reelle og på den måde øge beskyttelsen mod fare. Counter terrorism bygger på Open Source Intelligence, som handler om at finde, selekttere og hente information fra offentlig tilgængelige kilder og analysere disse for at finde frem til en reaktion, der kan beskytte mod eventuelle risici.

DaCoRR's formål er, at sikkerhed skal implementeres i tankesættet hos de deltagende aktører, og det behøver ikke at være sikkerhed i en snæver forstand inden for en bestemt branche, men begreberne kan anvendes inden for flere brancher, fordi det er et generisk begreb, der går på tværs af flere sektorer. Sikkerhedsbegrebet kan være tvetydigt og kan gælde virksomhedens eget arbejde – som arbejdssikkerhed i produktionen på en fabrik, men det kan også være en del af virksomhedens ydelser – eksempelvis som sikkerhed i form af rådgivning om arbejdsmiljø eller risikovurdering om offshore projekter.

Der har fra starten været en bred tværfaglig og tværinstitutionel forankring i DaCoRR, og forskellige faggrupper inden for teknik, sundhed, samfund og humaniora er repræsenteret i DaCoRR. Organisatorisk kan der laves en skillelinje mellem DaCoRR og styregruppen. Styregruppen, som består af syv medlemmer, skal udstikke de overordnede retningslinjer for DaCoRR.

Tabel 14.3: Styregruppen for DaCoRR	
Navn	Institution
Tom Nielsen	Esbjerg Erhvervsudvikling
Flemming Just	Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, SDUE
Torben Rosenørn	Det Tekniske Fakultet, AAUE
Jacob Schmidt	Sikkerhedsstyrelsen
Ulla Adolf	Work-Life Partners
Torben Korsgaard	Falck-NUTEC

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Offshore Center Danmark er desuden en afgørende aktør, da det er en medlemsbaseret organisation, der har 190 medlemsvirksomheder, som vil kunne være potentielle samarbejdsvirksomheder. Ligesom det store fokus i offshore industrien på sikkerhed er central i forhold til DaCoRR. Samarbejdet mellem Offshore Center Danmark og DaCoRR er ved at etablere sig, og ved sidste styregruppemøde blevet det vedtaget, at direktøren for Offshore Center Danmark skal være med i DaCoRR's styregruppe⁴⁹. Hensigten hermed er at skabe en mere direkte kontakt mellem Offshore Center Danmarks medlemsvirksomheder og DaCoRR. Esbjerg Erhvervsudvikling (EEU) spiller desuden en vigtig rolle qua dens nuværende relation til virksomheder, ligesom den spiller en central rolle i forhold til at identificere potentielle virksomheder og dermed give DaCoRR en erhvervsmæssig vinkel.

Klyngeinitiativet har sit afsæt i en finansiering fra Esbjerg Kommune på 100.000 kr., som er anvendt til kortlægningen af mulighederne for at danne en klynge inden for sikkerhedsområdet, og denne kortlægning skabte grundlaget for klyngeinitiativet. Omkring den videre finansiering af DaCoRR er det blevet overvejet, om initiativet skulle basere sig på medlemsfinansiering, men idéen blev forkastet, da det blev vurderet, at der blandt de potentielle virksomheder ikke ville være den samme betalingsvillighed, som der er i Offshore Center Danmark. Ifølge en af interviewpersonerne virker det dog til, at virksomhederne er åbne over for at finansiere specifikke aktiviteter.

Ud over startfinansieringen fra Esbjerg Kommune har DaCoRR modtaget et støttebeløb fra SUC-fonden⁵⁰ på 575.000 kr., som har givet DaCoRR den nødvendig støtte i forhold til at kunne arrangere konferencer og møder. Det næste skridt for DaCoRR er at få en potentiel støtte på tre mio. kr. om året i tre år på plads. Syddansk Universitet Esbjerg (SDUE) og Aalborg Universitet Esbjerg (AAUE) skal hver finansiere en mio. kr. om året over tre år, og den sidste mio. kr. skal komme andetsteds fra. Om DaCoRR får støtten er endnu uvist grundet den uafklarede politiske situation mellem SDUE og AAUE om, hvorvidt de to universiteter skal sammenlægges eller fortsat skal virke som to selvstændige universiteter i Esbjerg. Oprindeligt skulle der den 1. august 2008 have været ansat en leder og yderlige personale til at drive DaCoRR, men på grund af de ovennævnte omstændigheder er det ikke blevet realiseret.

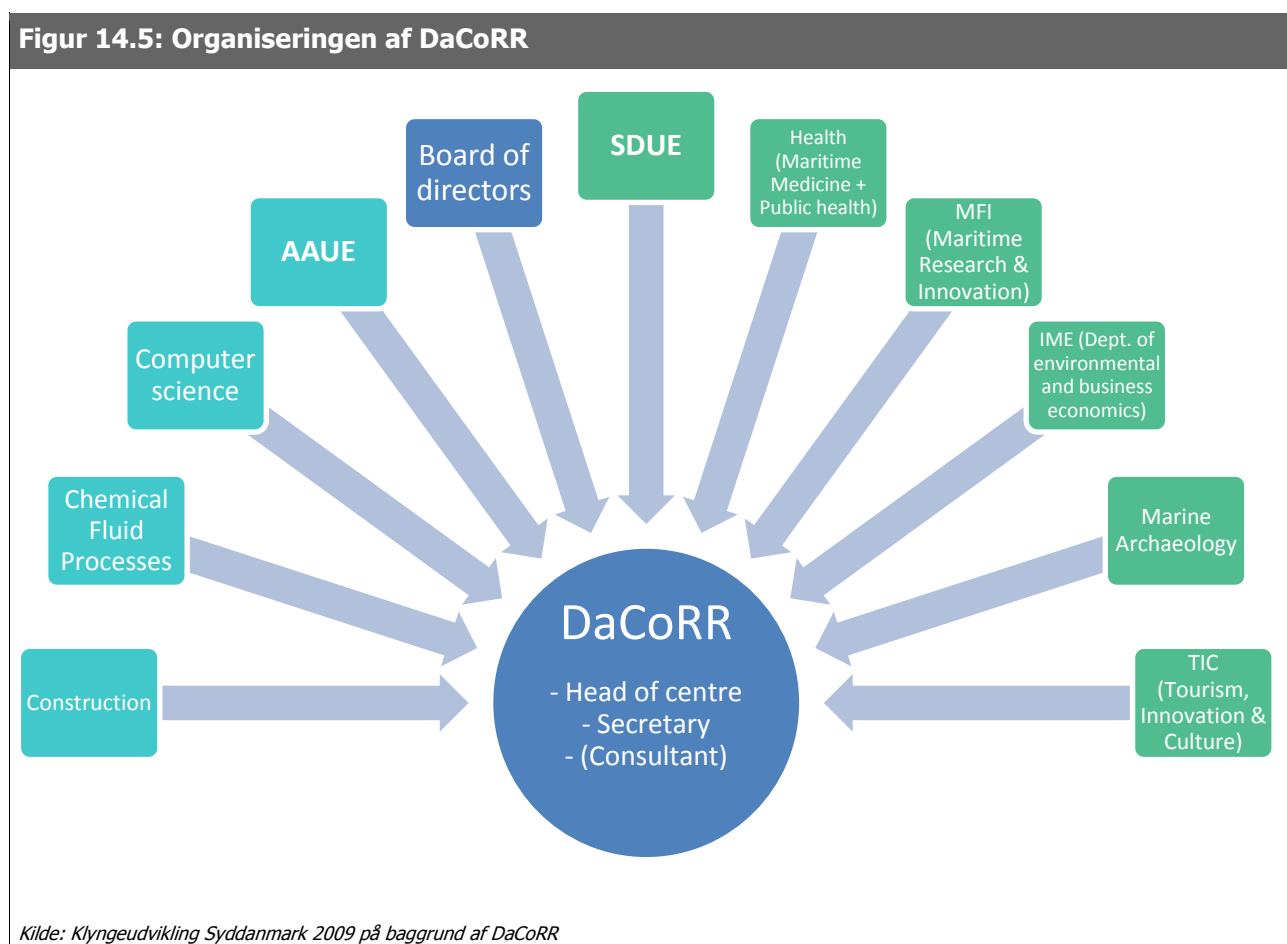
De primære aktivitetsområder er på nuværende tidspunkt at afholde konferencer og forsøge at tiltrække nye aktører samt at træde vande i forhold til den uafklarede politiske situation på universitetsområdet. Da DaCoRR stadig er i startfasen, er der fokus på at få konsolideret initiativet, så konkrete projekter kan etableres. En konkret fremtidig aktivitet er for eksempel, at der arbejdes på

⁴⁹ Offshore Center Danmarks direktør hedder Peter Blach.

⁵⁰ SUC (Sydjysk Universitetscenter) er en selvejende forskningsinstitution, hvor der udføres grundforskning og udredningsopgaver.

at få etableret en engelsksproget masteruddannelse inden for sikkerhed, idet det vurderes, at den nationale efterspørgsel efter sådan en uddannelse ikke er stor nok, men at der er et internationalt potentiale for etableringen af en sådan uddannelse.

I forhold til de interne relationer er det vigtigt at fremhæve, at det er Esbjerg Erhvervsudvikling og Flemming Just (Institut for Forskning og Udvikling i Landdistrikter, SDUE), som har et tæt samarbejde om at holde gang i initiativet. Derudover er der relationer mellem medlemmerne i styregruppen, som mødes engang imellem for at diskutere de fremtidige perspektiver. Relationen mellem Flemming Just og Torben Rosenørn (Teknisk Institut, AAUE) er heller ikke uvæsentlig, da det er dem, der repræsenterer den forskningsmæssige del af samarbejdet, og de skal sammen koordinere samarbejde på tværs af institutter og universiteter. Organiseringen af DaCoRR er endnu ikke endeligt på plads, men der foreligger et udkast til, hvordan initiativet kan organiseres. Det er illustreret i nedenstående Figur 14.5:

Som det fremgår af Figur 14.5, er DaCoRR delt op i Aalborg Universitet Esbjerg (AAUE), som står for IT, kemi og konstruktion, mens Syddansk Universitet Esbjerg (SDUE) står for den medicinske, maritime, økonomiske og innovative side af initiativet. Figur 14.5 viser også, at der ikke på nuværende tidspunkt er tilknyttet virksomheder. Der sidder dog virksomhedsrepræsentanter i styregruppen (board of directors) fra Falck-NUTEC og Work-Life Partners. Det er som nævnt ovenfor blevet besluttet, at Peter Blach fra Offshore Center Danmark for fremtiden skal være med i styre-

gruppen, så der vil komme en stærkere virksomhedsrepræsentation, idet det vurderes at Offshore Center Danmark kan fungere som bindeled til virksomhederne tillige med EEU.

Tidligere har DaCoRR haft et samarbejde med Risø under DTU, men ud fra en strategisk overvejelse undlod man at inkludere DTU i samarbejdet, fordi der ville være en risiko for, at DTU kom til at dominere klyngeinitiativet. DaCoRR planlægger at udbygge de eksterne relationer til virksomhederne løbende, og styregruppens medlemmer er aktivt involveret i det lokale erhvervsmiljø. Gennem Sikkerhedsstyrelsens tilstedeværelse i Esbjerg er der åbnet op for muligheden for relationer til hovedstadsområdet, da Sikkerhedsstyrelsen har direkte kontakt til Økonomi- og Erhvervsministeriet. Desuden er Sikkerhedsstyrelsen i dialog med søsterstyrelser såsom Søfartsstyrelsen og Forbrugerstyrelsen, som kunne være relevante samarbejdspartnere i forbindelse med DaCoRR. Sikkerhedsstyrelsen har desuden mange internationale relationer til EU og søsterstyrelser i andre EU-lande.

14.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Det er en klar styrke for DaCoRR, at der er geografisk nærhed til relevante sikkerhedsvirksomheder, da det betyder, at der er gode samarbejdsmuligheder. Ligesom Sikkerhedsstyrelsens lokalisering i Esbjerg er en fordel for DaCoRR, da det er med til at understrege, at Esbjerg har en væsentlig kompetence inden for sikkerhedsområdet. En del af Esbjergs Kommunes argumentation for, at Sikkerhedsstyrelsen skulle lokalisere sig i Esbjerg, var, at Sikkerhedsstyrelsens tilstedeværelse i området ville kunne skabe synergi i samspil med det lokale erhvervsliv, for eksempel offshore branchen. DaCoRR kan desuden være med til at skabe nye muligheder for området, idet Esbjerg og omegn vil kunne få ændret sit image fra at være at være relateret til fiskeri til en eksponent for videntung industri, forskning og universitetsliv, hvilket vil give nye muligheder i forhold til at tiltrække veluddannet arbejdskraft til området. Svenske erfaringer med udflytning af statslige institutioner viser, at det kan gavne modtagerområderne, hvis der skabes et samarbejde mellem statslige institutioner og lokale uddannelsesinstitutioner⁵¹. Det kan samtidig være med til at profilere byens universiteter, idet der skabes en øget bevidsthed om, at der er mulighed for at tage en videregående uddannelse i Esbjerg.

Det anses som en svaghed for klyngeinitiativet, at der ikke på nuværende tidspunkt er en stærk virksomhedsrepræsentation. At DaCoRR er forskningsdrevet kan på den anden side bidrage til at skabe en stærk fremtidig klynge, som det eksempelvis er tilfældet med RoboCluster i Odense, der blev etableret som videntcenter med base på Syddansk Universitet og i dag har et virksomhedsnetværk med omkring 30 virksomheder. Et stærkt forskningsmiljø kan også betyde, at bliver DaCoRR attraktiv for virksomhederne, fordi der bliver udviklet stærke kompetencer, som virksomhederne vil kunne drage nytte af. Dermed kan man sikre sig, at der kommer en bred palet af både små og store virksomheder, der kan se et udbytte af at indgå i samarbejde.

Det store økonomiske potentiale, som sikkerhedsområdet udgør, anses som en mulighed for initiativet på sikkerhedsområdet, hvilket Falck er et godt eksempel på. Virksomheden, der traditionelt har haft en stor del af sin omsætning på ambulancekørsel, satser nu i højere grad på sikkerhed og

⁵¹ Erhvervs- og Byggestyrelsen (2002) Udflytning af statslige arbejdspladser – analyse.

sundhed, hvor der inden for begge områder har været en kraftig vækst. Det er de områder, der udgør de mindste andele af virksomhedens samlede omsætning, men det er samtidig de områder, hvor der er den største overskudsgrad, og Falck ekspanderer i stigende grad globalt og er nu repræsenteret inden for sikkerhedsindustri i 14 forskellige lande.

Som den indledende analyse forud for etableringen af DaCoRR også viste, er sikkerhed et forholdsvist bredt forretningsområde, og der er en klar tendens til, at interessen for området på europæisk niveau stiger. Grundet de ekstremt høje krav til sikkerhed inden for offshore industrien er sikkerhed en afgørende konkurrenceparameter, og der er en lang række virksomheder, der kan profilere sig på området. NKT Flexibles i Brøndby er et eksempel på en virksomhed, der har en stærk profil i forhold til at levere pipelines til olie- og gasindustrien, og inden for deres område vil det være helt afgørende, at de kan levere de bedste og mest sikre pipelines, da kunder ellers vil vælge en anden leverandør. Et andet tegn på, at sikkerhed er en vigtig konkurrenceparameter, er, at der er opstået virksomheder, som udelukkende beskæftiger sig med sikkerhedsrådgivning og sikkerhedskommunikation.

Med de nuværende ressourcer vil DaCoRR kunne tage nogle initiativer i forhold til en kraftigere synliggørelse af klyngeinitiativet. I den sammenhæng vurderes det som positivt, at det nu er blevet besluttet, at Offshore Center Danmark skal stå for en kortlægning af de virksomheder, som potentielt kunne være med i klyngeinitiativet. Derudover er det blevet vedtaget, at Offshore Center Danmark for fremtiden skal være med i styregruppen, hvilket kan give DaCoRR en stærkere tilknytning til virksomhederne i offshore sektoren.

I fremtiden ligger der ligger et stort potentiale i at få engageret virksomhederne, og derved i første omgang få realiseret det økonomiske potentiale på nationalt niveau.

14.6 Policy

Af screeningen fremgår det, at der er et stort potentiale på sikkerhedsområdet i Region Syddanmark. Det gode spørgsmål er i denne sammenhæng, hvordan DaCoRR understøttes, idet centrets udvikling er afhængigt af, hvordan den politiske situation mellem AAUE og SDUE udvikler sig. Derfor er det vigtigt, at udviklingen mellem de to universiteter monitoreres.

Overordnet kan der opstilles to scenarier, som vil have en væsentlig betydning for udviklingspotentialet for klyngeinitiativet – Det ene scenarie er, at situationen mellem AAUE og SDUE vil forblive uafklaret i en længere periode, og det andet scenarie er, at universiteterne følger den anbefaling, som udvalget under Helge Sander kommer med. Denne anbefaling forventes i 2009.

Scenarie 1: Fortsat uafklaret politisk situation mellem SDUE og AAUE

Det første scenarie vil være en barriere for videreudviklingen af klyngeinitiativet, da den manglende finansiering betyder, at der ikke vil være tilstrækkelige midler til at få ansat en klyngefacilitator, der kan igangsætte og videreudvikle DaCoRR. Hvis der ikke tilføres de nødvendige ressourcer, vil det svække forskningssamarbejdet i DaCoRR, og det vil blive svært at få tilknyttet virksomhederne, da de ikke vil kunne se nogen potentielle muligheder i et samarbejde.

Scenarie 2: Afklaring af den politiske situation mellem SDUE og AAUE

Hvis der findes en løsning på situationen, vil det åbne op for finansieringsmulighederne af DaCoRR, da universiteterne da vil kunne bidrage med deres forventede støtte på 1 mio. kr. hver over tre år. Dette kan skabe mulighed for at få et yderligere økonomisk tilskud på 1 mio. kr. fra en tredje part. Dermed skabes der økonomisk råderum, så DaCoRR's virke og målsætning om at få etableret en masteruddannelse inden for sikkerhed kan realiseres. Derudover vil det give mulighed for at igangsætte mere udviklingsorienterede projekter, og dermed vil der komme en stærkere virksomhedstilknytning.

En afklaring af situationen på universitetsområdet vil betyde, at man aktivt kan gå ind og understøtte klyngeinitiativet. DaCoRR har på nuværende tidspunkt fået tilskud fra Esbjerg Kommune, men der vil fremover være behov for yderligere støtte, hvis klyngeinitiativet skal udvikles.

Iværksættelse og videreudvikling af klyngeinitiativet vil betyde, at Region Syddanmark internationalt kan være blandt *first-movers* på sikkerhedsområdet, og som nævnt i ovenstående, står sikkerhed højt på EU's dagsorden. Det Syddanske Bruxelles-kontor vil i den forbindelse være relevant at inddrage, fordi de vil kunne sikre tilskud til EU-projekter. Derudover kan Det Syddanske Bruxelles-kontor medvirke til at skaffe midler til eksempelvis private virksomheders produktudvikling. Derfor er det en **central anbefaling**, at der tages initiativ til at udbygge og stabilisere DaCoRR's internationale relationer. Dette kunne understøttes via et bredere engagement i Safety og Security på EU-niveau.

Generelt **anbefales** det, på baggrund af den usikre fremtid for de to universiteter i Esbjerg og deres centrale rolle i forhold til DaCoRR, at man i første omgang ser på muligheden for at integrere DaCoRR i regi af Offshore Center Denmark. Dette bør gøres ud fra en betragtning om, at centrets grundlæggede idé er god og udfylder et behov dels i erhvervslivet, dels i forskningsverdenen. Yderligere besidder sikkerhedsområdet et stort økonomisk potentiale, som bør søges realiseret på baggrund af den relative styrke, som regionen besidder på området.

14.7 Opsummering

Ud fra analysen af DaCoRR kan det opsummeres, at det er et klyngeinitiativ med et stort udviklingspotentiale:

- Der er en stor koncentration af offshore og sikkerhedsrelaterede virksomheder i Esbjerg
- Virksomhederne har en interesse i at blive stærkere inden for sikkerhed, fordi det er en konkurrenceparameter
- Der er en stærk forskningsmæssig forankring i DaCoRR, som er tværfagligt og tværinstitutionelt forankret
- Sikkerhedsstyrelsens placering i Esbjerg sender et stærkt signal om, at Esbjerg kan styrke sit image inden for sikkerhed
- Safety og Security står højt på EU's dagsorden

Imidlertid er indsatsen på sikkerhedsområdet i relation til DaCoRR forbundet med stor usikkerhed på grund af den politisk uafklarede situation med SDU og AAU's fortsatte virke i Esbjerg. Der knytter sig derfor på kort sigt umiddelbart én anbefaling til indsatsen på sikkerhed, og den relaterer sig til at undersøge mulighederne af, hvorvidt det er hensigtsmæssigt og muligt at integrere DaCoRR i Offshore Center Denmark.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Sikkerhedsklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 14.4: Vurderingsskema for Sikkerhedsklyngen		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	De primære aktivitetsområder internt i klyngen begrænser sig til afholdelse af konferencer og forsøg på at tiltrække nye aktører samt at træde vande i forhold til den uafklarede politiske situation på universitetsområdet i Esbjerg. I forhold til de interne relationer er det vigtigt at fremhæve, at det er Esbjerg Erhvervsudvikling og Flemming Just fra SDU, som har et tæt samarbejde om at holde gang i klyngen. Derudover er der i begrænset omfang relationer mellem medlemmerne i styregruppen, som mødes engang imellem for at diskutere de fremtidige perspektiver.	Få aktiviteter
Eksterne relationer	Sikkerhedsklyngen planlægger at udbygge de eksterne erhvervs-mæssige relationer løbende. Gennem Sikkerhedsstyrelsens tilstedeværelse i Esbjerg, er der mulighed for relationer til hovedstadsområdet, da Sikkerhedsstyrelsen har direkte kontakt til Økonomi- og Erhvervsministeriet samt andre relaterede ministerier og styrelser. I øjeblikket er der begrænsede eksterne aktiviteter, og de, som forefindes, er i overvejende grad relateret til forsknings- og udviklingsorganisationer.	Få aktiviteter
Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne er Esbjerg Erhvervsudvikling samt klyngens styregruppe. De har erkendt, at de ikke alene kan udvikle Sikkerhedsklyngen og har derfor ønsket, at direktøren for Offshore Center Danmark indtræder i styregruppen. Ideen er at knytte begge klynger tættere sammen, således at Sikkerhedsklyngen kan trække på de erfaringer og den viden, som ligger i Offshore Center Danmark, vedrørende hvervning af virksomheder.	Kan ikke
Klyngeinitiativernes potentiale	Der er et stort udviklingspotentiale hos Sikkerhedsklyngen, eftersom mange virksomheder med aktiviteter i eller relateret til sikkerhedsbranchen er repræsenteret i Esbjerg. Med det ønskede samarbejde mellem Sikkerhedsklyngen og Offshore Center Danmark øges dette potentiale. Desværre udnyttes potentialet på nuværende tidspunkt kun i ringe grad primært på grund af den uafklarede situation om universiteterne i Esbjerg.	Høj grad

Klynge kontekst og potentiale	Sikkerhed inden for offshore er et område, der har en stor bevågenhed, og reduktionen i ulykkesfrekvensen indikerer, at virksomhederne sætter sikkerhed højt på dagsordenen og er villige til at investere i sikkerhed. Internationalt står Safety og Security højt på den politiske dagsorden, hvilket understreger det internationale udviklingspotentiale hos Sikkerhedsklyngen.	Meget stort
Klyngepolitiske tiltag	Det er afgørende, at der træffes en afgørelse vedrørende den fremtidige universitetsstruktur i Esbjerg, således at klyngen kan udvikles. I dag bremses udviklingen af det faktum, at ingen vil investere ressourcer i klyngen, fordi dens fremtidige struktur er uafklaret. Derudover kan det syddanske EU-kontor medvirke til at skaffe midler til eksempelvis private virksomheders produktudvikling. Derfor er det væsentligt, at der tages initiativ til at udbygge Sikkerhedsklyngens interne og eksterne relationer.	Høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan ikke afgøre universitetsstrukturen i Esbjerg, men kan omvendt hjælpe klyngen til at udvikle de interne og eksterne relationer, eksempelvis gennem fundraising og projektstøtte.	Nogen grad
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 15. Stålklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Teknologisk Institut.

15.1 Resume

Der er cirka 900 virksomheder inden for procesudstyr til fødevarerindustrien på landsplan, hvoraf de cirka 300 er beliggende i Region Syddanmark og beskæftiger 12.700 personer. Dermed har den rustfri stålindustri en meget stærk og betydningsfuld position i regionen. En stor del af virksomhederne arbejder som underleverandører, mens omkring en fjerdedel er slutproducenter. Virksomhedernes samlede aktiviteter udgør omkring halvdelen af de samlede danske aktiviteter inden for rustfrit stål, og specielt tre virksomheder er toneangivende: GEA Liquid Processing A/S, Alfa Laval A/S og SPX APV. De har tilsammen omkring 66 procent af verdensmarkedet inden for anlæg primært til fødevarerindustrien og den farmaceutiske industri.

Klyngeinitiativet Stålcentrum, som er en meget væsentlig spiller i Stålklyngen, har cirka 80 medlemmer fra hele Danmark herunder GTS-institutter samt F&U-institutioner. Heraf er omtrent halvdelen fra den syddanske region. Stålcentrum består af henholdsvis et regionalt teknologicenter og en medlemsforening. Aktiviteterne i initiativet tager udgangspunkt i ny teknologi og produktudvikling, national og international markedsorientering, samarbejde på langs med værdikæden samt videndeling og samarbejde med videninstitutioner. Overordnet er der behov for, at de små og mellemstore virksomheder i klyngen får frigjort ressourcer til implementering af udviklingsprojekter, og at der bliver stillet ressourcer til rådighed i forbindelse med aktiviteter såsom projektansøgninger, samarbejdsprojekter, arrangementer og opkvalificering af medarbejdere. Generelt set bør der skabes større synlighed om den rustfri stålindustri i regionen, og virksomhedernes kompetencer skal markedsføres bedre med henblik på tiltrækning af nye virksomheder og vækst hos de eksisterende. Desuden skal fokus på hygiejnisk design øges, idet risikoen for fødevareskandaler og lignende kan sætte branchen i et dårligt lys.

15.2 Stålklyngen i Region Syddanmark

Fremstilling af maskiner og udstyr til fødevarerindustrien er en af Danmarks absolutte styrkepositioner. Danmark ligger i top 10, hvad angår eksportmarkedet for maskiner til fødevarer- og emballeringsindustrien. Eksporten på cirka 6,5 mia. kr. i 2004 udgjorde således cirka 3 procent af verdensmarkedet⁵². Der er 923 virksomheder inden for procesudstyr til fødevarerindustrien på landsplan, hvoraf de 273 er beliggende i Region Syddanmark⁵³. Det overordnede billede af den rustfri stålindustri i Region Syddanmark er, at regionens andel af virksomheder er højere end det, der kunne forventes på baggrund af dens befolkningsmæssige størrelse. Dette gælder både små, mellemstore og store virksomheder. Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte er der 19 i Danmark, heraf er de 5 lokaliseret i Region Syddanmark.

Tabel 15.1: Stålvirksomheder i Region Syddanmark – over 200 ansatte

Firmanavn	By
Andritz Sprout A/S	Esbjerg
Cabinplant A/S	Haarby
SFK Systems A/S	Kolding
DS SM A/S	Rødekro
Promecon A/S	Fredericia

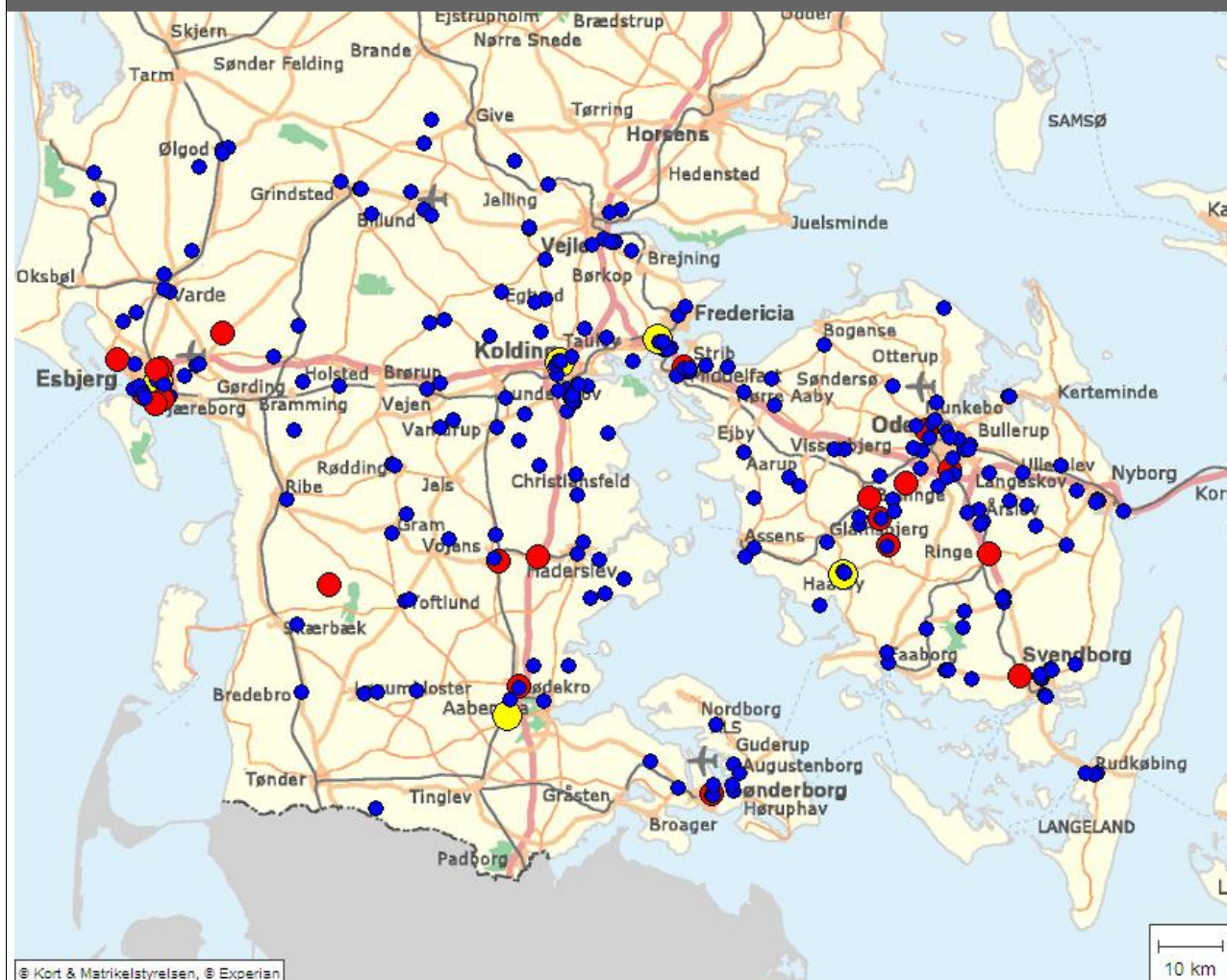
Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct

Det overordnede billede, der tegner sig på baggrund af registerdataanalysen, er således, at Region Syddanmark fremstår velpositioneret inden for stålbranchen med en overrepræsentation af virksomheder inden for alle størrelser dog med fokus på de små og mellemstore virksomheder. Hovedparten (61 procent) af de knap 300 virksomheder er underleverandører af komponenter og systemer, mens cirka 1/4 er slutproducenter. Der er specielt tre store internationale koncerner, der har indflydelse og påvirker branchen. GEA Liquid Processing A/S (Skanderborg), Alfa Laval Kolding A/S (Kolding) og SPX APV (Kolding) har tilsammen omkring 2/3 af verdensmarkedet inden for anlæg primært til fødevarerindustrien og den farmaceutiske industri. Nedenstående plotkort viser lokaliseringen af virksomheder inden for den rustfri stålklynge i Region Syddanmark:

⁵² Danmarks Statistik.

⁵³ Stålindustrien defineres som virksomheder i NACE-koderne 25.11.00, 25.29.00, 25.91.00 og 28.93.00.

Figur 15.1: Plotkort over virksomheder inden for den rustfri stålbranche

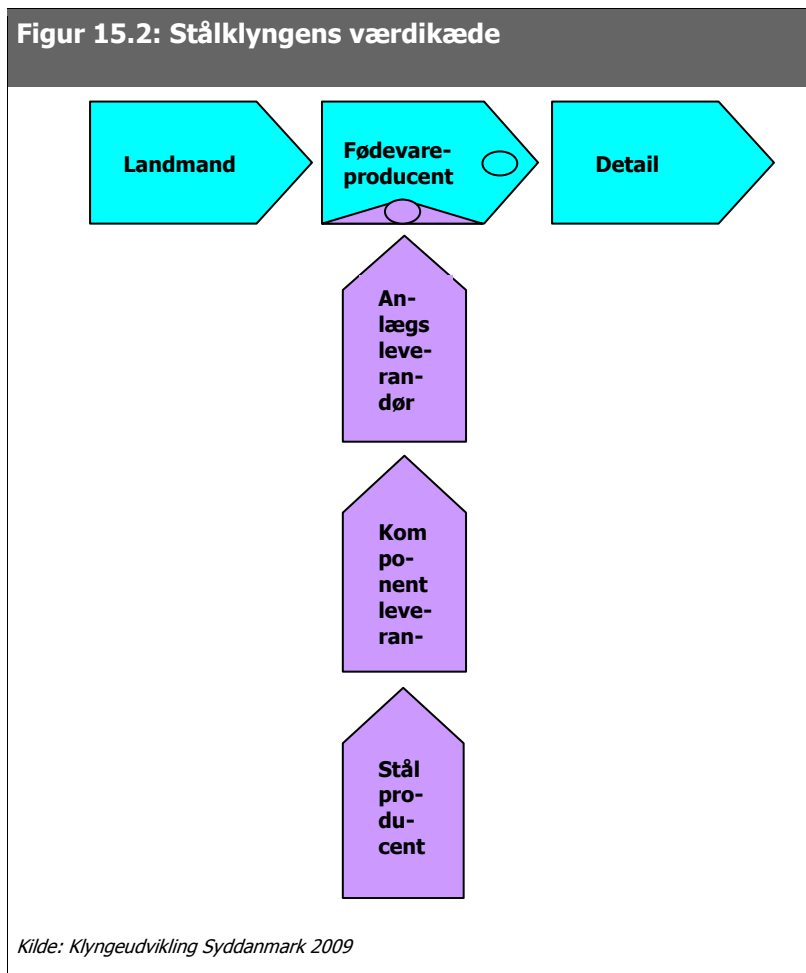
Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Den rustfri stålindustri har en koncentration omkring Trekantområdet. Der er omkring 200 virksomheder og 13.700 arbejdspladser inden for denne branche i området. Dette fremgår ikke tydeligt af ovennævnte plotkort, da de blå prikker er placeret ovenpå hinanden. Den samlede aktivitet blandt virksomhederne i klyngen svarer skønsmæssigt til knap halvdelen af den samlede aktivitet i den rustfri stålindustri i Danmark. En sådan koncentration af beslægtede virksomheder inden for den rustfri stålindustri findes ikke andre steder i Danmark. Medtages fødevarerektoren i Trekantområdet er der en samlet beskæftigelse på 26.000 personer, hvilket svarer til cirka 1/4 af områdets samlede beskæftigelse⁵⁴.

⁵⁴ Teknologisk Institut, Ansøgning til VTU, marts 2006.

15.3 Kontekst

Som nævnt i ovenstående afsnit arbejder hovedparten af de rustfri procesudstørsleverandører som underleverandører af komponenter og systemer, mens cirka 1/4 er slutproducenter. Der er væsentlig forskel på de interessenter, der indgår i de varestrømme, der går henholdsvis "fra jord til bord" og "fra stål til procesanlæg". Dette illustreres i nedenstående værdikæde:

Den lille cirkel viser, at den tekniske ledelse hos fødevareproducenten har interesse for stål til procesanlægsvarestrømmen, mens den blå cirkel er den strategiske ledelse hos fødevareproducenten, der har interesse for jord til bordvarestrømmen. Ofte er det imidlertid i dette krydsfelt mellem proces og produkt, at innovative produkter og processer opstår. Derfor er det vigtigt, at Stålklyngen har samarbejde med eksempelvis Fødevareklyngen og den farmaceutiske industri.

Komponentleverandørerne/underleverandørerne leverer typisk tanke, kar, varmeveksel-systemer, fittings etc. Det vil sige mindre dele af anlæg eller komponenter til anlæg. Virksomhederne er typisk ordreproducerende. Disse virksomheder har typisk ikke selv en udviklingsafdeling. Anlægsleverandørerne udvikler og fremstiller produktionsudstyr, sammensætter proceslinier og står for opbygning af færdige fødeveareanlæg, oftest som ordreproduktion. Denne type virksomheder arbejder systematisk med produktudvikling og har ofte erfaringer i samarbejde med F&U-institutioner.

Samtidig med, at der udvikles nye materialer og stilles nye produktionsteknologier til rådighed, stiger detalleddet stigende krav til fødevarerikkerhed. Det påvirker de krav, der stilles til produktionsudstyret, som anvendes i levnedsmiddelindustrien. Underleverandørernes kompetencer er præget af deres relationer til kunderne og af rutiner og erfaringer, som er blevet udviklet i samarbejde med kundevirksomhederne. Der bliver stadig længere mellem konstruktører i kundevirksomheder og de små underleverandører, der leverer delkomponenter eller systemleverancer til det samlede anlæg. Ofte består værdikæden af tre led: Underleverandør, anlægsleverandør og slutproducent. Slutproducenten kommunikerer sine kravspecifikationer til anlægsleverandøren, men underleverandøren, som rent faktisk producerer dele af anlægget, får sjældent besked. Derfor er det vigtigt, at underleverandørerne deltager i udviklingsprojekter, hvor de får direkte adgang til slutproducentens viden og krav.

Det har længe været kendt, at især de små virksomheder inden for den rustfri stålindustri bør opkvalificeres, så de kan håndtere fremtidens pres fra især Asien og Østeuropa. Virksomhederne vil aldrig kunne konkurrere på prisen, så derfor skal deres produkter være af en højere og mere kompleks standard. Virksomhederne skal i fremtiden satse på hygiejnisk korrekt konstruerede systemleverancer til procesanlæg, ikke kun til fødevarerindustrien, men også til farmaceutisk og andre relaterede industrier. Derudover bør virksomhederne anvende deres kompetencer vedrørende sporbarhed og dokumentation til salg til andre brancher for eksempel energi og sundhed.

15.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på stålområdet

Der er identificeret ét klyngeinitiativ inden for den rustfri stålindustri. Initiativet hedder Stålcenrum. Stålcenrum er en selvstændig enhed, der spiller en væsentlig rolle i Stålklyngen. Stålcenrum er en videreførelse af det tidligere Regionale Vækstmiljø "Den Rustfri Stålindustri Kompetencecenter", der blev etableret i 1998. Stålcenrum er nu opdelt i en medlemsorganisation "Stålcenrum" samt et Regionalt Teknologicenter "Stålcenrum RTC". Stålcenrum RTC blev etableret i 2006 med støtte fra blandt andet Videnskabsministeriet (VTU) og det daværende Vejle Amt. Teknologicentrets budget er over en 4-årig periode et tilskud fra VTU på 7,5 mio. kr. og 1,65 mio. kr. fra Vækstforum i Region Syddanmark. Herudover bidrager de deltagende virksomheder med cirka 1,9 mio. kr. i form af kontingent og tidsforbrug i projekter. Den resterende finansiering kommer fra Stålcenrum og fra konsortiet bag Stålcenrum RTC. Stålcenrum RTC blev altså dannet, for at medlemsorganisationen Stålcenrum kunne få midler fra VTU. Stålcenrum og Stålcenrum RTC betegnes som ét i denne rapport, da der blot er tale om en juridisk konstellation.

Branchen står overfor en stor trussel, der hedder fødevarerikkerhed og hygiejnisk design. Klyngeinitiativet Stålcenrum har i mange år haft fokus på denne problemstilling. Stålcenrum har cirka 80 medlemmer fra hele Danmark herunder GTS-institutter og uddannelsesinstitutioner.

De toneangivende aktører ved opstart har været: Teknologisk Institut, Trekantområdet Danmark, Business Kolding, Center for Småvirksomhedsforskning ved Syddansk Universitet i Kolding, HansenBerg, Foodture, Vejle Amt, Odense Tekniske Skole og Erhvervsakademiet, DTU Food, Aalborg Universitet og FORCE Technology. Af centrale aktører på virksomhedssiden kan nævnes Grundfos A/S, Danish Crown, Uddeholm A/S, Alfa Laval Kolding, SPX APV, GEA Liquid Processing A/S og ARLA Foods A/S.

Stålcentrum er med til at styrke virksomhedernes konkurrenceevne gennem samarbejde omkring udvikling af innovativt procesudstyr til fødevare- og ingrediensindustrien. Klyngen repræsenterer hele værdikæden fra materialeleverandører over producenter af komponenter, udstyr og anlæg til slutbrugere i fødevareindustrien og farmaceutisk industri. Klyngen virker på tværs af firmaer og brancher og mellem forskellige led i værdikæden: Fra leverandører af komponenter over rådgivere og videncentre til producenter af fødevarer.

Den rustfri stålklunge i Trekantområdet er præget af lange traditioner for samarbejde mellem virksomhederne. Samarbejdet er kommet i stand gennem gensidig loyalitet og et omfattende netværk af personlige relationer. Mange af de seneste igangsatte projekter er centreret omkring aktiviteterne i Stålcentrum og det regionale teknologicenter, og målgruppen for hele Stålklungen er cirka 1500 virksomheder. Mange af virksomhederne i målgruppen ligger i Region Syddanmark, men netværket har deltagere fra hele Danmark, og deltagerne kan ud over den rustfri stålindustri komme fra relaterede brancher, der arbejder med procesudstyr til fødevareindustrien, herunder fødevare-, bioteknologiske og farmaceutiske industrier. Senest er Stålcentrum gået sammen med VIFU og Maritimt Vækstmiljø og blevet et Innovationsnetværk under VTU.

15.4.1 Primære aktivitetsområder

Aktiviteterne i Stålcentrum tager udgangspunkt i følgende centrale vækstkilder:

- Ny teknologi og produktudvikling
- Markedsorientering – nationalt og internationalt
- Samarbejde på langs af værdikæden
- Videndeling og samarbejde med videninstitutioner

Hygiejnisk design har fra starten været et fagligt omdrejningspunkt, fordi dette er et relevant emne for alle deltagerne og samtidigt neutralt, så virksomhederne åbent kan dele erfaringer. Der bliver nedsat arbejdsgrupper om relevante emner såsom udarbejdelse af transportører og rørføringer. Arbejdsgrupperne består af en række interesserede virksomheder samt en eller flere videninstitutioner. Gruppen mødes 4-5 gange om året og udarbejder forslag til forbedringer af produktet. Imellem møderne arbejder virksomhederne med produktudviklingen hver for sig, og støder de på eksempelvis en rengøringsvenlig transportør, tager de et billede af denne og bringer den videre til gruppen. Langt de fleste arbejdsgrupper har udarbejdet guidelines eller best practice vedrørende deres emne. Disse guidelines er til rådighed for Stålcentrums medlemmer på hjemmesiden. Det har været svært for arbejdsgrupperne at finde tid til at udarbejde guidelines. Ofte sidder en gruppe med en masse viden, men har svært ved at få det skrevet ned. Derfor har administrator på projektet forsøgt at følge op på arbejdsgrupperne, og i samarbejde har de udviklet den pågældende guideline. Det har ofte været slutproducenter eksempelvis Arla Foods og Danish Crown, der har taget initiativ til arbejdsgruppen. Der er som regel kun en slutproducent per gruppe. Mange af disse arbejdsgrupper har resulteret i ordrer og invitationer til deltagelse i udviklingsprojekter slutproducent og underleverandør imellem.

15.4.2 Interne relationer

Stålcentrum har været med til at etablere netværk mellem medlemsvirksomhederne, så det er nemmere at tage kontakt til hinanden. Stålcentrum betragtes af nogle som et branchenetværk fokuseret på produkter og hygiejne. At virksomhederne kan stimulere hinanden betyder, at virksomhederne i Region Syddanmark og især Trekantområdet fremstår markant og er kendt. Der opleves ligeledes et tæt samarbejde med underleverandørerne i forbindelse med produktudvikling. Det påpeges af flere, at der er stor samhørighed mellem virksomhederne, og at sammenholdet i høj grad bygger på personlige relationer. Andre peger på, at de er med i Stålcentrum for at få og give viden i et samarbejde mellem store og små virksomheder og videninstitutioner. Samarbejdet har givet adgang til nye kunder og givet et kompetenceløft, så virksomhederne står stærkere over for kunderne. Der er en tydelig tendens til, at virksomhederne efterhånden har lært hinanden så godt at kende, at de tør samarbejde – også på de områder, hvor de skal løfte sløret for de specielle kompetencer, de hver især besidder.

15.4.3 Eksterne relationer

De store virksomheder arbejder på at udbygge relevante eksterne relationer gennem nye samarbejder og kontakter til virksomheder og videninstitutioner. Relationerne er mange: Kunder, leverandører, koncernsamarbejdspartnere, deltagelse i messer og eksterne netværk. De små virksomheder mangler kontakt til videninstitutioner, men som medlem af Stålcentrum og ved deltagelse i projektarbejdet får de adgang til dette. De små virksomheder deltager dog kun, hvis de kan se, at det har direkte effekt på bundlinjen, og hvis de kan se resultater inden for en kort periode.

De politiske rammer spiller en rolle i forhold til konstruktion af procesudstyr. Der er fokus på fødevarer sikkerhed, og fødevarerindustriens kunder stiller større og større krav til fødevarerindustriene herunder også deres maskiner, udstyr og rengøring. Fødevarerindustriene stiller derfor tilsvarende krav til anlægs- og maskinfabrikkerne. Kravene er oftest reguleret gennem ministerier og EU, herunder maskindirektivet, bekendtgørelser fra Arbejdstilsynet og Fødevarerstyrelsen. De lovmæssige krav kan være uklare. Nogle slutbrugere har deres helt egne standarder for hygiejne. Andre virksomheder følger EHEDG-systemet, der er et fælles kodeks for hygiejnisk design.

Stålcentrum har haft et enkelt projekt med RoboCluster i forbindelse med Business Koldings udvikling af Trainee Ingeniør-ordningen, men ikke projekter, hvor klyngeinitiativernes medlemsvirksomheder har samarbejdet. Stålcentrum har projekter med BIO Centrum ved DTU fødevarer og Aalborg Universitet i forbindelse med virtuel APV.

15.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Med udgangspunkt i de gennemførte interview og den afholdte workshop, kan der peges på følgende styrker, svagheder, muligheder og trusler for Stålklyngen.

Styrker <ul style="list-style-type: none">• Uformel mangeårig klynge, kritisk masse i form af mange virksomheder med udviklingspotentiale• Rammebetingelser er OK: geografi, branche, virksomheder, koncentration omkring Trekantområdet• 2/3 dele af verdensmarkedet inden for anlæg• Stålcenrum står stærkt med medlemmer fra hele værdikæden• Virksomhederne har fået mere kontakt med videninstitutioner grundet projekter i arbejdsgrupper	Svagheder <ul style="list-style-type: none">• Stigende globalisering medfører øget afstand mellem kravstiller og underleverandør• Underleverandørerne har ikke kompetencer til at leve op til krav om dokumentation og sporbarhed• Underleverandørerne ved ikke nok om nye materialer og hygiejnisk konstruktion• Underleverandørerne eksporterer næsten ikke• Underleverandørerne mangler ressourcer til opstart af eller deltagelse i udviklingsprojekter• Videninstitutionernes tilbud svarer ikke til virksomhedernes behov
Muligheder <ul style="list-style-type: none">• Fra horisontalt til vertikalt fokus• Tilstedeværelse af relevante uddannelsesinstitutioner giver mulighed for nye uddannelser og kompetenceudvikling• Udvikling af dansk version af EHEDG, som Stålklyngen kan brande sig direkte på• Salg-støtte-organisation• Matchmaking mellem virksomheder og videninstitutioner	Trusler <ul style="list-style-type: none">• Manglende politisk støtte• Ingen politisk fokus på hygiejnisk konstruktion af procesanlæg medfører risiko for fødevareskandale• Ingen synlighed omkring Stålklyngens omfang og eksportandel• Manglende kompetenceudvikling medfører lave konkurrencedygtighed• Mangel på relevante uddannelser• Stålcenrum mister fokus ved at blive tvunget ind i irrelevante samarbejdskonstruktioner for at være berettiget til eksterne midler

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

15.5.1 Styrker

Den rustfri stålindustri står stærkt i Region Syddanmark. Med 273 virksomheder og næsten 2/3 dele af verdensmarkedet inden for anlæg primært til fødevarerindustrien og farmaceutisk industri står Stålklyngen stærkt. Der eksisterer et mangeårigt uformaliseret samarbejde mellem især de små underleverandører i klyngen. Der er en geografisk koncentration i Trekantområdet. Det giver

visse fordele, da kunder og leverandører er samlet inden for et afgrænset område. Dette kan dog også ses som en svaghed, da virksomhederne har tendens til at lukke sig om sig selv, hvilket eksempelvis udmønter sig i at de ikke følger med i de krav, der opstår fra omverdenen. HansenBerg i Kolding udbyder som den eneste i Danmark uddannelsen rustfast industriblikkenslager, som er direkte rettet mod underleverandører, der fremstiller dele af procesanlæg.

Stålcentrum ses som omdrejningspunkt for aktiviteter inden for området og er identificeret som det eneste klyngeinitiativ inden for klyngen. Stålcentrum står stærkt i Region Syddanmark. Netværket har som skrevet cirka 80 medlemmer, og der er skabt et forum for erfaringsudveksling og videnspredning. Videninstitutionerne sørger for tilførsel af ny viden, og virksomhederne har fået udvidet kredsen af kontaktpersoner betragteligt. Stålcentrum er med til at formidle kontakt mellem producenter og forbrugere, så producenterne hele tiden ved, hvad der foregår og kan konstruere efter producenternes ønsker og krav. Dette ses som en styrke, idet det anses som et stigende problem, at flere af de større anlægsleverandører mener, at de ved bedst, og dermed ikke lytter til levnedsmiddelvirksomhederne. Kravene til specialfremstillet udstyr bliver større, blandt andet fordi virksomhederne bliver større og mere specialiserede. Klyngeinitiativet kan medvirke til, at producenterne af procesudstyr forbliver i høj klasse og noget af det ypperste i verden, så virksomhedernes konkurrenceevne fortsat kan forblive på et højt niveau.

Stålcentrum består af deltagere fra hele værdikæden. Det betragtes også som en styrke, at Stålcentrum er landsdækkende og ikke kun regional. Derudover er det en styrke, at der i de nedsatte arbejdsgrupper er repræsentanter fra både store og små virksomheder og fra videninstitutioner.

15.5.2 Svagheder

Den stigende globalisering medfører, at der er en større afstand mellem kravstillere og underleverandører, det vil sige dem, der skal bruge anlægget, og dem der skal fremstille det. Producenterne bliver større, og meget af produktionen flyttes til udlandet, så der bliver længere og længere mellem producent og forbruger både mentalt og geografisk. Dette problem ses både i forbindelse med valg af materiale, design og konstruktion.

Det øgede krav til sporbarhed og dokumentation og rengøringsvenlighed af anlæg ligger et stort pres på underleverandørerne, der ofte ikke har de fornødne kompetencer til at udarbejde dokumentationen. Særligt de små virksomheder opfatter det som om, de kan leve af hinanden i området, og dermed mister de fokus på at agere internationalt som virksomhed. Eksporten er stort set koncentreret omkring ganske få, store virksomheder.

De små virksomheder mangler ressourcer til at deltage i udviklingsprojekter med større virksomheder. De er meget optaget af produktion og den daglige drift og kan ikke afsætte ressourcer til projektdeltagelse, der ellers kan være med til at styrke virksomheden fremover. Medarbejderne i de mindre virksomheder bør opkvalificeres, så de er i stand til at følge med udviklingen og leve op til fremtidige kravspecifikationer.

Videninstitutionerne peger generelt på, at det kan være svært at få virksomhederne aktiveret i projekter, da specielt de små virksomheder har en forventning til, at videninstitutionen kan virke som konsulent for den enkelte virksomhed. Risikoen er, at videninstitutionen møder virksomheden med et push, hvor der i højere grad burde tages udgangspunkt i en analyse af virksomhedens behov og ud fra et pull, så virksomhederne kan se, at de kan bruge institutionens viden. I den for-

bindelse peges der på, at relationerne mellem GTS-institutterne og universiteterne kunne være stærkere. GTS-institutternes rolle er netop at formidle viden og forskning fra universiteter til små og mellemstore virksomheder. Når videninstitutionerne og virksomhederne får positive oplevelser ved at samarbejde i projekter og gennem netværk, spredes det efterfølgende til andre, som får mod på at indgå i samarbejdet. Videninstitutionerne opbygger ligeledes kompetencer gennem dialog med virksomhederne og gennem dialog med hinanden.

Stålcenrum mangler viden om at drive et klyngeinitiativ, det vil sige ledelse. Økonomien er meget stram, og der skal flere midler til, før klyngeinitiativet kan blive selvkørende. Den organisatoriske opbygning af klyngen er svag, idet mange af de interviewede personer sætter lighedstegn mellem Stålklyngen og Stålcenrum. Risikoen kan være, at den selvstændige aktivitet Stålcenrum centrerer sig for meget omkring sig selv. Ved en for snæver fokusering vil væsentlige dele af værdikæden mangle.

15.5.3 Muligheder

Stålklyngen skal tage afsæt i, at den kan dække hele værdikæden. Klyngens geografiske forankring er ved at glide ud, men dette kan opfattes som en mulighed for klyngen, idet den herved kan gå fra at have horisontal fokus til at have vertikal fokus, således at klyngen kan udvides gennem eksempelvis inddragelse af andre brancher, eksempelvis energi, elektronik, hydraulik, materiale-teknologi, fødevareindustri, pharma/medico, aluminium, kemikalier, vindmøller og robotteknologi. Derudover skal flere videninstitutioner inddrages.

Region Syddanmark har både universitet og relevante tekniske skoler. Uddannelserne på universiteterne og de tekniske skoler bør blive mere virksomhedsrettede og være orienterede mod fremtidens krav. Tilstedeværelsen af Syddansk Universitet gør det muligt at udvikle nye videregående uddannelser målrettet Stålklyngens behov og kan være med til at øge videnniveauet i virksomhederne.

Stålklyngen bør udnytte det øgede fokus på hygiejne i fødevareindustrien og påvirke myndighederne i en retning, så de får øje på vigtigheden af et korrekt konstrueret procesanlæg. De rustfri stål virksomheder i Region Syddanmark kan profileres med udgangspunkt i en ny dansk udgave af EHEDG, der har fokus på hygiejnisk design af hele anlæg. EHEDG er interesseret i dette projekt. Generelt kan der skabes meget større synlighed om den rustfri stålindustri i regionen ved at markedsføre virksomhedernes kompetencer i hele verden med henblik på tiltrækning af nye virksomheder samt vækst i de eksisterende.

Der er mulighed for med udgangspunkt i Stålcenrums netværk at opbygge en salgs-støtteorganisation, hvor kunderne kan henvende sig for at få kontakt til de mest relevante leverandører. Stålcenrum kan virke som en matchmaker ved at sammensætte relevante virksomheder og forskere i relation til større ordrer og udviklingssamarbejder. Stålcenrum har mulighed for at blive videnopsamlingssted, som kan samle og distribuere ny viden til medlemmerne, og som kan have tilknyttet relevante konsulenter, der kan rådgive virksomhederne ved vanskelige og nye opgaver. Stålcenrum har samtidig mulighed for at øge antallet af medlemsvirksomheder i Region Syddanmark, da kun 20 procent af virksomhederne i regionen er medlem.

15.5.4 Trusler

En trussel mod branchen er, hvis der opstår en fødevareskandale, der kan føres tilbage til procesudstyr. Som det er i dag, mener eksempelvis Fødevestyrelsen, at det er nok at henvise til bekendtgørelser og regulativer på området såsom EHEDG. Men EHEDG har kun fokus på rengørighed af enkeltkomponenter samt test og godkendelse af dette, frem for hygiejnisk design af hele anlægget.

Manglende branding af klyngen kan få den til at stå svagt, idet en koncentration af stålvirksomheder i et geografisk område ikke er tilstrækkeligt til at sige, at der findes en klynge. Der er eksempelvis ikke fokus på, at branchen har en eksport på 6,5 mia. kr., og at Danmark dermed ligger i top 10, hvad angår eksportmarkedet for maskiner til fødevarer- og emballeringsindustrien. Virksomhederne kan ikke selv løfte opgaverne omkring indførelse af standarder for området og er ikke i sig selv stærke nok til at påvirke politiske beslutningsprocesser, selvom der er meget brug for dette.

Samarbejdet mellem GTS-institutter, forskningsinstitutioner og virksomheder er for svagt. Virksomhederne har ikke det fornødne videnniveau til at forblive konkurrencedygtige. Derudover mangler der relevante uddannelser til at højne videnniveauet i klyngen.

Stålcentrum har været nødt til at indgå samarbejde med VIFU og Maritimt Vækstcenter for at få en chance for at få midler fra VTU til videre drift af organisationen. En sådan konstellation er skadelig for netværket og dets fokusområde. Dette ses ofte i forbindelse med uddeling af midler, da VTU eller andre, der uddeler midler, ikke har fokus på effekt og indhold af et projektsamarbejde, men i stedet på at opstarte eller holde så meget i gang som muligt. Det er en trussel for Stålcentrum, at de må gå på kompromis med deres fokusområde for at få tildelt midler.

15.6 Policy

Analysen påpeger industriens betydning for regionen med hensyn til blandt andet potentiale i antal arbejdspladser, og at en større promovning af området og branchen vil være ønskelig. Branchen ser et stort eksportpotentiale. Af fremtidige aktiviteter peges på:

- Bevågenhed omkring fødevarerikkerhed
- Viden om regler og regulativer
- Fælles kodeks for hygiejnisk design (EHEDG)
- Samarbejde med Det Syddanske Bruxelles-kontor om faglige emner og fundraising
- Igangsættelse af nye udviklingsprojekter med deltagelse af hele værdikæden og videninstitutioner

Det vurderes, at aktiviteterne kan være med til at trække andre virksomheder til regionen.

15.6.1 Policy-anbefalinger i forhold til regionen

Regionen kan med fordel støtte op omkring branding af klyngen samt markedsføringsopgaver relateret til rekruttering af arbejdskraft med de rette kvalifikationer. Der er ikke noget klart billede af, hvor mange arbejdspladser klyngen p.t. beskæftiger, samt hvor stor eksporten reelt er. Dette bør kortlægges.

Regionen kan være med til at udøve lobbyvirksomhed i EU i samarbejde med andre danske myndigheder. Dette vil fremme skabelsen af nye standarder inden for stålbranchen. Regionen kan også være behjælpelig med at overvåge ændringer i lovgivningen på stålområdet. Der skal øget fokus på hygiejnisk konstruktion af anlæg fra myndighedernes side. Dette kan ske gennem et dansk EHEDG kodeks for det samlede design af procesanlæg. EHEDG er gældende over for enkelte komponenter og ikke for selve designet og konstruktionen af anlægget.

Klyngen skal fremstå som en professionel klynge med tilhørende sekretariatsfunktion. Kommunikation til virksomhederne er vigtig, herunder markedsføring og formidling samt opfølgning på arbejdsgrupper i eksempelvis Stålcentrumregi. Virksomhederne vil gerne betale for at være med i det eksisterende eller nye klyngeinitiativer, men det kræver, at det pågældende initiativ igangsætter flere målrettede projekter og supporterer virksomhederne omkring implementering. Der skal tilføres ressourcer til dette. Derfor kan regionen med fordel oprette et klyngehus eller en sekretariatsfunktion, hvor der kan hentes hjælp til markedsføringsopgaver, messer, fundraising, ressource-træk og lignende aktiviteter.

Virksomhederne har gennem klyngeinitiativet Stålcentrum opnået at indgå i dialog og netværk med andre virksomheder i værdikæden. Der er arbejdet på guidelines for fødevarer sikkerhed omkring procesudstyr, afholdt faglige arrangementer, skabt adgang til nye kunder samt et generelt kompetenceløft til virksomhederne, så de kan stå stærkere fremover. Region Syddanmark bør støtte dette fremover og være med til at påvirke de store virksomheder, så de går med i udviklingsprojekterne.

Små og mellemstore virksomheder har ikke selv ressourcer til at opstarte udviklingsprojekter. Der er for få aktive medlemmer i klyngen, og de kan ikke finde ressourcerne til at indgå i konkrete projekter. Det anbefales derfor, at erhvervsfremmesystemet opkvalificeres og samtidig tilbyder, at virksomhederne kan tilkøbe ydelser, så der kan trækkes relevante kompetencer ind i virksomhederne. Ligeledes kan samarbejdet mellem F&U- og GTS-systemet være med til at formidle viden fra videninstitutioner til virksomheder, så virksomheder, der ikke har egen udviklingsafdeling, kan komme på højde med den nyeste viden.

Endelig kan regionen bidrage med trækressourcer til de små og mellemstore virksomheder samt frikøb og finansiering af enkeltmedarbejdere, så der bliver frigjort ressourcer til implementering af projekter, der ellers drukner i den daglige drift. Regionen kan derfor med fordel støtte initiativer, der kan bidrage til, at virksomhederne finder ressourcer til at deltage i udviklingsprojekter. Dette kan ske gennem støtte til sekretariatsaktiviteter, eksempelvis:

- Facilitering omkring markedsføring
- Fundraising

- Formidle samarbejde mellem videninstitutioner, GTS-institutter og virksomheder, så ny viden kommer i spil
- Samlet international markedsføring, for eksempel gennem en fælles eksportsælger, så de små og mellemstore virksomheder kan blive internationale og fokusere på eksport
- Etablering af branchecertificering
- Understøtte og organisere virksomhedsnetværk og lignende arrangementer

Netværket Stålcenrum og deres samarbejdsrelationer bør udvides til andre klyngeinitiativer. Dels kan samarbejdet være af administrativ karakter, for eksempel fælles ansøgninger, dels kan samarbejdet have karakter af inspiration, eksempelvis fra modne klynger. Her peges der især på Robocluster, der anses for vigtig for stålindustrien og deres leverandører. Især udvikling af procesudstyr og anvendelse af robotteknologi kunne være fokusområder for et samarbejde. Også et tættere samspil med for eksempel: Offshoresektoren, Vindmøllesektoren, Fødevareklyngen samt AluCluster kan have interesse, eksempelvis omkring holdbarhed af overflader og udvikling af produkter. Samarbejdet med de andre klyngeinitiativer vil kunne befordre, at man kan udnytte fælles kompetencer og bidrage med fælles viden. Disse kontakter kan enten ske på klyngens eget initiativ eller være en del af den samlede regionale policy omkring koordinering mellem regionens klyngeaktiviteter.

Klyngen skal omfatte andre brancher og dermed gå fra at være et horisontalt netværk med udgangspunkt i Stålcenrum til at blive en vertikal klynge med Stålcenrum som en væsentlig spiller. Stålcenrum skal repræsentere den samlede værdikæde og der skal inddrages flere videninstitutioner, herunder Slagteriernes Forskningsinstitut.

15.7 Opsummering

Den rustfri stålindustri i Region Syddanmark består af enkelte store virksomheder og mange små og mellemstore virksomheder. Såfremt de skal kunne vokse og få øget indtjening, er det nødvendigt, at Region Syddanmark fokuserer på igangsætning af udviklingsprojekter og finansiering af disse, facilitering af international og national markedsorientering og salg, facilitering af samarbejde på langs af værdikæden samt facilitering af videndeling og udnyttelse af GTS-systemet og lokale, regionale, nationale og internationale videninstitutioner. Regionen kan med fordel støtte op om:

- Markedsføring og branding af klyngen
- Lobbyarbejde i EU
- Overvågning omkring ændringer i lovgivningen på stålområdet
- Opkvalificering af erhvervsfremmesystemet
- Oprette et klyngehus, der kan facilitere opgaver så som netværksmøder og arrangementer
- Facilitere udviklingsprojekter
- Formidle samarbejde mellem GTS-institutionerne og videninstitutionerne

- Samlet national og international markedsføring
- Bidrage med trækressourcer til små og mellemstore virksomheder, så der bliver frigjort ressourcer til implementering af udviklingsprojekter
- Formidle samarbejde mellem forskellige klyngeinitiativer, for eksempel RoboCluster, Fødevarerklynge, Plastklyngen og vindmølleindustrien

Stålcenrum og det regionale teknologicenter Stålcenrum RTC står stærkt i virksomhedernes bevidsthed, og det anbefales derfor, at Region Syddanmark understøtter og arbejder videre med dette klyngeinitiativ. På baggrund af workshoppen fremgår det, at deltagerne i klyngeinitiativet er positive i forhold til at styrke Stålcenrum og lægge flere opgaver ind i netværket, eksempelvis matchmaking, videnopsamling og uddannelse. En styrkelse af Stålcenrum vil betyde en styrkelse af den rustfri stålbranche, så den bevarer sin position i regionen, nationalt og internationalt. Der er en tendens til større afstand mellem leverandører og forbrugere/kravstillere. Derfor er det vigtigt, at samarbejde og netværksaktiviteter og konkrete udviklingsprojekter sættes i fokus. Det er desuden vigtigt med en stærk klyngeorganisation, herunder en ledelse og et sekretariat, der kan understøtte den ønskede udvikling. Der bør derfor være et klarere fokus på, hvem og hvad Stålklyngen er, og hvilken rolle RCT Stålcenrum skal spille i klyngen. Derfor bør der fokuseres på at beskrive en fælles vision, mission og strategi for Stålklyngen.

Da mange af virksomhederne kender hinanden fagligt og til dels også socialt, kan der med fordel tages udgangspunkt i de allerede igangsatte projekter. En klar organisation og en synlig ledelse til at igangsætte og følge op på handlingsplaner og aktiviteter vil være med til, at Stålklyngen kan udvikle sig til en moden klynge med facilitering, som ovenfor beskrevet. Stålklyngen kan med fordel udvide samarbejdet med andre brancher og videninstitutioner, og det anbefales, at Stålklyngen også inddrager offentlige myndigheder med henblik på at udvikle sig til en moden klynge.

I forlængelse heraf er antallet af projekter i klyngen faldet en del de sidste par år sammenlignet med det tidligere høje aktivitetsniveau. Det ser derfor ud til at være væsentligt, at drivkraftsaktørerne igen udvikler kompetencer så flere konkrete projekter kan i gang sættes. Dette er ligeledes en opgave for en klyngefacilitator.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Stålklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 15.3: Vurderingsskema for Stålklyngen		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Der er relativt mange aktiviteter i Stålklyngen, som tager udgangspunkt i teknologi og produktudvikling, national og international markedsorientering, samarbejde på langs med værdikæden samt videndeling og samarbejde med videninstitutioner. Klyngen har et stærkt netværk med virksomheder fra hele Danmark, samt GTS- og F&U-institutioner.	Stor aktivitet

Eksterne relationer	Stålklyngen er præget af lange traditioner for samarbejde mellem virksomheder. Samarbejdet er kommet i stand gennem gensidig loyalitet og et omfattende netværk af personlige relationer. Mange af de seneste igangsatte projekter er centreret omkring aktiviteterne i Stålcenrum og det regionale teknologicenter. Klyngen har blandt andet relationer til fødevare-, bioteknologisk og farmaceutiskbranche.	Stor aktivitet
Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne i Stålklyngen består af Teknologisk Institut, Syddansk Universitet m.fl. Af centrale aktører på virksomhedssiden kan nævnes Grundfos, Danish Crown, Uddeholm, Alfa Laval Kolding, SPX APV, GEA Liquid Processing og Arla Foods. Det vurderes, at drivkraftsaktørerne har den nødvendige tyngde til selv at lede klyngen fremadrettet.	Høj grad
Klyngeinitiativets potentiale	Stålcenrum har et stort udviklingspotentiale, hvilket begrundes i de mange veludbyggede relationer, der kan medføre øget aktivitet på længere sigt. Derudover er deltagelsen fra store virksomheder såsom Grundfos, Danish Crown osv. vigtig for indfrielsen af det forretningsmæssige potentiale. Klyngeinitiativets potentiale understreges også af, at Stålcenrum er gået sammen med både VIFU og Maritimt Vækstmiljø og er blevet til et innovationsnetværk.	Meget stort
Klynge kontekst og potentiale	Der er cirka 900 virksomheder inden for procesudstyr til fødevareindustrien på landsplan, hvoraf de cirka 300 er beliggende i Region Syddanmark og beskæftiger 12.700 personer. Dermed har den rustfri stålindustri en meget stærk og betydningsfuld position i regionen. Samtidig med, at der udvikles nye materialer og stilles nye produktionsteknologier til rådighed, stiller detaileddet stigende krav til fødevarer sikkerhed. Det påvirker de krav, der stilles til produktionsudstyret, som anvendes i levnedsmiddelindustrien. Det har længe været kendt, at især de små virksomheder inden for den rustfri stålindustri bør opkvalificeres, så de kan håndtere fremtidens pres fra især Asien og Østeuropa. Virksomhederne vil aldrig kunne konkurrere på prisen, så derfor skal deres produkter være af en højere og mere kompleks standard.	Meget stort
Klyngepolitiske tiltag	For Stålklyngens fortsatte udvikling er det vigtigt med fokus på igangsætning af udviklingsprojekter og finansiering af disse, facilitering af international og national markedsorientering og salg, facilitering af samarbejde på langs af værdikæden samt facilitering af videndeling og bedre udnyttelse af GTS-systemet og lokale, regionale, nationale og internationale videninstitutioner. Det kan eksempelvis være universiteter.	Høj grad

	Det nuværende rådgivningssystem er i stand til at levere de nødvendige ydelser i forbindelse med udviklingen af Stålklyngen. Dette kan blandt andet ske i form af støtte til national og international markedsføring, samt til bedre udnyttelse af GTS-systemet og F&U-institutioner.	I stand til
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 16. Sundhedsklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Oxford Research.

16.1 Resume

Der findes cirka 53.000 virksomheder i Danmark, som i bred forstand er beskæftiget inden for sundhedssektoren, og af disse er cirka 10.000 lokaliseret i Region Syddanmark. Langt hovedparten er offentlige sygehuse, plejecentre og kommuner, hvorimod kun tre virksomheder med mere end 200 medarbejdere er at finde i regionen. Region Syddanmarks fokusområder inden for sundhed er intelligente hjælpemidler, telemedicinsk behandling, automatiseringer og it-systemer, hvilket der med det stigende fokus og investeringer i sundhedssektoren i ind- og udland udgør et stort og betydningsfuldt forretningspotentiale for regionen og dens virksomheder.

Analysen af Sundhedsklyngen er centreret omkring klyngeinitiativerne Det Sunde Liv og Health Cluster South. Det Sunde liv er et initiativ taget af Region Syddanmark og er organiseret omkring to søjler, henholdsvis et om almen sundhed og et om sundhedsteknologi. Fokus nu og fremadrettet er at skabe et internationalt kraftcenter for udvikling, implementering og udbredelse af velfærdsteknologi inden for social- og sundhedssektoren. De bærende aktører er foruden Region Syddanmark: Odense Kommune og Syddansk Universitet. Foruden disse er der etableret eksterne relationer til Teknologisk Institut og Health Cluster South. Det er endvidere hensigten, at RoboCluster skal agere bindeled mellem offentlige og private aktører.

Det andet klyngeinitiativ i regionen er Health Cluster South, som startede i 2007. Initiativets idegrundlag er at skabe et solidt fundament for et praktisk og projektorienteret samarbejde mellem virksomheder og offentlige myndigheder inden for social- og sundhedsområdet. Den primære aktivitet i klyngeinitiativet er at agere bindeled mellem forskningsverden, uddannelsessteder, social- og sundhedssektoren og private virksomheder og i den forbindelse muliggøre samarbejdsaktiviteter så som matchmaking, afprøvning af innovationsideer og brugerdreven innovation. De centrale aktører i Health Cluster South er: URS, PAJ Systemteknik, Bitten & Mads Clausens Fonden, Linak og regionens sygehuse. Derudover er der relationer til både AluCluster, RoboCluster og Mekatronikklyngen samt andre samarbejdspartnere i ind- og udland. Yderligere arbejder RoboCluster på et initiativ kaldet Robo Medic Valley, der fokuserer på udviklingen af sundheds- og velfærdsrobotter.

Der er derfor behov for en overordnet stillingtagen til arbejdsdelingen, og til hvilke roller de forskellige klyngeinitiativer skal spille i udviklingen af Sundhedsklyngen. Derudover er der behov for, at regionen deltager aktivt for at åbne de offentlige sygehuse, så de i stigende grad kan deltage som test-sites for nye produkter og services. Dette vil særligt være til gavn i forhold til SMV.

16.2 Sundhedsklyngen i Region Syddanmark

Betragter man Region Syddanmarks andel af store virksomheder og mellemstore private virksomheder inden for sundhedsområdet, har regionen alene tre store og tre mellemstore virksomheder. Koncentreres opmærksomheden om virksomheder inden for det sundhedsteknologiske område, er der i regionen omkring 200 overvejende små virksomheder, der primært er beskæftiget inden for Intelligente hjælpemidler, Telemedicinsk behandling, Automatisering og IT-systemer.

Analysen fokuserer på Det Sunde Liv og Health Cluster South, der er vurderet som de to stærkeste spirende initiativer i regionen på sundhedsområdet.

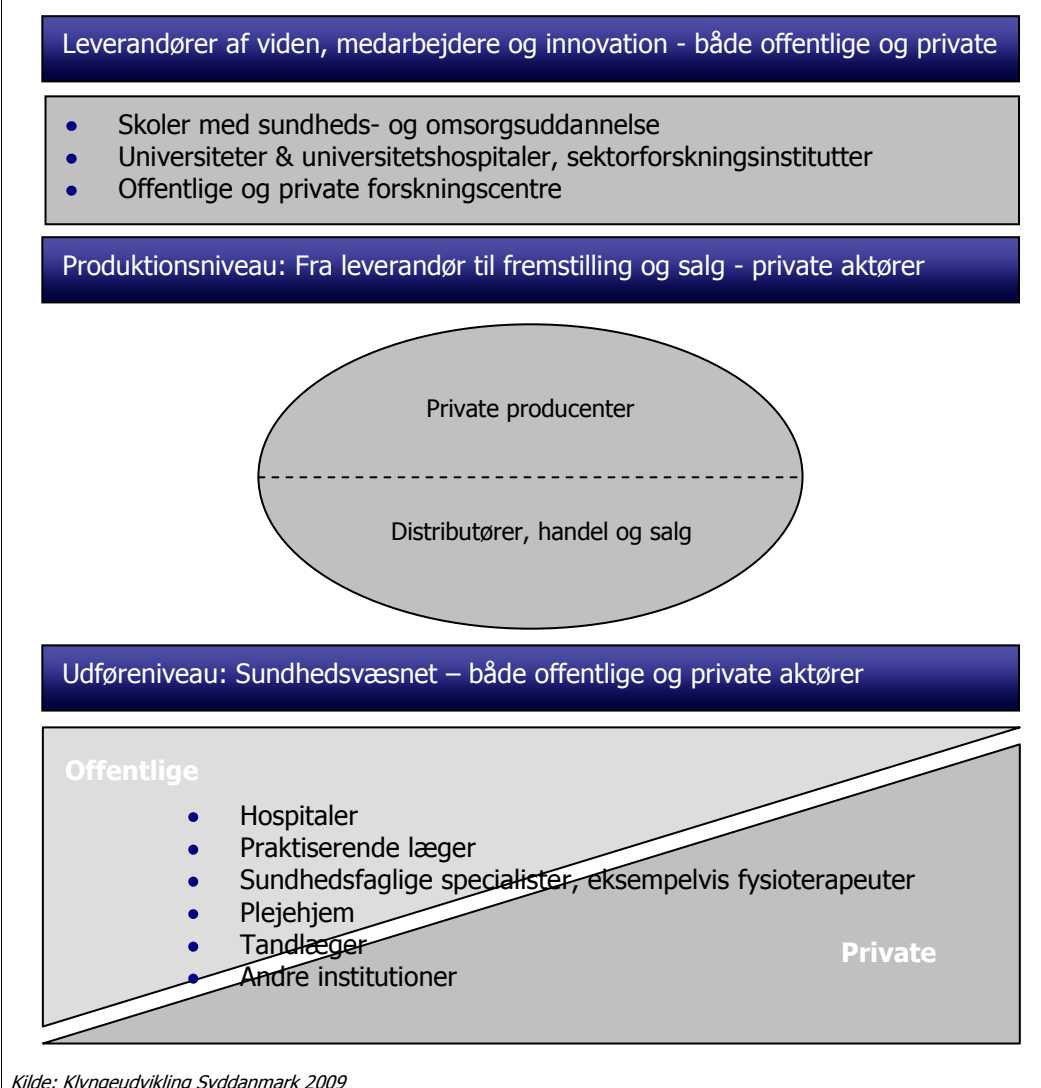
Sundhedssektoren adskiller sig fra de fleste andre brancher ved, at offentlige aktører spiller en meget væsentlig og direkte rolle igennem både hospitaler og andre sociale foranstaltninger for eksempel hjemmepleje. I denne analyse afgrænses sundhedssektoren i forhold til de brancher, der fremgår af Tabel 16.1:

Tabel 16.1: Sundhedssektoren	
NACE	Beskrivelse
21.00.00	Fremstilling af farmaceutiske råvarer og præparater
30.92.00	Fremstilling af cykler og invalidekøretøjer
32.50.00	Fremstilling af medicinsk og dentale instrumenter samt udstyr hertil
46.46.00	Engroshandel med medicinalvarer
47.73.00	Apoteker
47.74.00	Detailhandel med medicinske og ortopædiske artikler
86.00.00	Sundhedsvæsen
87.00.00	Institutionsophold
88.00.00	Sociale foranstaltninger uden institutionsophold

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Samtidig er sundhedsområdet en meget kompleks sektor med mange forskellige processer og aktører. Figur 16.1 giver et forsimplet overblik over værdikæden inden for sundhedsområdet:

Figur 16.1: Sundhedsområdet
Den overordnede værdikæde

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Totalt set findes der 52.499 virksomheder i Danmark inden for sundhedsområdet i bred forstand, heraf er de 10.327 at finde i Region Syddanmark. Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte, er der 285 i Danmark, heraf er de 52 lokaliseret i Region Syddanmark. Det vil sige, at omkring 18 procent af alle store virksomheder inden for sundhedssektoren i Danmark er lokaliseret i Region Syddanmark. Langt hovedparten af disse er offentlige hospitaler, plejecentre eller kommuner, og der findes således kun tre store private virksomheder med mere end 200 ansatte i regionen inden for sundhedsområdet:

- Orifarm Supply A/S, Odense (andenstørste leverandør af parallelimporterede lægemidler i EU)
- Jørgen Kruuse A/S, Langeskov (leverandør af produkter til brug i pleje og behandling af dyr)
- Pharma Nord ApS, Vejle (udvikler, producerer og markedsfører kosttilskud og lægemidler)

Med henhold til antallet af mellemstore virksomheder (50-199 ansatte) er 224 af landets 1038 virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Det vil sige, at omkring 22 procent af de mellemstore virksomheder er lokaliseret i regionen. Når der ses bort fra de virksomheder, der tilhører brancherne Sundhedsvæsen, Institutionsophold og Sociale foranstaltninger uden institutionsophold, reduceres antallet af mellemstore virksomheder betydeligt, idet der bare er tre i Region Syddanmark:

- Aktieselskabet Max Jenne, Åbenrå (medicingrossist)
- Abena A/S, Åbenrå (producerer pleje- og engangsartikler)
- Dansk Hørecenter ApS, Odense (Danmarks største private uafhængige hørecenter)

Figur 16.2 viser lokaliseringen af de i alt 198 private sundhedsvirksomheder. Det skal bemærkes, at en prik kan repræsentere flere virksomheder, såfremt de er lokaliseret meget tæt på hinanden. Endelig er kommuner ikke medtaget.

Figur 16.2: Oversigt over private sundhedsaktører
Små virksomheder er markeret rødt, mellemstore og store virksomheder er markeret gult

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Som det ses af kortet, er de fleste større aktører lokaliseret nær regionens store byer, hvilket er helt naturligt, idet sundhedssektoren i høj grad lokaliserer sig i forhold til befolkningstæthed. Overordnet set har Region Syddanmark dog en markant mindre del af Danmarks store og mellemstore virksomheder, end det kunne forventes på baggrund af regionens befolkningsandel.

Fokuseres der på virksomheder, som arbejder inden for velfærdsteknologi og -service, er der omkring 200 virksomheder i Region Syddanmark, som tilsammen beskæftiger cirka 5000 ansatte⁵⁵. Virksomhederne inden for disse dækker en bred vifte af kompetencer, men kan kategoriseres inden for seks overordnede områder (jf. Tabel 16.2).

Tabel 16.2: Overordnede områder inden for sundhedsteknologi	
Kompetenceområde	Eksempler på produkter og ydelser til sundheds- og socialområdet
IT-Systemudvikling	Elektroniske patientjournaler, administrative IT-systemer
Intelligente hjælpemidler	Selvkørende støvsugere, hæve-, sænke- & løfteanordninger, intelligente senge, håndholdte pc'er til sundheds- og plejepersonale
Automatisering	Robotter til kirurgi, diagnostik & blodprøvning, pakning af medicin
Telemedicin	Patientkuffert til kroniske patienter, videokonsultation til brug for hjemme-hjælpere og patienter
Medicin & biotek	Lægemedler
Medicoteknisk hjælpemidler	Måleapparater, engangsartikler osv.

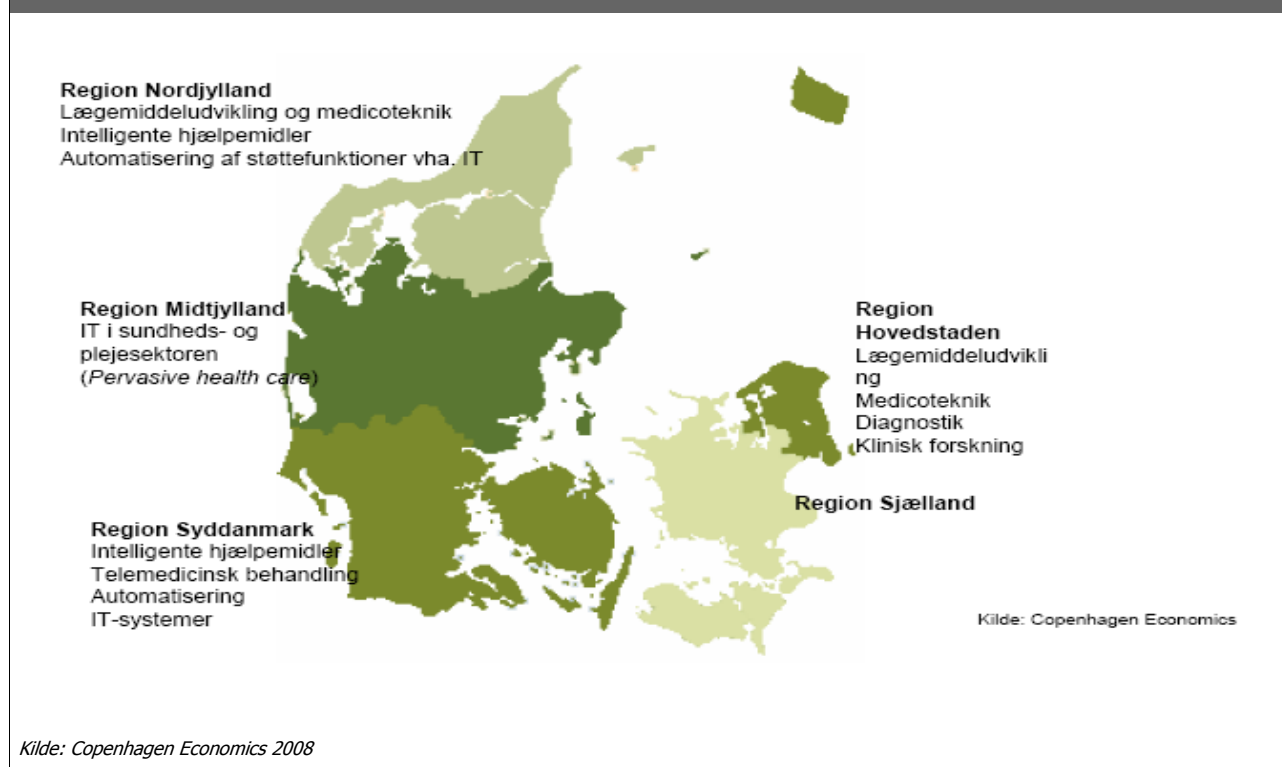
Kilde: Copenhagen Economics 2008 Velfærdsteknologi- og -service i Region Syddanmark

Som det fremgår af Figur 16.3, differentierer Region Syddanmark sig inden for sundhedsteknologi på:

- Intelligente hjælpemidler
- Telemedicinsk behandling
- Automatisering
- IT-systemer

⁵⁵ Virksomheder er i dette tilfælde lig med antal arbejdssteder, og informationerne bygger på en analyse foretaget af Copenhagen Economics 2008, Velfærdsteknologier og -service i Region Syddanmark. I det efterfølgende vil betegnelsen sundhedsteknologi blive anvendt i stedet for velfærdsteknologi og -service.

Figur 16.3: Den syddanske regions specialisering inden for sundhede teknologi

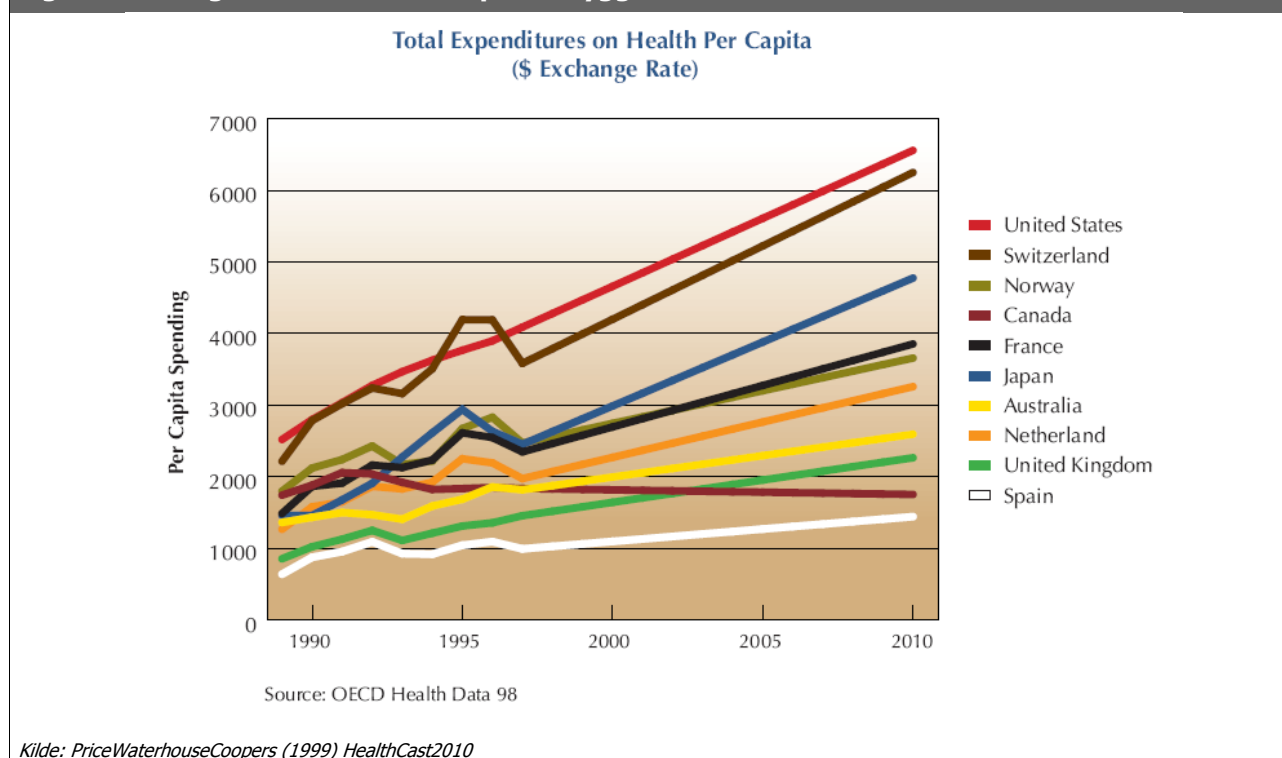
16.3 Kontekst

I den vestlige verden er der et stigende fokus på folkesundhed og sundhedssektoren, og udgifterne til sundhedsvæsenet er stigende. Således er andelen af BNP anvendt til sundhedsvæsenet i OECD-landene i perioden fra 1960 til 1997 steget fra 3,9 procent til 7,6 procent, og forventes at stige yderligere (jf. Figur 16.4).

Yderligere anslås det, at udgifter til sundhedsvæsenet i 2020 vil udgøre 21 procent af BNP i USA og 16 procent i de øvrige OECD-lande⁵⁶. Sundhedssektoren er derfor en væsentlig del af den offentlige sektor, ligesom sektoren udgør et potentielt stort både nationalt og internationalt afsætningsmarked for de virksomheder, der relaterer sig hertil som for eksempel robotteknologiske virksomheder, producenter af medicin og kirurgisk udstyr.

⁵⁶ PriceWaterhouseCoopers (1999) HealthCast2010 og 2020.

Figur 16.4: Udgifterne til sundhed pr. indbygger

Derudover er sundhedssektoren én af de sektorer, som forventes at gennemgå de største forandringer i nyere tid. Disse ændringer er drevet af forskellige forhold som eksempelvis en øget andel af ældre og færre til at tage sig af dem, ligesom den teknologiske udvikling har betydning for den måde, vi organiserer sundhedssektoren på i fremtiden.

Som en del af udviklingen på det teknologiske område inden for sundhedsområdet blev der i efteråret 2007 i Californien afholdt en konference (RoboDevelopment - Conference and Expo 2007), som omhandlede de seneste udviklingstendenser inden for personlige, mobile og serviceorienterede robotter. Et af budskaberne fra konferencen er, at pleje- og sundhedssektoren er et område, hvor fremtidsudsigterne er særligt lovende. Det gælder robotter til pleje, løft og rengøring samt robotter til kirurgi og laboratoriearbejde. I tråd med denne konference er der i efteråret 2008 afholdt en konference om Embedded Technology, hvor de nyeste velfærdsrobotter præsenteres for eksempel robotsælen Paro. Automatiseringen af sundhedssektoren udgør derfor et spændende område i udvikling og med store økonomiske potentialer.

16.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på sundhedsområdet

Analysen af sundhedsområdet omfatter to klyngeinitiativer:

- Det Sunde Liv
- Health Cluster South

Tabel 16.3: Klyngeinitiativer - Sundhed

Klynge	Kontaktperson	Formål	Nøgleaktører
Det Sunde Liv	Susanne Søndergaard	At fremme udvikling på sundhedsområdet i Region Syddanmark herunder at <i>”skabe et internationalt kraftcenter for udvikling, implementering og udbredelse af velfærdsteknologier inden for social- og sundhedsområdet, som gennem offentlige-private samarbejder skaber nye og bedre offentlige ydelser til borgerne og samtidig fremmer nye forretningsområder og produkter”</i> .	Region Syddanmark Odense Kommune Udviklingsforum Odense Odense Universitetshospital MedCom RoboCluster Syddansk Universitet
Health Cluster South	Jan Christensen	At skabe et solidt fundament for et praktisk og projektorienteret samarbejde mellem virksomheder, undervisningsinstitutioner samt offentlige og private aktører inden for sundhedsområdet.	Udviklingsråd Sønderjylland PAJ Systemteknik Bitten & Mads Clausens Fonden Linak Regionens Sygehuse

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

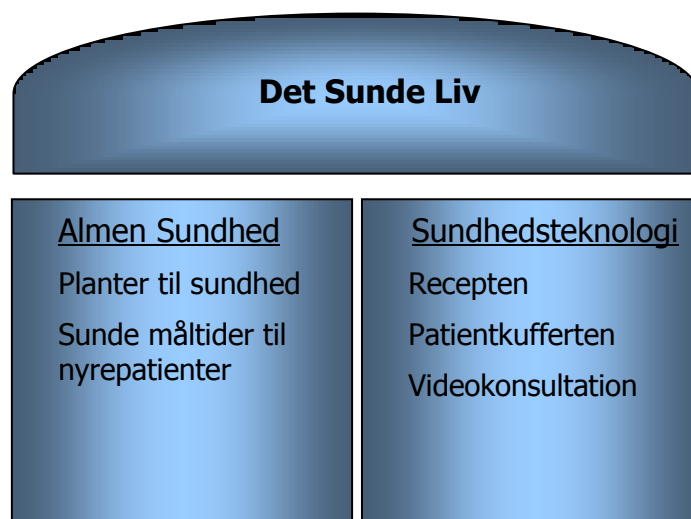
16.4.1 Det Sunde liv

Det Sunde Liv er et initiativ initieret af Region Syddanmark og kan siges at være en overordnet betegnelse for forskellige indsatser på sundhedsområdet i regionen. I Figur 16.5 er den principielle struktur for initiativet skitseret, og som det fremgår af figuren, hviler initiativet på to søjler eller indsatsområder. Det første indsatsområde knytter sig til projekter, som fremmer den almene sundhed og har et bredt fokus. Eksempler på projekter og indsatser inden for dette område er Planter til Sundhed og udvikling af sunde måltider til udvalgte patientgrupper som for eksempel nyre- og diabetespatienter⁵⁷.

Den anden søjle, som regionen betegner velfærdsteknologier og – service, repræsenterer en mere fokuseret indsats og forventes at være det indsatsområde, der fokuseres særligt på i Det Sunde Liv i fremtiden. Der er i høj grad tale om projekter, som involverer brugerdreven innovation og produktudvikling.

⁵⁷ Planter til sundhed er et Interreg projekt som foregår i regi af SDU, Fresh Food Factory og virksomheder. Det forventes afsluttet i 2008. Sunde måltider til udvalgte patientgrupper er støttet af Erhvervs- og Byggestyrelsen og fra EU Strukturfond. Dette projekt er også i regi af Fresh Food Factory, som er ét af klyngeinitiativerne under fødevarer kategorien.

Figur 16.5: Principskitse for den overordnede struktur for Det Sunde Liv
Eksempler på projekter i de to underområder

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Det Sunde Liv faciliteres af Region Syddanmark, Odense Kommune og Syddansk Universitet (SDU), som også udgør initiativets styregruppe. Der er i Region Syddanmark nedsat et programkontor, der fungerer som sekretariat for initiativet. Visionen for initiativet er at: *"skabe et internationalt kraftcenter for udvikling, implementering og udbredelse af velfærdsteknologier inden for social- og sundhedsområdet, som gennem offentlige-private samarbejder skaber nye og bedre offentlige ydelser til borgerne og samtidig fremmer nye forretningsområder og produkter"*⁵⁸.

På nuværende tidspunkt er omdrejningspunktet for initiativet at få udarbejdet en fælles strategi for den fremtidige udvikling. De centrale aktiviteter knytter sig til:

- At udvikle det private og offentlige samarbejde, således at der udarbejdes en strategi og handlingsplan, som alle er enige om
- At holde sammen på alle aktørerne inden for velfærdsteknologi og -service. Det gælder både private virksomheder, offentlige myndigheder og uddannelses- og forskningsinstitutioner. Udfordringen er få alle til at arbejde i samme retning og blive forpligtigende engageret i initiativet
- At få vigtige demonstrationsprojekter igennem, således at brugen af ny teknologi kan demonstreres på social- og sundhedsområdet

De centrale aktører i Det Sunde Liv består overvejende af aktører, der har relation til det offentlige system (jf. Tabel 16.4).

⁵⁸ Region Syddanmark, oplæg fra styregruppemøde september 2008.

Tabel 16.4: Centrale aktører i Det Sunde Liv		
Navn	Beskrivelse	Geografi
Region Syddanmark	Vækstforums udviklingssekretariat fungerer som programkontor for initiativet.	Vejele
Odense Kommune	Repræsenteret ved borgmesterkontoret i Odense Kommune	Odense
Odense Universitetshospital	Odense Universitetshospital er et af tre hovedcentre i den danske sundhedssektor.	Odense
Udviklingsforum Odense	Udviklingsforum Odense som skal varetage og følge realiseringen af Erhvervs- og vækstpolitikken i Odense Kommune.	Odense
MedCom	MedCom er en national projektorganisation, der arbejder med udvikling, afprøvning, udbredelse og kvalitetssikring af elektronisk kommunikation og information i sundhedssektoren. Parterne bag MedCom er Ministeriet for Sundhed og Forebyggelse, Sundhedsstyrelsen, Danske Regioner, KL, Velfærdsministeriet og Danmarks Apotekerforening	Odense
RoboCluster	RoboCluster er et kompetencenetværk omkring robotter, automation og intelligente mekaniske systemer. Netværket består af leverandører og aftagere i branchen samt forsknings- og uddannelsesinstitutioner med speciale i robot- og automationsteknologi.	Odense
Syddansk Universitet		Odense

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Initiativet er igangsat, da der anses at være et stort potentiale især inden for ældre- og socialplejen. Der er en stigende andel af ældre i samfundet tillige med, at der er mangel på arbejdskraft inden for social- og sundhedssektoren, hvilket medfører et stigende behov for udvikling af hjælpemidler. Yderligere anslås der at være et stigende internationalt marked for sådanne hjælpemidler, da udviklingen i lande, hvor familien traditionelt har taget sig af de ældre, i stigende grad sender dem på plejehjem.

Det Sunde Livs primære finansieringskilder er Region Syddanmark og Odense Kommune, hvorfra der på nuværende tidspunkt i alt er modtaget et engangsbeløb på 1 mio. kr. til markedsføring, udvikling af hjemmeside osv. Derudover er der løbende medfinansiering fra de deltagende aktører. Eksempelvis er projektet om sunde måltider til nyrepatienter støttet af Erhvervs- og Byggestyrelsen og EUs Strukturfond⁵⁹. Yderligere er der en forventning om, at der kan hentes økonomiske støttemidler fra følgende fem kilder:

- Fonden for Arbejdskraftbesparende Teknologier
- Drifts- og udviklingsbudgetter på social- og sundhedsområdet
- Programmer for bruger- og medarbejderdrevet innovation

⁵⁹ Dette initiativ er et projekt i regi af Fresh Food Factory, som er et initiativ analyseret under fødevarerområdet i denne foranalyse. Projektet startede i marts 2008 og løber de næste to år.

- Strategiske forskningsmidler
- EU-midler (især det 7. rammeprogram)

Af eksterne relationer i forhold til Det Sunde Liv nævnes relationer til Teknologisk Institut og Health Cluster South. Videre pointeres det, at Det Sunde Liv er domineret af offentlige aktører og at private virksomheder samt F&U-institutioner kun er med i mindre grad. Hensigten er på længere sigt, at RoboCluster skal fungere som bindeled mellem de offentlige og private aktører inden for robotteknologi, idet RoboCluster allerede på nuværende tidspunkt har gode samarbejdsrelationer til virksomheder inden for robotteknologi som for eksempel ABB og AVN Automation. I denne sammenhæng er Odense Kommunes samarbejde med CareNet interessant. CareNet er en platform for udvikling og implementering af velfærdsrobotter i den danske sundhedssektor. Netværket favner udviklere, leverandører, aftagere, slutbrugerorganisationer og myndigheder med interesse for velfærdsrobotter. Målet med CareNet er at skabe samspil og synergi mellem aktørerne på området og etablere et vækstforum, som sætter fokus på de teknologiske muligheder, der ligger i udviklingen af den danske sundhedssektor. Bag CareNet står Dansk Rehab Gruppe, Hjælpemiddelinstitutionen, RoboCluster, Region Syddanmark, Teknologisk Institut og Århus Kommune⁶⁰.

16.4.2 Health Cluster South

Health Cluster South blev startet i februar 2007, og ideen er at skabe et solidt fundament for et praktisk og projektorienteret samarbejde mellem virksomheder, undervisningsinstitutioner samt offentlige og private aktører inden for sundhedsområdet. Hovedmålet er at udvikle nye arbejdspladser og hæve videnniveauet på sundhedsområdet, så regionen kan markedsføre sig på et internationalt niveau. Klyngens primære aktivitet er at agere brobygger mellem forskning, social- og sundhedssektoren, uddannelsessteder og private virksomheder. Det primære fokus er at udvikle processer og services til sundhedsområdet, blandt andet plejehjem og sygehuse. I Tabel 16.5 er Health Cluster South's indsatsområder præsenteret, og de vigtigste samarbejdsaktiviteter er i relation hertil:

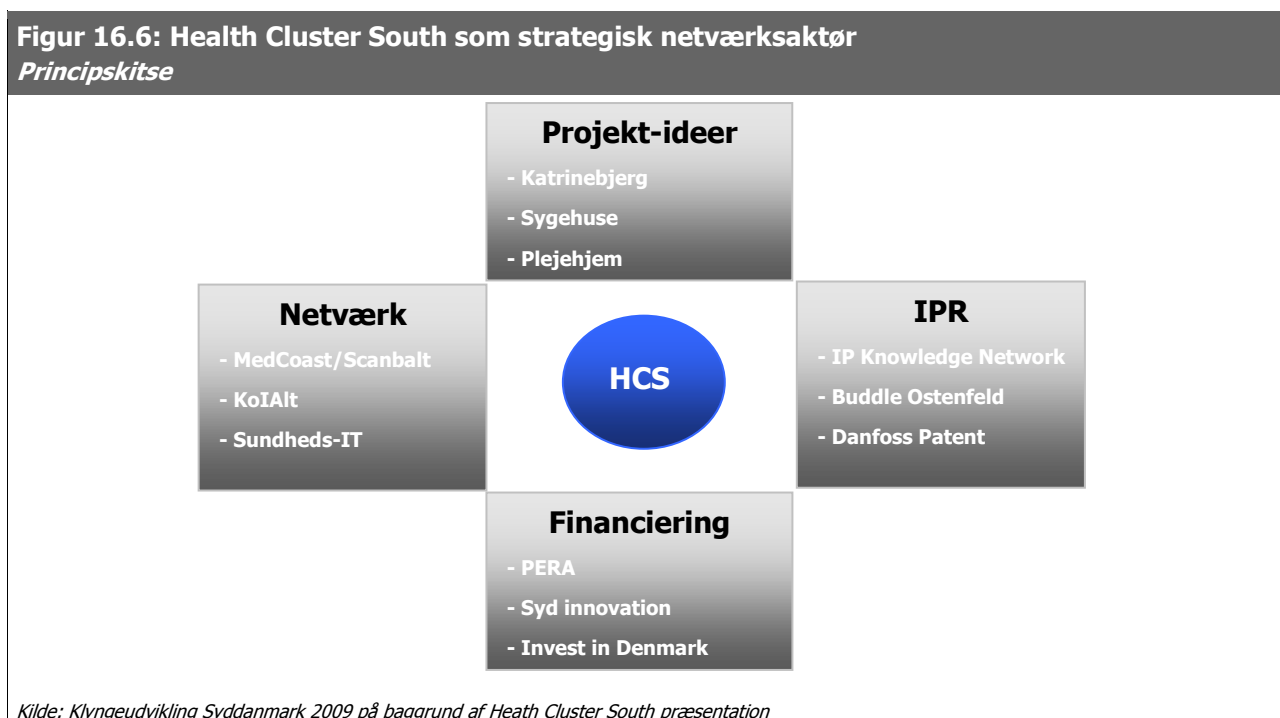
- Matchmaking
- Afprøvning af innovationsideer
- Brugerdreven innovation

⁶⁰ CareNet er etableret i januar 2008. I forbindelse med netværket er der nedsat en bestyrelse, hvor blandt andre RoboClusters direktør Lasse Mogensen er repræsenteret. Et års medlemskab af CareNet koster 10.000,- pr. år pr. virksomhed.

Tabel 16.5: Health Cluster South's indsatsområder	
Indsatsområde	Fokus
Sundheds-IT	Simulering Management Patientforløb
Hjælpemidler	Ældreplejen Sundhedsvæsnat
Mikrobiologi & -teknologi	Biofilm
Robotteknologi	Vask og hygiejne

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Health Cluster South præsentation

Fra initiativets start var ambitionen, at Health Cluster South skulle arbejde som en strategisk netværksorganisation ud fra ideen skitseret i Figur 16.6. Arbejdet med Health Cluster South er fra september 2007 integreret i Udviklingsråd Sønderjyllands (URS) Udviklingssekretariatet. Dette betyder, at projektleder Jan Christensen fra september 2007 er ansat ved URS Udviklingssekretariatet, men fysisk har sin arbejdsplads dels hos Sygehus Sønderjylland i Sønderborg, dels i Forskerparken Alison i Sønderborg. Jan Christensen er projektleder på opbygningen af Health Cluster South og betjener blandt andet formændene for de to URS arbejdsgrupper under initiativet: Medica Device⁶¹ og Organisationsudvikling i patientforløb⁶².

Den primære drivkraft i Health Cluster South er derfor Udviklingsråd Sønderjylland, som yderligere er initiativtager til diverse arrangementer og projekter. Foruden udviklingsrådet er der en styregruppe, som deltager i det strategiske arbejde omkring initiativets videreudvikling. I styregruppen

⁶¹ Repræsenteret ved direktør Poul A. Jessen, PAJ Systemteknik.

⁶² Repræsenteret ved ledende overlæge Inger Fog, Sygehus Sønderjylland.

sidder repræsentanter fra private og offentlige organisationer, og de centrale aktører i Health Cluster South er præsenteret i Tabel 16.6.

Tabel 16.6: Centrale aktører i Health Cluster South		
Navn	Beskrivelse	Geografi
Udviklingsråd Sønderjylland	Projektleder Jan Christensen er ansat ved Udviklingsråd Sønderjylland, som er et forum for samarbejde mellem private og offentlige aktører, hvor partnerne i fællesskab arbejder for at sikre en dynamiske udvikling i Sønderjylland.	Sønderborg
PAJ Systemteknik	PAJ er eneleverandør af mechatronics med brugerkonfigurationer. PAJ Systemteknik arbejder inden for medico, tandlægeudstyr, sensorer og trafik.	Sønderborg
Bitten & Mads Clausens Fonden	Fondens formål er at støtte aktiviteter, der har en positiv indvirkning på Danfoss A/S, Danfoss' medarbejdere og de lokalområder, hvor Danfoss har sine aktiviteter.	Nordborg
Linak	Linak Koncernen producerer hæve-, sænke-, justeringssystemer til for eksempel hospitalsenge og patientlifte. Koncernhovedkvarteret ligger i Guderup på Als.	Als
Regionens Sygehuse		Den syddanske region

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Klyngeinitiativet har to primære finansieringskilder, idet Mads Clausens Fonden står for 50 procent af finansieringen, mens Region Syddanmark varetager de resterende 50 procent. Finansieringen er givet som et engangsbeløb på 8 mio. kr. Derudover har klyngen ingen yderligere finansiering, og det er derfor på nuværende tidspunkt uvist, hvordan Health Cluster South fremtidige situation ser ud. Udover de her nævnte centrale aktører har Health Cluster South 170 medlemmer, hvor hovedparten er private virksomheder, som alle er forankret i Region Syddanmark. Optagelsen af medlemmer sker ud fra følgende kriterier:

- Der optages ildsjæle fra virksomheder, myndigheder, lærestalter, social- og sundhedsvæsen med interesse for sundhed i bredeste forstand
- Der optages kun aktive medlemmer, som ønsker at bidrage positivt
- I optagelsen er der fokus på innovative ideer og projekter samt gensidig tillid og tolerance

Endvidere nævnes en række regionale samarbejdspartnere:

- AluCluster
- Køleklyngen
- RoboCluster
- Mekatronikklyngen

Health Cluster South har tillige relationer, som rækker ud over de regionale grænser. Det drejer sig eksempelvis om:

- Katrinebjerg i Århus
- Island Communications (Skotland)
- Axeon Power (England)
- Mangar (Wales)
- Tehnoplast (Estland)
- Triteq (England)
- ULSS20 (Italien)
- Videncentrene CRIC (Barcelona) og PERA Danmark

Disse samarbejdsrelationer er præget af at være projektorienterede og involverer blandt andet et demensprojekt, hvor blandt andre Island Communication og Axeon Power deltager.

16.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Betragtes først **Health Cluster South** så fremgår det, at initiativet på nuværende tidspunkt ikke har haft betydning for de tilknyttede aktørers udvikling, men at det på sigt kan få det, hvis der gennemføres gode demonstrationsprojekter. En enkel aktør peger også på, at Health Cluster South har bevirket, at virksomheden har opnået fornyet interesse i at indgå i alternative forretnings samarbejder.

Health Cluster South har på nuværende tidspunkt én medarbejder, der arbejder fuldtid på at udvikle projektet. Dette er en styrke, ligesom Jan Christensens fysiske lokalisering på henholdsvis Sønderborg Sygehus og i Forskerparken Alison anses som en fordel. Dermed er der gode muligheder for at samarbejde og sparre med relevante og stærke aktører som for eksempel forskere fra SDU og Mærsk McKinney Møller Instituttet eller personer fra IDEA House. Yderligere må Jan Christensens daglige gang på Sønderborg Sygehus anses som en styrke, idet han derved opnår viden om de daglige rutiner og arbejdsgange på hospitalet, som han kan bringe med i arbejdet i Health Cluster South. På den måde kan Health Cluster South være med til at etablere projekter, som udspringer af behov i sundhedsvæsenet.

Yderligere besidder Health Cluster South et potentiale i at udnytte den viden, som allerede på nuværende tidspunkt er opnået om mulige samarbejdspartnere i Tyskland, hvor der er foretaget en kortlægning af potentielle samarbejdspartnere og igangværende projekter. Derudover anses initiativets ambitiøse tilgang til udvælgelsen af aktører som en styrke. Ifølge Health Cluster South er det *"ikke en diskussions- eller kaffeklub"*⁶³

På den anden side vurderes den manglende kobling til regionens initiativ Det Sunde Liv, som en svaghed. Der savnes dermed en bredere regional forankring og en større grad af regional opbakning til initiativet. En bedre kobling og tættere samarbejde med regionen og Det Sunde Liv er derfor afgørende for udviklingen af Health Cluster South. Yderligere er den manglende fremtidige

⁶³ Citatet stammer fra en præsentation: <http://www.soenderjylland.dk/Files/Billeder/HCS/HCS.ppt#322,4>

økonomiske opbakning til initiativet en klar svaghed. Den manglende opbakning er på trods af Health Cluster South's 170 medlemmer.

Det Sunde Liv er karakteriseret ved at være solidt forankret i regionen og have politisk opbakning, idet det indgår som en del af den regionale handlingsplan for erhvervsudvikling i regionen. Hertil kommer, at Vækstforums udviklingssekretariat spiller en central rolle i initiativet. Centrale aktører inden for initiativet peger på, at de som resultat af at være engageret i Det Sunde Liv i forhold til sundhedsteknologier har opnået kompetencer relateret til større viden om nye testmiljøer, bedre organisatoriske og IT-relaterede kompetencer. Ligeledes vurderes det fra offentlig side, at de engagerede virksomheder har opnået et bedre kendskab til de offentlige kunder og et bedre kendskab til videninstitutionerne.

Yderligere eksisterer der inden for sundhedsteknologi qua de deltagende aktører et godt og fagligt relevant netværk, og hvis man lykkes med at bringe disse netværk sammen, kan der opbygges en særdeles stærk platform, hvor der kan udvikles nye produkter og services. Eksempelvis Odense Kommunes samarbejde med CareNet.

Ydermere anses RoboClusters engagement i initiativet som en virkelig kompetence, idet organisationen dels har et stort og relevant netværk, dels allerede på nuværende tidspunkt er en betydende aktør på erhvervsudviklingsområdet. Hensigten er blandt andet, at RoboCluster vil starte et nyt initiativ Robo Medic Valley⁶⁴. I denne sammenhæng anses det for sandsynligt, at der kan skabes sammenhæng til Health Cluster South, idet der kan drages fordel af deres tætte relationer til Sønderborg Sygehus og Det Tekniske Fakultet lokaliseret i Alsion. Endvidere vurderes det, at der er potentiale i at skabe snitflader mellem for eksempel RoboClusters netværk og MedCom's netværk, der er af national karakter. Tillige har MedCom allerede på nuværende tidspunkt en meget stor ide-portefølje.

Derudover er det store offentlige engagement fra dels Odense Kommune og Region Syddanmark og Odense Universitetshospital en afgørende faktor for at udvikle initiativet, idet det er op til de offentlige myndigheder at engagere offentlige aktører som testcentre og aftagere af nye produkter. Eksempelvis efterspørger Odense Kommune løsninger til konkrete problemstillinger og afprøver nye produkter. På nuværende tidspunkt vurderes det dog, at dette er et område, som endnu ikke er særlig veludviklet, idet det har været svært at finde aktører inden for socialektoren, som har været en del af initiativet.

Med udgangspunkt i de to eksisterende klyngeinitiativer har regionen et styrket udgangspunkt for at udvikle området omkring sundhedsteknologi. Dette gælder i højere grad, hvis RoboClusters spirende initiativ Robo Medic Valley tages med i de fremtidige betragtninger. Yderligere må både Health Cluster South og Det Sunde Liv karakteriseres som initiativer med en stærk regional forankring. Dette kan være både en styrke og en svaghed, idet den stærke lokale forankring tyder på stort lokalt engagement og opbakning. På den anden side kan det betragtes som en svaghed, hvis man tager regionens relativt lave andel af store og mellemstore virksomheder inden for området i betragtning, da der derfor i fremtiden vil være behov for at de eksisterende regionale relationer udvides til at dække nationalt.

⁶⁴ Robo Medic Valley er et initiativ under RoboCluster, som skal have fokus på udviklingen af sundheds- og velfærdsrobotter. Målsætningen er, at der om ti år skal være 100 virksomheder tilknyttet.

16.6 Policy

I forhold til policy på sundhedsområdet er det vigtigt at have to generelle anbefalinger for øje:

For det første understreger analysen, at fokus på sundhedsområdet er et højaktuelt område, hvor der foregår transformationer i flere henseender. Dels er der et generelt øget fokus på folkesundhed og det sunde liv, dels går udviklingen inden for robotteknologi hurtigt. Dette kombineret med den stigende mangel på arbejdskraft gør behovet for at kombinere de to felter aktuelt.

For det andet påpeger det spirende initiativ Robo Medic Valley, under RoboCluster, behovet for at diskutere fordele og ulemper ved en bred henholdsvis smal tilgang til klyngesamarbejde inden for sundhedsområdet. Det er således essentielt, at der etableres en arbejdsdeling mellem de eksisterende klyngeinitiativer på området. Når man betragter de to eksisterende initiativer kan Health Cluster South karakteriseres som et initiativ med et smalt fagligt fokus, idet initiativet primært arbejder for at udvikle processer og services til sundhedsområdet blandt andet til plejehjem og sygehuse. Dette involverer for eksempel hjælpemidler, robotteknologi og sundheds-IT, og initiativet kan dermed karakteriseres som værende teknologisk orienteret. Ligeledes er det geografiske fokus for Health Cluster South snævert, da udgangspunktet er Sønderjylland. Tilsvarende kan Det Sunde Liv karakteriseres som havende et smalt fagligt fokus, idet der primært fokuseres på velfærdsteknologi og -service inden for sundheds- og socialektoren, mens det geografiske fokusområde er hele Region Syddanmark.

Det er derfor **en central anbefaling**, at der tages stilling til dels en smal henholdsvis bred tilgang til klyngesamarbejde, dels at den interne relation, synergi og arbejdsdeling mellem de eksisterende initiativer diskuteres, og at deres roller defineres. Det er spørgsmålet, om det er uholdbart med to konkurrerende initiativer med fokus på sundhedsteknologi, hvor det ene snævert fokuserer på Sønderjylland, mens det andet i princippet forsøger at dække bredt (jf. Figur 16.7).

Figur 16.7: Én klynge – ét klyngeinitiativ eller én klynge – flere klyngeinitiativer?

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

I relation til diskussionen af en bred henholdsvis smal tilgang til klyngesamarbejde på sundhedsområdet bør overvejelser omkring RoboClusters ligeledes indgå. Det bør derfor overvejes, hvorvidt RoboCluster og deres nyeste initiativ Robo Medic Valley kunne være udgangspunkt for udvikling af en regional sundhedsklynge, og om man dermed kan drage nytte af dels deres indledende tanker om Robo Medic Valley, dels deres status som innovationsnetværk. Hvorvidt dette ændrede fokus på RoboCluster kan betragtes som en moden klynge, der spreder sig, eller om det er en spirende klynge, der drives af en moden klynge, er af mindre betydning i denne sammenhæng, da det centrale er de mulige synergier og samarbejdsmuligheder mellem de eksisterende initiativer.

Udviklingen af et klyngesamarbejde på sundhedsområdet bør naturligvis bygge på de eksisterende initiativer og deres forskellige styrker. Health Cluster South er nået et godt stykke vej med at tænke i netværk inden for forskellige kompetenceområder for eksempel finansiering, innovationsmiljøer og forskningsinstitutioner, ligesom de har påbegyndt kortlægning af potentialet for at samarbejde med aktører i Nordtyskland. Det er dog på nuværende tidspunkt tvivl om det videre virke for Health Cluster South, idet der er akut mangel på finansielle midler.

Det Sunde Liv har gode relationer til de offentlige aktører og har gode muligheder for at etablere det nødvendige engagement hos offentlige arbejdssteder som eksempelvis hospitaler, plejehjem og andre sociale institutioner, som er vigtige i forhold til at teste nye produkter og arbejdsprocesser.

En **anden central anbefaling** er derfor, at regionen anerkender, at den vigtigste nuværende opgave, som regionen kan påtage sig, er at åbne de offentlige sygehuse op som test-sites for virksomhederne. Det gælder, da det er meget svært for de små og mellemstore virksomheder at komme ind på de offentlige sygehuse, hvilket er en stor barriere for udvikling, idet langt hovedparten af regionens virksomheder tilhører denne gruppe. Regionen kan derfor med fordel tage udbudsregler og processerne omkring udbud op til revision for at lette adgangen for små og mellemstore virksomheder.

En **tredje anbefaling** er, at initiativernes ansvar skærpes i forhold til at sikre aktiv virksomhedsdeltagelse. I udvikling af klynger er det helt centralt, at virksomhederne inddrages og er aktive deltagere. Med satsningen på sundhedsteknologi er det af stor betydning, at initiativerne orienterer sig nationalt og endda internationalt, for at opnå deltagelse af relevante virksomheder. Det gælder særligt, da der mangler store virksomhedsaktører inden for området i regionen.

I forlængelse af de ovenstående centrale anbefalinger anbefales det ligeledes, at det afklares, hvilken rolle de nuværende initiativer inden for almen sundhed eksempelvis Planter til Sundhed eller Sunde Patientmåltider skal have i fremtiden i relation til Det Sunde Liv. Generelt kan det siges, at det bør overvejes, hvordan relationen mellem sundhed og fødevarer skal defineres og struktureres fremover.

16.7 Opsummering

Indsatsen på sundhedsområdet i Region Syddanmark kan på nuværende tidspunkt karakteriseres som fragmenteret, men med stort potentiale. Det anses som en uholdbar situation med to (tre hvis RoboCluster medregnes) komplementære initiativer inden for samme sundhedsteknologiske område. Yderligere er det centralt, at man orienterer sig nationalt og internationalt og ikke alene fokuserer på det regionale niveau i forhold til at engagere virksomhederne, idet der i regionen er lokaliseret et beskedent antal private virksomheder inden for sundhedssektoren.

Det er derfor centralt, at Region Syddanmark i sin indsats på sundhedsområdet tager stilling til dels en smal henholdsvis bred tilgang til klyngesamarbejde på området, dels at den interne relation, synergi og arbejdsdeling mellem de eksisterende initiativer diskuteres, og at deres roller defineres. I relation hertil bør overvejelser om RoboCluster's rolle indgå. Det bør derfor overvejes, hvorvidt RoboCluster og deres initiativ Robo Medic Valley kunne være et udgangspunkt for udvikling af en regional sundhedsklynge.

Tillige er det centralt, at regionen anerkender, at der er et stort potentiale i at udnytte muligheden for at koble små og mellemstore virksomheder til projekter på de offentlige sygehuse. Derfor er én af de vigtigste opgaver på nuværende tidspunkt i udviklingen af det sundhedsteknologiske område at åbne de offentlige sygehuse op som test-sites for små og mellemstore virksomheder.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Sundhedsklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	De interne relationer i de enkelte klyngeinitiativer er præget af initiativernes unge alder, hvorfor der kun i et begrænset omfang er interne aktiviteter mellem de deltagende aktører i Sundhedsklyngen. Dette gælder særligt for Det Sunde Liv, der bevidst har undladt at involvere virksomheder på nuværende tidspunkt. De igangværende aktiviteter er særligt fokuseret på brobygning og matchmaking mellem virksomheder, offentlige sundhedsorganer samt forskningsinstitutioner.	Få aktiviteter
Eksterne relationer	Sundhedsklyngen har opbygget mange eksterne relationer til blandt andet RoboCluster, AluCluster, Katrinebjerg i Århus og Teknologisk Institut, men det konkrete aktivitetsniveau i disse relationer er lille, og har karakter af projektsamarbejde.	Få aktiviteter
Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne er primært offentlige aktører såsom Region Syddanmark, Udviklingsråd Sønderjylland og Udviklingsforum Odense. Endvidere kommer også private virksomheder. Disse toneangivende aktører kan i en vis udstrækning drive samt udvikle klyngen, men der er også en erkendelse af, at et samarbejde med RoboCluster vil styrke og gavne Sundhedsklyngens fremadrettede udvikling.	Nogen grad

Klyngeinitiativernes potentiale	Der er et stort udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne i Sundhedsklyngen, hvilket på nuværende tidspunkt kommer til udtryk ved de mange etablerede relationer, som på længere sigt kan medvirke til et stigende aktivitetsniveau. Endvidere er tilstedeværelsen af aktører som eksempelvis Linak, Danfoss og flere regionale projektororganisationer og klynger som eksempelvis RoboCluster et betydeligt bidrag til initiativernes videre udvikling og indfrielse af deres potentiale.	I høj grad
Klynge kontekst og potentiale	Potentialet for Sundhedsklyngen anses for at være meget stort, og især inden for ældre- og socialplejen. Der er en stigende andel af ældre i samfundet samtidig med, at der er mangel på arbejdskraft i social- og sundhedssektoren, hvilket medfører et stigende behov for udvikling af hjælpemidler. Yderligere anslås der at være et stigende marked for produkter og services, som kan medvirke til en forbedring af folkesundheden samt effektivisering af sundhedssektoren generelt set. Der er dog i Region Syddanmark et relativt begrænset antal store og mellemstore virksomhedsaktører, hvilket stiller store krav til en aktiv involvering af de små virksomheder.	Ekstremt stort
Klyngepolitiske tiltag	Det er centralt for Sundhedsklyngens udvikling, at der tages stilling til, hvorledes de interne relationer, synergier og arbejdsfordelingen mellem de eksisterende initiativer bedst udformes ligesom aktørernes indbyrdes roller tydeligt defineres. Yderligere er det centralt at regionens sygehuse og andre sundhedsrelevante institutioner som pleje- og behandlingshjem åbnes op som test-sites for klyngens virksomheder og deres produkter. Det er særligt vigtigt, at de små virksomheder sikres adgang.	Høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan imødegå og understøtte behovet for øget virksomhedsinvolvering samt bidrage til at regionens sygehuse og andre sundhedsrelevante institutioner åbnes for klyngens virksomheder som test-sites for nye produkter og innovationsprojekter. På den anden side kan rådgivningssystemet kun i mindre grad tage stilling til de interne relationer og rollefordelingen i klyngen, da det er en proces, der kræver deltagelse fra klyngens aktører. Der kan dog arbejdes for at skabe rammerne for at dette finder sted.	Nogen grad
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 17. Transportklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af FORCE Technology.

17.1 Resume

Denne spirende klynge dækker over: Transportvirksomheder, infrastrukturforvaltere, teknologileverandører og servicevirksomheder i forhold til transport samt transportkøbere. Region Syddanmark har traditionelt spillet en meget vigtig rolle som transportregion. Udviklingen i erhvervet har i forbindelse med det indre marked og den stigende globalisering ændret logistikstrukturen, og i dag udgør hele verden et marked. Udviklingen af transport og logistik i regionen er sket med udgangspunkt i en række centre med forskellige markedsfokus og specialiseringer.

De tre mest markante klyngeinitiativer er: Taulov Transportcenter, hvis mål det er at etablere et servicecenter i området, Trekantområdets Logistikforum, hvis overordnede mål det er, at markedsføre Trekantområdet som en international HUB, og Danmarks Transport og Logistikklynge som fokuserer på praksisnær ledelse, tiltrækning af international arbejdskraft samt det internationale projekt CBlog. Ingen af initiativerne samarbejder eller har et bredt branchefokus, hvorfor de kan ses som værende lokale initiativer.

Det er vigtigt, at overlæggen for erhvervet sættes højere end tilfældet er i dag gennem udarbejdelse af et strategisk fundament og en fælles vision for klyngen. Grundlaget for klyngen bør være triple helix, men det skal være erhvervet og videninstitutionerne, der tager teten. Af konkrete tiltag, som kan styrke klyngen på sigt, kan nævnes opkvalificering af ledelse og medarbejdere i logistik- og transportvirksomheder samt et øget fokus på samarbejde mellem de ovennævnte klyngeinitiativer og deres respektive medlemmer. Derudover er det vigtigt med udarbejdelse af en langsigtet målsætning og strategi samt tilførsel af ressourcer til udviklingsprojekter og markedsføringsaktiviteter.

17.2 Transportklyngen i Region Syddanmark

Transportklyngen dækker bredt:

- Transportvirksomheder
- Infrastrukturforvaltere (havne, lufthavne, jernbaner, transportcentre)
- Teknologileverandører og servicevirksomhederne i forhold til transport
- Transportkøbere (industri og handelsvirksomheder)

Transport er, jævnfør ovenstående brede definition, i øget fokus som erhvervspotentiale på nationalt plan i Danmark. Der er i de nationale erhvervsstrategier:

- Godstransport og logistik (især transport af gods til og fra Danmark med skib, fly, bil og tog)
- Det Blå Danmark (den globale søfartindustri)

Begge klynger er repræsenteret i Region Syddanmark, og der er et vist overlap mellem de to klynger. Denne analyse tager sit afsæt i klyngen "godstransport og logistik".

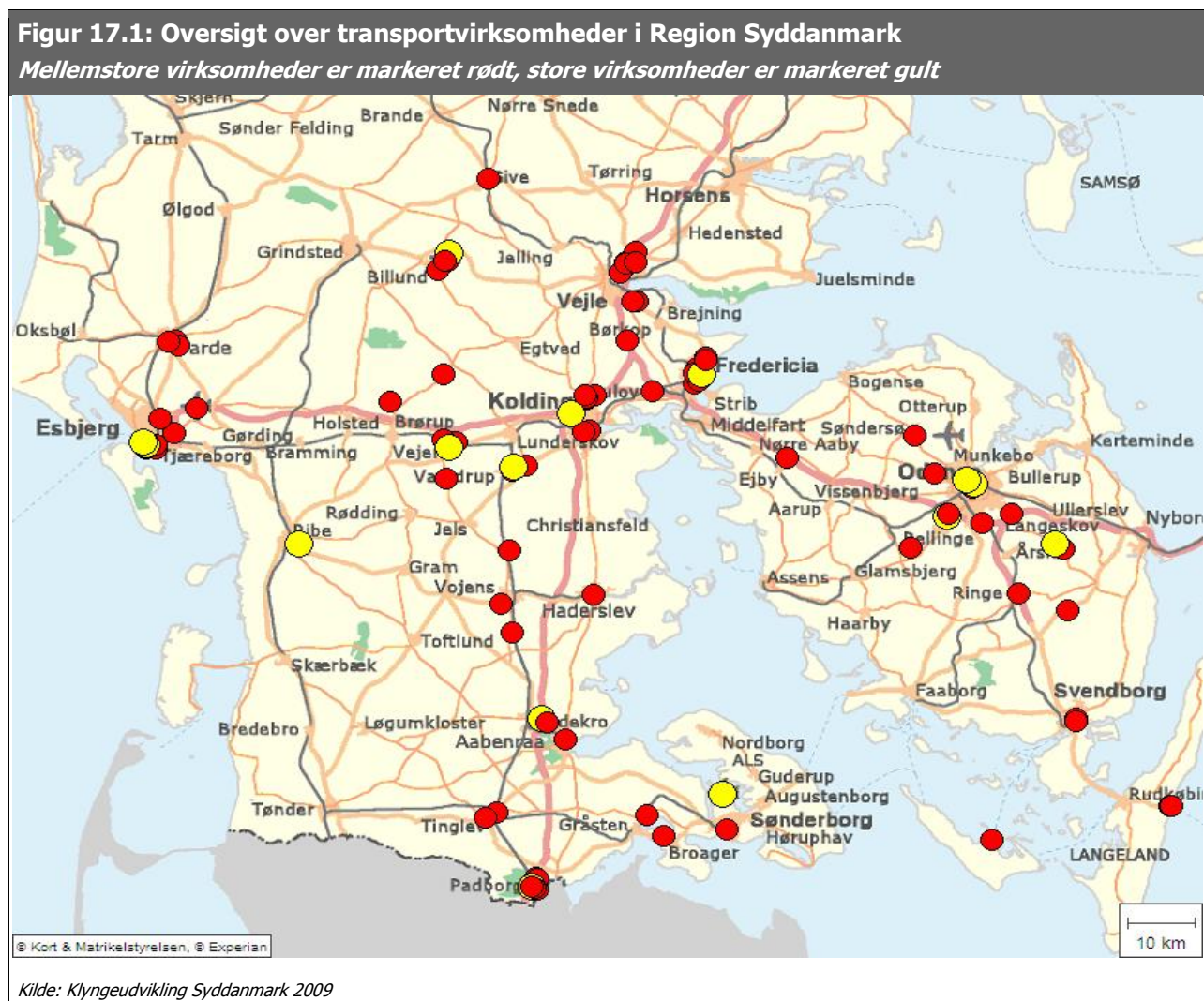
Det overordnede billede af transportindustrien i Region Syddanmark er, at regionens andel af store og mellemstore virksomheder er højere end det, der kunne forventes på baggrund af dens befolkningsmæssige størrelse. Analysen fokuserer på Trekantområdets Logistikforum, Taulov Transportcenter samt Danmarks Transport og Logistikklynge, der alle er spirende klyngeinitiativer i regionen på transportområdet. Den danske transportindustri består totalt af 17.937 virksomheder, hvoraf de 3.734 er lokaliseret i Region Syddanmark, hvilket svarer til 21 procent. Betragtes udelukkende store virksomheder med mindst 200 ansatte er der 97 i Danmark, heraf er de 14 lokaliseret i Region Syddanmark. Disse fremgår af Tabel 17.1.

Firmanavn	By
Alex Andersen, Ølund A/S	Odense
Andreas Andresen A/S	Padborg
Billund Lufthavn A/S	Billund
Blue Water Shipping A/S	Esbjerg
Bring Frigoscandia A/S	Kolding
Cimber Air A/S	Sønderborg
Claus Sørensen A/S	Esbjerg
Danfoss Distribution Services A/S	Rødekro
Dansk Auto Logik A/S	Vamdrup
DSB Vesterbrogade 56 Fredericia	Fredericia
Fynbus	Odense C
Marius Pedersen A/S	Ferritslev Fyn
Ribe Rutebiler A/S	Ribe
SPF-Danmark P/S	Vejen

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009 på baggrund af Web-Direct

Med hensyn til antallet af mellemstore virksomheder (50-199 ansatte) er 97 af landets 349 virksomheder lokaliseret i Region Syddanmark. Samlet huser Region Syddanmark således 28 procent af de mellemstore og store transportvirksomheder, hvilket skal sammenlignes med, at regionen udgør cirka 22 procent af Danmarks befolkning.

Figur 17.1 viser lokaliseringen af alle mellemstore og store virksomheder i regionen.

Kortet viser, at de store og mellemstore transportvirksomheder er spredt relativt godt i regionen. Der er mellemstore og store virksomheder i alle dele af regionen på nær den sydvestlige del. Koncentrationer findes både i Padborg, Esbjerg, Odense og Trekantområdet. De ni virksomheder, der ligger i Padborg, er lokaliseret meget tæt på hinanden, og denne koncentration fremgår derfor ikke så tydeligt på kortet.

Det overordnede billede, der tegner sig på baggrund af registerdataanalysen, er således, at Region Syddanmark fremstår velpositioneret inden for transportbranchen med en klar overrepræsentation af store og mellemstore virksomheder. Særligt omkring regionens store byer samt nær grænsen findes der koncentrationer af mellemstore og store transportvirksomheder.

17.3 Kontekst

Den samlede beskæftigelse inden for transportsektoren var i 2005 cirka 117.000 ansatte. Transport omfatter såvel persontransport som godstransport. Godstransportsektoren omfatter primært følgende tre delkategorier "vejgodstransport og rørtransport", "godsbehandling og oplagring" samt "anden transportformidling".

Den samlede beskæftigelse inden for disse tre grupper udgjorde i 2005 i alt cirka 57.000 ansatte henholdsvis 39.000, cirka 3.000⁶⁵ og 14.600 medarbejdere.

17.3.1 Udviklingen inden for beskæftigelse

Beskæftigelsen inden for transporterhvervet har de seneste år været stagnerende. Som det fremgår af nedenstående Tabel 17.2, der viser udviklingen i den samlede beskæftigelse i Danmark samt beskæftigelsen inden for transport og to delbrancher.

Tabel 17.2: Udviklingen i den samlede beskæftigelse i Danmark
Antal beskæftigede og indekseret udvikling

	1997	2005	2006	2007
Samlede beskæftigelse	2.669.658	2.710.462	2.754.646	2.821.641
Transportvirksomhed i alt	125.398	120.613	121.357	123.464
60.24.09 Fragtvognmænd mv., rørtransport	34.939	34.739	35.475	36.295
63.00.00 Godsbehandling, havne mv., rejsebureauer	27.447	33.441	33.863	34.191
Indeks 1997 = 100				
Samlede beskæftigelse	100	102	103	106
Transportvirksomhed i alt	100	96	97	98
602409 Fragtvognmænd mv., rørtransport	100	99	102	104
630000 Godsbehandling, havne mv., rejsebureauer	100	122	123	125

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

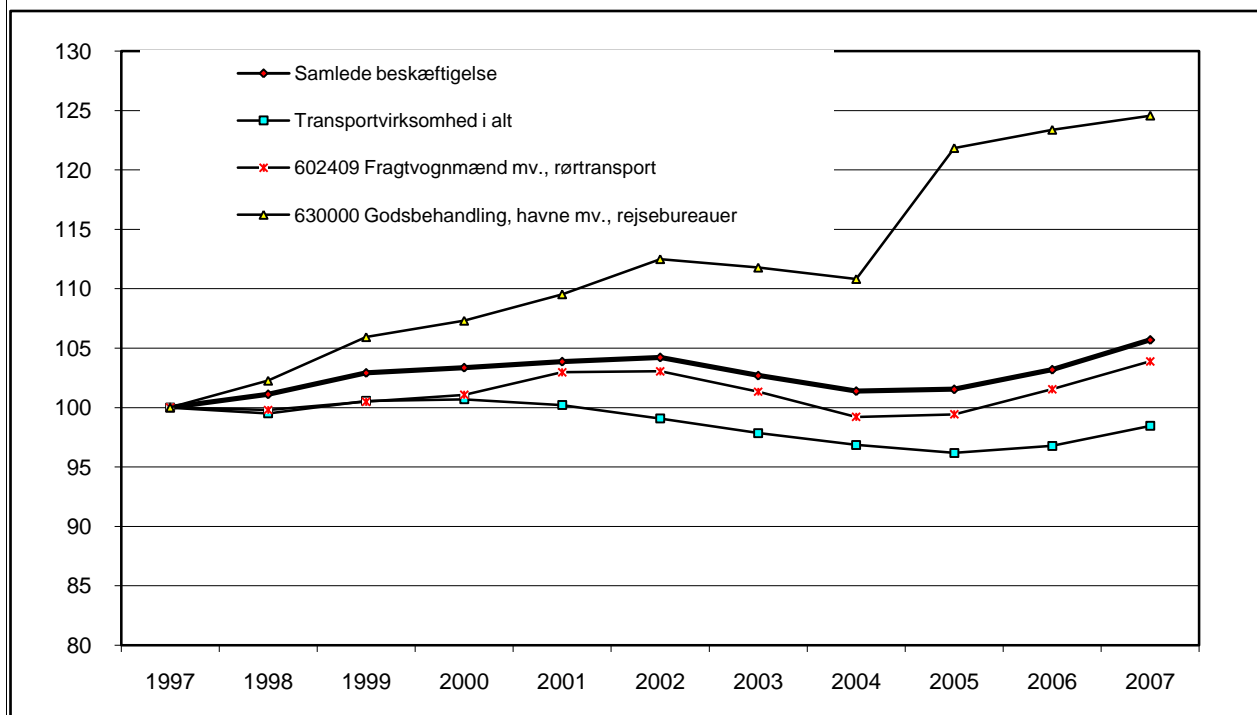
Figur 17.2 viser derudover udviklingen i den samlede beskæftigelse i Danmark 1997 – 2007, samt udviklingen i beskæftigelsen inden for transport og inden for de to delbrancher, som især er kendetegnet ved godstransport. Som det videre fremgår, er beskæftigelsen inden for godstransporterhvervet steget mere end den samlede beskæftigelse i Danmark.

Beskæftigelsen inden for vognmandserhvervet har gennem perioden stort set fulgt udviklingen i den samlede beskæftigelse. Det er bemærkelsesværdigt, at der i perioden efter år 2000 er sket en betydelig udflagning af eksportvognmandserhvervet.

⁶⁵ Godsbehandling og oplagring udgør ikke en selvstændig gruppering, hvorfor antal ansatte er baseret på beskæftigelsen i 1999.

Som det videre fremgår, er beskæftigelsen inden for godsbehandling m.m. (cirka 2/3 af den samlede beskæftigelse inden for denne gruppe er ansatte inden for spedition) steget betydeligt mere end den samlede beskæftigelse. Væksten er især sket fra 2004 og frem til 2007.

Figur 17.2: Udviklingen i den samlede beskæftigelse i Danmark 1997-2007.

Indeks 1997 = 100

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

17.3.2 Udviklingen inden for bruttotilvækst

Væksten i specielt godstransporterne har betydet, at bruttoværditilvæksten i transportsektoren er vokset hurtigere end bruttonationalproduktet. Væksten har desuden været større end udviklingen i beskæftigelsen.⁶⁶ Det er især udviklingen i den globale skibsfart og Danmarks betydende rolle heri, som har været medvirkende hertil. Hvor skibsfarten i 1990 tegnede sig for 31 procent af transportsektorens produktionsværdi, var denne andel i 2004 vokset til 47 procent. Nedenstående Tabel 17.3 viser udviklingen i bruttoværditilvæksten for transporterhvervet fra 1997 til 2004.

Vejgodstransport har siden 2000 vist et fald i bruttoværditilvæksten. Dette kan formentlig tilskrives udflagningen af eksportlastbiler. Det må dog vurderes, at denne sektor har haft en beskedent udvikling i bruttotilvæksten. "Anden transportformidling" er speditionserhvervet. Tabellen viser betydelige variationer i sektorens bruttoværditilvækst. Bemærk, at den statistiske opgørelse af trans-

⁶⁶ Kilde: Danmarks Statistik. Statistiske efterretninger. Transportsektorens struktur og økonomiske udvikling 1990 – 2006.

portsektoren, jf. ovenstående definition, der ikke omfatter de samlede aktører i klyngen, men alene transport, oplagring, formidling samt infrastrukturforvaltning. Det må vurderes, at et betydeligt potentiale i forhold til klyngens udvikling vil være inden for serviceydelser og teknologiydelser i forhold til transport og logistik.

Tabel 17.3: Udviklingen i bruttoværditilvæksten inden for transportsektoren 1997-2004

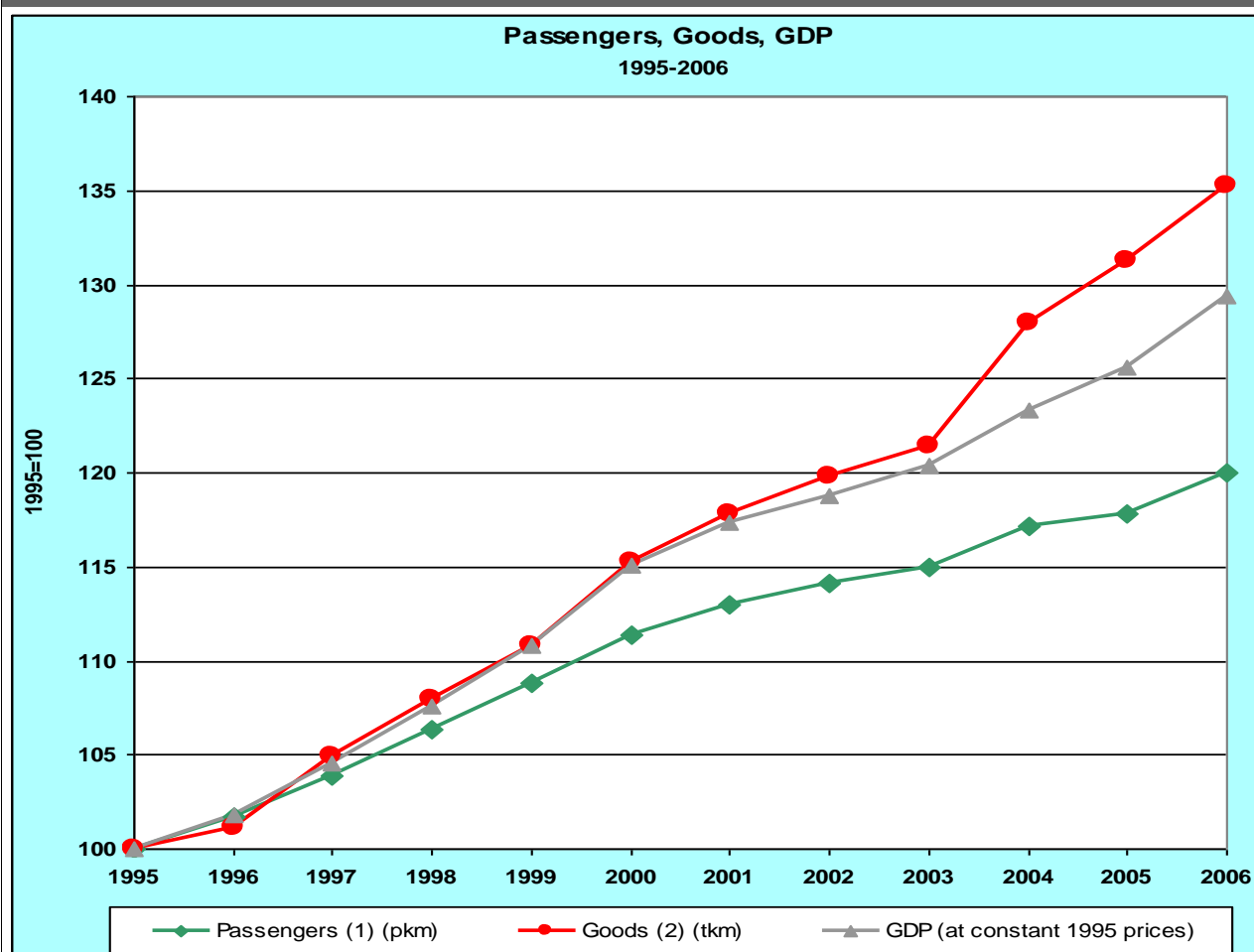
2000 priser mia. kr	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Totalt for økonomien	1.015,4	1.034,4	1.064,2	1.110,9	1.119,1	1.122,7	1.126,8	1.144,1
I alt transportsektor	55,3	51,9	59,0	66,3	67,7	66,6	67,2	66,5
Landtransport	27,0	26,3	26,4	27,3	27,8	27,9	26,3	25,7
Heraf								
Jernbaner	7,3	6,6	4,9	5,2	5,2	5,3	5,3	4,6
Bus- og S-togstrafik med rute fart	1,8	1,9	2,5	2,8	3,1	3,6	3,4	3,2
Taxi- og turistvognmænd	3,4	3,6	4,1	3,9	3,8	3,6	3,4	3,5
Fragtvognmænd mv.	14,2	13,9	14,9	15,4	15,6	15,3	14,2	14,2
Skibsfart	10,9	8,8	12,9	16,6	18,4	18,1	20,5	20,8
Lufttransport	3,7	3,9	4,0	4,5	5,3	4,4	4,2	3,6
Hjælpevirksomhed til transport	13,8	13,6	15,3	17,9	16,3	16,2	16,7	17,2
Heraf								
Hjælpevirksomhed i fbm. transport og rejsebureau	7,9	7,8	9,4	10,6	9,5	9,9	9,9	10,2
Anden transport	6,2	5,8	5,9	7,3	6,8	6,3	6,9	6,9

Kilde: Danmarks Statistik. Statistiske efterretninger. Transportsektorens struktur og økonomiske udvikling 1990 – 2006. 31. marts 2008

17.3.3 Udviklingen i godstransportarbejdet

Transport er i vækst, det gælder såvel person- som godstransport. Udviklingen illustreres blandt andet af nedenstående figur, som viser udviklingen i person- og godstransportarbejdet i EU fra 1995 til 2006 sammenholdt med udviklingen i bruttonationalproduktet.

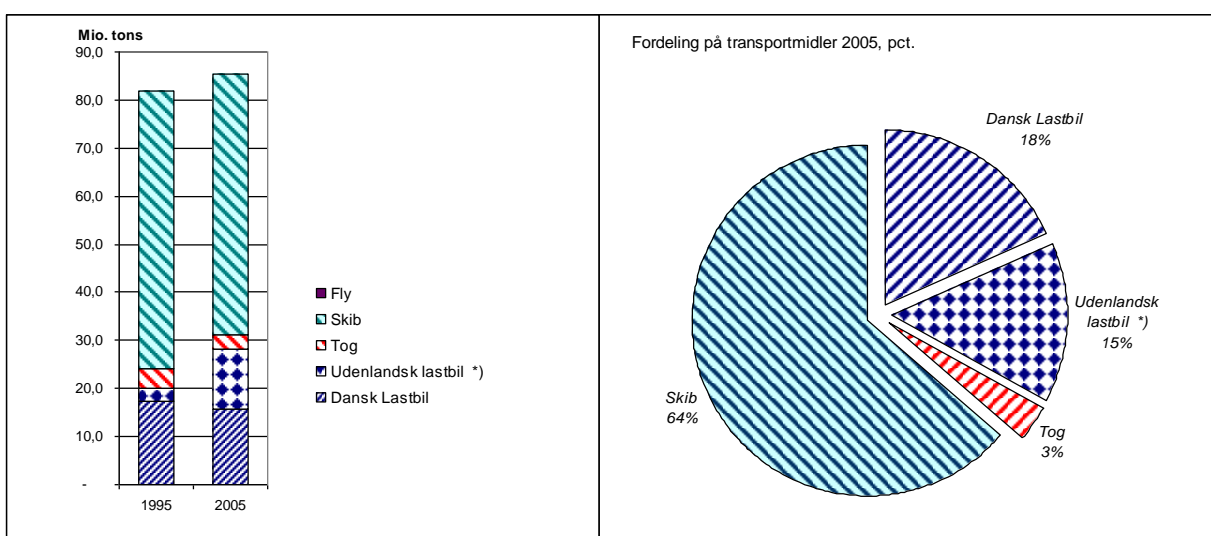
Figur 17.3: Udviklingen i passager- og godstransportarbejdet i EU 1995-2006
Sammenholdt med udviklingen i bruttonationalproduktet

Kilde: EU Stat

Som det fremgår, er godstransportarbejdet vokset hurtigere end bruttonationalproduktet. Udviklingen skal især ses i lyset af stigende global samhandel, og at udviklingen af det indre marked har betydet, at virksomhedernes godsstrømme internationaliseres. Figur 17.4 viser udviklingen i importen og eksporten fordelt på transportmidler fra 1995 til 2005. Som det fremgår, er væksten sket ved øget transport med lastbil. Andelen af udenlandske lastbiler er endvidere steget markant.

**Figur 17.4: Vægten i Danmarks import og eksport i 1995 og 2005
Fordelt på transportmidler, mio. tons**

Kilde: Danmarks Statistik. Andelen af udenlandske lastbiler i 1995 er skønnet.

17.3.4 Region Syddanmark som godstransport region

Region Syddanmark har traditionelt spillet en stor rolle som transportregion. Baggrunden har været den betydelige eksport af industri- og handelsprodukter ud af Vestdanmark. Vestdanmark tegnede sig i 2006 for 84 procent af den samlede BNP inden for landbrug og råstofudvikling og 61 procent inden for industri (herunder energi og byggeri). Centraleuropa og England som vigtige markeder har betydet, at regionen har fungeret som "udskibningshavn".

Etableringen af det store H og specielt åbningen af den faste forbindelse over Storebælt har betydet, at regionen, særligt Trekantområdet, har fået stigende betydning som drejeskive for hele Danmark. Regionens betydning som transport og logistikkorridor understøttes blandt andet af, at knapt 1/3 af den samlede godsomsætning over de danske havne i 2005 skete via havnene i Region Syddanmark. Når det gælder lastbiltrafik til og fra Danmark, så er landegrænsen mellem Sønderjylland og Slesvig Danmarks vigtigste "port". Cirka 60 procent af den samlede lastbiltrafik til og fra Danmark kørte i 2. kvartal 2007 via landegrænsen, jf. Tabel 17.4 Det er videre bemærkelsesværdigt, at andelen af transittrafik på landegrænsen var cirka 2 procent mod cirka 34 procent over Femern Bælt.

Tabel 17.4: Opgørelse af lastbiltrafik til/fra Danmark 2. Kvar. 2007 og andelen af transittrafik

Årsdøgnstrafik	Jylland-Norge	Jylland-Sverige	Jylland-Tyskland	Sjælland-Tyskland	Sjælland-Sverige	I alt	Vestdanmark	
	Trafik pr. årsdøgn, ÅDT						ÅDT	Andel
Samlede trafik 2. Kvar. 2007	447	602	6.588	1.383	2.095	11.115	7.637	69 %
Andel transit	31 %	14 %	2 %	34 %	26 %			
Fordeling	Trafik pr. årsdøgn, ÅDT						ÅDT	Andel
Transit trafik	139	84	132	470	545	1.370	355	26 %
Import og eksport	308	518	6.456	913	1.550	9.745	7.282	75 %

Kilde: Beregninger foretaget af FORCE Technology på grundlag af lastbiltælling gennemført for International Transport Danmark.

17.3.5 Beskæftigelse inden for transport i Region Syddanmark

Af den samlede nationale beskæftigelse inden for godstransportvirksomheder på cirka 57.000 beskæftigede er cirka 18.000 beskæftiget inden for Region Syddanmark. Det vil sige, at Region Syddanmark tegner sig for cirka 1/3 af den samlede beskæftigelse inden for godstransport mod cirka 1/4 af den samlede beskæftigelse. Af de cirka 18.000 beskæftigede inden for godstransport og logistik, er de cirka 15.000 tilknyttet virksomheder i 11 byer: Esbjerg, Padborg, Fredericia, Kolding, Odense, Vejle, Aabenraa, Svendborg, Middelfart, Vejen og Billund.

Tabel 17.5: Centre i regionen med i alt 15.500 job inden for godstransport

Beskæftigelse 2005

Esbjerg	3100
Padborg	2300
Fredericia	2200
Kolding	1800
Odense	1600
Vejle	1100
Aabenraa	700
Svendborg	500
Middelfart	400
Vejen	400
Billund	400

Kilde: Opgørelse foretaget af Institut for Transportstudier på grundlag af CD direkt.

Ud over de 18.000 beskæftigede i godstransportvirksomheder kommer som anført tidligere beskæftigelse inden for service og teknologileverandører samt ansatte i industrivirksomhederne med fokus på transport, spedition og lager.

17.3.6 Anvendelse af viden og kompetence i erhvervet

Transport- og logistikerhvervet er karakteriseret ved mange medarbejdere uden faglig uddannelse og medarbejdere med erhvervsfaglig uddannelse. EUD-uddannelsen inden for shipping og spedition er med et årligt optag på cirka 500 elever et af de største elevuddannelsesområder.

Meget få medarbejdere har en videregående uddannelse. Traditionelt set har erhvervet i vidt omfang begrænset efteruddannelsesindsatsen til de lovpligtige kurser, eksempelvis truckcertifikat, farligt gods-kurser m.m. Det sidste betyder samtidigt også, at erhvervet er den største enkeltbruger af AMU-systemet, hvilket præger regionens uddannelsesinstitutioner. Der uddannes mange spedition- og shippingelever på regionens handelsskoler, og transport og logistik er en vigtig aktivitet på en række af regionens AMU centre og tekniske skoler. Holdningen til og anvendelsen af efteruddannelse er dog i forandring. Virksomhederne har stigende fokus på betydningen af uddannelse som middel til udvikling af konkurrenceevne.

Når det gælder forskning, har transportforskningen traditionelt været begrænset og fragmenteret i Danmark. Dette forhold er dog ved at blive ændret. Inden for regionen er der i 2005 år etableret Maritimt Forsknings- og Innovations Institut, MFI, ved Syddansk Universitet i Esbjerg. På nationalt plan sker transportforskningen uden for regionen ved DTU (Danmarks Tekniske Universitet), CBS (Copenhagen Business School) og Aalborg Universitet.

Virksomhedernes tradition for samarbejde med forskningsinstitutionerne er begrænset, men der er også her ved at ske en holdningsændring. To forhold er i særlig grad afgørende herfor: strukturudviklingen inden for erhvervet i retning af større enheder betyder, at stadig flere transportvirksomheder har ansat akademikere. Hertil kommer, at særligt den nye, unge generation af ledere i erhvervet har øget fokus på udviklingsperspektiverne ved tættere samarbejde med forskning.

17.3.7 Udviklingsaktører

Der er inden for transport- og logistikerhvervet en lang tradition for samarbejde om udvikling, som går tilbage til mellemkrigstiden, hvor Danmarks eksport for alvor begyndte at stige. Et eksempel på et "tidligt" samarbejde var Kørselskontoret i Esbjerg regionen, det senere IAT.

Det er et vigtigt karakteristikum, at der løbende er sket en udvikling og tilpasning i lyset af ændringerne i virksomhedernes organisationer, kundernes sammensætning og ændrede rammebetingelser. Det er videre et vigtigt karakteristikum, at erhvervet er kendetegnet ved en særlig struktur, hvor de i forhold til erhvervets markante erhvervsfremmeaktører er meget branchespecifikke. De vigtigste aktører er i dag:

- Branchens egne organisationer spiller en væsentlig rolle for udviklingen af virksomhedernes koncepter og innovation. Der indsamles og formidles i betydeligt omfang branchespecifik viden og støtteværktøjer til den daglige drift og disponering i virksomhederne. Som konkret eksempel kan nævnes værktøjer til miljøregnskab, aflæsning af diagramark, egenkontrollsystemer. Organisationerne har endvidere etableret tematiserede netværk mellem medlemmerne, eksempelvis transport af farligt gods, miljø og ledelse

- FDE, som er ejet af brancheorganisationen ITD, har sat fællesindkøb og udvikling af støttefunktioner til erhvervet i system. Det gælder eksempelvis momsrefusion fra udenlandske myndigheder og regnskabservice for små transportvirksomheder. De lokale erhvervsorganisationer og klubber har traditionelt især fokuseret på udvikling af lokale uddannelsesinitiativer og erfaringsudveksling
- De to GTS-institutter Teknologisk Institut og Force Technology har begge på særlige områder udviklet kompetencer og systemer rettet mod transport og logistik

Som illustreret i det efterfølgende er der herudover på forskellig måde sket en organisering af erhvervsvirksomhederne omkring de lokale transportcentre. Omkring Taulov Transportcenter er der i 2008 etableret et formaliseret netværk. Herudover er der mange andre aktører, som arbejder bredt, det vil sige ikke branchespecifikt.

17.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativerne på transportområdet

Denne analyse omfatter de tre klyngeinitiativer:

- Taulov Transportcenter
- Trekantområdets Logistikforum
- Danmarks Transport og Logistikklynge

Tabel 17.6: Klyngeinitiativer – Transport			
Klyngeinitiativ	Kontaktperson	Formål	Nøgleaktører
Taulov Transportcenter	Troels Lemonius	<p>At styrke logistik- og transporterhvervet i Fredericia</p> <p>At udvikle og igangsætte logistikprojekter indenfor og på tværs af sektorer og brancher lokalt, regionalt og nationalt</p> <p>At understøtte og markedsføre transportcentret i Taulov som et kraftcenter for logistik og transport</p>	<p>Associated Danish Ports A/S</p> <p>Danske Fragtmænd</p> <p>Post Danmark Pakkecenter</p> <p>Raillion</p> <p>OK Servicecenter</p> <p>Kurergruppen</p> <p>Olav Maimburg Servicecenter</p> <p>Fredericia Erhvervsudvikling</p>
Trekantområdets Logistikforum	Finn Ganslev	<p>At udvikle såvel netværk som faglig viden hos medlemmerne.</p> <p>At tilrettelægge og gennemføre relevante virksomhedsbesøg, kurser, konferencer.</p> <p>At medvirke til at udvikle transportkompetencerne hos medlemmerne.</p> <p>At være dialogpartner med myndighederne.</p>	<p>DTC / Gateway 45</p> <p>Dansk Transport og Logistik, Syd</p> <p>Schenker A/S</p> <p>Anders Sørensen Møbeltransport</p> <p>EUC Lillebælt</p> <p>Bendix Transport</p> <p>FORCE Technology</p> <p>Itella Logistics</p> <p>Billund Lufthavn</p> <p>H. Duagaard</p>

Danmarks Transport og Logistikklynge	Lars Dagnæs	<p>Udvikling og omstilling af transport og logistik som en samlet styrkeposition i Vestdanmark.</p> <p>Delmål:</p> <p>Vækst gennem innovation og iværksætter</p> <p>Vækst gennem forbedret samspil mellem virksomheder og forskningsbaseret viden</p> <p>Vækst gennem uddannelse og tiltrækning af medarbejdere til erhvervet</p>	<p>Force Technology Billund Lufthavn, Air Cargo Center Trekantområdet Danmark Udviklingsråd Sønderjylland International Transport Danmark Syddansk Universitet Århus Købmandsskole IHK Flensborg / EA Nord EUC Lillebælt EUC Syd</p>
--------------------------------------	-------------	---	--

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

17.4.1 Taulov Transportcenter

Taulov Transportcenter blev etableret af DSB, Fredericia Havn og kommunen i 1980'erne. Baggrunden var blandt andet den på daværende tidspunkt kommende faste forbindelse over Storebælt, udbygning af motorvejsnettet og etableringen af en terminal for kombineret bil-bane transport samt en ny bane fra Lillebæltsbroen til Kolding.

Taulov Transportcenter er som "klyngeorganisation" imidlertid under 1 år gammel. Det var en fælles erkendelse, at til trods for en optimal geografisk beliggenhed, var den erhvervsmæssige udvikling i området begrænset. Manglende samspil mellem virksomhederne og mellem virksomheder og myndigheder var en vigtig årsag hertil. Der blev derfor i juni 2008 etableret Foreningen Taulov Transportcenter.

Fredericia Erhvervsudvikling, som er en kommunal organisation, har fra start spillet en central rolle i dette udviklingsarbejde. I den aktuelle udviklingsfase, er det Fredericia Erhvervsudvikling, som sammen med bestyrelsen for foreningen tegner arbejdet. Alle syv medlemmer af bestyrelsen er ansat i private virksomheder. Troels Lemonius, Fredericia Erhvervsudvikling, er sekretær for bestyrelsen.

Siden etableringen af "Foreningen Taulov Transportcenter" er der kommet over 20 betalende medlemmer blandt virksomhederne inden for klyngens målgruppe, som er transport- og logistikvirksomheder inden for Fredericia Kommune. Medlemmerne er særligt kendetegnet ved transport- og logistikvirksomheder samt servicevirksomheder i forhold hertil. Fredericia Erhvervsudvikling er den eneste offentlige virksomhed blandt medlemmerne.

Tabel 17.7: Centrale aktører i Foreningen Taulov Transportcenter		
Navn	Beskrivelse	Geografi
Fredericia Erhvervsudvikling	Fredericia Erhvervsudvikling er en kommunal organisation, som har til opgave at sikre erhvervsudvikling i kommunen. Erhvervskonsulent Troels Lemonius har spillet en vigtig rolle som facilitator i det hidtidige udviklingsarbejde.	Fredericia Kommune
Bestyrelsen for Foreningen Taulov Transportcenter	Bestyrelsen består af følgende medlemmer: <ul style="list-style-type: none"> • Jens Peter Peters, Associated Danish Ports A/S • Jan Sunde, Danske Fragtmænd Syd • Stefan Sommer, Post Danmark A/S • Jan T. Andersen, Raillion Danmark A/S • Karl Jørgensen, OK Servicecenter • Lars Olsen, Kurergruppen A/S • Lars Kromann, Olav Maimburg Servicecenter En række af virksomhederne er nationale/internationale virksomheder med lokalisering også uden for Fredericia Kommune	Fredericia Kommune
Fredericia Kommune	Vej og Park afdelingen er en vigtig aktør i forhold til udviklingen af de fysiske rammer i transportcentret.	Fredericia Kommune
Trekantsområdet Danmark	Trekantområdet Danmark er en central samarbejdspartner med henblik på at løfte de mere strategiske perspektiver omkring foreningens arbejde. Der har været taget de indledende møder med henblik på udvikling af dette samarbejde.	Trekantsområdet
Trekantsrådets Logistikforum	Udvikling af et samarbejde med Trekantområdets Logistikforum kunne være et godt udgangspunkt for klyngeinitiativer.	Trekantsområdet
Foreningen Danske Transportcentre	Foreningen organiserer alle de danske transportcentre. Perspektivet er dels samlet af at udvikle transportcentrenes rolle i transportsystemet dels at udvikle samarbejdet mellem de enkelte centre.	Danmark

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Perspektivet for organisationen er bredt, nemlig udvikling af dansk transport og logistik med udgangspunkt i Fredericias centrale lokalisering i Danmark og med udgangspunkt i transport- og logistikerhvervet her. Troels Lemonius, som har været drivkraft i de hidtidige udviklingsaktiviteter, fortæller, at der på kort sigt især har været fokus på at udvikle samspillet omkring de fysiske forhold i Taulov Transportcenter. Det er imidlertid på sigt visionen, at foreningen også skal kunne være en central spiller i mere strategiske udviklingsprojekter. Etableringen af den nye organisation har inden for det første halve år allerede ført til en række konkrete resultater:

- Etablering af et servicecenter i området. En privat virksomhed er nu ved at opføre dette
- Omlægning af vejnettet, så adgangsforholdene forbedres. Det har blandt andet betydet, at der er etableret en ny adgangsvej til området, og at en vej er omlagt, så adgangsforholdene for lastbilerne til området er forbedret

- Bedre samarbejde om vedligeholdelse og pleje af områdets veje og bevoksede arealer – og bedre samarbejde om den samlede skiltning i området
- Udvikling af samspillet mellem virksomhederne i centret. Den bedre kontakt har allerede betydet, at der er etableret nye samarbejder om at udleje/leje ledige lagerlokaler
- Afgivelse af fælles høringssvar til Vejdirektoratet i forbindelse med etablering af forsøgsordning om modulvogntog

Troels Lemonius, som er koordinator for klyngeinitiativet, forventer, at organisationen i stigende grad også sikrer netværk og videndeling mellem medlemmerne i klyngen, samt på længere sigt, at der også etableres samarbejde om uddannelsesinitiativer og EU-projekter. Troels Lemonius ser ikke foreningen som en egentlig klynge på nuværende tidspunkt, men vurderer, at den meget brede erhvervsdeltagelse i foreningen er et godt udgangspunkt for igangsættelse af klyngeaktiviteter.

Foreningen Taulov Transportcenter har sit afsæt i erhvervslivet i Fredericia Kommune. Derfor vil igangsættelse af aktiviteter også ske ud fra en vurdering af perspektiverne for den primære målgruppe. Man er imidlertid opmærksom på, at netop E45 og E20 sammen med jernbanen til Tyskland og regionens havne udgør en samlet vigtig rammebetingelse for transport og logistik. Man er derfor åben for et bredt samarbejde med andre initiativer både regionalt og nationalt. Troels Lemonius peger på Trekantområdet i Danmark og Trekantområdets Logistikforum som potentielt vigtige samarbejdspartnere. Herudover peger han også på Foreningen af Danske Transportcentre, som en potentiel central medspiller.

17.4.2 Trekantområdets Logistikforum

Trekantområdets Logistikforum blev etableret i 1998. Dengang var navnet: Trekantområdets Transport og Logistikforum. Ved etableringen var driften støttet af kommunerne inden for Trekantområdet. Målet var international markedsføring af Trekantområdet som international HUB for transport og logistik. Det økonomiske bidrag fra kommunerne gav mulighed for ansættelse af en fuldtidsmedarbejder. Der blev blandt andet udarbejdet en benchmarking af Trekantområdet som HUB.⁶⁷

Støtten fra kommunerne ophørte kort efter år 2000. Den fortsatte drift blev alene finansieret ved bidrag fra medlemmerne. Det kom også til at betyde et nyt fokus i aktiviteterne, som nu gælder gennemførelse af faglige arrangementer, nyhedsbreve, kursustilbud om transportjura samt netværk i øvrigt mellem medlemmerne. Der er i dag tilknyttet en sekretariatsleder, Finn Ganslev, på deltid.

Der er i dag godt 100 medlemmer af Trekantområdets Logistikforum, som hver kan tilmelde op til 5 personer i netværket. Nyhedsbrev og invitationer til kurser, konferencer m.m. sendes således i dag til cirka 300 adresser.

⁶⁷ "Triangle Region Denmark, Benchmarking Analyses of the Region as a Northern Europe Distribution Hub". Andersen February 2002.

Langt de fleste medlemmer er transport-, logistik- og industrivirksomheder. Medlemskredsen omfatter også kommuner, erhvervscentre, uddannelses- og videninstitutioner, servicevirksomheder (rådgivning, banker, advokater m.m.) samt havne.

Arbejdet i Logistikforum er karakteriseret ved en aktiv bestyrelse, hvor både ordinære medlemmer og suppleanter deltager i møderne. Som det fremgår af nedenstående oversigt er sammensætningen af bestyrelsen kendetegnet ved deltagelse af virksomheder, transportcentre, lufthavne, brancheorganisation samt uddannelses- og videninstitutioner.

Tabel 17.8: Centrale aktører i Trekantområdets Logistikforum		
Navn	Beskrivelse	Geografi
DTC / Gateway 45	Gateway 45 – Danmarks Transport Center ligger ved E45 nord for Vejle. DTC rummer transport og logistik samt service i forhold til gods, chauffører og transportmateriel.	Vejle
Itella Logistics	Itella Logistics er en international logistikvirksomhed med hovedsæde i Finland. Globalt er der godt 4.000 ansatte i Itella Logistics. I Danmark er der cirka 400 ansatte.	Kolding
EUC Lillebælt	EUC Lillebælt er en selvejende uddannelsesinstitution. Transport og Logistik udgør et fokusområde.	Fredericia
Billund Lufthavn	Billund Lufthavn rummer i dag betydelige aktiviteter inden for handling af air cargo. Lufthavnen har etableret et handlingsselskab, og en række speditører har etableret sig i lufthavnen.	Billund
DTL, Region Syd	DTL Regionkontor Syd fungerer som sekretariat og servicekontor for DTLs afdelinger i Region Syddanmark.	Region Syd
Schenker A/S	Schenker A/S er en global transportvirksomhed med en årlig omsætning på 18 mia. euro, 88.000 ansatte fordelt over 2.000 kontorer i hele Verden. I Danmark har Schenker A/S godt 300 medarbejdere.	Kolding
Anders Sørensen Møbeltransport	Anders Sørensen Møbeltransport A/S udfører national møbeltransport for såvel danske som udenlandske møbelproducenter. Der i alt 50 beskæftigede i virksomheden, som i 2005 flyttede ind i nyt domicil i Løsning ved E45.	Løsning
Bendix Transport	Bendix Transport er en dansk speditørvirksomhed med fokus på luftfragt, oversøisk transport samt projekttransport. Der er i alt 60 ansatte fordelt på hovedkontor i København og to filialer i henholdsvis Fredericia og Glostrup.	Fredericia
FORCE Technology	FORCE Technology er en videnvirksomhed med hovedsæde i Brøndby og datterselskaber i blandt andet Norge og Sverige. I Danmark er der blandt andet afdelinger i Vejen. FORCE Technology har en omsætning på cirka 0,9 mia. kr., heraf knap halvdelen i udenlandsk kommerciel omsætning. FORCE Technology er GTS virksomhed.	Vejen

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Det geografiske scope for klyngeorganisationen er virksomheder inden for Trekantområdet. Allerede i dag er der dog medlemmer fra andre regioner. Det drøftes løbende i følge sekretariatsleder Finn Ganslev, om klyngeorganisationen eventuelt skal udvide sit scope til en geografisk større region. Ifølge foreningens hjemmeside er de vigtigste formål for foreningens arbejde i dag:

- At udvikle såvel netværk som faglig viden hos medlemmerne
- At tilrettelægge og gennemføre relevante virksomhedsbesøg, kurser, konferencer
- At medvirke til at udvikle transportkompetencerne hos medlemmerne
- At være dialogpartner med myndighederne

I efteråret 2008 gennemførte Trekantområdets Logistikforum en række velbesøgte arrangementer, hvoraf kan nævnes:

- Konference om midler til at reducere dielsforbruget i transporterhvervet
- Virksomhedsbesøg hos Danfoss Distribution Center, TSU simulatorcentret i Vejle og Carlsbergs højlager i Fredericia
- Kursus i transportjura

Herudover fungerer Trekantområdets Logistikforum som høringspartner i forhold til kommunernes udviklingsplaner rettet mod transport. Eksempelvis bidrog Trekantområdets Logistikforum til udvikling af et citylogistikkoncept i Vejle, og Trekantområdets Logistikforum har gennemført en høring om rammebetingelser for godstransport i Fredericia i samarbejde med Fredericia Kommunes vejplanlægning.

I sin nuværende form, har Trekantområdets Logistikforum ifølge sekretariatsleder Finn Ganslev ikke ressourcer til at være udfarende kraft i form af strategisk udvikling af transport og logistik-klyngen. Skal det ske, skal der tilføres yderligere ressourcer til sekretariatsfunktionen. Finn Ganslev peger samtidigt på den tunge erhvervsdeltagelse i såvel bestyrelse som blandt medlemmerne. Heri ligger der et vigtigt potentiale for udvikling af klyngeinitiativer rettet mod transport og logistik.

17.4.3 Danmarks Transport og Logistikklynge

Danmarks Transport og Logistikklynge udspringer af det jysk-fynske erhvervssamarbejde i 2000/2001. En fokusgruppe etablerede en strategi for udvikling af viden og kompetence i transport og logistikerhvervet i Vestdanmark. Med afsæt i fokusgruppens anbefalinger blev Danmarks Transport Akademi, DTA, etableret som Regionalt Vækstmiljø i 2003. DTA blev støttet af Viden-skabsministeriet samt Århus-, Vejle- og Sønderjyllands Amter. Sigtet var etablering af et bredt netværk mellem erhvervscentre, erhvervsskolerne, regionens videntcentre (blandt andet Institut for Transportstudier i Padborg) og GTS-institutterne.

Fokus i akademiets virke var udvikling af bedre samspil om viden og kompetence. Parallelt med etableringen af DTA blev Center for Anvendt Logistik og Transport, CALT, etableret mellem SDU og Institut for Transportstudier. CALT blev etableret med støtte fra Sønderjyllands Amt og Bov Kom-

mune. Efter sommeren i 2005 blev der i regi af Udviklingsråd Sønderjylland med støtte fra Monitor Group igangsat et klyngearbejde rettet mod transport og logistik. Der blev etableret en arbejdsgruppe med deltagelse fra hele Region Syddanmark og Slesvig-Holsten. Gruppen afleverede i maj 2006 en slutrapport med anbefalinger om udvikling af transport og logistik som ressourceområde i regionen.⁶⁸

Slutrapporten fra arbejdsgruppen dannede baggrunden for, at aktørerne bag DTA og CALT i 2007 etablerede Danmarks Transport og Logistikklynge som netværksorganisation. Målet var udvikling af transport og logistikerhvervet gennem klyngeudvikling.

Fokus i arbejdet i Danmarks Transport og Logistikklynge har i første omgang været projektudvikling i relation til klyngeprojekter. Vision og mål for Danmarks Transport og Logistikklynge er formuleret på følgende måde:

Mål

Udvikling og omstilling af transport og logistik som en samlet styrkeposition i Vestdanmark.

Delmål:

- Vækst gennem innovation og iværksætterier
- Vækst gennem forbedret samspil mellem virksomheder og forskningsbaseret viden
- Vækst gennem mere kompetente medarbejdere og gennem uddannelse og tiltrækning af medarbejdere til erhvervet

Den langsigtede vision er

"... at vores region er en af de mest innovative regioner i Europa i udvikling af nye effektive transport og logistikkoncepter på bæredygtig måde. Vi ser vores region som et kryds fra Århus til Flensborg og fra Esbjerg til Nyborg. Fokus er innovations- og videnbaseret vækst i et globalt perspektiv."

Danmarks Transport og Logistikklynge indsendte ansøgning til Vækstforums Klyngeprogram i marts 2007. Der blev givet 500.000 kr. til udvikling af fokuserede klyngeprojekter. Konkret blev der reserveret midler fra mål 2 programmet til 5 delprojekter. I april 2008 er de to første reviderede projektansøgninger sendt til Vækstforum, og i juni 2008 indstillede Vækstforum i Region Syddanmark de to projekter til støtte. I december 2008 modtog klyngen tilsagnsskrivelser fra Erhvervs- og Byggestyrelsen til projekterne: "Praksisnær ledelse" og "International arbejdskraft". Der deltager 32 virksomheder i de to projekter, hertil kommer skoler og videninstitutioner med flere.

Derudover kommer, at Udviklingsråd Sønderjylland, URS, og EUC Syd i samarbejde med partnere i Nordtyskland har indsendt ansøgning til INTERREG.-programmet om et grænseoverskridende klyngeprojekt: CBlog (CrossBorderLOGistics). Der er i dette projekt også fokus på konkret virk-

⁶⁸ URS arbejdsgruppens medlemmer var: Lars Dagnæs, Institut for Transportstudier (formand) - Poul Bruun, International Transport Danmark - Kent Jensen, Esbjerg Containerterminal - Frode Sørensen, Danfoss AS - Jan Ditlevsen, Billund Lufthavn - Claus A. Nielsen, Danmarks Transport Akademi - Svend Ole Madsen, Syddansk Universitet - Dirk Nicolaisen, IHK Flensborg - Henry Dyrland, Danmarks Transportcenter - Steen Sørensen, Andreas Andresen A/S - Hans Raun, Padborg - Claus Schmidt, URS.

somhedsdeltagelse. Der planlægges således etableret en netværksgruppe med 10 danske og 10 tyske virksomheder.

Ved etableringen af klyngen fungerede Institut for Transportstudier og sekretariatet for Danmarks Transport Akademi, DTA, som klyngefacilitator. Begge organisationer er i dag lukket ned. Klyngen faciliteres i dag af et virtuelt sekretariat under ledelse af FORCE Technology, URS og Trekantområdet i Danmark.

Udvikling af klyngearbejdet har været karakteriseret ved, at netværket har skiftet struktur gennem udviklingsfasen. I den indledende fase, hvor det strategiske grundlag blev etableret, skete udviklingsarbejdet i en fokusgruppe med deltagelse af medarbejdere fra erhvervsliv, videninstitution og erhvervsorganisationer (triple helix).

Udviklingsarbejdet med projektansøgning til Vækstforum har været varetaget i en projektgruppe, hvor det især har været uddannelsesinstitutioner, videninstitutioner, brancheorganisationer og erhvervsfremmeaktører, som har deltaget. Udviklingsråd Sønderjylland, med formand Hans Kirk fra Danfoss, har fulgt arbejdet i projektgruppen, idet der løbende er afrapporteret hertil. De vigtigste aktører i denne fase er beskrevet i nedenstående tabel.

Tabel 17.9: Centrale aktører i Danmarks Transport og Logistikklynge		
Navn	Beskrivelse	Geografi
FORCE Technology	FORCE Technology ved Lars Dagnæs varetager i dag sekretariatsfunktionen for Danmarks Transport og Logistikklynge i samarbejde med Udviklingsråd Sønderjylland og Trekantområdet Danmark.	Vejen
International Transport Danmark	International Transport Danmark har aktivt deltaget i udvikling af grundlaget for klyngearbejdet. ITD har spillet en vigtig rolle ved formidling af kontakt til virksomheder i forbindelse med den konkrete projektudvikling, ligesom ITD har en vigtig rolle i formidling af projektresultater til medlemmerne.	Padborg
URS	Udviklingsråd Sønderjylland har taget initiativ til det fokusgruppearbejde, som har etableret det strategiske grundlag for klyngen. Herudover deltager URS i sekretariatsarbejdet, og URS har sammen med EUC Syd og parter i Nordtyskland etableret grundlaget for et grænseoverskridende klyngeprojekt, CBlog.	Sønderjylland
Trekantsområdet Danmark	Trekantområdet Danmark ved Susanne Krawack deltager i sekretariatsarbejdet. Trekantområdet har i forhold til klyngearbejdet ansvar for projektudvikling i relation til intermodale transportløsninger og effektivt samspil mellem knudepunkterne.	Trekantsområdet
EUC Lillebælt	EUC Lillebælt varetager projektledelsen for klyngeprojektet "Praksisnær Ledelse". Projektet er igangsat ultimo 2008. I alt 23 virksomheder deltager i projektet sammen med EUC Lillebælt, Odense Tekniske Skole, Århus Købmandsskole, FORCE Technology og Syddansk Universitet.	Trekantsområdet
EUC Syd	EUC Syd varetager projektledelsen for klyngeprojektet "International Arbejdskraft". Projektet forventes igangsat primo 2009. I alt 9 virksomheder deltager i projektet sammen med Århus Købmandsskole og International Transport Danmark	Sønderjylland

IHK Flensborg/EA Nord	IHK Flensborg og EA Nord har sammen med URS skabt grundlaget for et grænseoverskridende klyngeprojekt CBlog.	Nordtyskland
Martimt Forsknings- og Innovationsinstitut, SDU	MFI har været aktive ved udvikling af projektansøgninger til Region Syddanmark blandt andet med fokus på intermodale transportløsninger og knudepunkter. SDU deltager i klyngeprojektet "Praksisnær ledelse".	Region Syddanmark
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

I lyset af, at de første klyngeprojekter nu er bevilget og godkendt, er det besluttet, at organiseringen for klyngearbejdet skal revurderes. Det er besluttet, at der skal etableres en styregruppe for den samlede klynge. Herudover vil der være behov for at revurdere sekretariatsarbejdet med henblik på at sikre, at der dels kan skabes synergi på tværs af de enkelte klyngeinitiativer, dels at resultaterne fra klyngeinitiativerne kan formidles bredt i forhold til alle aktører og interessenter i klyngen. Endeligt vil det være nødvendigt, at der kan igangsættes strategiske initiativer med henblik på den fortsatte udvikling af klyngearbejdet.

17.4.4 Fora vedrørende klynger og transporterhvervet

Den gennemførte interviewrunde har ud over de tre ovenstående initiativer identificeret en række andre fora med tilknytning til transporterhvervet og klynger. Inden for Region Syddanmark er det:

Maritimt Forsknings- og Innovationsinstitut ved SDU

Maritimt Forsknings- og Innovationsinstitut ved SDU blev etableret i 2005 som opfølgning på den nationale vækststrategi for det blå Danmark. Instituttet modtager foreløbigt i en 5 års periode støtte fra Søfartsstyrelsen på cirka 3 mio. kr. årligt. Instituttet er siden etableringen vokset, så der primo 2009 er 14 personer tilknyttet. Direktør for MFI, Kristen Nedergaard, vurderer, at en stærk opbakning fra de regionale virksomheder samt et tæt samspil med erhvervet har været en kritisk forudsætning for den udvikling, som er sket.

International Transport Danmark, ITD, erfagrunder og udviklingsprojekter

International Transport Danmark, ITD, er en selvstændig brancheorganisation for den professionelle vognmand. ITD har medlemmer i hele Danmark. Der er dog en koncentration af medlemsvirksomheder i Midt- og Sydjylland. ITD udvikler sammen med medlemmerne viden og værktøjer, som sigter mod medlemmernes konkurrenceevne. Det tætte samspil med medlemmerne er samtidig en væsentlig forudsætning for ITDs politiske indflydelse som brancheorganisation. ITD er ved at igangsætte en imagekampagne rettet mod transporterhvervet. Målet er tiltrækning af unge til erhvervet, bedre forståelse i samfundet af erhvervets betydning samt holdningsændringer hos medarbejdere og ledere i vognmandserhvervet, så virksomhederne i højere grad også selv optræder ansvarligt. Der er afsat 20 mio. kr. til kampagnen, som finansieres af ITDs kommercielle datterselskab FDE.

EUC Lillebælt – Key Account Funktion for Post Danmark

EUC Lillebælt er en selvejende erhvervsskole. Transport udgør et af skolens fokusområder. Skolen har som strategi valgt at udvikle samspillet med virksomhederne inden for de brancher, som udgør skolens fokusområde. Som konkret eksempel herpå kan nævnes, at EUC Lillebælt har indgået en samarbejdsaftale med Post Danmark, hvor skolen varetager key account funktionen i forhold til Post Danmarks postale efteruddannelsessystem.

Fredericia Havn – udvikling gennem samspil mellem havn og virksomheder

Fredericia Havn er Danmarks største trafikhavn målt i godsomsætning. Havnen arbejder aktivt for udvikling af sin rolle som drejeskive for transport og logistik. Det indebærer betydelige investeringer i havnens infrastruktur i de kommende år. Samspillet med transportvirksomhederne på havnen er et vigtigt middel til at realisere havnens udviklingsvision.

Region Syddanmark, Regional Udvikling

Også Region Syddanmark er aktiv som klyngeaktør inden for transport og logistik. Transport og logistik indgår således i den strategiske samarbejdsaftale med Slesvig-Holsten, og Region Syddanmark deltager i dag i en række internationale fora, med fokus på transport og logistik. Det gælder eksempelvis Nordisk Transport Politisk Netværk og Nordsøkommissionens arbejdsgruppe om transport og kommunikation. Disse fora har spillet en vigtig rolle for en række af de udviklingsprojekter, som har været gennemført inden for erhvervet. Herudover har Regional Udvikling etableret et mobilitetsråd med deltagelse af offentlige myndigheder, videninstitutioner og repræsentanter fra regionens erhvervsliv.

17.4.5 Transport og logistik som nationalt klyngeinitiativ

På nationalt plan har Transportministeriet i samarbejde med en række andre ministerier iværksat et arbejde med udvikling af en godstransportstrategi. Målet er (jf. udsagn fra erhvervets organisationer), at der hermed etableres et grundlag for styrkelse af dette betydende erhverv på samme måde, som der er etableret en national strategi for "Det blå Danmark".

Niels Selsmark fra Transportministeriet fortæller, at godstransport som transport- og erhvervspolitisk indsatsområde er relativt nyt. Der er gennem perioden sket en positiv udvikling, hvor alle parter i stigende grad har etableret et konstruktivt samarbejde. Det gælder på tværs af ministerierne, på tværs af de forskellige brancher og transportformer og mellem virksomhederne og de offentlige myndigheder. Der er etableret "godstransportens tænketank" mellem Transportministeren og erhvervets organisationer.

I november 2008 har Forsknings- og Innovationsstyrelsen bevilget 14 mio. kr. til etablering af et nationalt innovationsnetværk om godstransport og Det blå Danmark. Sigtet er udvikling af netværk og etableringen af grundlaget for innovationsprojekter – støttet af nationale eller internationale midler, eksempelvis EU's strukturfonde og 6. rammeprogram. Der vil blive etableret et sekretariat for netværket i København med deltagelse af Transport Økonomisk Forening (TØF), Teknologisk

Institut og FORCE Technology. I rapporten "Vejgodstrategi: Transport, logistik og udvikling"⁶⁹ fra marts 2008 har Transportministeriet peget på følgende udfordringer for vejgodstransporterhvervet: Pres på infrastrukturen, tab af markedsandele og udflagning, behov for at forbedre produktiviteten, behov for at forbedre produktiviteten blandt små vognmænd, sikre at flere nystartede vognmænd kommer ind i solide vækstforløb, udvide rekrutteringsgrundlaget for transportbranchen, anvendelse af ny teknologi og samspillet med andre transportformer.

17.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Med udgangspunkt i de gennemførte interview og den afholdte workshop kan der peges på følgende styrker, svagheder, muligheder og trusler for Transportklyngen.

Tabel 17.10: SWOT analyse for Transportklyngen	
<p>Styrker</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uformel mangeårig klynge, kritisk masse i form af mange virksomheder med udviklingspotentiale • Rammebetingelser er OK: geografi, branche, virksomheder, infrastruktur • Den nye generation er åben for samarbejde • Meget udadvendte virksomheder • Godstransport er i vækst • Virksomhederne er fleksible og handlingsorienterede • Udviklingen er karakteriseret ved, at virksomhederne er gode til at udvikle markedsmulighederne på kort sigt • Der er større åbenhed for samarbejde på tværs af transportformer (gummihjul, skinner, vand) – der er både lokale virksomheder og globale virksomheder – store og SMV'er 	<p>Svagheder</p> <ul style="list-style-type: none"> • Der er ingen langsigtet strategisk tænkning som grundlag for klyngens udvikling • Der er ingen overordnet målsætning og strategi for klyngen • Regionen er ikke synlig som transport og logistik region • De enkelte tiltag er ikke koordinerede • Lavt uddannelsesnivea og beskeden tradition for samarbejde med forsknings- og videninstitutioner • Utilstrækkelige rammebetingelser for banegodstransport
<p>Muligheder</p> <ul style="list-style-type: none"> • E-handel • Kritisk masse til at øge værditilvækst • Centrallagre etableres i Danmark • Dag – til – dag levering • City logistik • Samspil omkring videreuddannelse • Fælles transportløsninger • Logistik og miljø • Øget samspil med videninstitutioner • Synlighed og indflydelse • Fælles markedsføring • Intermodale transportere 	<p>Trusler</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ingen fælles vision • Ingen politisk støtte • Virksomhederne flytter ud af regionen, og de internationale koncerner beslutter at lukke filialer i regionen • Videndeling mangler • Femern Bælt
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>	

⁶⁹ "Vejgodstrategi: Transport, logistik og udvikling", Transportministeriet marts 2008.

17.5.1 Styrker

Der kan samlet peges på en klynge med en meget stor volumen og en betydelig udvikling. Udviklingen er i væsentlig grad sket i kraft af regionens særlige geografiske lokaliseringsfordele og som følge af udvikling af infrastrukturen. Det har særligt været etableringen af den faste forbindelse over Storebælt og færdiggørelsen af motorvejsnettet, E20 og E45, som har fremmet regionens udvikling inden for transport og logistik.

Udviklingen er videre sket i kraft af virksomhedernes egen udviklingsdynamik. Her har der især været fokus på de markedsmuligheder, som kan etableres på kort sigt.

Endeligt kan der peges på, at der i regionen er en lang tradition for klyngesamarbejde i form af mange selvstændige enkeltinitiativer.

Med udgangspunkt i transportknudepunkter i regionen (Fredericia Havn, Taulov Transportcenter, Padborg Transportcenter, Esbjerg Havn) gennemføres i dag intermodale transporter til og fra regionen.

17.5.2 Svagheder

Svagheden er i høj grad, at der mangler sammenhæng i de mange initiativer og i udvikling af rammebetingelserne. Herved opnår regionens transport og logistikerhverv ikke den synlighed og indflydelse, som udviklingen og omfanget af aktiviteter kunne berettige til.

Som flere deltagere på workshoppen pegede på, så er regionens transport- og logistikerhverv i dag ikke en klynge, men en lang række selvstændige tiltag, som kun i begrænset omfang er koordineret.

Videre kan der peges på, at et forholdsvis lavt uddannelsesniveau i branchen og en svag tradition for samarbejde med forsknings- og udviklingsinstitutioner. Transport og logistik er i stigende grad i global konkurrence, udviklingen tegnes af de store internationale industrivirksomheder, der ser logistik som et strategisk middel til positionering, og af store internationale transport- og logistikvirksomheder i global vækst. Her vil viden og kompetence være en stadig vigtigere konkurrencefaktor. I andre regioner satses der på udvikling af såvel kompetencer som forskning inden for erhvervet.

Intermodal godstransport med bane er vanskelig grundet utilstrækkelige rammebetingelser. Regionens kombiterminaler er små og uden moderne håndteringsudstyr. Banestrækningen mellem Taulov og grænsen er delvist enkeltsporet.

17.5.3 Muligheder

Regionens lokaliseringsmæssige fordele udgør sammen med en lang række innovative og dynamiske virksomheder et vigtigt udviklingspotentiale for regionen. Heri ligger potentielle muligheder for øget indtjening og nye arbejdsplader. Øget international arbejdsdeling og den fortsatte globalisering vil betyde, at transport og logistik vil være i fortsat vækst.

Fokus på transportsektorens forbrug af energi og emissioner af CO₂ betyder efterspørgsel efter nye transportkoncepter med fokus på miljø og transport.

Nye km-afhængige vejafgifter og øget trængsel på vejinfrastrukturen kan fremme efterspørgsel efter nye intermodale transportkoncepter med udgangspunkt i regionens godsknudepunkter.

Der er i Region Syddanmark mange uddannelsesinstitutioner med fokus på godstransport. Herved er der et godt udgangspunkt for udvikling af nye innovative uddannelses tilbud rettet mod erhvervets medarbejdere og ledere. Konkret er der i gennemførte interviewundersøgelser peget på potentialet i udvikling af en ny lederuddannelse rettet mod erhvervet.

17.5.4 Trusler

Den mest kritiske trussel er, at der i regionen til trods for de mange innovative virksomheder, den gode geografiske lokalisering i forhold til centrale markeder og de mange uddannelsesinstitutioner, ikke skabes den samlede udviklingsdynamik, som skal sikre omstilling til global konkurrenceevne.

Regionen i dag er karakteriseret ved manglende sammenhængskraft på tværs af de enkelte initiativer. Det er en vigtig årsag til, at regionen til trods for transporterhervets volumen ikke fremstår som en betydende europæisk transportkorridor.

Der kan videre peges på, at utilstrækkelige rammebetingelser for transport med bane kan betyde, at denne transportmulighed ikke udvikles.

17.5.5 Klyngens udviklingspotentiale

Samlet kan der tegnes et billede af en klynge med et betydeligt volumen i Region Syddanmark. Der kan samtidig tegnes et billede af et erhverv i omstilling og øget global konkurrence. Gods-transport og logistik må samlet vurderes at indeholde et udviklingspotentiale i forhold til Region Syddanmark. Realiseringen af dette udviklingspotentiale må imidlertid vurderes at forudsætte omstilling af erhvervet fra et produktionsfokuseret erhverv med nationalt og regionalt fokus til et videnbaseret erhverv med globalt fokus.

Der har inden for Transportklyngen været en lang tradition for klyngeinitiativer, mange med lokalt eller afgrænset branchemæssigt fokus. Til trods for de mange enkeltinitiativer kan der med udgangspunkt i den gennemførte analyse peges på, at transport og logistik på en række centrale områder ikke har den gennemslagskraft, som ressourceområdet i kraft af sin størrelse og udviklingsdynamik kunne berettige til. Det må vurderes, at hvis klyngeinitiativerne for alvor skal bidrage til at løfte transportklyngen og dermed bidrage til at realisere udviklingspotentialet, er det kritisk, at overliggeren sættes højere end tilfældet er i dag.

Med klyngeinitiativet Danmarks Transport og Logistikklynge er der tiltag til dette arbejde. Der mangler dog stadig konkrete resultater, ligesom initiativet hviler på et særdeles usikkert organisatorisk fundament. De to andre initiativer: Taulov Transportcenter og Trekantområdets Logistikforum dækker over et bredt netværk af virksomheder – dækkende henholdsvis Fredericia Kommune og Trekantområdet. Organisationer som Taulov Transportcenter og Trekantområdets Logistikforum kan potentielt spille en særdeles vigtig rolle ved udfoldning af den samlede Transportklynge.

17.6 Policy

Der kan peges på følgende kritiske forudsætninger for at udvikle Transportklyngen:

1. Etablering af et strategisk fundament for klyngen baseret på:
 - Et analysebaseret strategigrundlag
 - En bred opbakning til klyngearbejdet fra regionens virksomheder, myndigheder, uddannelsesinstitutioner, GTS-institutioner og forskning
2. Det er kritisk, at der på kort sigt etableres et organisatorisk grundlag for drift og udvikling af klyngen. Klyngen kan enten organiseres med direkte medlemskab fra virksomheder, institutioner og myndigheder, eller som en paraplyorganisation, der samler de mange selvstændige initiativer inden for klyngeområdet i dag.
3. Etablering af en handlingsplan som omsætter og udfolder klyngestrategien baseret på stepping stones. Klyngeorganisationen skal kunne dokumentere sin eksistensberettigelse gennem implementering af konkrete udviklingsprojekter, som tager afsæt i realisering af klyngens udviklingspotentiale.
4. Tilknytning af en klyngefacilitator. Erfaringen viser, at det er kritisk at klyngen sekretariatsbetjenes. Der kan peges på:
 - Et fælles klyngesekretariat i Region Syddanmark har til opgave at drive flere af regionens klynger. Modellen er eksempelvis etableret i Øresundsregionen i Science Region Oresund. Initiativet finansieres og drives af regionens universiteter og de regionale myndigheder på begge sider af Øresund
 - Der etableres et sekretariat, hvor driften er baseret på indtægter fra medlemskontingenter
 - Klyngesekretariatet etableres som et konsortium mellem en række erhvervsaktører i regionen og "bemandes" på deltid af medarbejdere fra disse

17.6.1 Anbefalinger til Region Syddanmark

- 1. Indarbejd klyngernes udviklingsmål i regionens udviklingsstrategi og tag medejerskab til klyngens udviklingsperspektiver.**
 - Region Syddanmark sammen med aktørerne i klyngen i fællesskab fastlægger det strategiske grundlag for klyngens udvikling
 - Region Syddanmark sammen med aktørerne for klyngen etablerer en styregruppe for klyngens udvikling. Styregruppen bør kendetegnes ved en stærk erhvervsrepræsentation. Region Syddanmark bør overveje, om de vil deltage i styregruppearbejdet

2. Gå i aktiv dialog med klyngerne om realisering af udviklingspotentialet.

- Erfaringerne fra de første år har vist, at funding af udviklingsprojekterne har været vanskeligt og tungt. På sigt må udviklingsperspektivet være, at en væsentlig del af finansieringen af udviklingsarbejdet i klyngen hentes uden for regionen, eksempelvis i statslige eller EU-udviklingsprogrammer. Herudover kunne udviklingsperspektivet i klyngearbejdet også være, at samspillet mellem eksempelvis de innovative virksomheder og innovationssystemet udvikles med afsæt i klyngens strategiske innovationsaktiviteter.

3. Vær en aktiv og kritisk medspiller ved gennemførelse af udviklingsprojekter.

- Transportklyngen har samlet en vigtig rolle for beskæftigelse og økonomisk udvikling i regionen. Der kan peges på, at regionens transport- og logistikerhverv har haft en beskeden udvikling i produktivitet, samtidig med at globalisering og internationalisering vil øge konkurrencepresset. Det er kritisk, at et klyngearbejde etableres på initiativ af regionens erhvervsliv. Som anført er det imidlertid kritisk, at der etableres en sammenhængskraft mellem de mange initiativer. Region Syddanmark må her beslutte, hvilken rolle de ønsker at indtage.

17.7 Opsummering

Transportklyngen dækker bredt:

- Transportvirksomheder
- Infrastrukturforvaltere (havne, lufthavne, jernbaner, transportcentre)
- Teknologileverandører og servicevirksomhederne i forhold til transport
- Transportkøbere (industri og handelsvirksomheder)

Samlet kan der tegnes et billede af en klynge med et betydeligt volumen i Region Syddanmark. Der kan samtidig tegnes et billede af et erhverv i omstilling og øget global konkurrence. Gods-transport og logistik må samlet vurderes at indeholde et udviklingspotentiale i forhold til Region Syddanmark. Realiseringen af udviklingspotentialet må imidlertid vurderes at forudsætte omstilling af erhvervet fra et produktionsfokuseret erhverv med nationalt/regionalt fokus til et videnbaseret erhverv med globalt fokus.

Der har inden for transporterhvervet været en lang tradition for klyngeinitiativer, mange med lokalt eller afgrænset branchemæssigt fokus. Til trods for de mange enkeltinitiativer kan der med udgangspunkt i den gennemførte analyse peges på, at transport og logistik på en række centrale områder ikke har den gennemslagskraft, som ressourceområdet i kraft af sin størrelse og udviklingsdynamik kunne berettige til. Det må vurderes, at hvis klyngeinitiativerne for alvor skal bidrage til at løfte Transportklyngen og dermed bidrage til at realisere udviklingspotentialet er det kritisk, at overliggeren sættes højere end tilfældet er i dag.

Med klyngeinitiativet Danmarks Transport og Logistikklynge er der tiltag til dette arbejde. Der mangler dog stadig konkrete resultater, ligesom initiativet hviler på et særdeles usikkert organisatorisk fundament. De to andre initiativer: Taulov Transportcenter og Trekantområdets Logistikforum dækker over et bredt netværk af virksomheder, dækkende henholdsvis Fredericia Kommune og Trekantområdet. Klyngeorganisationer som Taulov Transportcenter og Trekantområdets Logistikforum kan potentielt spille en vigtig rolle ved udfoldning af den samlede Transportklynge.

Konkrete anbefalinger til Region Syddanmark vil være, at Transportklyngens udviklingsmål indarbejdes i regionens udviklingsstrategi, således at der fra regionalt hold tages medejerskab. Derudover anbefales det regionen at gå i direkte dialog med klyngerne og være en aktiv og kritisk medspiller i gennemførelsen af klyngens udviklingsprojekter.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Transportklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 17.11: Vurderingsskema for Transportklyngen		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Der forekommer i et forholdsvis stort omfang interne aktiviteter i Transportklyngen. Disse omhandler gennemførelse af faglige arrangementer, nyhedsbreve, kursustilbud om transportjura osv. Desuden er der via Danmarks Transport og Logistikklynge iværksat to projekter kaldet; "Praksisnær ledelse" og "International arbejdskraft", hvor 32 virksomheder samt et antal skoler og videninstitutioner deltager.	Stor aktivitet
Eksterne relationer	Transportklyngens eksterne aktiviteter er forholdsvis mange, idet Udviklingsråd Sønderjylland og EUC Syd i samarbejde med partnere i Nordtyskland har indsendt ansøgning til INTERREG.-programmet om et grænseoverskridende klyngeprojekt: CBlog (CrossBorderLOGistics). Der er i dette projekt også fokus på konkret virksomhedsdeltagelse, der planlægges således etableret en netværksgruppe med ti danske og ti tyske virksomheder.	Stor aktivitet
Drivkraftsaktører	Drivkraftsaktørerne i Transportklyngen består af offentlige myndigheder som Fredericia Kommunes erhvervscenter og Trekantområdet Danmark, GTS-institutioner såsom FORCE Technology samt private virksomheder. Det vurderes, at drivkraftsaktørerne i nogen grad er i stand til selv at lede klyngen fremadrettet, men at det er nødvendigt med et større erhvervmæssigt engagement.	Nogen grad
Klyngeinitiativernes potentiale	Der har inden for Transportklyngen været en lang tradition for klyngeinitiativer, mange med lokalt eller afgrænset branchemæssigt fokus. Til trods for de mange enkeltinitiativer kan der med udgangspunkt i den gennemførte ana-	Høj grad

	lyse peges på, at transport og logistik på en række centrale områder ikke har den gennemslagskraft, som resourceområdet i kraft af sin størrelse og udviklingsdynamik berettiger til. Det må vurderes, at skal klyngeinitiativerne for alvor bidrage til at løfte Transportklyngen og dermed bidrage til at realisere udviklingspotentialet er det kritisk, at overliggeren sættes højere end tilfældet er i dag. Med klyngeinitiativet Danmarks Transport og Logistikklynge er der tiltag til dette arbejde, der mangler dog stadig konkrete resultater, ligesom initiativet hviler på et særdeles usikkert organisatorisk fundament.	
Klynge kontekst og potentiale	Samlet kan der tegnes et billede af en klynge med en betydeligt volumen i Region Syddanmark. Der kan samtidigt tegnes et billede af et erhverv i omstilling og øget global konkurrence. Godstransport og logistik må samlet vurderes at indeholde et udviklingspotentiale i forhold til Region Syddanmark. Realiseringen af dette udviklingspotentiale må imidlertid vurderes at forudsætte omstilling af erhvervet fra et produktionsfokuseret erhverv med nationalt og regionalt fokus til et videnbaseret erhverv med globalt fokus.	Meget stort
Klyngepolitiske tiltag	For udvikling af Transportklyngen er det vigtigt, at der på kort sigt etableres et organisatorisk grundlag for drift og udvikling af klyngen. Klyngen kan enten organiseres med direkte medlemskab fra virksomheder, institutioner og myndigheder, eller som en paraplyorganisation, der samler de mange selvstændige initiativer inden for klyngeområdet i dag. Desuden skal der etableres en handlingsplan, som omsætter og udfolder klyngestrategien baseret på stepping stones. Til sidst er det vigtigt med ansættelse af en klyngefacilitator, enten som et fælles klyngesekretariat i Region Syddanmark, der har til opgave at drive flere af regionens klynger, ved etablering af et sekretariat hvor driften er baseret på indtægter fra medlemskontingenter eller et klyngesekretariatet der etableres som et konsortium mellem en række erhvervsaktører i regionen og "bemandes" på deltid af medarbejdere fra disse.	Høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem kan i nogen grad medvirke til at udvikle klyngen, idet der kan medvirkes til udarbejdelse af strategier. Det er dog mere tvivlsomt, hvorvidt rådgivningssystemet kan spille en rolle i forhold til ønsket om en klynge initieret af erhvervslivet.	Nogen grad
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Kapitel 18. Turismeklyngen

Denne screeningsrapport er udarbejdet af Oxford Research.

18.1 Resume

Klyngen har det svært i Region Syddanmark, da udviklingen i mødeturisme er stagneret, og omsætningen per overnatning er på det andet laveste niveau i Danmark. Turismesektoren i regionen har dog det højeste antal overnatninger blandt de fem regioner på grund af sommerhusturismen.

Organisationen Syddansk Turisme blev etableret i forlængelse af Strukturreformen og har til opgave at sikre vækst i turisme- og oplevelseserhvervene i regionen på tværs af en række kommunale turistråd. I forlængelse heraf ses organisationen derfor som et netværk snarere end en klynge. Syddansk Turisme baserer sig på at være en netværksfacilitator med nogle brede overordnede samarbejdsrelationer, hvor de enkelte projekter involverer en lang række aktører, som inddrages i planlægningen og afviklingen af de enkelte aktiviteter. Hensigten er at skabe engagement, ejerskab, samle ressourcerne og inddrage aktørernes forskelligartede viden og kompetencer.

En central udfordring for turismeklyngen er at blive mere salgsorienteret, eksempelvis ved at koble oplevelsesindustrien og det sunde liv til turismen. Derudover er det vigtigt at skabe projekter på tværs af de enkelte turistråd, således at der opstår samarbejde. Dette gælder ikke bare på regionalt niveau, men også på nationalt og internationalt plan. Slutteligt er det vigtigt for klyngens fremtidsmuligheder, at aktørerne på såvel turisme- som oplevelsesområdet påtager sig et større tværfagligt ansvar og i højere grad samarbejder samt bidrager til den fælles indsats gennem eksempelvis længere åbningstider, fælles markedsføring mv.

18.2 Turismeklyngen i Region Syddanmark

Inden for turismesektoren er der en stærkt stigende international konkurrence, hvor det er af stor betydning, at hele værdikæden er stærkt repræsenteret i samme område. I Region Syddanmark har turistsektoren det svært, idet udviklingen i mødeturisme er stagneret, andelen af kystturisme er nedadgående, og der konkurreres i stigende grad på pris frem for på kvalitet. Analysen af turismeklyngen fokuserer på Syddansk Turisme.

Syddansk Turisme

Syddansk Turisme er en erhvervsdrivende fond, der blev stiftet i 2008. Den dækker hele Region Syddanmark, og har en ni mand stor bestyrelse og cirka 2000 tilknyttede virksomheder.

Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Turismesektoren består overordnet set af fire hovedområder, som det fremgår af Tabel 18.1. I modsætning til andre sektorer er det særligt vigtigt for turismesektoren at være stærkt repræsenteret i samme geografiske område gennem hele værdikæden. I andre sektorer kan man ofte skabe en stærk konkurrencemæssig position i en region ved at fokusere på et eller flere nicheområder, men turismesektoren er ikke stærkere end det svageste led. Selvom en lokalitets hotelstandard er helt i top, er der kun basis for en stærk turismeudvikling, hvis områdets transportforbindelser er gode, bespisningen holder høj kvalitet, samt at der er adgang til attraktive oplevelser. Det er derfor essentielt, at de enkelte aktører og de enkelte dele af værdikæden understøtter hinanden, således at der kan udvikles attraktive pakked løsninger.

Tabel 18.1: Turismens værdikæde

Transport + Overnatning + Bespisning + Oplevelser

Kilde: Strategi for Syddansk Turisme

Som værdikæden viser, er det centralt, at der kan leveres et samlet produkt, som indeholder alle fire fundamentale elementer. Dette kan enten ske i flere forskellige eller i én enkelt virksomhed. Ribe Byferie er et godt eksempel på en virksomhed, der inkluderer hele værdikæden i sin produktportefølje, som derfor både indeholder overnatning i en feriebolig, middage samt betalt entré til attraktioner og svømmebad. Det er med til at markedsføre Ribe på en ny måde, og 65 procent af Ribe Byferies gæster har angivet, at Ribe Byferie var enten altafgørende eller afgørende for deres valg af rejsedestination.

En af Region Syddanmarks fordele er, at en række store aktører er hjemhørende i regionen. Fyr-tårnene inden for attraktioner er Legoland, Danfoss Universe, Lalandia samt Odense Zoo, og desuden er de væsentlige sommerhusudlejere, eksempelvis DanCenter, Sol & Strand, Novasol og Dansommer også vigtige aktører i Region Syddanmark, selvom deres hovedkontorer ikke er lokaliseret i regionen.

Betragtes den overordnede udvikling i den danske turismesektor, fremgår det, at Region Syddanmark har det højeste antal overnatninger blandt de fem regioner (Tabel 18.2). Dette skyldes hovedsageligt, at antallet af overnatninger i feriehus kun overgås af Region Midtjylland, samt at regionen har det suverænt højeste antal campingovernatninger.

Tabel 18.2: Overnatningstal 2007

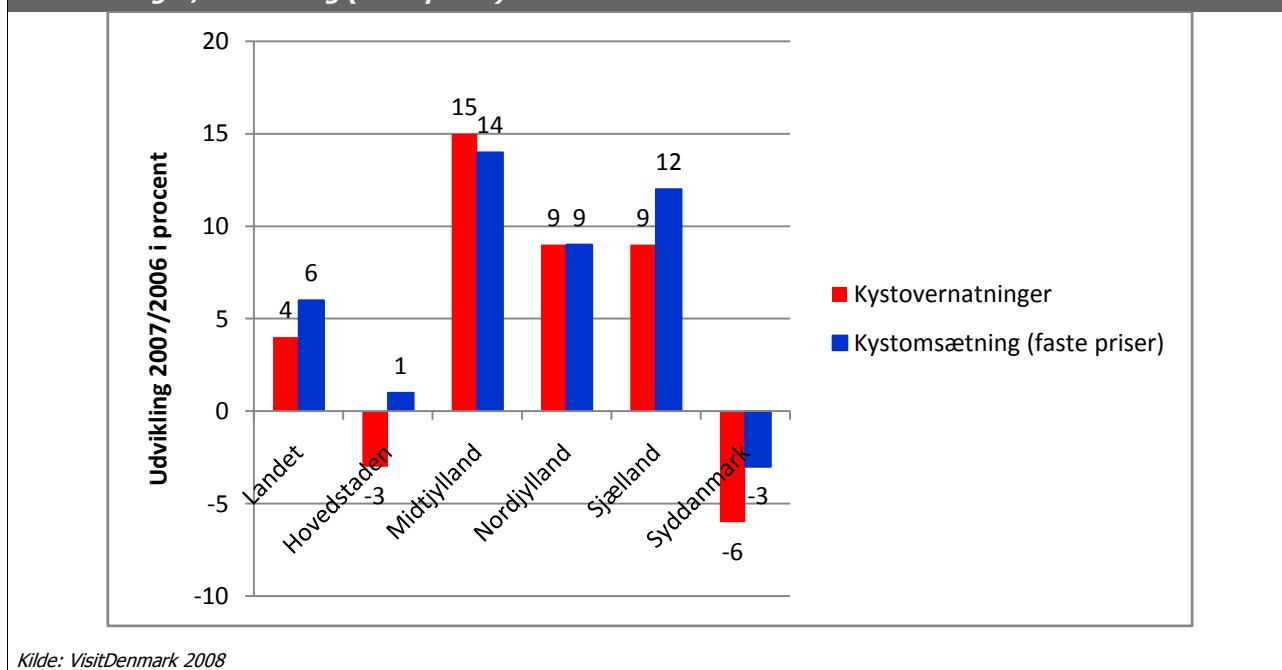
	Region Hovedstaden	Region Sjælland	Region Syddanmark	Region Midtjylland	Region Nordjylland
Hoteller	5.645.779	607.976	2.158.086	1.467.775	1.191.560
Feriecentre	277.029	1.008.432	990.367	329.120	1.401.968
Camping	1.067.243	1.565.913	4.254.811	2.532.794	2.263.186
Vandrehjem	522.314	164.540	303.944	169.906	136.332
Lystbådehavne	150.270	180.573	422.007	193.191	142.422
Feriehuse	1.079.655	1.360.646	4.730.245	6.495.238	2.799.437
Total	8.742.290	4.888.080	12.859.460	11.188.024	7.934.905

Kilde: Overnatningstal fra VisitDenmark

Analyseres udviklingen i turismesektoren over tid, tager billedet sig noget anderledes ud. Med 30 procent af omsætningen er Region Syddanmark fortsat Danmarks vigtigste region for kystturisme, men som det tydeligt fremgår af Figur 18.1, går udviklingen i den forkerte retning både med henhold til antallet af overnatninger og i forhold til den samlede omsætning i kystturismen⁷⁰.

Figur 18.1: Udvikling i kystturisme 2006-2007 fordelt på regioner

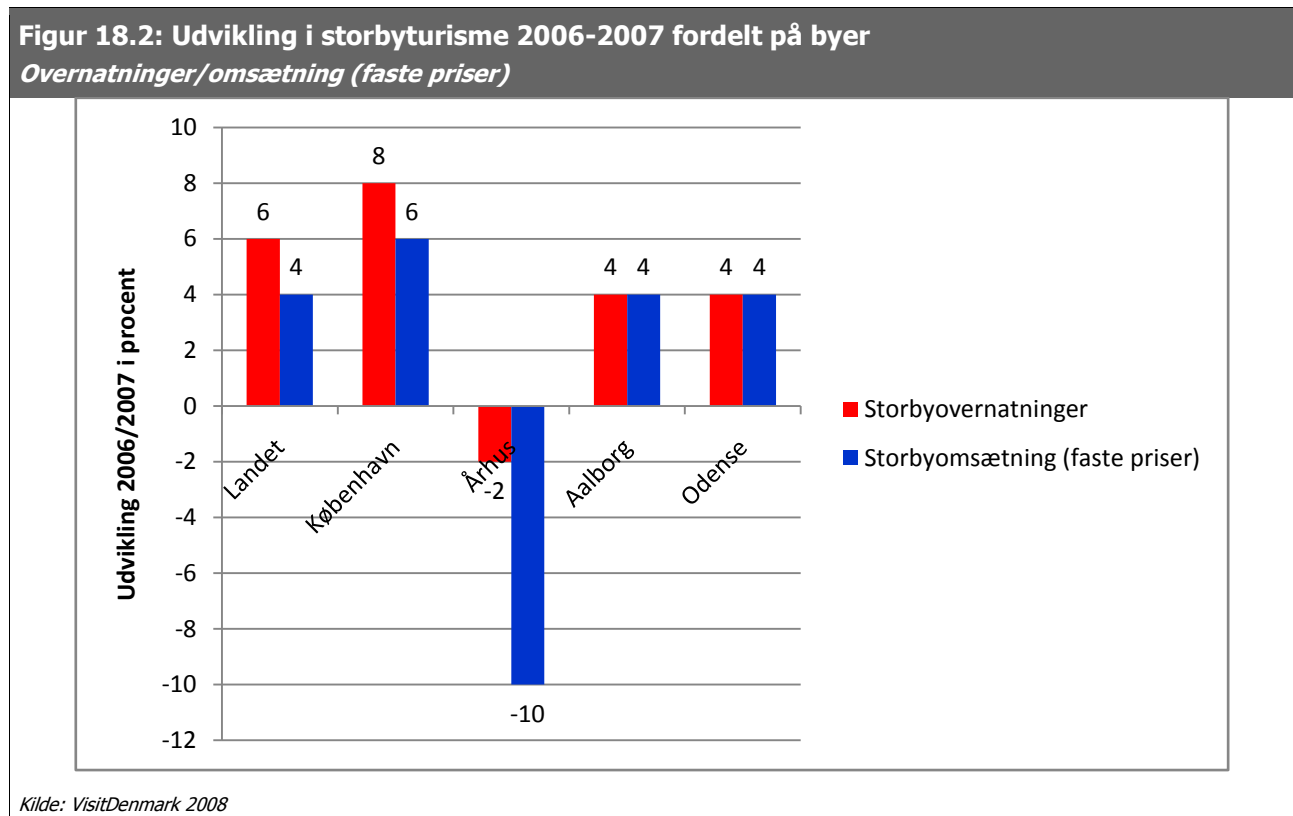
Overnatninger/omsætning (faste priser)

Figur 18.2 viser udviklingen i storbyturismen. Det ses, at Odense ligger henholdsvis lidt under landsgennemsnittet og omkring landsgennemsnittet med henhold til stigningerne i henholdsvis antallet af overnatninger og omsætning. Med 82 procent af det danske marked er København det

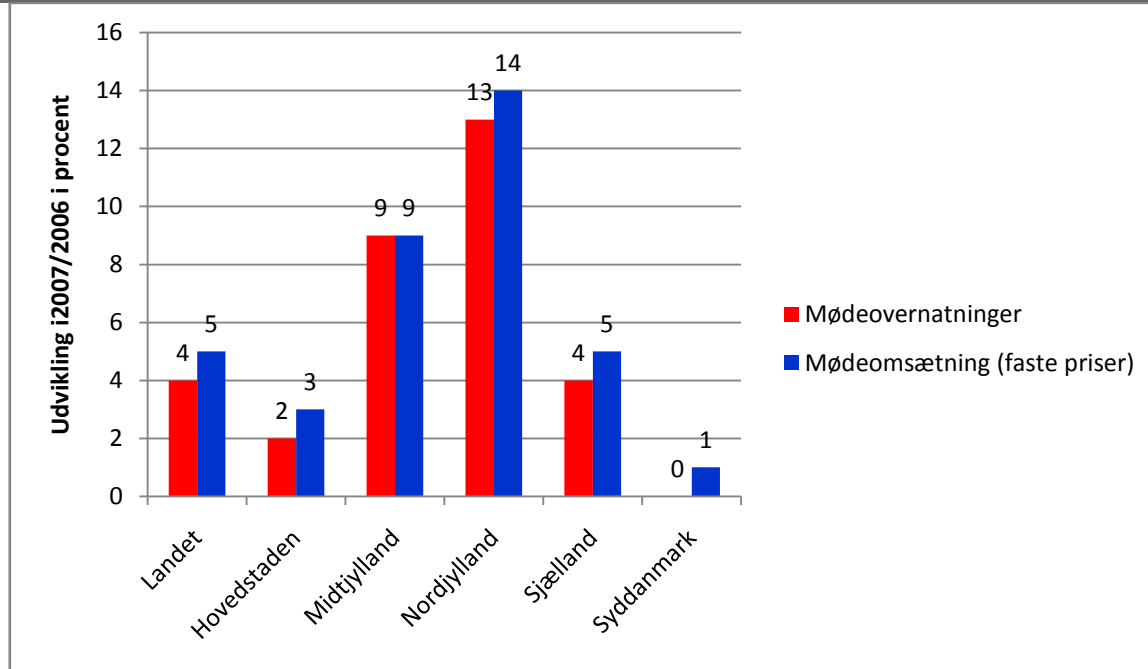
⁷⁰ Det skal bemærkes, at der er en usikkerhed i omregningen fra de gamle amter til de nye regioner. Dette har ingen indflydelse på resultaterne for storbyturisme. Ifølge VisitDenmark har denne usikkerhed meget begrænset indflydelse på tallene for mødeturisme, mens det kan ændre lidt ved tallene for kystturisme. Overordnet set er det dog VisitDenmarks vurdering, at denne usikkerhed ikke ændrer ved de overordnede konklusioner, der kan drages på baggrund af figurene.

helt dominerende centrum for dansk byturisme, men Odense klarer sig tilfredsstillende, særligt set i lyset af det store fald i omsætning som Århus har oplevet. Odenses andel af den danske byturisme er 4 procent.

Endelig viser Figur 18.3, at udviklingen i mødeturismen i Region Syddanmark er stagneret, mens de øvrige regioner vokser kraftigt på dette område. På trods af et mindre fald i antallet af overnatninger steg omsætningen i regionen med 1 procent. Sammenlignet med de fire andre danske regioner, og særligt de to øvrige jyske regioner, er dette dog en meget begrænset vækst. Omsætningen i Region Midtjylland er nu af samme størrelse som i Region Syddanmark (19 procent af den samlede danske omsætning), og Region Nordjylland er ikke langt efter (14 procent).

Figur 18.3: Udvikling i mødeturisme 2006-2007 fordelt på regioner
Overnatninger/omsætning (faste priser)

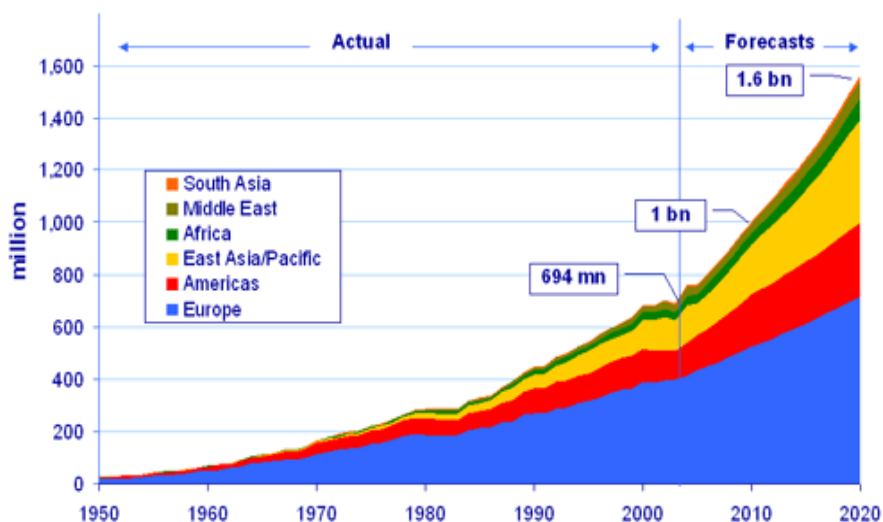

Kilde: VisitDenmark 2008

18.3 Kontekst

Turismesektoren er en branche, der er i kraftig vækst. Figur 18.4 viser antallet af faktiske og forventede internationale turistankomster fra 1950 til 2020.

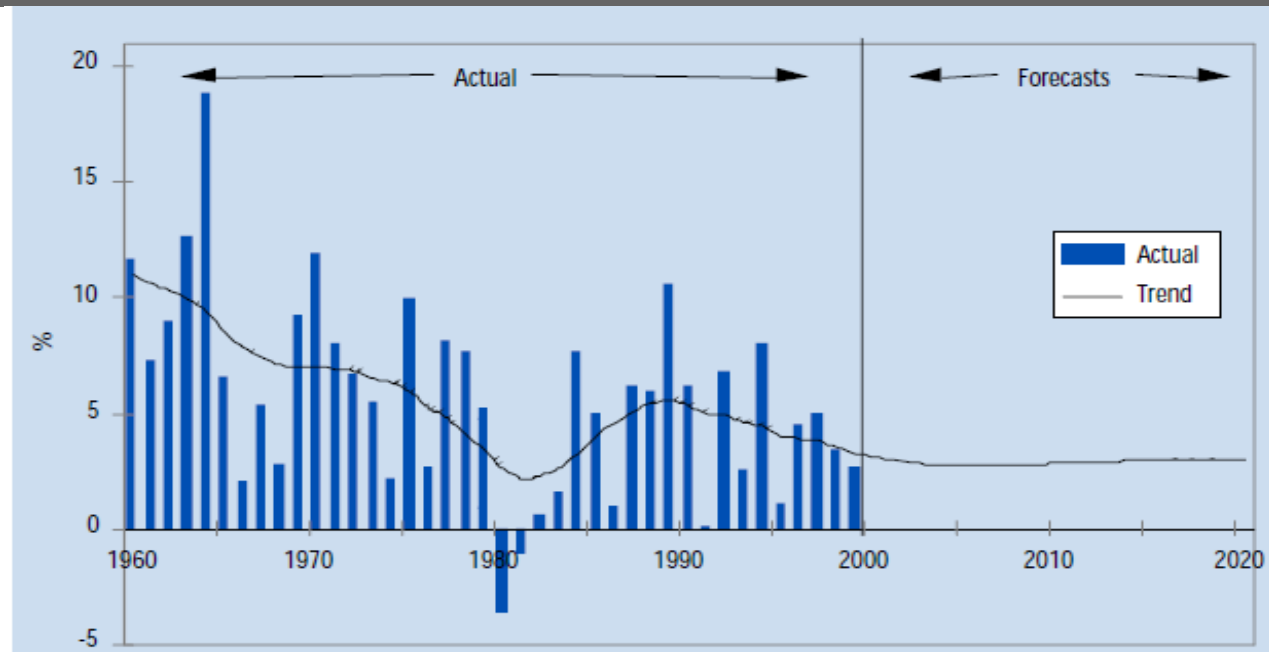
Figur 18.4: Internationale turistankomster
1950-2020

Kilde: The World Tourism Organization (UNWTO)

Denne udvikling skaber naturligvis muligheder for turismeaktører, men det skal bemærkes, at vækstraterne i den europæiske turismesektor er mindre end i mange andre regioner. Som det ses af Figur 18.5 har disse vækstrater endvidere været faldende frem til årtusindeskiftet, og de forventes at være relativt stabile frem til 2020.

Figur 18.5: Internationale turistankomster i Europa
Vækstrate 1960-2020

Kilde: The World Tourism Organization (UNWTO)

Disse vækstrater dækker over væsentlige intra-europæiske forskelle. Den østlige middelhavsregion, blandt andet Cypern og Tyrkiet, har vækstrater, der er dobbelt så store som det europæiske gennemsnit. Der er således tale om en væsentlig skærpet konkurrence, både internt i Europa og på globalt plan. På denne baggrund er de fire hovedudfordringer for turismesektoren i Region Syddanmark⁷¹:

- **Ny konkurrent** – med murens fald er den tyske og polske Østersøkyst nu klar med attraktive tilbud og stor kapacitet
- **Svenskerne og nordmændene springer Danmark over** – ny infrastruktur med motorveje, broer og verdens største færger
- **Flere flyver til billige priser** – kraftig vækst i prisgunstige flyrejser
- **Balkanhalvøen er åbnet igen** – krigen er slut, turisterne tilbage i højt gear i Kroatien m.fl.

⁷¹ Direktør Syddansk Turisme Kim Folmann Jørgensen, oplæg ved konferencen Ny Turisme den 14. november 2008.

Ifølge direktøren for Syddansk Turisme er det helt centrale problem, at Region Syddanmark mangler attraktivitet på flere områder i en stadig hårdere international konkurrence. Resultatet er, at turismesektoren i regionen i stigende grad konkurrerer på pris snarere end kvalitet, samt at både indtjening og investeringer er beskedne. Derved tiltrækkes hovedsageligt gæster med lavt døgnforbrug, sæsonen bliver kort, og Syddanmark taber udenlandske markedsandele. Overordnet set tegnes der således et billede af en stærkt stigende konkurrence, hvor tendenserne indikerer, at turismesektoren i Region Syddanmark har svært ved at gøre sig gældende i forhold til de andre danske regioner.

18.4 Kvalitativ beskrivelse af klyngeinitiativet på turismeområdet

Syddansk Turisme blev etableret som følge af Strukturreformen. Organisationens rolle er således at videreføre det arbejde, som amterne havde påbegyndt på turismeområdet. Syddansk Turisme kan opfattes som et værktøj til at realisere den regionale erhvervsfremmemålsætning på turismeområdet. **Det langsigtede formål** er at sikre og fremme regionens vækstmuligheder inden for turisme og oplevelsesøkonomi. Syddansk Turismes nøglerolle er således at koordinere turismestrategien i Region Syddanmark. Endvidere skal organisationen være en fælles, strategisk udviklings- og videnorganisation, der faciliterer samarbejde mellem relaterede aktører. Det konkrete mål er at skabe en stigning i den syddanske turismesektors omsætning fra 7 mia. kr. i 2008 til 14 mia. kr. i 2018. Syddansk Turisme har sit fokus på fem overordnede områder:

- Markedsføring af produkter
- Udvikling af morgendagens produkter
- Branding
- Kompetenceudvikling
- Gøre viden fra universiteterne lettere tilgængelig

Syddansk Turisme opfattes ikke som en klynge af de involverede aktører, men snarere som et netværk. Syddansk Turisme fungerer således som en paraplyorganisation for de otte destinationsbårne samarbejder:

- Det Sydfynske Øhav
- Odense
- Fyn
- Sønderjylland/Grænselandet
- Vadehavet
- Vestkysten
- Billund
- Trekantområdet/Lillebælt

Syddansk Turismes bestyrelse består af følgende ni medlemmer:

- Kim Folmann Jørgensen (Direktør, Syddansk Turisme)
- Karsten Uno Petersen (Regionsrådsmedlem, Region Syddanmark)
- Janne Liburd (Centerleder, Syddansk Universitet)
- Britt Steffensen Nielsen (Direktør, Ribe Byferie)
- Jacob Christian Salvig (Museumschef, Naturama)
- Jørgen Krab Jørgensen (Lufthavnschef, Billund Lufthavn)
- Finn Brunse (Borgmester, Assens Kommune)
- Lars Erik Jønsson (Direktør, VisitDenmark)
- Mikkel Hemmingsen (Direktør, observatør for Region Syddanmark)

Syddansk Turisme baserer sig på at være en netværksfacilitator med brede overordnede samarbejdsrelationer, hvor de enkelte projekter/netværk vil involvere en lang række aktører, som indrages i planlægningen og afviklingen af de enkelte aktiviteter. Hensigten hermed er at skabe engagement, ejerskab og inddragelse af den viden, som de enkelte partnere besidder, samt at samle ressourcerne. Eksempler på funktioner, der varetages af Syddansk Turisme, er:

- Afholdelse af netværksarrangementer og konferencer
- Organisering af fælles markedsføring for Region Syddanmark rettet mod specifikke målgrupper
- Etablering af efteruddannelsesstilbud, eksempelvis Oplevelsernes Academy

Involveringen af aktørerne kan ske i form af følgegrupper, styregrupper, netværk, kontrakter eller managementaftaler med andre selvstændige juridiske enheder. Det er gennem denne involvering, at Syddansk Turisme langsigtet skal skabe en bred opbakning blandt turistbranchens aktører. En opbakning, som også vil betyde gensidig økonomisk involvering.

Syddansk Turisme er på resultatkontrakt med Region Syddanmark, og det fremgår af resultatkontrakten, at det er en erhvervsdrivende fond, som er non-profit. Der er en egenkapital, som gør det muligt for Syddansk Turisme at gennemføre driften uden låntagning og tillige muliggør, at Syddansk Turisme har en projektudviklingspulje på omkring 3 mio. kr. Det er ikke hensigten, at Syddansk Turisme skal akkumulere yderligere egenkapital.

Sekretariatet i Middelfart finansieres gennem et årligt driftstilskud på 7.024.000 kr. Endvidere bliver aktiviteter finansieret via:

- Brugerbetaling fra de deltagende aktører
- Fondsbidrag
- Bidrag fra diverse offentlige udviklingspuljer samt EU-programmer
- Salgsartikler

Det er intentionen, at Syddansk Turisme på længere sigt skal være uafhængig af offentlig finansiering fra regionen, således at de fem ovenstående finansieringsformer vil være drivende for Syddansk Turisme.

Et led i målsætningen for Syddansk Turisme er, at den regionale strategi for udviklingen af turisme skal spille sammen med den nationale strategi, som er udarbejdet i regi af den nationale organisation VisitDenmark samt kunne relateres til lokale strategier i regionens 22 kommuner. Syddansk Turisme er således det andet af fire niveauer:

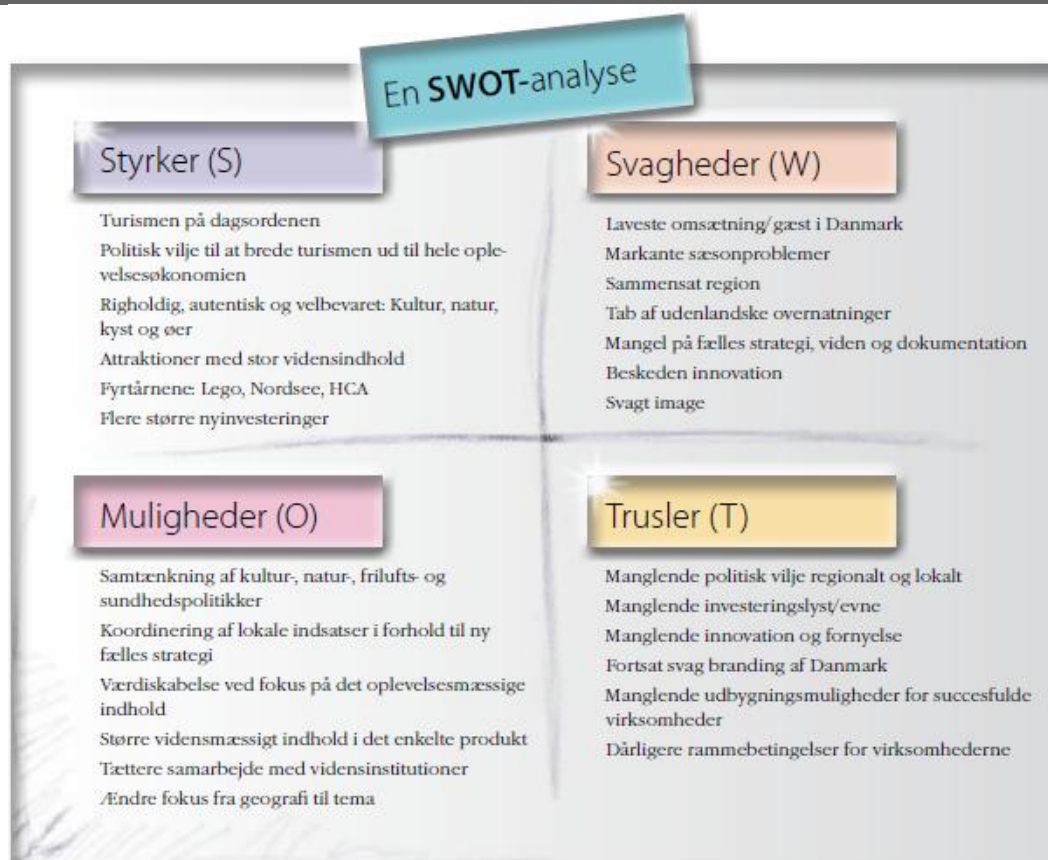
1. Det nationale niveau: VisitDenmark
2. Det regionale niveau: Syddansk Turisme
3. Det subregionale niveau: Eksempelvis Sydvestjysk Udviklingsforum
4. Det kommunale niveau: Eksempelvis Varde Turist- og Erhvervsråd

Syddansk Turisme har således løbende kontakt til aktører på hvert af de øvrige niveauer.

18.5 Styrker, svagheder, trusler og muligheder

Syddansk Turisme har selv udført en SWOT-analyse af turismesektoren i Region Syddanmark. Hovedpunkterne af denne analyse fremgår af Figur 18.6:

Figur 18.6: SWOT for turismesektoren i Region Syddanmark

Kilde: Syddansk Turisme 2008

Analysen fokuserer på muligheden for at skabe vækst gennem udvikling af unikke attraktioner og oplevelser. Et væsentligt punkt i strategien er således at etablere et Oplevelsernes Academy, der skal fungere som center for efter- og videreuddannelse af medarbejdere i turismebranchen med særligt fokus på koblingen mellem turisme og oplevelsesøkonomi. Virksomhederne efterspørger et højere kompetenceniveau end tidligere, idet evnen til at brande og italesætte produkter bliver stadig vigtigere. Dette samarbejde mellem Syddansk Turisme, SDU samt regionale og nationale erhvervsskoler skal hæve branchens generelle kompetenceniveau, og det blev fremhævet af interviewpersonerne, at dette tiltag er nødvendigt og relevant.

Oplevelseselementet er også gennemgående i de tre tværgående indsatsområder, som regionens turismesektor skal fokusere på (jf. i øvrigt Figur 18.7):

- **Leg og læring** søger at koble turisme, socialt samvær og personlig udvikling. Målgruppen er både børnefamilier og voksne med interesse i historie og/eller natur
- **Det gode, sunde liv** fokuserer på at give det voksne publikum mulighed for at udleve sine immaterielle drømme. Det tilstræbes særligt at tiltrække gæster uden for højsæsonen
- **Mødeinnovation** satser på at tiltrække erhvervsturisme ved at tilbyde nye faciliteter og metoder til at skabe involvering af deltagere. Dette indebærer både specielle fysiske rammer samt inddragelse af aktiviteter og oplevelser

Disse områder skal benyttes til at fastholde fokus. Ved at fokusere på disse tre indsatsområder undgås det, at man løbende skifter fokus og eksempelvis begynder at satse på kysttogsturisme. Det skal dog nævnes, at flere aktører satte spørgsmålstegn ved det unikke i den valgte strategi, da det i stor udstrækning er de samme kunder, alle regionerne satser på at tiltrække.

Yderligere fokuserer Syddansk Turisme på destinationsudvikling af de otte destinationer (eller subklynger), som blev nævnt tidligere. Eksempelvis skal de forskellige væsentlige aktører i Billund: Legoland, Lalandia og Billund Lufthavn, koordinere deres strategier, så der udføres en koordineret indsats i forhold til familieturismen.

Et element, der nævnes i strategien, men ikke fremhæves som et af hovedfokusområderne, er samarbejdet på tværs af regionen og dens destinationer. Konkret arbejder Syddansk Turisme med to tiltag i relation til dette:

- **Det Digitale Oplevelseskort** skal være et landsdækkende topografisk kort, hvor alle begivenheder, seværdigheder, overnatningsmuligheder, samt friluftsruter skal fremgå
- **Syddansk Convention Bureau** skal gøre en fokuseret indsats for regionens erhvervsturisme

De udførte interview fastslår, at det er væsentligt at fastholde et stærkt fokus på dette område. Flere påpeger, at der er samhørighedsfølelse på lokalt plan, samt at man også indgår i stærke nationale og internationale netværk for specifikke typer af aktører, eksempelvis zoologiske haver. På regionalt plan er der dog en begrænset fællesskabsfølelse, hvilket gør, at de forskellige attraktioner og destinationer ikke indtænker hinanden i deres markedsføring. Dette betyder ikke, at Region

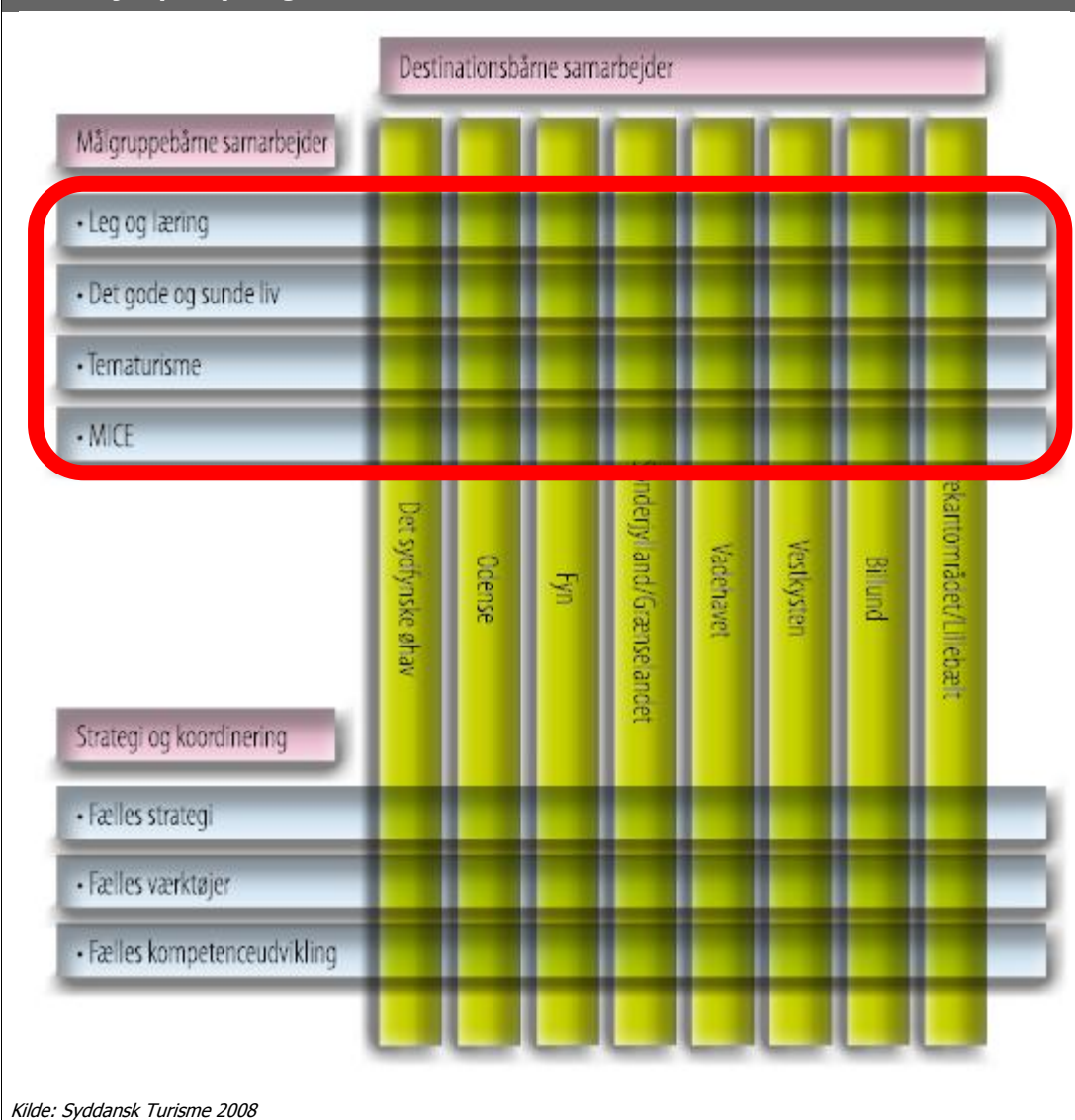
Syddanmark skal markedsføres som ét brand, da det fortsat er de enkelte destinationer, der skal fremhæves, men sammenhængen mellem de forskellige destinationer skal styrkes. Regionens størrelse gør, at turister uden besvær kan transportere sig mellem de forskellige destinationer. Det blev fremhævet i interviewene, at de enkelte destinationer bør betragte hinanden som samarbejdspartnere frem for konkurrenter. Dette er særligt vigtigt set i lyset af den skærpede internationale konkurrence, der stiller større krav til de muligheder og attraktioner, de enkelte områder tilbyder. En mere sammenhængende profilering vil i denne sammenhæng skabe bedre muligheder for at tiltrække eksterne kunder.

18.6 Policy

En styrke ved Syddansk Turisme er den stærke bevidsthed omkring netværk, og hvordan det kan bruges i forhold til at fremme turisterhvervet. Syddansk Turisme betragter ikke kun turismeerhvervet som traditionelle brancheområder, men lægger vægt på relationer og sammenhæng til regionens generelle attraktivitet og værdi som bosætningsområde. Som det blev beskrevet i foregående afsnit, påpeges det dog af interviewpersonerne, at koordineringen og samarbejdet mellem de enkelte destinationer bør intensiveres. Syddansk Turisme har som nævnt igangsat initiativer på området, men på baggrund af interviewpersonernes fokus på dette aspekt **anbefales det**, at der fremover gives dette område endnu mere opmærksomhed, så regionens styrker inden for oplevelser, kultur og natur udnyttes bedst muligt. Endvidere skal det understreges, at samarbejde mellem destinationer ikke bør begrænses til Region Syddanmark. Administrative grænser er irrelevante for turister, og destinationer skal derfor gå sammen på baggrund af emner og målgrupper. Dette betyder, at det i nogle tilfælde vil være mere oplagt at samarbejde med destinationer i eksempelvis Region Midtjylland eller Nordtyskland end at samarbejde med andre destinationer i Region Syddanmark. Forholdene for sådanne eksterne samarbejder, bør derfor understøttes.

En anden **central anbefaling** er, at der hurtigt etableres yderligere konkrete initiativer med fokus på koordination mellem destinationer både i og uden for Region Syddanmark. Det blev i interviewene fremhævet, at mange midler anvendes til analyser og produktudvikling i stedet for konkrete aktiviteter, eksempelvis markedsføring. Dermed bliver resultatet ofte, at disse analyser og rapporter får begrænset indvirkning på turismevirksomhedernes drift, fordi markedsføringselementet ikke i tilstrækkelig grad indtænkes i selve udviklingen af strategien. Der forestår derfor en opgave i at få identificeret arbejdsmetoder til at facilitere de målgruppebårne samarbejder, der netop går på tværs af destinationer (jf. Figur 18.7).

Figur 18.7: Strategi for udvikling af destinationer
Samarbejde på kryds og tværs

På denne baggrund anbefales det således, at det konkretiseres, hvordan dette tværregionale samarbejde skal tage form, samt hvilke aktiviteter der skal igangsættes. Ved at facilitere fælles markedsførings tiltag opnår man også at inddrage erhvervsvirksomhederne i forpligtende samarbejder. Dette kræver naturligvis, at der udtænkes markedsføringsstrategier, der er tilstrækkeligt attraktive til, at regionens virksomheder er villige til at investere ressourcer i dem. Lykkes dette, er der til gengæld også gode muligheder for at skabe synergi mellem de forskellige destinationer.

En yderligere **anbefaling** til de igangsatte tiltag er, at det er vigtigt at lægge mere vægt på at gøre dem direkte salgsorienterede. Et eksempel på dette er Det Digitale Oplevelseskort, som har mange gode elementer og indeholder meget relevant information, men der mangler det sidste væsentlige skridt: Når kunderne har planlagt ferieugen, burde det være muligt at købe og betale kortet direkte. Det er meget vigtigt at få dette sidste skridt med, så projekterne således bliver fuldt afsluttede.

Et andet yderst vigtigt punkt i relation til den tværregionale sammenhængskraft er nødvendigheden af at engagere regionens nøgleaktører inden for turismesektoren i dette samarbejde. Her tænkes der eksempelvis på Legoland, men også på de store virksomheder, der står for udlejning af sommerhuse som eksempelvis Novasol. Det blev bemærket under workshoppen, at Legoland i stigende grad åbner op for samarbejde med andre aktører i regionen, men at der fortsat er et stykke vej, før virksomheden påtager sig det regionale ansvar, som dens størrelse nødvendiggør. For at rette op på dette er det, ifølge workshopdeltagerne, i første omgang nødvendigt, at turismefyrtårnenes store betydning anerkendes, og at regionens turismesamarbejde i højere grad foregår på deres vilkår. Fyrtårnene skal nurses, for eksempel ved at regionen yder støtte til samarbejdsprojekter med eksterne aktører. I dag gives der hovedsageligt regionale midler til samarbejde mellem aktører i Region Syddanmark, og ofte er det nødvendigt for de store aktører at have eksterne samarbejdsrelationer. Et eksempel på dette er Odense Zoos projekt omkring etablering af en Science Zoo, hvor samarbejdspartnerne er lokaliseret i USA og Canada. Et andet vigtigt punkt for de store attraktioner er investeringer i infrastruktur, som er nødvendige for at sikre en tilfredsstillende tilgængelighed.

Det **anbefales** således, at turismeindsatsen i højere grad fokuserer på de store aktørers behov, og at der ydes en indsats for at gøre samarbejdet med disse smidigt og fleksibelt. Workshopdeltagerne var meget enige om dette punkt, ligesom der også var enighed om, at en vigtig modydelse for de store fyrtårne kunne være at udvide åbningsperioden. På nuværende tidspunkt er det meget begrænset, hvad der er af aktiviteter uden for sæsonen, og dette er et væsentligt problem for den syddanske turismesektor. De forskellige aktører gav udtryk for, at der faktisk er et potentiale for at holde helårsåbent, men det kræver, at de andre aktører også gør det. På denne måde er det i bund og grund en "hønen og ægget problemstilling". I denne situation vil det være meget gunstigt, hvis man kunne få de store attraktioner til at gå forrest. Med en udvidet åbningstid har for eksempel Danfoss Universe vist vejen på dette punkt.

18.7 Opsummering

Region Syddanmark er den region i Danmark, der tiltrækker flest turister, men en skærpet international konkurrence gør det nødvendigt, at regionens turismesektor udvikler sig og øger sin attraktivitet. I denne forbindelse kan en række punkter fremhæves:

For det første er det nødvendigt, at samarbejdet mellem destinationer både i og uden for Region Syddanmark udvikles, og at der skabes konkrete projekter, der binder destinationerne sammen. Der skal ikke foretages en egentlig branding af selve regionen, men destinationerne skal i højere grad se sig selv i forhold til de andre, så man samlet set kan tiltrække flere turister.

For det andet lægges der vægt på, at midler bliver mere direkte orienteret mod initiativer, der øger virksomheders afsætning. Få projekter har en direkte effekt på turismevirksomhedernes omsætning, og der bør være et øget fokus på denne dimension i fremtidige projekter. Det gælder eksempelvis om at indtænke markedsføringsaspektet i strategien for et projekt eller samarbejde.

Endeligt er det *for det tredje* også vigtigt, at de store aktører i regionen involveres mere direkte i erhvervets samlede udvikling. I denne forbindelse er det nødvendigt at være meget lydhør overfor disse virksomheders krav til samarbejdets form, således at de er villige til at påtage sig et ansvar

for turismens udvikling. En konkret måde, hvorpå disse fyrtårne kan bidrage til dette, er ved at udvide den årlige åbningsperiode, så der skabes grundlag for, at de mindre aktører på turismeområdet kan øge indtjeningen uden for højsæsonen.

I nedenstående tabel findes en opsummering på Turismeklyngen i forhold til de fremadrettede erhvervsudviklingsmuligheder, samt hvorledes der fra politisk hold kan støttes op om dette. Vurderingen er foretaget af projektets styregruppe og er sket på baggrund af data fra de gennemførte interview og workshop.

Tabel 18.3: Vurderingsskema for Turismeklyngen		
Vurderingskriterium	Beskrivelse	Samlet vurdering
Interne relationer	Inden for Turismeklyngen er der forholdsvis mange interne aktiviteter, som knytter sig til realisering af den regionale erhvervsfremmemålsætning på området. Aktiviteterne omhandler markedsføring af produkter, udvikling af morgendagens produkter, branding, kompetenceudvikling samt at gøre viden fra universiteterne lettere tilgængelig. Syddansk Turisme er klyngens facilitator med fokus på de brede overordnede samarbejdsrelationer, hvor de enkelte projekter og netværk vil involvere en lang række aktører, som inddrages i planlægningen og afviklingen af de enkelte aktiviteter.	Stor aktivitet
Eksterne relationer	Turismeklyngen har som målsætning, at den regionale strategi for udviklingen af turisme skal spille sammen med den nationale strategi, som er udarbejdet i regi af den nationale organisation VisitDenmark samt kunne relateres til lokale strategier i regionens 22 kommuner. Endvidere er der gennem VisitDenmark også internationale samarbejdsrelationer til Tyskland, Holland, Sverige og Norge. Der er dermed forholdsvis mange eksterne aktiviteter i klyngen.	Stor aktivitet
Drivkraftsaktører	Syddansk Turisme er drivkraftsaktøren i Turismeklyngen. Visit Denmark og de førnævnte destinationsbårne samarbejder, samt fyrtårne som LEGO, Danfoss Universe, Odense Zoo og Lalandia er desuden meget centrale aktører i klyngen. En af udfordringerne for klyngen er dog at få øget de positive effekter af fyrtårnenes tilstedeværelse for de mindre turismeaktører i regionen.	Høj grad
Klyngeinitiativets potentiale	Det forretningsmæssige potentiale for Syddansk Turisme er hæmmet af turismesituationen i Region Syddanmark, som ikke er specielt gunstig. En styrke ved Syddansk Turisme er den stærke bevidsthed omkring netværk, og hvordan det kan bruges i forhold til at fremme turismeerhvervet. Syddansk Turisme betragter ikke kun turismeerhvervet som traditionelle brancheområder, men lægger vægt på relationer og sammenhæng til regionens generelle attraktivitet og værdi som bosætnings-	Nogen grad

	område. Hvis koordineringen og samarbejdet mellem de enkelte destinationer intensiveres, vil regionens styrker inden for oplevelser, kultur og natur kunne udnyttes bedre fremadrettet.	
Klynge kontekst og potentiale	Turismebranchen er i kraftig vækst. Denne udvikling skaber naturligvis muligheder for turismeaktører, men det skal bemærkes, at vækstraterne i den europæiske turismesektor er mindre end i mange andre regioner. Disse vækstrater har endvidere været faldende frem til årtusindeskiftet, og de forventes at være relativt stabile frem til 2020. En af Region Syddanmarks fordele er dog, at en række store aktører er hjemhørende i regionen, såsom Legoland, Danfoss Universe, Lalandia samt Odense Zoo. Region Syddanmark mangler imidlertid attraktivitet på flere områder i en stadig hårdere international konkurrence. Overordnet set tegnes et billede af en stærkt stigende konkurrence, hvor tendenserne indikerer, at turismesektoren i Region Syddanmark har svært ved at gøre sig gældende i forhold til de andre danske regioner.	Stort potentiale
Klyngepolitiske tiltag	For at Turismeklyngen kan udvikles, er det nødvendigt, at samarbejdet mellem destinationer både i og uden for Region Syddanmark udvikles, og at der skabes konkrete projekter, der binder destinationerne sammen. Der skal ikke foretages en egentlig branding af selve regionen, men destinationerne skal i højere grad se sig selv i forhold til de andre, så man samlet set kan tiltrække flere turister. Derudover lægges der vægt på, at midler bliver mere direkte orienteret mod initiativer, der øger virksomheders afsætning. Endelig er det også vigtigt, at de store aktører i regionen involveres mere direkte i erhvervets samlede udvikling.	Høj grad
	Det nuværende rådgivningssystem er meget veludbygget qua Syddansk Turismes aktiviteter. Det vurderes også, at Syddansk Turisme vil være i stand til at gennemføre de klyngepolitiske tiltag, som er nødvendige for at udvikle Turismeklyngen i Region Syddanmark.	I stand til
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Hermed er alle afrapporteringerne fra de ti spirende klynger præsenteret. På baggrund af disse afrapporteringer er det muligt at generalisere og udspecificere de forslag til klyngepolitik, som det vurderes relevant at gennemføre i forhold til udviklingen af de spirende klynger. Først vil det blive gennemgået, hvilke erfaringer der tidligere er gjort med hensyn til offentlig intervention i forbindelse med klyngeudvikling.

Kapitel 19. Offentlig intervention i klyngeudvikling

Klynger udvikler sig af egen drift, men ikke nødvendigvis med den hastighed og i det omfang, som kan være ønskeligt set fra et regionalt vækst- og beskæftigelsesperspektiv. Derfor kan der være behov for, at spirende klynger hjælpes på vej i udviklingen og indfrielsen af deres potentiale. Det offentlige erhvervsfremmesystem spiller i relation hertil en meget central rolle. Klyngepolitik handler om at forbedre en stats eller regions konkurrenceevne via udvikling af klynger, hvorfor omdrejningspunktet er klyngers udviklingsvilkår og rammebetingelser. I den sammenhæng er de klyngepolitiske udfordringer at få alle centrale aktører til at understøtte klyngerne optimalt. Hensigten med dette kapitel er at give et overblik, der kan anvendes i et fremadrettet perspektiv, over nuværende erfaringer med offentlig intervention i klyngeudvikling.

Klynger har gennem de seneste ti år opnået stor opmærksomhed og en tiltagende betydning i relation til national og regional erhvervsudvikling, hvilket blandt andet skyldes⁷²:

- At virksomheder i klynger er forholdsvis mere konkurrencedygtige end lignende virksomheder uden for klynger
- At klynger genererer beskæftigelse, økonomisk vækst, højere lønsomhed, bedre produktivitet og medfører flere nystartede virksomheder end lignende virksomheder uden for klynger
- At innovationer i form af ny teknologi, nye produkter og nye tjenester oftere udspringer af klynger end af virksomheder uden for klynger
- At klynger er forholdsvis bedre til at drage fordel af erhvervs- og forskningspolitiske initiativer

I de følgende afsnit præsenteres erfaringer med offentlige initierede klyngepolitikker både nationalt og internationalt. Kapitlet rundes af med en gennemgang af de målsætninger og hensigter, som er gældende for henholdsvis private virksomheder, F&U-institutioner samt offentlige myndigheder i relation til klynger og klyngedannelse.

19.1 Offentlig klyngepolitik

"In theory, cluster policies are pursued by public actors for the purpose of increasing socio-economic benefits through the creation or further development of clusters."⁷³

Som citatet peger på, så handler klyngepolitik helt overordnet om at forbedre en nations eller regions konkurrenceevne via udvikling i eller af klynger, og klyngepolitikens omdrejningspunkt er derfor klyngers udviklingsvilkår. De klyngepolitiske udfordringer er at få alle centrale aktører og rammebetingelser til at understøtte klyngerne optimalt.

⁷² European Commission; 2006; Innobarometer on clusters' role in facilitating innovation in Europe.

⁷³ The Cluster Policies Whitebook; 2005; s. 53.

Det gode spørgsmål er imidlertid, hvilke succeskriterier der ligger bag det optimale understøttende set-up for udvikling af klynger. Målene kan variere fra udvikling af internationalt konkurrencedygtige virksomheder over øget innovationsevne til fokus på jobskabelse. Generelt er klyngepolitik, som en del af erhvervs- og innovationspolitikken, relevant i forhold til alle brancher og regioner, hvor der er eller kan udvikles komparative fordele. Derfor trækker klyngepolitik også tråde til eksempelvis beskæftigelses- og arbejdsmarkedspolitik qua eksempelvis klyngers betydning for arbejdsmarkedstrukturen.

Hvilke klynger og innovationssystemer, der skal prioriteres i en offentlig klyngepolitik, kræver meget viden om nationale, men ikke mindst regionale forhold. Regional viden bør tillægges betydelig vægt. Der synes nu at være en bred forståelse for, at offentlige aktører skal holde sig fra at forsøge at skabe en klynge fra ingenting gennem politiske virkemidler, men i stedet bygge videre på eksisterende potentielle eller spirende klynger. Situationen kan dog være anderledes inden for nye erhverv eller i etablerede, hvor der sker betydelige teknologiske omvæltninger. Satsninger på sådanne områder kan medvirke til en first-mover-advantage i forhold til andre regioner.

Der skelnes generelt mellem national og regional klyngepolitik, hvor national klyngepolitik er orienteret mod at udvikle de brede rammebetingelser for klynger. Regional klyngepolitik tager omvendt udgangspunkt i lokale fortrin og søger at styrke værdiskabelsen i bestemte regioner. Regional klyngepolitik består ofte af at:

- Styrke egen udviklingsevne gennem bedre udnyttelse og udvikling af regionale ressourcer
- Udvælge potentielle, spirende og modne klynger der stimuleres gennem tilpassede virkemidler
- Stimulere netværk og udviklingssamarbejde mellem virksomheder og videnorganisationer
- Etablere mødepladser og fora for at udvikle samarbejde og tillid
- Tilpasse regionale omgivelser til klyngevirksomhedernes behov, herunder fysisk infrastruktur, uddannelses- og oplæringstilbud, F&U-projekter etc.
- Styrke samarbejdet med eksterne miljøer der kan udfylde mangler i den regionale klynge

Fra 1990'erne og frem har den regionale klyngepolitik ofte involveret etablering af klyngeinitiativer, som i The Cluster Initiative Greenbook beskrives som: "*Cluster initiatives are organized efforts to increase the growth and competitiveness of clusters within a region, involving cluster firms, government and/or the research community.*"⁷⁴

Klyngeinitiativernes formål kan opdeles i seks overordnede kategorier⁷⁵:

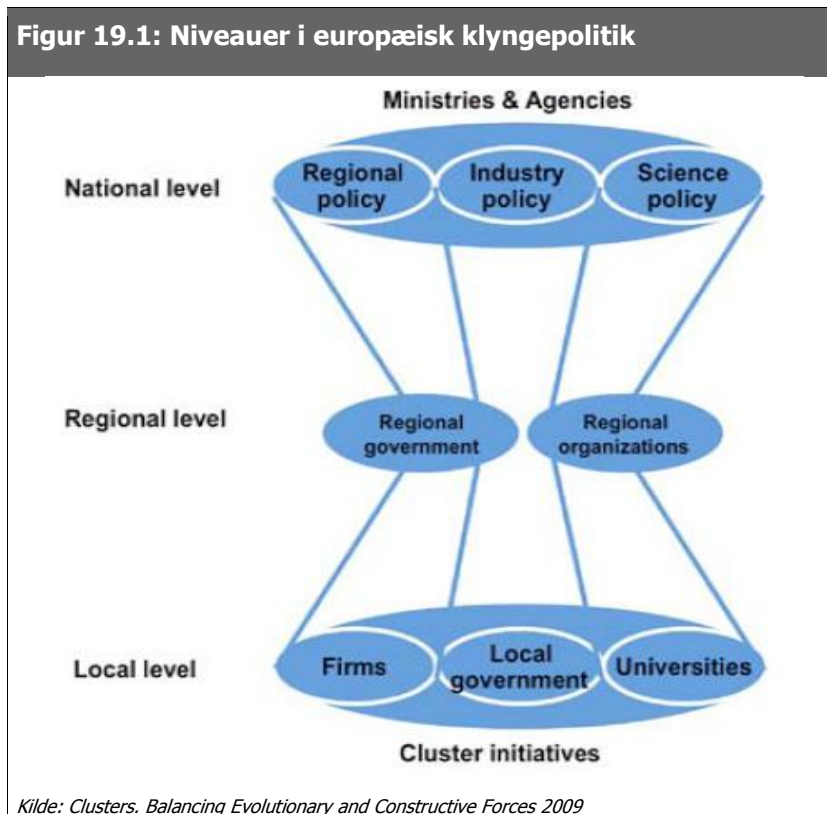
- Højne arbejdsstyrkens uddannelsesniveau gennem eksempelvis efteruddannelse
- Ekspansion af klyngen, via tiltrækning eller etablering af nye virksomheder
- Øge internationalisering via eksempelvis fælles eksportfremstød

⁷⁴ The Competitiveness Institute; 2003.

⁷⁵ Clusters – Balancing Evolutionary and Constructing Forces; 2008.

- Promovere virksomhedssamarbejde gennem udvikling af blandt andet systemløsninger
- Højne innovationen for eksempel ved kommercialisering af forskning
- Forbedre det forretningsmæssige institutionelle set-up eksempelvis gennem bedre infrastruktur eller mindre bureaukrati

På den baggrund kan der tales om tre niveauer for den europæiske klyngepolitik, jf. Figur 19.1.

19.2 Kan offentlig intervention gøre en forskel?

*"Potential benefits from cluster initiatives do not in themselves suffice as rational for policy intervention in clustering processes. Individual firms and organisations are the prime actors in cluster processes, and cluster policy is about consistently paving the way for conditions that are conducive to people's engagement in joint efforts, and the realization of mutual benefits. Yet, government policy impacts on the preconditions for clustering under all circumstances, whether willingly or unwillingly. The understanding and attitudes of policymakers thus matter greatly for what can be achieved through cluster initiatives and cluster actions."*⁷⁶

⁷⁶ The Cluster Policy Whitebook; 2005; s. 45.

Spørgsmålet i indeværende afsnit er, hvordan offentlig stimuleret klyngepolitik kan gøre en forskel i udviklingen af klynger.

Det er efterhånden godt dokumenteret, at spirende klynger kan blive opgraderet gennem stimulering af forskellige former for formelt og uformelt samarbejde mellem virksomheder og mellem virksomheder og andre typer af aktører. Det er endvidere tydeligt, at denne type stimulerende aktivitet i beskeden grad sker af sig selv. I studiet *The Cluster Initiative Greenbook*⁷⁷ kortlægges sammenlagt 250 klyngeinitiativer internationalt. I 32 procent af klyngerne er initiativet til klyngeudvikling kommet fra myndighederne, 27 procent fra erhvervslivet og i 35 procent af tilfældene fra begge grupper. Yderligere viser studiet, at klyngeinitiativernes præstation i forhold til tiltrækning af virksomheder og forbedret konkurrenceevne er uafhængig af initiativtagerne. Derudover fremgår det, at finansieringen hos klyngeinitiativerne primært kommer fra offentlige myndigheder (54 procent), at erhvervslivet står for 18 procent, mens det i 25 procent af tilfældene er et samarbejde mellem offentlige myndigheder og erhvervsliv, ligesom kortlægningens resultater peger på, at initiativernes præstation er uafhængig af deres finansielle ophav⁷⁸.

Yderligere viser studiet, at selvom den finansielle støtte primært kommer fra offentligt hold, så er det centralt, at private aktører er med til at drive klyngen. Det gælder, idet de private aktører i højere grad end andre har fokus på øget produktivitet og profitabilitet og derigennem besidder et større potentiale for innovation. Disse tal siger noget om, hvordan klyngepolitik udmønter sig, men ikke noget om, hvori klyngepolitikken egentlig består. Regional klyngepolitik er internationalt et nyt politikområde. Indfaldsvinklen varierer mellem landene, men nogle hovedtræk går igen. Virkemidlerne er således mange og baserer sig på at:

- Reducere interessen i forhold til enkeltvirksomheder og øge fokus på udvikling af klynger og gunstige regionale rammebetingelser. Virkemidlerne tager i overvejende grad sigte på at stimulere samarbejde mellem virksomheder og mellem erhvervslivet og lokale universiteter, højskoler, F&U-miljøer og teknologicentre
- Der satses på at forstærke specielle og unikke ressourcer og viden i en region, samt at tilføre ressourcer udefra, som kan udfylde eventuelle huller i den regionale klynge
- Lade offentlige eller offentligt støttede aktører spille en koordinerende rolle som facilitatorer for at få øget samarbejde og fælles projekter. Dette anses som værende vigtigt i startfasen af klyngeopbygningen

I nedenstående tekstboks er de fælles mål og arbejdsformer for den europæiske klyngepolitik kort opsummeret.

⁷⁷ The Competitiveness Institute; 2003.

⁷⁸ Clusters – Balancing Evolutionary and Constructing Forces; 2008.

Klyngepolitik i EU

EU, nationale og regionale myndigheder har alle udviklet og implementeret forskellige typer klyngepolitik. Selvom der er stor variation, er der en række fællesnævnerne:

1. Initiativerne bliver set på som et instrument for økonomisk udvikling og strukturændring.
2. Initiativerne er baseret på øget virksomhedssamarbejde og netværksdannelser.
3. Initiativerne understreger koblingen mellem erhvervsliv og kompetencemæssig infrastruktur.
4. Initiativerne understreger offentlige organisationers rolle som mellemlid for at stimulere netværk og projektsamarbejde.
5. Initiativerne fremhæver behovet for at øge innovationskapaciteten, videnledelse m.m. i virksomheder ved at forbedre den interaktive viden- og læringsproces.
6. Initiativerne fokuserer på behovet for at udvikle specialiserede kompetence- og teknologiområder.
7. Nogle initiativer understreger vigtigheden af at opnå en kritisk masse af virksomheder, regionalt lokaliserede organisationer og regionalt samarbejde.

19.2.1 Europæiske erfaringer med offentlig intervention

Som beskrevet ovenfor kortlægger The Cluster Initiative Greenbook⁷⁹ i alt 250 klyngeinitiativer internationalt, og det er det første studie af sin art, hvor klynger undersøges på tværs af landegrænser. Resultaterne peger på, at formålene med de analyserede klyngeinitiativer varierer, men at de mest almindelige knytter sig til at:

- Etablere netværk mellem virksomheder
- Promovere udvidelse af eksisterende og tiltrække nye virksomheder
- Øge innovation og teknologisk udvikling
- Forbedre det erhvervmæssige image
- Tilbyde virksomhedsrådgivning
- Påvirke politikerne til at fremme klyngens rammebetingelser
- Tilbyde uddannelsesforløb til virksomhederne

Som listen indikerer, arbejder klyngeinitiativerne på tværs af forskellige politikområder, hvilket har betydning for den måde, hvorpå det offentlige kan agere i forhold til intervention i udviklingen af klynger. Der kan i det politiske og administrative system således være barrierer, som vanskeliggør offentlig involvering i udviklingen af klynger.

⁷⁹ The Competitiveness Institute; 2003.

Resultater fra The Cluster Initiative Greenbook viser også, at forskellige forhold gør sig gældende i relation til tidlig offentlig intervention i klyngeudvikling.

For det første gælder det, at de klyngeinitiativer, som gennemgik en form for konkurrence for at opnå offentlige støtte klarer sig bedre end andre, når deres konkurrenceevne betragtes. Dette gælder imidlertid ikke, når klyngens evne til at tiltrække nye virksomheder til klyngen undersøges.

For det andet gælder det, at hvis det offentlige baserer sit valg af støtte til en klynge på undersøgelser af hvilke brancher, som er attraktive, klarer klyngen sig bedre, når det gælder tiltrækning af nye virksomheder, men ikke når der fokuseres på klyngernes konkurrenceevne.

For det tredje gælder det, at klyngeinitiativernes facilitatorer er af stor betydning for klyngens udvikling. Det vil sige, jo bredere og større netværk, jo større sandsynlighed for positiv udvikling i klyngen. Dette gælder særligt for udviklingen i klyngernes konkurrenceevne.

For det fjerde gælder det, at klyngeinitiativer med et minimalt budget til at drive et sekretariat med én engageret facilitator er afgørende for, at klyngen udvikles. Analyserne viser, at det offentlige kan være en central finansieringskilde for sådanne sekretariater.⁸⁰

I forbindelse med finansieringen af klynger og deres aktiviteter fremhæves det i The Cluster Initiative Greenbook⁸¹, at finansieringsformen skifter i takt med klyngernes udvikling og vækst. Det pointeres, at det offentlige spiller en betydelig rolle i opstartsfasen af en klynge, når der skal skaffes den nødvendige startkapital. Endvidere dominerer den offentlige finansiering i nystartede klynger, men over tid kommer andre finansieringskilder til, og gradvist reduceres afhængigheden af den offentlige støtte.

Yderligere undersøges betydningen af budgetternes størrelse for klyngers udvikling i The Cluster Initiative Greenbook. Resultaterne peger på, at klynger med store budgetter klarer sig bedre med hensyn til at realisere mål og leve op til forventningerne end klynger med mindre budgetter. Endvidere er klynger med store budgetter bedre til at opnå vækst og på nogle områder bedre til at generere øget konkurrenceevne. Desuden peger studiet på, at nogle klynger har store budgetter, som giver frihed og mulighed for at prioritere klyngens aktiviteter, mens andre klynger fungerer med mindre budgetter, og at der her kræves en løbende fundraising ved selv de mindste projekter. Dette er en hindring for klyngens udvikling, da ressourcer anvendt på at rejse finansielle midler kunne være anvendt til at facilitere klyngeaktiviteter.

Endelig konkluderes det, at klyngeinitiativer med en selvstændig facilitator, hvor en dækkende finansiering fra start indgår, klarer sig bedst. Det kan derfor slutes, at ressourcer til udvikling af klynger spiller en central rolle, og at klyngeinitiativer uden facilitatorer og finansiering til vigtige projekter ofte medfører skuffende resultater.

⁸⁰ Ketels; 2003; The Development of the Cluster Concept – present experiences and further developments.

⁸¹ The Competitiveness Institute; 2003.

19.3 Hensigter og målsætninger i regional klyngeudvikling

Med afsæt i de ovenfor præsenterede erfaringer vedrørende offentlig intervention i forbindelse med klyngeudvikling kan spørgsmålet om hvilke aktører, som har hvilke hensigter og målsætninger, rejses. Som det fremgår af den i projektet fremsatte klyngedefinition i afsnit 4.1.1, så bidrager såvel private virksomheder, offentlige myndigheder som F&U-institutioner til klyngers udvikling og virke. De ti gennemførte screeninger tydeliggør, at der potentielt er væsentlige gevinster at hente ved erhvervspolitisk at satse på spirende klynger i Region Syddanmark. I forlængelse heraf er spørgsmålet således ikke, om en klyngepolitik er relevant, men hvad en sådan bør indeholde. De fleste af screeningerne viser, at det er afgørende, at der er en klar ansvarsfordeling mellem aktører på forskellige niveauer. Tre aktørgrupper skiller sig ud: Private virksomheder, F&U-institutioner samt offentlige myndigheder. Alle har de en interesse i at fremme klynger, men hver især har de forskellige hensigter og målsætninger hermed. I det følgende præsenteres for hver af de tre aktørgrupper de væsentligste hensigter og målsætninger i relation til en regional klyngepolitik.

19.3.1 Virksomheder

Omdrejningspunktet i klynger er virksomheder, og den værdi de kan skabe i form af omsætning, eksport, overskud og beskæftigelse. Klyngepolitik uden virksomhedernes konkurrenceevne som pejlemærke er ikke anbefalelsesværdig. Derfor er det paradoksalt, at mange af de spirende klynger i projektet oplever netop virksomhedernes manglende engagement som værende et problem. Det kan derfor med rimelighed spørges om en klynge, som ikke formår at finde opbakning hos virksomheder, er et bæredygtigt tiltag.

For de store virksomheder er motivationen til at deltage i en klynge meget klar. De samarbejder eksempelvis om fælles teknologi, arbejdsmarked og infrastruktur. Ved at engagere sig i klynger kan de styrke deres egen konkurrenceevne samt kvaliteten hos deres underleverandører via kompetenceudvikling, produktionsnetværk og samspil med videninstitutioner. For de små og mellemstore virksomheder er motivationen anderledes. De engagerer sig også for at styrke egen konkurrenceevne, men ligeledes for at gennemføre aktiviteter, som aldrig ville være mulige på egen hånd. Målsætningen bør i forlængelse af dette derfor være, at virksomheder i et samarbejde med de enkelte klynger er sig bevidst om at tiltrække flere virksomheder og ad den vej motivere hinanden til at deltage i forskelligartede klyngerrelaterede aktiviteter. Erfaringer fra Finland viser, at hvis toneangivende virksomheder deltager i en klynge, er det en blåstempling af samarbejdet, hvorved andre virksomheder, især små og mellemstore, tiltrækkes.⁸² Region Syddanmark kan understøtte dette ved eksempelvis at bidrage til branding af de i regionen lokaliserede klynger og derigennem positionere dem i forhold til potentielle deltagere.

⁸² Culminatum Ltd Oy Helsinki Region Centre of Expertise; 2008.

19.3.2 F&U-institutioner

F&U-institutioner er en afgørende del af en klynge og dennes virke for uden specialiseret viden og geografisk fæstede kompetencer, er det ikke sandsynligt, at en klynge vil kunne fastholdes og udvikles. Pointen er i den forbindelse, at F&U-institutioner ikke kun leverer services i form af eksisterende produkter, men ligeledes har de ekspertisen til også at levere input i form af ny viden om eksempelvis aktuelle teknologiske muligheder og fremtidens krav. De er derfor en vigtig brik med hensyn til at skabe motivation og forme visioner for klyngen. Ydermere har F&U-institutioner ofte et veludbygget netværk til såvel virksomheder som til relevante internationale samarbejdspartnere og forskningsmiljøer. Derfor er det afgørende, at disse institutioner tager et medansvar, og at de både forsknings- og uddannelsesmæssigt prioriterer klyngeudvikling.

F&U-institutioner så som GTS-institutter og universiteter deltager primært i et klyngesamarbejde for at få adgang til projekter, men de er også motiveret af muligheden for at komme tæt på klyngens aktører og på denne vis udvide sit etablerede netværk. I flere af regionens spirende klynger spiller videninstitutioner allerede en betydningsfuld rolle i form af forskningsprojekter, deltagelse i klyngeorganisationer og ved etablering af nye uddannelser hvis færdiguddannede kandidater bidrager til udvikling og videnoverførsel til klyngens aktører. I bestræbelserne på at integrere videninstitutionerne yderligere er der et ønske fra flere af de spirende klynger om, at disse institutioner i stigende grad fortæller, hvilke ressourcer de besidder og i forlængelse heraf stiller trækressourcer til rådighed, som klyngerne kan trække på i den eller de situationer, hvor det behøves. Region Syddanmark kan understøtte denne proces ved at foretage en kortlægning af, hvilke ressourcer institutionerne ligger inde med.

19.3.3 Offentlige myndigheder

Offentlige myndigheder spiller i dag en nøglerolle i den nationale og regionale klyngeudvikling. Deres opgave ligger i at skabe de rammebetingelser og den dynamik, der er optimal for den enkelte klynge. For at styrke dynamikken i en klynge kræves indsigt i kompetencer hos konkrete virksomheder og personer. Denne indsigt har de offentlige myndigheder, herunder de offentlige erhvervsfremmeaktører ofte i væsentlig højere grad end andre aktører, hvorfor de er en nødvendig partner i klyngeudviklinger. Motivationen fra offentligt hold til at understøtte udviklingen af klynger skal ses fra både et erhvervs- og beskæftigelsesmæssigt perspektiv. Dels er ønsket at tiltrække flere arbejdspladser, og dels er ønsket at øge det generelle indkomstniveau.

De spirende klynger peger gennemgående på, at en tydeligere arbejdsdeling mellem den kommunale erhvervsservice, de regionale vækstfora og de nationale klyngeinitiativer bør tydeliggøres og koordineres bedre. Regionen bør derfor sikre, at der er koordinering mellem de forskellige erhverv, klynger og netværk i og uden for regionen. For mange klynger, og ikke mindst konkurrerende klynger, kan være direkte skadeligt. Endelig er opgaven med at tilvejebringe videngrundlag, gennemføre relevante analyser og kortlægninger nødvendige for at kunne sætte de rigtige initiativer og aktiviteter i gang. Denne rolle kan ikke i tilstrækkelig grad udfyldes af klyngerne selv på grund af manglende ressourcer, hvorfor Region Syddanmark kan understøtte denne indsats ved eksempelvis at oprette et klyngehus.

Generelt påpeges det, at regionale myndigheder kan skabe videngrundlag og prioritere indsatsen, men kun et stykke ad vejen. Beslutningskompetencen skal og bør ligge ude blandt klyngernes medlemmer og ikke blandt embedsmænd eller politisk valgte organer. Derfor er succesfulde klyngeorganisationer typisk et resultat af en proces, hvor regionen er central, men den reelle udformning skabes i samspil mellem både offentlige myndigheder, F&U-institutioner og ikke mindst private virksomheder.

Afslutningsvis kan det opsummeres, at der er sket et skift på grund af globaliseringen, hvor de generelle rammebetingelser bliver harmoniseret internationalt. Dermed bliver disse som konkurrenceparameter af mindre betydning, mens regionale stedbundne rammebetingelser bliver vigtigere. Denne udvikling påvirker og påvirkes af både private virksomheder, F&U-institutioner og offentlige myndigheder, hvorfor en fremtidig klyngepolitik skal tage højde for disse forhold. For nærmere beskrivelse af denne problemstilling henvises til kapitel 20 og 21.

19.4 Opsummering

Offentlig intervention i klyngeudvikling har overordnet til formål at forbedre den nationale eller regionale konkurrenceevne og derigennem øve indflydelse på beskæftigelsen og arbejdsmarkedet. Særligt den regionale klyngepolitik er i fokus og tager afsæt i at:

- Styrke egen udviklingsevne gennem bedre udnyttelse og udvikling af regionale ressourcer
- Udvælge potentielle, spirende og modne klynger der stimuleres gennem tilpassede virkemidler
- Stimulere netværk og udviklingssamarbejde mellem virksomheder og videnorganisationer
- Etablere mødepladser og fora for at udvikle samarbejde og tillid
- Tilpasse regionale omgivelser til klyngevirksomhedernes behov, herunder fysisk infrastruktur, uddannelses- og oplæringstilbud, F&U-projekter etc.
- Styrke samarbejdet med eksterne miljøer, der kan udfylde mangler i den regionale klynge

Erfaringer med offentlig intervention viser, at offentlige aktører kan gøre en forskel. På det overordnede plan handler det generelt om at reducere den erhvervspolitiske interesse i forhold til enkeltvirksomheder og øge fokus på klynger og facilitere netværk og samarbejde. Erfaringerne viser, at den offentlige sektor har en meget vigtig rolle i startfasen af et klyngeinitiativ specielt som finansieringskilde. Gradvist skal den finansielle afhængighed reduceres, således at klyngerne til sidst er selvkørende. Endvidere peger erfaringer på, at det offentlige kan spille en central rolle i klyngers udvikling ved at finansiere en facilitator, idet tilstedeværelsen af engagerede facilitatorer har stor betydning for klyngers succes.

De nuværende erfaringer peger derfor på, at offentlig klyngepolitik og intervention skal betragtes som værktøjer til at facilitere klyngeudvikling og sikre, at de rette rammer for samarbejde er til stede. Det gælder samarbejde mellem virksomheder og mellem virksomheder og andre aktører som for eksempel F&U-institutioner. Der bliver derved tale om, at klyngepolitik og klyngeudvikling

er midlet frem for målet i relation til erhvervsudvikling. Klyngepolitik tjener derfor som et middel til eksempelvis forbedret konkurrenceevne, tiltrækning af nye virksomheder eller øget beskæftigelse.

Endelig fremgår det, at virksomheder, offentlige myndigheder samt F&U-institutioner har forskellige hensigter og målsætninger i relation til klyngeudvikling. Virksomheders overordnede motivation er styrkelse af egen konkurrenceevne. F&U-institutioner deltager primært i klynger for at opnå adgang til projekter, således at de kan udvikle deres etablerede netværk. Endelig er målsætningen for offentlige myndigheders deltagelse i klynger ofte jobskabelse og erhvervsudvikling.

Kapitel 20. Klyngepolitik til Region Syddanmark

I dette kapitel præsenteres de klyngepolitiske anbefalinger, der er udledt på baggrund af projektet og de i den forbindelse interviewede personer. Med dette udgangspunkt anbefales helt overordnet:

- Klyngefacilitatorer
- Klyngehus
- Mikrofinansieringspuljer
- Dialog med F&U-institutioner
- Markedsføring

20.1 Klyngepolitik på tværs af de spirende klynger

Tabel 20.1 indeholder en oversigt over de enkelte spirende klynger med de specifikke udfordringer, der er forbundet med deres fortsatte udvikling og vækst. Det vil sige en opsummering af de udfordringer, der sandsynligvis skal overkommes, for at klyngerne kan udvikles yderligere. Desuden er det indikeret, hvilke indsatsområder Region Syddanmark kan fokusere på ved de enkelte klynger, for at denne udvikling understøttes bedst muligt.

Tabel 20.1: Oversigt over de spirende klynger og relaterede klyngepolitiske anbefalinger			
Klyngenavn	De spirende klyngers udfordringer	Klyngeinitiativernes udfordringer	Region Syddanmarks indsatsområder
Energi	Stigende international konkurrence	Klyngeinitiativer skal bruge hinandens ressourcer og viden	Klyngefacilitator Sekretariatsstøtte ved EU-ansøgninger mv.
	Manglende tillid og relationer ml. aktører	Flere samarbejdsrelationer ml. klyngeinitiativer	Klyngefacilitator
	Beskedent samarbejde ml. F&U-institutioner og erhvervsliv	Kortlægge aktører i F&U-institutionerne og i erhvervslivet	Kortlægge
	Beskedent samarbejde med regionens naboer	Organisere netværksmøder mv.	Afklare regional arbejdsdeling
	Produktudvikling	Adgang til offentlig støtte	Mikrofinansieringspulje
Fødevarer	Fragmenterede indsats	Etablere erfagruppe. Overblik over formål og strategi	Klyngefacilitator
	Den kommunale erhvervsservice mangler relevante kompetencer	Opbygge ekspertrejseshold	Støtte drift af ekspertrejseshold
	Beskedent virksomhedsengagement	Etablere fælles eksportfremstød og synliggørelse på messer mv. Udbygge relationer ml. F&U-institutioner og erhvervsliv	Eksportfremstød Klyngefacilitator
	Manglende drivkraftaktører	Identificerer og udpege drivkraftaktører	Matchmaking Klyngefacilitator

Klyngenavn	De spirende klyngers udfordringer	Klyngeinitiativernes udfordringer	Region Syddanmarks indsatsområder
Miljø	Svært at finansiere udvikling	Reducere bureaukrati	Facilitator Sekretariatsfunktion Forbedre finansieringsmuligheder Afbureaukratisering af ansøgningsprocessen
	Mere intern konkurrence end samarbejde	Forbedre videndeling og erfaringsudveksling	Etablere incitamentter til samarbejde på tværs Sikre samarbejde og koordination mellem forskellige brancher
	For lidt samarbejde på tværs af brancher og aktører	Forbedre og etablere samarbejde på tværs	Prioritering af fokusområder på længere sigt og udarbejdelse af strategi Finansiering og facilitering af udviklings- og samarbejdsprojekter nationalt og internationalt
	Manglende nationalt fokus	Hæve perspektiv bl.a. ved at indgå samarbejde med F&U-institutioner	Facilitere samarbejde med aktører på nationalt plan
Oplevelser	Manglende fælles strategi og markedsføring, herunder branding	Forbedre branding af regionen Skabe synergier på tværs	Kortlægge behov og regionale ønsker Indgå samarbejde på nationalt plan Sikre samarbejde og koordination ml. forskellige brancher
	Mange mikrovirksomheder med få ressourcer	Forbedre samarbejdet initiativerne imellem Forbedre videndeling og erfaringsudveksling	Facilitator Etablere erfagrupper og netværk Sekretariatsstøtte
	Manglende samarbejde med turisterhvervet	Skabe fælles markedsføring Forbedre samarbejde mellem små og store aktører	Skabe fælles markedsføring Etablere incitamentter til samarbejde på tværs
	Svært at finansiere udvikling	Forbedre finansieringsmuligheder og sekretariatsstøtte	Facilitator Sekretariatsfunktion
	Manglende afklaring om hvad oplevelser er, og hvilke aktører, som arbejder inden for dette område	Skabe visualisering af klyngen	Bidrage til at klyngen visualiseres og markedsføres
	Manglende drivkraftaktører	Identificere og udpege drivkraftaktører	Kortlægning Matchmaking
	Plast	Lille kommunal opbakning	Promovere og netværke ift. kommunerne Afklaring af status som rådgiver el. medlemsorganisation
Mangel på kvalificeret arbejdskraft		Styrke uddannelsesudbuddet Langsigtet strategi	Fastholdelse og tiltrækning af uddannelser

Klyngenavn	De spirende klyngers udfordringer	Klyngeinitiativernes udfordringer	Region Syddanmarks indsatsområder
Sikkerhed	Den uafklarede situation på universitetssiden	Afvente politisk afklaring Etablere uddannelse	Støtte en politisk afklaring Støtte til etablering af uddannelse
	Lille inddragelse af virksomheder	Integrere DaCoRR og Offshore Center Danmark	Tiltrækning af virksomheder Klyngefacilitator Facilitere integration af DaCoRR og Offshore Center Danmark
Stål	Stigende globalisering bevirker større afstand ml. kravstiller og underleverandører	Svært at få slutproducenter med i projekter	Finansiering og facilitering af udviklingsprojekter på langs af værdikæden, hvor de store slutproducenter indgår
	Manglende fokus på hygiejnisk design medfører risiko for fødevareskandaler	Mangel på standard for design af hele anlæg frem for delkomponenter	Ressourcer til klyngeinitiativer og projekter Overvågning af ændringer i lovgivning, udøvelse af lobbyvirksomhed i EU, midler til dansk version af EHEDG
	Manglende viden om, hvor stor en spiller branchen er internationalt	Svag markedsføring af medlemsvirksomheder og klyngeinitiativet generelt	Sekretariatsfunktion Afdækning af branchen, markedsføring samt rekruttering og tiltrækning af nye virksomheder
	Manglende ressourcer i små virksomheder til deltagelse i udviklingsprojekter	Søge midler til klyngen til udvikling af projekter med fokus på SMV deltagelse Inddragelse af EU-kontoret	Opkvalificering af erhvervsfremmesystem og supportering af projekter Trækressourcer til SMV og frikøb af enkeltmedarbejdere
	Manglende samarbejde ml. GTS, universiteter og virksomheder	Udarbejdelse af projekter ud fra triple helix	Formidling af viden fra GTS og universiteter til virksomheder Supportere samarbejde på tværs af klynger Matchmaking og fundraising
	Manglende samarbejde med andre klyngeinitiativer	Manglende identifikation af snitflader til regionale teknolog centre	Supportere samarbejde på tværs af klynger Matchmaking og fundraising
	Opkvalificering af medarbejdere	Afdække reelt behov for uddannelser og påvirke uddannelsesinstitutionerne	Udvikling af relevante uddannelser og tilpasning af eksisterende
Sundhed	Spredte og ukoordinerede klyngeinitiativer	Arbejdsdeling mellem klyngeinitiativerne	Afklare bredt eller smalt klynge-samarbejde Fastlægge og kommunikere strategi og indsatsområder
	Produktudvikling	Sygehuse lukket for samarbejde med SMV	Åbne de offentlige sygehuse for SMV
	Manglende drivkraftaktører	Identificere og udpege drivkraftaktører	Kortlægning Matchmaking

Klyngenavn	De spirende klyngers udfordringer	Klyngeinitiativernes udfordringer	Region Syddanmarks indsatsområder
Transport	Manglende langsigtet strategi og målsætning	Manglende ressourcer til strategiske udviklingsprojekter og samlende aktiviteter	Klyngefacilitator el. sekretariatsfunktion med trækressourcer
	Svært at finansiere klyngeaktiviteter	Opbakning fra regionen til klyngen og dens aktiviteter	Kommunikation til regionens og kommunernes erhvervsfremmeaktører om opprioritering af igangværende aktiviteter og projekter på transport og logistikområdet
	Manglende koordinering ml. de enkelte aktiviteter i klyngen og blandt aktørerne	Arbejdsdeling ml. klyngeinitiativer	Klyngefacilitator Sikre arbejdsdeling og koordinering mellem klyngeaktiviteterne
	Manglende videndeling	Manglende videndeling samt manglende etablering af fora for videndeling	Etablere erfagruppe Klyngefacilitator
	Ingen toneangivende drivkrafter i klyngen	Manglende drivkrafter	Klyngefacilitator
	Manglende synlighed	Markedsføringsaktiviteter af klyngeinitiativerne og erhvervet	Støtte op om branding af klyngen og markedsføringsopgaver Finansiering
	Manglende internationalt fokus	Opstart af et internationalt logistik samarbejde	Finansiering og facilitering af udviklings- og samarbejdsprojekter af international karakter
	Mangel på kvalificeret arbejdskraft	Etablere erhvervsskolesamarbejde, således at fortsat søgning til transport- og logistik erhvervet sikres	Bidrage til markedsføring og finansiering af nye uddannelser og tilpasning af eksisterende Finansiering
Turisme	Stigende international konkurrence	Koordinering og samarbejde ml. destinationer i og uden for regionen Fælles markedsføring, hvor fyrtårnene inddrages	Koordinere indsatsen på nationalt niveau Eksportfremstød Finansiering af produktudvikling og markedsføring Supportere Syddansk Turisme
	Manglende samarbejde i og ud af klyngen	Koordinering og samarbejde med fyrtårne	Koordinering og kortlægning

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Af tabellen kan udledes forskellige gennemgående indsatsområder, som Region Syddanmark kan iværksætte:

- Klyngefacilitatorer skal sikre facilitering af klyngers udvikling, hvilket kan foregå på mange måder. Det skal understreges, at det kan være forskellige aktører, der kan have forskellige roller
- Udvikling af nye uddannelser og tilpasning af eksisterende er et gennemgående indsatsområde. Dette er foreslået, hvor klyngers udfordring er mangel på kvalificeret arbejdskraft, eller hvor arbejdskraften ønskes opkvalificeret

- Kortlægning af behov og aktørernes roller i klynger er et gennemgående indsatsområde. Dette hænger ofte sammen med manglende samarbejde aktørerne imellem samt en manglende fælles strategi og markedsføringsaktiviteter. Her er det desuden vigtigt med en klar regional arbejdsdeling og en koordinering mellem de forskellige brancher, hvilket ligeledes hænger sammen med en kortlægning af roller
- Forenkling af ansøgningsprocesserne samt etablering af mikrofinansieringspuljer til mindre projekter anses som et vigtigt indsatsområde, idet flere af klyngerne finder den nuværende ansøgningsprocedure for bureaukratisk og kompliceret

I Tabel 20.2 er de centrale klyngepolitiske anbefalinger præsenteret og grupperet efter fem generiske politiktyper⁸³:

Den aktørbaserede klyngepolitik har fokus på at styrke dialogen og samarbejdet på tværs af de forskellige aktører internt i klyngen.

Den ressourceorienterede klyngepolitik har fokus på, om rammebetingelserne for klyngen og dens aktører er optimale, herunder faktorudrustning og makroøkonomisk stabilitet.

Den strukturelle klyngepolitik fokuserer på, hvordan samarbejdet mellem klyngens aktører strukturelt kan styrkes.

Den kompetenceopbyggende klyngepolitik har fokus på at opgradere evner og kompetencer hos de deltagende aktører.

Den markedsorienterede klyngepolitik søger at øge åbenheden og opmærksomheden overfor nye ideer og innovation, således at der på længere sigt kan afsættes produkter og services.

Denne gruppering af de klyngepolitiske anbefalinger er gennemført for at placere disse i velkendte og afgrænsede politiske kategorier, således at det tydeligt fremgår inden for hvilke kategorier, der bør arbejdes og igangsættes initiativer fra regionens side.

⁸³ De fem generiske politiktyper er hentet fra The Cluster Policies Whitebook.

Tabel 20.2: Klyngepolitik og de spirende klynger

Klynge	Aktørbaseret	Markedsorienteret	Kompetenceopbyggende	Strukturel	Ressourceorienteret
Energi	Klyngefacilitator til at koordinere aktiviteter på tværs af klyngeinitiativerne			Afklaring af den regionale arbejdsdeling på tværs af andre regioner ift. fokusområder inden for energi	Sekretariatsstøtte herunder vejledning i forbindelse med udarbejdelse af EU-ansøgninger
				Kortlægning af relevante aktører hos F&U-institutioner og erhvervsliv	Behov for finansieringspulje til understøttelse af projekter og produktudvikling
Fødevarer	Klyngefacilitator til at koordinere aktiviteter på tværs af klyngeinitiativerne	Koordinering og støtte til fælles eksportfremstød og synliggørelse	Opbygge evnen til at deltage og arbejde i klynger hos virksomhedernes medarbejdere		
	Ekspertrejsehold til understøttelse af den kommunale erhvervsservice				
Miljø	Klyngefacilitator til at koordinere aktiviteter på tværs af klyngeinitiativerne			Sikre samarbejde og koordinering mellem klyngens partnere herunder fora for videndeling og erfaringsudveksling	Sekretariatsstøtte til hjælp med udarbejdelse af ansøgninger om finansiering og andre projektstøttemidler
				Udarbejde strategi til forbedring og etablering af samarbejde på tværs af klyngeinitiativerne	Forbedre finansieringsmulighederne til gennemførelse af aktiviteter
				Understøtte udarbejdelse af strategier for nationale satsningsområder inden for miljø	
				Medvirke til afbureaukratisering af ansøgningsprocessen i forhold til projekter	
				Informere om hvilke fokusområder inden for miljø, som vil blive prioriteret på længere sigt	
Oplevelse	Klyngefacilitator til at koordinere aktiviteter på tværs af klyngen	Koordinering og støtte til fælles eksportfremstød og synliggørelse		Understøtte udarbejdelse af strategier for nationale satsningsområder inden for oplevelse	Sekretariatsstøtte til hjælp med udarbejdelse af ansøgninger om finansiering og projektstøttemidler
				Medvirke til at der sikres samarbejde mellem klyngeinitiativerne og det resterende erhverv, herunder fora for videndeling og erfaringsudveksling	
				Bidrage til kortlægning af aktiviteter inden for oplevelseserhvervet	

Klynge	Aktørbaseret	Markedsorienteret	Kompetenceopbyggende	Strukturel	Ressourceorienteret
Plast			Bidrage til at fastholde og tiltrække understøttende uddannelser	Informere de kommunale erhvervsservicecentre omkring den regionale erhvervsstrategi for klynger, herunder hvorfor der sættes på plastindustrien	
				Skabe kommunalt ejerskab og opbakning til klyngens aktiviteter	
Sikkerhed	Klyngefacilitator til etablering af tættere samarbejde med Offshore Center Danmark og virksomheder				Sekretariatsstøtte til at supportere arbejdet med at etablere uddannelser relateret til sikkerhed
Stål	Klyngefacilitator til at koordinere aktiviteter og facilitere udviklingsprojekter		Udvikling af relevante uddannelser og tilpasning af eksisterende	Matchmaking som foranlediger til udvidet samarbejde mellem GTS-institutter, universiteter, virksomheder og andre klyngeinitiativer	Klyngehus med trækressourcer i forbindelse med markedsføring, kortlægning, rekruttering mv.
			Opkvalificering af erhvervsfremmesystemet i supportering af projekter		
			Opbygge evnen til at deltage og arbejde i klynger hos virksomhedernes medarbejdere		
Sundhed		Åbne sygehuse som test-sites for nye produkter og services		Bidrage til at fastlægge arbejdsfordelingen mellem klyngeinitiativerne og efterfølgende kommunikere denne strategi	
				Afklare om der er behov for et bredt eller smalt klyngesamarbejde	
Transport	Klyngefacilitator til at koordinere aktiviteter på tværs af klyngeinitiativerne og medvirke til at der skabes fora for videndeling		Opbygge evnen til at deltage og arbejde i klynger hos virksomhedernes medarbejdere	Sikre arbejdsdeling og koordination mellem de forskellige klyngeaktiviteter samt medvirke til etablering af fora for videndeling	Medfinansiering i forhold til markedsføring og projekter
			Bidrage til markedsføring og finansiering af nye og eksisterende uddannelser	Informere de kommunale erhvervsservicecentre om erhvervsstrategien vedrørende klynger, og at der ønskes større fokus på transport og logistik	
				Regionalt ejerskab og opmærksomhed på klyngen	
Turisme		Medvirke til fælles markedsfremstød hvor turismeerhvervets fyrtårne inddrages			Støtte Syddansk Turisme i relation til markedsføring og samarbejde mellem forskellige turistråd og destinationer i regionen og på nationalt plan

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Det fremgår, at der helt overordnet er behov for flere forskellige klyngepolitiske tiltag afhængig af den enkelte spirende klynge og dennes karakteristika og udvikling. Det fremgår endvidere, at flere af disse tiltag er sammenfaldende på tværs af de spirende klynger, eksempelvis ønsket om en klyngefacilitator. Derudover kan det konkluderes, at der i overvejende grad er behov for en aktørbaseret, strukturel og ressourcebaseret klyngepolitik. Nedenfor er de centrale politiske anbefalinger til Region Syddanmark på tværs af de spirende klynger uddybet. Anbefalingerne er udledt på baggrund af projektet og de i denne forbindelse interviewede personer.

20.1.1 Aktørbaseret klyngepolitik: Klyngefacilitatorer

På tværs af de spirende klynger er der identificeret et markant behov for personer, som evner at få klyngens aktører til at samarbejde, som evner at identificere indsatsområder, og som kan facilitere det konkrete arbejde med strategier, positionering og udviklingsprojekter.

Formålet med klyngefacilitatorer er, at de skal sikre facilitering af klyngens udvikling, hvilket kan foregå på mange måder afhængig af den enkelte spirende klynge. Det skal understreges, at det kan være forskellige aktører, som varetager denne rolle i en klynge, eksempelvis aktører rekrutteret i virksomheder, fra det private og offentlige erhvervsfremmesystem, eller aktører som regionen stiller til rådighed. Facilitatorer er foreslået som støtte til drivkraftaktører, eller hvor der i den spirende klynge mangler en drivkraftaktør. Her kan facilitatoren være med til at styrke klyngens vækst. Det er et gennemgående tema hos de fleste af klyngerne, at der mangler ressourcer til at koordinere og lede arbejdet mellem de deltagende aktører i klyngerne og mellem andre klynger og udestående aktører. På den vis kan facilitatorerne medvirke til at skabe integration i dybden såvel som i bredden samt styrke grundlaget for videndeling og samarbejde, som kan øge virksomhedernes konkurrenceevne.

Opbygningen af kompetence til at arbejde med udvikling af klynger er historisk sket ved, at udenlandske klyngeeksperter har arbejdet i Danmark i kortere eller længere tid. De har bidraget positivt til den danske klyngeudvikling, men når de har forladt landet, har processen, som de igangsatte, ikke været forankret i tilstrækkelig grad hos de tilbageværende erhvervsfremmeaktører, hvorfor der ikke har været kompetence til at følge op på de erkendelser, som blev skabt.

En række danske konsulent- og forskningsenheder, herunder Rambøll Management, Riis Consulting, FORA og Oxford Research har gennemført klyngeanalyser med fokus på klyngefacilitatorer. Oxford Research har desuden gennemført kurser i Danmark for klyngefacilitatorer i samarbejde med én af de mest anerkendte internationale klyngeeksperter, Ifor Williams, således at når den internationale klyngeekspert forlod Danmark, så var der stadig en national ekspertise at trække på. En undersøgelse gennemført af TRIN viser, at udover indsigt i de forskellige udviklingstrin, som en klynge gennemgår, og som erhverves på de eksisterende kurser, er der behov for supplerende uddannelsesmoduler om blandt andet værdikædeanalyse, strategisk analyse og indsigt i regionale innovationssystemer og forandringsledelse.

Danmarks Vækstråd har indstillet til Økonomi- og Erhvervsministeren, at der fra blandt andet socialfondsmidlerne ydes støtte til etableringen af RegX, placeret ved Syddansk Universitet, som blandt andet skal udvikle og udbyde de supplerende uddannelsesmoduler for klyngefacilitatorer. Udviklingen og udbuddet af uddannelsesmuligheder for klyngefacilitatorer forventes at ske i et tæt

samarbejde mellem RegX og de private aktører på markedet, som har særlig kompetence på området. Region Syddanmarks rolle kan i den forbindelse være økonomisk at støtte de kommende klyngefacilitatorers deltagelse i uddannelsesforløbs samt at bidrage til den efterfølgende aflønning af klyngefacilitatorerne i deres arbejde med at facilitere de spirende klyngers udvikling. Regionen kan ydermere støtte klyngefacilitatorerne i forhold til den kommunale erhvervsservice ved at skabe netværksmuligheder mellem klyngefacilitatorerne og regionens erhvervsfremmesystem.

20.1.2 Ressourceorienteret klyngepolitik: Klyngehus

De spirende klynger efterlyser én indgang til regionen og dens erhvervsfremmeorganer, så der ikke skal bruges unødige ressourcer til eksempelvis at finde den eller de relevante personer i en bestemt situation. Med andre ord en one-stop-shop. Derfor foreslås etableringen af et klyngehus, der hjælper de spirende klynger med sekretariatsstøtte og vejledning i forbindelse med diverse ansøgninger, herunder hjælp til EU-ansøgninger. Det påpeges, at netop opgaven med at ansøge om projektmidler er meget ressourcekrævende for spirende klynger, der typisk ikke har en større klyngeorganisation at trække på.

Et klyngehus kan ligeledes understøtte det arbejde, som de enkelte klyngefacilitatorer udfører i klyngerne og på denne måde medvirke til, at graden af samarbejde og videndeling i og mellem klyngerne og deres aktører øges. Den eller de aktører, der skal varetage klyngehusfunktionen bør have en generel forståelse for klynger og deres udvikling, være lokaliseret i regionen, ligesom de bør have en stor kontakthorisont til erhvervslivet. Driften af et klyngehus kan ske i et tæt samarbejde med det nye RegX, der som én af sine hovedopgaver har at etablere et netværk for danske klyngefacilitatorer og derigennem sætte fokus på at skabe netværksalliancer mellem danske og udenlandske klyngefacilitatorer. RegX skal i den sammenhæng også sikre, at danske klyngefacilitatorer får adgang til de kompetencemoduler og netværk, som udvikles i EU-regi og dermed medvirke til samarbejde og videndeling i og mellem klyngerne og klyngefacilitatorerne. Region Syddanmarks rolle i forbindelse med etableringen af et klyngehus kan være at finansiere driften eller dele heraf.

20.1.3 Strukturel klyngepolitik: Mikrofinansieringspulje

I indsatsen for at videreudvikle de spirende klynger efterlyses der eksempelvis kortlægning af forskellige aktører, initiativer der sikrer og udvider samarbejdet mellem klyngerne og deres aktører samt afklaring af den regionale arbejdsdeling på tværs af andre regioner. Det vil sige, at de spirende klynger på en lang række områder har brug for konkret bistand til specifikke aktiviteter, som på den ene side ligger uden for den enkelte klyngefacilitators kompetencer, og som på den anden side er af så økonomisk begrænset omfang, at det ikke giver mening at udarbejde en større formel ansøgning, selvom klyngen kan få hjælp og vejledning til det fra et klyngehus. Den konkrete bistand til gennemførelse af specifikke aktiviteter er tilgængelig blandt offentlige og private rådgivere, men finansieringsmulighederne er ofte begrænsede eller helt fraværende. I disse situationer vil det være hensigtsmæssigt med en mikrofinansieringspulje med et loft per ansøgning på for eksempel 100.000 kr. Eksempler på aktiviteter, som kunne finansieres helt eller delvist gennem en mikrofinansieringspulje, vil være:

- Kortlægning af relevante kompetencer på universiteterne i regionen inden for et bestemt klynge- og aktivitetsområde
- Identifikation af hvilke fokusområder inden for miljøområdet, der på længere sigt vil blive prioriteret i nationale handlingsplaner
- Kortlægning af aktiviteter inden for oplevelsesområdet
- Udbredelse af information til de kommunale erhvervsservicecentre om eksempelvis plastindustriens mulige bidrag til den regionale erhvervsudvikling
- Eksperimenter med energibesparende tiltag i gartnerier
- Feasibility-studier af markedsmuligheder for en klynge og dennes aktører i ind- og udland

Region Syddanmarks rolle kan i forbindelse med etableringen af en mikrofinansieringspulje være at stille de økonomiske ressourcer til rådighed, samt ikke mindst, at etablere en enkel administrativ funktion til at administrere puljen. Den administrative funktion kan for eksempel placeres i det før-omtalte klyngehus og med reference til et lille forretningsudvalg bestående af personer med særlig indsigt i udvikling af klynger.

20.1.4 Kompetenceopbyggende klyngepolitik: Dialog med F&U-institutioner

For mange af de spirende klynger er relationerne til forsknings- og uddannelsesinstitutionerne både vigtige og samtidig svære at håndtere. Det gælder blandt andet for Plastklyngen og for Stålklyngen, men også for eksempelvis Transportklyngen, hvor der er et ønske om at kunne bidrage til profileringen af såvel eksisterende som nye uddannelser. De spirende klynger har dog svært ved i praksis at etablere dialogen med uddannelsesinstitutioner, dels fordi de spirende klynger ikke har en stærk og entydig organisation, der kan formulere deres ønsker og behov klart, dels fordi det kræver en særlig indsigt i og kompetence at gennemføre en sådan dialog. Alene det at finde de konkrete dialogpartnere er for mange spirende klynger en uoverstigelig barriere. På tilsvarende vis er der behov for et øget samarbejde om konkrete forskningsprojekter til forbedring af teknologi, produkter og forretningsudvikling, altså behov for større videnudveksling mellem virksomheder og forskningsinstitutioner.

De spirende klynger har også behov for at få uddannelsesinstitutionerne til at bidrage til den løbende opkvalificering af de eksisterende medarbejdere i virksomhederne. Heller ikke på dette område er det umiddelbart let at finde de rigtige dialogpartnere på uddannelsesinstitutionerne, og skulle det lykkes at finde dem, har klyngerne ikke kompetencen til at føre dialogen frem til et brugbart resultat.

Den kompetenceopbyggende klyngepolitik handler derfor om at opbygge en dialog- eller mæglerfunktion i regionen mellem de spirende klynger og de relevante uddannelses- og forskningsinstitutioner. Region Syddanmarks rolle kan i denne sammenhæng være at identificere og efterfølgende finansiere en sådan mægler, som på den ene side skal kunne tage dialogen med de spirende klynger om deres konkrete uddannelsesbehov og på den anden side med uddannelsesinstitutionerne om, hvordan de kan bidrage til kompetenceudviklingen i klyngerne. Et eksempel på, at en sådan

dialog kan lykkes, er den nye uddannelse Food Architect, der tager udgangspunkt i Fødevarerkllyngens behov for nye kompetencer og matcher disse behov med de relevante erhvervsuddannelsesinstitutioners krav til indhold og struktur på nye godkendte uddannelser.

20.1.5 Markedsorienteret klyngepolitik: Markedsføring

De spirende klynger påpeger et gennemgående behov for at koordinere og støtte en generel synliggørelse af klyngernes potentiale. Det gælder blandt andet i forhold til Fødevarerkllyngen og Oplevelseskllyngen, men også i for eksempel Turismekllyngen er der et behov, som ikke kan opfyldes i dag, for at udvikle og gennemføre markedsfremstød, hvor turismeerhvervets fyrtårne inddrages. I relation til Sundhedskllyngen er behovet blandt andet at synliggøre kllyngen i forhold til regionens sygehuse og andre sundheds- og plejetilbud med henblik på at åbne dem som test-sites for nye produkter og services.

Som med behovet for en dialog mellem klynger og F&U-institutioner kan det konstateres, at de spirende klynger i dag ikke har ressourcer til at løfte denne opgave, hverken økonomisk eller kompetencemæssigt. Der er heller ikke nogen af aktørerne i det eksisterende erhvervsfremmesystem, som umiddelbart ser ud til at have kompetencen endsige de økonomiske ressourcer til at løfte opgaven. Det kunne derfor være et element i en samlet klyngepolitik at opbygge en sådan markedsførings- og brandingfunktion for klyngerne. Region Syddanmarks rolle kan i denne sammenhæng være at identificere og efterfølgende finansiere en person, som på den ene side kan tage dialogen med de enkelte spirende klynger om deres konkrete behov for synliggørelse og på den anden side samarbejde med de aktører, der konkret kan løse denne opgave. En sådan funktion kan eksempelvis ligge i det tidligere nævnte klyngehus.

20.2 Opsummering

Dette kapitel omhandler de klyngepolitiske anbefalinger, som Region Syddanmark kan igangsætte for at understøtte de ti spirende klynger, viser med tydelighed, at klyngerne er forskellige og derfor kræver både varierede og tilpassede initiativer. Gennemgående kan der på tværs af klyngerne iværksættes såvel separate som fælles tiltag med et overvejende fokus på klyngefacilitatorer, et klyngehus, mikrofinansieringspuljer, dialog med forsknings- og uddannelsesinstitutioner og endelig markedsføringsprojekter. I henhold til klyngefacilitatorerne skal det fremhæves, at disse skal klædes på til at varetage forskellige opgaver tilpasset den enkelte klynge og dennes omgivelser. Slutteligt skal det endvidere påpeges, at de ovenstående politiske anbefalinger er udledt på baggrund af projektet og de i denne forbindelse interviewede personer.

Kapitel 21. Konklusion

Med udgangspunkt i de ti gennemførte screeninger foretages der i dette konkluderende kapitel en opsamling på tværs af de spirende klynger med fokus på deres potentiale. Denne opsamling er baseret på de i projektet interviewede personer samt interne diskussioner i projektets styregruppe. Det er dog forbundet med visse vanskeligheder at konkretisere potentialet hos de spirende klynger, idet de som spirende klynger netop er forbundet med større usikkerhed i henhold til organisering, udvikling og vækst sammenlignet med modne klynger. Når der alligevel gøres et forsøg, er det ud fra erkendelsen af, at udviklingen af næste generations klynger ofte fordrer en aktiv politisk indsats, karakteriseret ved begrænsede ressourcer, hvorfor en prioriteret indsats er nødvendig. Tabel 21.1 og Tabel 21.2 indeholder vurderingerne af potentialet hos de ti spirende klynger. Disse vurderinger er udarbejdet af projektets styregruppe og basere sig primært på indholdet i de respektive screeningsrapporter.

Tabel 21.1: Vurdering af spirende klynger i forhold til de anvendte kriterier					
	Energi	Fødevarer	Miljø	Oplevelse	Plast
1. Interne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter inden for klyngen?	Stor aktivitet	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Få aktiviteter	Meget stor aktivitet
2. Eksterne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter uden for klyngen?	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Få aktiviteter	Meget stor aktivitet
3. Drivkraftaktører: I hvilken udstrækning kan drivkraftaktørerne selv drive klyngen?	Nogen grad	Nogen grad	Kan ikke	Kan ikke	Høj grad
4. Klyngeinitiativernes potentiale: I hvilken udstrækning er der effektiviserings- og udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne?	Meget høj grad	Høj grad	Nogen grad	Nogen grad	Meget høj grad
5. Klynge kontekst og potentiale: Hvor stort er klyngens forretningsmæssige potentiale?	Meget stort	Stort	Stort	Stort	Meget stort
6. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad kan klyngepolitiske tiltag udvikle klyngen?	Meget høj grad	Meget høj grad	Høj grad	Høj grad	Meget høj grad
7. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad er rådgivningssystemet i stand til at levere de nødvendige ydelser?	Nogen grad	I stand til	I stand til	Nogen grad	I stand til

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Tabel 21.2: Vurdering af spirende klynger i forhold til de anvendte kriterier					
	Sikkerhed	Stål	Sundhed	Transport	Turisme
1. Interne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter inden for klyngen?	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Stor aktivitet
2. Eksterne relationer: Hvor stort er det nuværende omfang af aktiviteter uden for klyngen?	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Få aktiviteter	Stor aktivitet	Stor aktivitet
3. Drivkraftaktører: I hvilken udstrækning kan drivkraftaktørerne selv drive klyngen?	Kan ikke	Høj grad	Nogen grad	Nogen grad	Høj grad
4. Klyngeinitiativernes potentiale: I hvilken udstrækning er der effektiviserings- og udviklingspotentiale hos klyngeinitiativerne?	Høj grad	Meget stort	Høj grad	Høj grad	Nogen grad
5. Klynge kontekst og potentiale: Hvor stort er klyngens forretningsmæssige potentiale?	Meget stort	Meget stort	Ekstremt stort	Meget stort	Stort
6. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad kan klyngepolitiske tiltag udvikle klyngen?	Høj grad	Høj grad	Høj grad	Høj grad	Høj grad
7. Klyngepolitiske tiltag: I hvilken grad er rådgivningssystemet i stand til at levere de nødvendige ydelser?	Nogen grad	I stand til	Nogen grad	Nogen grad	I stand til
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>					

På de følgende sider uddybes ovenstående vurderinger af de spirende klynger, således at baggrunden for hver enkelt vurdering tydeligere fremgår. Det skal pointeres at den følgende uddybning er kort resumeer af beskrivelserne og analyserne i de ti screeninger, hvorfor der henvises til tabellerne: 9.2, 10.6, 11.4, 12.4, 13.3, 14.4, 15.3, 16.7, 17.11 og 18.3 for den fulde baggrund for vurderingerne.

Energiklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Samarbejdsprojekter og videnformidling.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Videndeling med andre energiklynger samt deltagelse i forskningsnetværk.
- *Drivkraftaktører:* Udviklingsforum Odense, Assens Udviklingsråd, Udviklingsråd Sønderjylland og Odense Kommune.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Igangsatte projekter og tilstedeværelse af triple helix aktører, men manglende kritisk masse og koordinering.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Øget fokus på bæredygtighed og stigende offentlige investeringer i energieffektivisering.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Manglende overblik vedrørende ressourcer på energiområdet, manglende koordinerende enhed og midler til innovationsprojekter.

Det nuværende rådgivningssystem kan i nogen grad understøtte klyngen, men der er behov for, at klyngen selv igangsætter projekter med øget virksomhedsinddragelse.

Fødevarerklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Etablering af ny uddannelse, netværksaktiviteter, markedsføring, videnudveksling samt udviklings- og produktionsprojekter.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Relationer til tre andre klynger: RoboCluster, Stålklyngen og Sundhedsklyngen. Desuden er der relationer til andre initiativer i udlandet.
- *Drivkraftaktører:* TRIN og Center for Erhvervsudvikling i Sønderborg. Enkelte private drivkrafter så som Easygood og Naturmælk.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Solid virksomhedsforankring og engagement, men manglende basisfinansiering og intern koordinering i klyngen.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Voksende interesse for sunde fødevarer samt øget efterspørgsel efter differentierede produkter. Danmark besidder en styrkeposition vedrørende produktion af fødevarer.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Større synliggørelse af klyngen, dens produkter og aktører. Ligeledes skal relationerne til F&U-institutioner styrkes.

Rådgivningssystemet er i stand til at understøtte klyngen gennem medvirken til facilitering og udvidelse af klyngens relationer samt integrering af de allerede etablerede initiativer.

Miljøklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Få aktiviteter, hvor fokus er på eksport og kommunale projekter.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Der er begrænsede relationer, og med overvægt til kommunale miljøaktiviteter.
- *Drivkraftaktører:* Både private og offentlige aktører: Danfoss, Grundfos, TRE-FOR og Kommune kemi. Ingen af disse udviser lederskab eller vilje til at koordinere.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Stigende potentiale med afsæt i den øgede miljøbevidsthed og efterspørgsel efter miljøteknologier i ind- og udland. Mulighed for udvidet samarbejde med kommunale miljøinitiativer.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Voksende politisk fokus og krav vedrørende eksempelvis affaldshåndtering, genanvendelse og vandrensning.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Udvikling af regionale og nationale satsningsområder inden for miljøområdet samt afbureaukratisering af ansøgningsprocesser i relation til projektstøtte.

Det nuværende rådgivningssystem er i stand til at understøtte klyngens ønsker, men udvikling af regionale og nationale miljøsatsningsområder kræver ligeledes engagement fra nationalt og internationalt hold.

Oplevelsesklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* I klyngen er der mange aktører med individuelle projekter, men der er et meget begrænset internt samarbejde mellem disse.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Der deltages i ind- og udenlandske samarbejdsprojekter i forbindelse med erfarings- og ideudveksling. Denne eksterne aktivitet er ligeledes begrænset.
- *Drivkraftaktører:* Offentlige og private aktører er drivkrafter i klyngen, herunder Legoland, Danfoss Universe samt de sydfynske kommuner. Ingen af disse aktører driver klyngen eller har et ønske herom.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Et begrænset potentiale kendetegner initiativerne, hvilket er udslagsgivende i forhold til den politiske opbakning og mulige finansiering.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Oplevelsesklyngen har et uudnyttet potentiale, som kun i ringe grad indfries. Der er behov for både nye tiltag og projekter, der kan binde klyngen sammen på tværs af de forskellige initiativer.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Til udvikling af klyngens potentiale er der behov for et stigende samarbejde og fælles markedsføring af regionens oplevelser. Endvidere ønsker klyngen en national satsning, som kan spille sammen med den regionale satsning på oplevelser.

Rådgivningssystemet kan i nogen grad understøtte klyngen gennem medvirken til udarbejdelse af den nationale satsning på oplevelser.

Plastklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Klyngen er kendetegnet ved et tæt og veletableret netværk med et stort virksomhedsengagement. De interne aktiviteter er primært projekter og rådgivningsopgaver.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Der er relationer til AluCluster samt Offshore Center Danmark. Samarbejdet drejer sig om projekter og programansøgninger. Ligeledes er der relationer til universiteter og udenlandske virksomheder.
- *Drivkraftaktører:* LEGO, Primo, Fiberline Composites og Ålborg Universitet, Esbjerg. De er de toneangivende aktører i relation til klyngens finansiering.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Meget høj grad af potentiale på baggrund af veludbyggede relationer samt Plastcenter Danmarks godkendelse som innovationsnetværk.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Forbruget af plast er stigende, og plast bruges endvidere som substituerbart materiale i et stigende antal brancher.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Fastholdelse og tiltrækning af uddannelser med relation til plastindustrien. Ydermere bør kommunerne orientere omkring satsningen på Plastklyngen.

Det nuværende rådgivningssystem er i stand til at understøtte og imødekomme de behov, som Plastklyngen har.

Sikkerhedsklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Afholdelse af konferencer og hvervning af nye aktører. Aktivitetsniveauet er begrænset på grund af den uafklarede universitetsstruktur i Esbjerg.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Få eksterne relationer til primært forskningsinstitutioner samt nationale og internationale sikkerhedsorganer.
- *Drivkraftaktører:* Esbjerg Erhvervsudvikling og Syddansk Universitet.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Stort potentiale i klyngen, eftersom mange sikkerhedsvirksomheder er lokaliseret i Esbjerg, men et samarbejde med Offshore Center Danmark ønskes for herigennem at styrke potentialet.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Både national og international fokus og bevågenhed på sikkerhed og sikkerhedsrelaterede problemstillinger.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Stillingtagen til den fremtidige universitetsstruktur i Esbjerg. Udviklingen i klyngens interne og eksterne relationer bremses, hvis situationen forbliver den samme, og muligheden for yderligere finansiering mindskes desuden.

Rådgivningssystemet kan i nogen grad imødekomme klyngens behov ved at støtte udviklingen af interne og eksterne relationer, eksempelvis gennem fundraising og projektstøtte.

Stålklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Omdrejningspunktet for aktiviteterne i klyngen er produktudvikling, mærkedsorientering, produktionssamarbejde og videndeling.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Stærke relationer til det regionale teknologicenter og Teknologisk Institut samt berøringsflader til fødevarerbranchen, den bioteknologiske og farmaceutiske branche.
- *Drivkraftaktører:* Grundfos, Danish Crown, Alfa Laval, SPX APV og GEA Liquid.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Der er et stort udviklingspotentiale, der begrundes i de mange veludbyggede interne som eksterne relationer. Potentialet understreges af klyngeinitiativets deltagelse i et innovationsnetværk sammen med henholdsvis VIFU og Maritimt Vækstmiljø.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Stålklyngen er stærkt rodfæstet i regionen, og der er et stigende fokus på fødevarerikkerhed.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Der er i klyngen behov for, at aktivitetsniveauet øges og at der i den forbindelse igangsættes en række udviklingsprojekter med tilhørende finansiering. Desuden er der behov for øget videndeling og facilitering af samarbejde langs med værdikæden.

Rådgivningssystemet kan medvirke til at levere de nødvendige ydelser i forbindelse med udviklingen af klyngen i et samarbejde med F&U- og GTS-institutioner.

Sundhedsklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Der forekommer kun i et begrænset omfang interne relationer mellem de deltagende aktører i Sundhedsklyngen.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Antallet af eksterne relationer er stort, men relationernes indhold og aktivitetsniveau er lille og beløber sig til videndeling.
- *Drivkraftaktører:* Udviklingsråd Sønderjylland og Udviklingsforum Odense. Disse aktører kan ikke drive klyngen alene, hvorfor et samarbejde med RoboCluster vil gavne samarbejdet.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Potentialet er stort, og det vidner antallet af eksterne relationer samt tilstedeværelsen af blandt andet Linak og Danfoss om.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Stigende fokus på folkesundhed og mangel på arbejdskraft i sundheds- og plejesektoren kræver store investeringer og effektiviseringer i den fremtidige sundhedssektor i både ind- og udland.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Stillingtagen til arbejdsfordelingen blandt de eksisterende klyngeinitiativer i Sundhedsklyngen. Ydermere ønsker klyngen at regionens sygehuse og andre sundhedsrelaterede institutioner åbnes som test-sites for klyngens forskellige virksomheder.

Det nuværende rådgivningssystem kan i nogen grad bidrage til at levere de nødvendige ydelser i forbindelse med udviklingen af klyngen, eksempelvis åbning af regionens sygehuse som test-sites for produkter og services. Kun i mindre grad kan rådgivningssystemet tage stilling i forhold til den fremtidige arbejdsfordeling i klyngen.

Transportklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Stort omfang af interne aktiviteter som vedrører faglige arrangementer, kurser og to igangværende projekter: Praksisnær ledelse og international arbejdskraft.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Netværksaktiviteter med aktører fra triple helix. Der er ønske om deltagelse i INTERREG.-programmet: CBlog.
- *Drivkraftaktører:* Både private og offentlige aktører er drivkrafter, men det er især FORCE Technology og Trekantsområdet Danmark, som er de toneangivende. For klyngens videre udvikling er der behov for et større erhvervmæssigt engagement.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Klyngens underliggende initiativer har ikke den gennemslagskraft, som ressourceområdet i kraft af sin størrelse berettiger til. Potentialet er tilstede, men for at realisere dette bør ambitionsniveauet og det organisatoriske fundament styrkes.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Transport- og logistikerhvervet må samlet vurderes til at indeholde et udviklingspotentiale i forhold til Region Syddanmark, grundet regionens erhvervsstruktur og geografiske placering. Indfrielse af potentialet forudsætter en omstilling af erhvervet fra produktionsfokuseret til videnfokuseret.

- *Klyngepolitiske tiltag:* For at fremme klyngens udvikling behøves en styrket organisatorisk platform og en klyngefacilitator til at samle de selvstændige initiativer inden for klyngeområdet samt styrke klyngens økonomiske fundament.

Rådgivningssystemet kan i nogen grad understøtte Transportklyngens fremadrettede udvikling, men denne udvikling forudsætter ligeledes et større virksomhedsengagement.

Turismeklyngen

- *Interne relationer/aktiviteter:* Højt aktivitetsniveau, som knytter sig til den regionale erhvervsfremmemålsætning på området. Aktiviteterne omhandler især markedsføring, branding og kompetenceudvikling.
- *Eksterne relationer/aktiviteter:* Gennem VisitDenmark har klyngens aktører adgang til et omfattende kontaktnetværk i både ind- og udland.
- *Drivkraftaktører:* Syddansk Turisme og i mindre grad Odense Zoo, Legoland, Danfoss Universe og Lalandia.
- *Klyngeinitiativernes potentiale:* Potentialet hæmmes af turismesituationen i Region Syddanmark, men en yderligere koordinering og samarbejde mellem destinationer vil styrke regionen inden for områderne: Oplevelser, natur og kultur.
- *Klynge kontekst og potentiale:* Turismeerhvervet er generelt i en kraftig vækst, men konkurrencen øges i samme hastighed. Ved at involvere de toneangivende aktører yderligere i Turismeklyngen kan potentialet måske indfries.
- *Klyngepolitiske tiltag:* Behov for konkrete projekter, som binder klyngen mere sammen, og desuden skal regionens branding af klyngen ligeledes styrkes.

Det nuværende rådgivningssystem er i stand til at levere de rammebetingelser og tiltag, som kan understøtte Turismeklyngens allerede initierede arbejde og handlingsplaner.

Det skal pointeres, at de enkelte kriterier ikke vægtes lige i ovenstående vurdering. Alle kriterier har naturligvis betydning, men for klynger i den spirende fase er de eksterne relationer for eksempel af mindre betydning end for modne klynger, hvor det er vigtigt at undgå lock-in situationer. I vurderingen af de ti spirende klynger lægges der særligt vægt på klyngernes præstationer i henhold til kriterierne: Interne relationer og drivkraftaktører. Det skyldes, at det vurderes som særligt vigtigt for spirende klynger, at der er en høj grad af aktivitet mellem klyngeaktørerne, samt at der er personer og organisationer til stede, som kan samle klyngen. Endelig er klyngernes kritiske masse og triple helix tilgangen inddraget i vurderingerne. Ud fra disse betragtninger falder de ti spirende klynger i tre grupper: Spirende klynger med størst potentiale, spirende klynger med stort potentiale og spirende klynger med noget potentiale.

Til gruppen af spirende klynger med størst potentiale hører Plastklyngen og Stålklyngen, mens det er klyngerne Energi, Fødevarer, Transport og Turisme, som hører til i kategorien af spirende klynger med stort potentiale. Den sidste gruppe består dermed af klyngerne: Oplevelse, Miljø, Sundhed og Sikkerhed.

21.1 Spirende klynger med størst potentiale

Stålklyngen i Region Syddanmark rummer et højt aktivitetsniveau. Aktiviteterne tager udgangspunkt i ny teknologi og produktudvikling, national og international markedsorientering, samarbejde på langs i værdikæden samt videndeling og samarbejde med F&U-institutioner. Mange af de seneste igangsatte projekter er centreret omkring aktiviteterne i Stålcetrum og det regionale teknologicer, og med relationer til blandt andet den bioteknologiske, farmaceutiske og fødevarerbranchen. Der er et meget stort udviklingspotentiale inden for stålområdet, men det kræver, at medarbejderne i den rustfri stålindustri opkvalificeres, således at presset fra især Asien og Østeuropa kan modstås. Realiseringen af udviklingspotentialet kræver desuden, at der kommer fokus på udviklingsprojekter, markedsorientering samt videndeling, hvilket kan understøttes af en klyngefacilitator, ligesom etableringen af et klyngehus vil være til stor gavn. I forlængelse heraf er antallet af projekter i klyngen dog faldet en del de sidste par år sammenlignet med det tidligere høje aktivitetsniveau. Det ser derfor ud til at være væsentligt, at drivkraftaktørerne igen udvikler kompetencer, så flere konkrete projekter kan søsættes. Dette er ligeledes en opgave for en klyngefacilitator.

Yderligere er der også et ganske betydeligt aktivitetsniveau inden for **Plastklyngen** i Region Syddanmark. Plastcenter Danmark har igangsat interessante projekter, der involverer både universiteter og væsentlige private aktører. De eksterne relationer spiller en vigtig rolle i centrets virke særligt efter centrets godkendelse som nationalt innovationsnetværk. Denne godkendelse giver mulighed for at skabe en national klynge med centrum i regionen. Udviklingen af klyngen er dog fortsat i høj grad afhængig af den kommunale opbakning, idet de daglige driftsmidler er af stor betydning for Plastcenter Danmarks fortsatte arbejde med at udvikle og øge kendskabet til klyngen. Usikkerhed omkring denne finansiering gør det vanskeligt for klyngen at udarbejde en langsigtet strategi. Endeligt er det essentielt, at udbuddet af uddannelser målrettet plastindustrien styrkes, og på dette punkt har regionen en væsentlig rolle at spille ved at facilitere kontakten mellem klyngen og uddannelsesinstitutionerne.

21.2 Spirende klynger med stort potentiale

Der er på nuværende tidspunkt en ganske betydelig aktivitet inden for **Energiklyngen** i Region Syddanmark. De enkelte klyngeinitiativer har igangsat interessante projekter, der involverer både universiteter og private aktører, mens omfanget af internationale kontakter dog er relativt begrænset. Det økonomiske potentiale ved at skabe udvikling inden for energisektoren er vurderet til at være stort, men det er den nationale og internationale konkurrence inden for området også. Såfremt det ønskes, at energisektoren i regionen skal være konkurrencedygtig, er det vigtigt, at erhvervsfremmesystemet støtter op i højere grad, end tilfældet er i dag. De nuværende erhvervsfremmeaktører kan påtage sig nogle af de nødvendige opgaver, for eksempel uddeling af midler fra en eventuel mikrofinansieringspulje, men det er først og fremmest essentielt, at klyngeinitiativerne koordineres og samles. Denne opgave kræver efter alt at dømme, at regionen etablerer en ny samlende aktør.

Generelt set er **Fødevarerklyngen** karakteriseret ved, at der på nuværende tidspunkt er stor aktivitet internt i de enkelte klyngeinitiativer, ligesom der i klyngen som helhed er gode eksterne relationer til eksempelvis Tyskland, Ukraine, Moldova og Holland. Overordnet har klyngeinitiativerne på fødevarerområdet god kontakt til erhvervslivet, om end virksomhedernes kompetencer kan bringes mere aktivt i spil i forhold til udviklings- og innovationsprojekter. Den store udfordring for klyngen er, at alle initiativerne er af begrænset størrelse, hvorfor det er centralt for deres videre udvikling, at de opnår kendskab til hinanden, og at deres indbydes kompetencer realiseres for eksempel i forhold til fælles markedsføring. Det vil muliggøre en bedre udnyttelse af det store udviklingspotentiale, der er på fødevarerområdet qua Danmarks tradition inden for landbrug, og i form af det øgede fokus på folkesundhed og sunde fødevarer. På nuværende tidspunkt kan det eksisterende rådgivningssystem i nogen grad imødekomme behovet for øget internt kendskab mellem de eksisterende klyngeinitiativer, om end det faglige niveau og dermed den faglige rådgivning i de kommunale erhvervsservicecentre vurderes som værende utilstrækkeligt. Regionen kan derfor med fordel sikre, at faciliteringen af klyngens udvikling varetages af en person med væsentlige faglige kompetencer inden for fødevarerområdet.

Inden for **Transportklyngen** har de enkelte klyngeinitiativer alle igangsat interessante projekter, der involverer uddannelsesinstitutioner, offentlige myndigheder og private aktører. Samlet kan der tegnes et billede af Transportklyngen som en spirende klynge med betydelig volumen og præget af global konkurrence. Endvidere vurderes det, at godstransport- og logistiksektoren besidder et regionalt udviklingspotentiale. Realiseringen af dette må imidlertid vurderes at forudsætte en omstilling af erhvervet fra et produktionsfokuseret erhverv med nationalt og regionalt fokus til et videnbaseret erhverv med globalt fokus. Dette kræver, at klyngens aktiviteter i højere grad koordineres, samt at der fokuseres på videndeling. Endvidere bør klyngens synlighed øges, ligesom det er nødvendigt at imødegå manglen på kvalificeret arbejdskraft. En række af de centrale politiske anbefalinger til Region Syddanmark, der blev præsenteret tidligere, er således relevante i forhold til Transportklyngen. Facilitering af klyngens udvikling står centralt, men tiltag i forhold til markedsføring og samarbejde med uddannelsesinstitutioner er også væsentlige.

I forhold til **Turismeklyngen** skal det understreges, at klyngen adskiller sig fra de andre spirende klynger ved, at der allerede fra Region Syddanmarks side er skabt en stærk organisation i form af Syddansk Turisme, der samler regionens aktører, igangsætter aktiviteter og dermed fungerer som klyngens centrum. En sådan organisation er dog i høj grad også nødvendig, idet den skærpede internationale konkurrence har ramt regionen hårdt. Det er derfor påkrævet, at der igangsættes klyngeaktiviteter, der øger fyrtårnenes involvering i regionens overordnede turismeudvikling, og som endvidere styrker samarbejdet på tværs af destinationer både internt i Region Syddanmark, men også i forhold til destinationer i resten af Danmark og i udlandet. Det er den klare vurdering, at sådanne aktiviteter også bør varetages i regi af Syddansk Turisme.

21.3 Spirende klynger med noget potentiale

De ovenfor beskrevne klynger bliver alle vurderet til at have et meget stort potentiale, og det anbefales derfor Region Syddanmark at prioritere dem højt. Der vil naturligvis også være andre be- vægegrunde for at foretage prioriteringer, herunder politiske beslutninger om at skabe erhvervs- udvikling inden for udvalgte områder. Det kan eksempelvis være prioriterede områder som sund- hed og oplevelser, der allerede på nuværende tidspunkt er på den politiske dagsorden. Det er vig- tigt, at der fra regionens side er forståelse for, at de nedenstående klynger er på et andet stadie end de førstnævnte. Vil der satses på disse klynger, vurderes det til at være meget ressourcekræ- vende.

Betragtes **Oplevelsesklyngen** kan det konstateres, at aktiviteten er relativ lav. Klyngen udgøres af enkeltstående aktører med forholdsvis stor geografisk spredning, og som arbejder med selv- stændige projekter. Der er et væsentligt uudnyttet potentiale for samarbejde med eksempelvis turismeerhvervet, men en realisering af dette kræver, at de nuværende arbejdsgange ændres hen imod mere samarbejde, videndeling og erfaringsudveksling. Regionen kan understøtte dette ved at udpege en klyngefacilitator og i øvrigt have fokus på at styrke koblingen til turismeområdet særligt omkring markedsføring.

Miljøklyngen i Region Syddanmark er på nuværende tidspunkt kendetegnet ved et relativt be- grænset aktivitetsniveau, om end der i nogen grad samarbejdes mellem klyngeinitiativer, kommu- ner, virksomheder m.fl. Aktiviteterne omhandler primært identificering og generering af internatio- nale vandprojekter, som understøttes af danske virksomheders tiltag i forbindelse med eksport af miljøteknologi til blandt andet Østeuropa og Asien. I et større perspektiv eksisterer der inden for vandrensning og vandteknologier et stort udviklingspotentiale. Dette i form af eksempelvis øget fokus på genanvendelse af råstoffer og bevarelse og udvikling af vandressourcer, samt regionens tradition vedrørende landbrug er et godt udgangspunkt for en videre udvikling på dette område. Regionens vigtigste opgave på klyngens nuværende stadie er at udvælge og støtte op om specifik- ke satsningsområder inden for miljøsektoren for eksempel gennem etablering af mikrofinansie- ringspuljer, som det vil være oplagt for et eventuelt klyngehus at administrere.

Det væsentligste fokus for **Sundhedsklyngen** bør være at få etableret fælles projekter, idet der på nuværende tidspunkt er en begrænset aktivitet. For initiativet Det Sunde Liv skyldes dette en begrænset virksomhedsinvolvering på nuværende tidspunkt. For Health Cluster South's vedkom- mende er det mere et udtryk for den uafklarede økonomiske situation. Det markedsmæssige po- tentiale for Sundhedsklyngen vurderes til at være ekstremt stort, men udviklingen skal styrkes ved at skabe en større sammenhæng og rollefordeling mellem de enkelte initiativer samt ved at koble dem til andre eksisterende initiativer som eksempelvis Robo Medic Valley under RoboCluster. Der ligger for Region Syddanmark en yderligere udfordring i aktivt at få involveret de små virksomhe- der, idet regionen har et begrænset antal store og mellemstore virksomhedsaktører inden for sundhedsområdet. I den forbindelse er det centralt, at der fra regionens side arbejdes på at åbne de regionale sygehuse og andre sundhedsrelaterede institutioner som test-sites for klyngens virk- somheder.

Fokuseres der på **Sikkerhedsklyngen** er den overordnede vurdering, at selvom en række forhold gør, at klyngen har et betydeligt potentiale i Region Syddanmark, så er aktivitetsniveauet på nuværende tidspunkt begrænset. Sikkerhed har stor bevågenhed fra erhvervsmæssigt og politisk hold, der er lokaliseret betydelige forskningsmæssige kompetencer inden for dette område i Esbjerg, og der er en koncentration af virksomheder med interesse for maritim sikkerhed i regionen. På den baggrund er det desto mere beklageligt, at udviklingen af en handlekraftig klynge bremses af uafklarede spørgsmål vedrørende strukturen mellem universiteterne i Esbjerg. En strategi fra regionen kan være at afvente en afgørelse vedrørende universitetsstrukturen. En anden vil være at støtte klyngen uden denne afklaring, og dermed gøre det muligt for regionen at blive en first-mover på sikkerhedsområdet. Regionen bør i så fald være bevidst om, at der på nuværende tidspunkt ikke har været involvering af virksomheder i nævneværdig grad, og at en eventuel støtte bør ses i forhold til inddragelse af Offshore Center Danmark.

Denne interne vægtning af de ti spirende klynger i Region Syddanmark understreger vanskeligheden ved at prioritere spirende klynger på baggrund af deres potentiale. Det gælder dels da vurderingen er forbundet med usikkerhed, og dels da prioriteringen kan foretages ud fra forskellige betragtninger. På den baggrund kan projektet afrundes ved at understrege, at de analyserede spirende klynger har forskellige potentialer, og de derfor bør imødegås med forskellige klyngepolitiske tiltag og virkemidler. Analysen af de spirende klynger illustrerer, at erhvervsudviklingen i regionen både har elementer af mere kendt industriproduktion og elementer af viden- og serviceerhverv. Endelig indikerer analysen, at betydningen af det generelle vidensniveau inden for de ti områder er stigende, og at der inden for klyngerne eksisterer en erkendelse af, at udvikling dels skabes gennem viden og dels gennem samarbejde.

Kapitel 22. Litteraturfortegnelse

AGRO Business Network; www.agropark.dk.

Amin, A. & Thrift, N.; *Neo-Marshallian nodes in global networks*; International Journal of Urban and Regional Research; 1992; vol. 16; s. 571-587.

Andersen, P. H., Bøllingtoft, A. & Christensen, P. R.; *Erhvervsklynger under pres*, 2006; Web-bog via link: www.hha.dk/man/cmsdocs/core/publications/erhvervsklynger.pdf.

Andersson, P. E. & Hallencreutz, D.; *Att ge kluster kraft – en inspirationsskrift till klustermotorer*; NUTEK; 2002.

Andersson, T.; *The Cluster Policy Whitebook*; The Competitiveness Institute; 2003.

Benneworth, P. & Henry, N.; *Where is the Value in the Cluster Approach*; Urban Studies; 2004; vol. 41; no. 5/6; s. 1011-1023.

Berggren, C. & Brulin, G.; *Klistriga kluster eller globala glidare? Den lokala dynamikens paradoxala betydelse i den globaliserade ekonomin*; NUTEK; 2002.

Bergman, E. M. & Feser, E. J.; *Industrial and Regional Clusters: Concepts and Comparative Applications*; 1999; Web-bog via link: www.rri.wvu.edu/WebBook/Bergman-Feser/contents.htm.

Bioenergi klynge Region Syddanmark; www.sydbio.dk/Default.aspx?ID=1.

Boincean, B. P.; *Toward Sustainable Farming Systems in the Republic of Moldova*; 2006.

Børsen; *Landbrugsmaskinbranchen holder vejret*; 25. november 2008; s. 3.

Christensen, L. & Kempinski, P.; *Att mobilisera för regional tillväxt: Regionala utvecklingsprocesser, kluster och innovationssystem*; 2004; Studentlitteratur.

Danish Water Services; www.danishwater.dk.

Danmarks Statistik; *Statistiske efterretninger: Transportsektorens struktur og økonomiske udvikling 1990-2006*; 2008.

Danmarks Vækstråd; www.danmarksvaekstraad.dk/file/14531/Syddanmark.pdf.

Dansk Oplevelsesøkonomi; *Liljerapporten*; no. 4; 1. årgang; 2007.

Dicken, P.; *Global Shift – Reshaping the Global Economic Map in the 21st Century*; Sage; 2006.

Erhvervs- og Byggestyrelsen; *Udflytning af statslige arbejdspladser – analyse*; 2002.

Erhvervs- og Byggestyrelsen; *Vækst via oplevelser – En analyse af Danmark i oplevelsesøkonomien*; 2008.

Erhvervs- og Byggestyrelsen; *Vækst via oplevelser – En casesamling med ti danske virksomheder i oplevelsesøkonomien*; 2008.

- Erhvervsbladet; www.erhvervsbladet.dk/article/20060828/news02/108280147/.
- Eriksson, A.; *Vinnvarerapport: Samhandling för innovationsledd tillväxt*; no. 07; 2005.
- Esbjerg Erhvervsudvikling; www.eeu.dk/Default.aspx?ID=1749.
- EU Stat; <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>.
- Eurofound; www.eurofound.eu.
- European Commission; *Enterprise Directorate-General: Industry policy in the economic literature. Recent theoretical developments and implications for EU policy*, Enterprise Papers no. 12; 2003.
- Genoff, R. & Sheather, G.; *Innovation and the Knowledge Economy – Industrial Regeneration in Northern Adelaide*; 2003; Playford Publication.
- Hatling, L., Herstad, S. & Isaksen, A.; *SND og distriktsutvikling – rolle, virkemidler og resultater*, STEP R-05; 2000.
- Heath Cluster South; www.soenderjylland.dk/Files/Billeder/HCS/HCS.ppt#322,4.
- Innovasjon Norge; *Veiledningshefte for regional omstilling*; 2005.
- Innovasjon Norge; *Veiledningshefte i omstillings- og nyskapsningsarbeid*; 2006.
- International Transport Danmark; www.itd.dk.
- Isaksen, A. & Eikenes, S.; *Elektronikkindustrien i Horten-området: Lokalt forankrede virksomheder i globale nettverk*; Norsk Institutt for By- og Regionforskning; Høgskolen i Agder; 2005.
- Isaksen, A. & Onsager, K.; *Klynger og klyngepolitikk i Norge – ukritisk modellimport eller relevante perspektiver?*; Tapir Forlag; 2004.
- Isaksen, A.; *Knowledge-Intensive Industries and Regional Development: The Case of the Software Industry in Norway* i Cooke and Piccaluga: *Regional Development in the Knowledge Economy*; Routledge; 2006.
- Konference om Fremtidens Fødevaresektor; Ministeriet for Fødevarer; 2008.
- Lindkvist, B. E.; *Ressurser og omstilling – et geografisk perspektiv på regional omstilling i Norge*; Fagbokforlaget; 2004.
- Malmberg, A. & Maskell, P.; *Towards an explanation of regional specialization and industry agglomeration*; European Planning Studies; 1997; vol. 5; s. 25-41.
- Malmberg, A. & Maskell, P.; *The elusive concept of localization economies - Towards a knowledge-based theory of spatial clustering*; Environment and Planning; 2002; vol. 34; s. 429-449.
- Mandag Morgen Brief; <http://mm.dk/mmbrief/brief432008.htm>.
- Mønnesland, J.; *Regional Policy in the Nordic Countries – Background and Tendencies 1997*; Rosenborg Grafiske Hus; 1997.

Newlands, D.; *Competition and Cooperation in Industrial Clusters*; European Planning Studies; 2003; vol. 11; s. 521-532.

Observatory of European SMEs; 2002; no. 3.

Offshore Center Denmark Yearbook 2008; www.offshorecenter.dk/offshorebook.asp.

Økonomi- og Erhvervsministeriet; *Danmark på de globale markeder*; Økonomisk Tema nr. 5; 2007.

Pine, J. & Gilmore, J.; *The Experience Economy*; Harvard Press; 1999.

PlasticsEurope; www.plasticseurope.org.

Plastindustrien; www.plast.dk.

PricewaterhouseCoopers; 1999; *HealthCast 2010: smaller world, bigger expectations*; www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/de3c74e20365bc97802570ea003d0710.

PricewaterhouseCoopers; 2005; *HealthCast 2020: Creating a sustainable future*; www.pwc.com/extweb/pwcpublications.nsf/docid/de3c74e20365bc97802570ea003d0710.

Project Zero; www.projectzero.dk.

Regeringen; *Danske løsninger på globale miljøudfordringer – Regeringens handlingsplan for fremme af miljøeffektiv teknologi*; 2007.

Reve, R. & Jakobsen, E. W.; *Et verdiskapende Norge*; Universitetsforlaget; 2001.

Safety and Security Systems in Europe; www.safety-and-security.de.

Sölvell, Ö., Lindqvist, G. & Ketels, C.; *The Cluster Initiative Greenbook*; The Competitiveness Institute, 2003.

Sölvell, Ö.; *Kluster och den nya näringspolitiken*; Centre for Research on Innovation and Industrial Dynamics; Uppsala universitet; 2004.

Sustain Agri; www.sustainagri.dk.

Syddansk Turisme; www.syddanskturisme.dk.

Transportministeriet; *Vejgodstrategi: Transport, logistik og udvikling*; 2008.

Vadehavsprodukter; www.vadehavsprodukter.dk.

VisitDenmark; www.visitdenmark.com.

Kapitel 23. Bilagsfortegnelse

Bilag 1 – Klyngedefinitioner

Bilag 2 – Totallisten

Bilag 3 – Resultater kortlægning med opdeling efter udvikling

Bilag 4 – Resultater kortlægning med opdeling efter kategorier

Bilag 5 – Resultater finscanning

Bilag 6 – Interviewguide til virksomheder

Bilag 7 – Interviewguide til F&U-institutioner

Bilag 8 – Interviewguide til klynger

Bilag 9 – Interviewguide til offentlige myndigheder

23.1 Bilag 1 – Klyngedefinitioner

Klyngedefinitioner og deres tilhørende klyngespor		
Nr.	Klyngedefinitioner	Klyngespor
1	Enright (1996): A regional cluster is an industrial cluster in which member firms are in close proximity to each other.	1
2	Swann and Prevezer (1996): Clusters are here defined as groups of firms within one industry based in one geographical area.	2
3	Rosenfeld (1997): A cluster is very simply used to represent concentrations of firms that are able to produce synergy because of their geographical proximity and interdependence, even though their scale of employment may not be pronounced or prominent.	2
4	Feser (1998): Economic clusters are not just related and supporting industries and institutions, but rather related and supporting institutions that are more competitive by virtue of their relationships.	2
5	Porter (1998): A cluster is a geographically proximate group of interconnected companies and associated institutions in a particular field, linked by commonalities and complementarities.	2
6	Swann and Prevezer (1998): A cluster means a large group of firms in related industries at a particular location.	1
7	Roelandt and den Hertag (1999): Clusters can be characterized as networks of producers of strongly interdependent firms linked to each other in a value-adding production chain.	2
8	Simmie and Sennett (1999): We define an innovative cluster as a large number of interconnected industrial and/or service companies having a high degree of collaboration, typically through a supply chain, and operating under the same market conditions.	2
9	Crouch and Farrell (2001): The more general concept of cluster suggests something looser: A tendency for firms in similar types of business to locate close together, though without having a particularly important presence in an area.	1
10	Oakey et al. (2001): Physical clustering exists where businesses locate in proximity to each other without any functional linkages between them and without deriving any special benefit from their location. Functional clustering arises where firms gain some benefit from being close to each other and these benefits explain why the co-location occurs.	1
11	Van den Berg et al. (2001): The popular term cluster is most closely related to this local or regional dimension of networks... Most definitions share the notion of clusters as localized networks of specialized organizations, whose production processes are closely linked through the exchange of goods, services and/or knowledge.	2 & 3
12	Cooke and Huggins (2002): Geographically proximate firms in vertical and horizontal relationships involving a localized enterprise support infrastructure with shared development vision for business growth, based on competition and cooperation in a specific market field.	2
13	Feser and Lugar (2002): Concentrations of businesses that co-locate because of trading relationships and/or to share common factor markets (including infrastructure, knowledge, resources, and labor) and/or common goods markets.	2 & 3
14	Gault (2002): Clusters are groups of private and public institutions linked together for a common purpose, which may be innovation.	1
15	Dahl (2003): A geographically delimited group of firms active in similar and closely connected technologies and industry segments with a high degree of horizontal and vertical linkages... that are interconnected by the formation of a local labor market for a particular type of labor with significant skills relevant for this particular segment or technology.	1 & 2
16	Dicken (2003): The basis of clusters lies in several characteristics: Localized patterns of communication, localized innovation search and scanning patterns, localized invention and learning patterns, localized knowledge sharing and localized patterns of innovation capabilities and performance.	3 & 4

Kilde: Martin & Sunley 2003 og Klyngeudvikling Syddanmark 2009

23.2 Bilag 2 – Totallisten

1	Affaldshåndtering
2	Agroklynge
3	Agrostep
4	AluCluster
5	Art Study Sydfyn
6	Bioenergi Assens
7	Bioenergiklyngen
8	Bioenergi Syddanmark
9	Biogas, bioraffinering
10	Byggematerialer
11	Center for Brugerdreven Design
12	Center for Fresh Convenience
13	Center for Product Development
14	Center for Software Innovation
15	DaCoRR (Sikkerhedsklyngen)
16	Danish Water Services
17	Danmarks Transport og Logistikklynge
18	Dansk Solcelle Forening
19	Designklynge Syddanmark
20	Det Sunde Liv
21	Digital & Interaktiv Markedsføring
22	Energieffektivisering af parcelhuse
23	Energiklyngen
24	Energiklynge Fionia
25	Energystep
26	Event Sydfyn
27	FilmFyn
28	Fjernvarme, kombineret kraft/varme
29	Flagskibet

45	Key2Green
46	Knowledge Lab
47	Kompositmaterialer
48	Kvalitetsfødevarer fra Sydfyn
49	Køleklyngen
50	Leg og Læring
51	Marbro-Shell-klyngen
52	Maritim Klynge Esbjerg
53	Maritim Klynge Svendborg
54	Mechatronics Cluster Denmark
55	Medicinske planter
56	Meetingplace Syddanmark
57	Metalklynge
58	MiljøForum Fyn
59	MiljøNetværk Syd
60	Bizz-art
61	Nordfyns Agro og Gartneriklynge
62	Nordfynsk klynge for videnindustri
63	Offshore Center Danmark
64	Oplevelsesøkonomisk klynge
65	Overfladebehandling
66	Planter til Sundhed
67	Plastklyngen
68	Project Zero
69	Retail Service
70	RoboCluster
71	Senge på Hoteller
72	Social IT
73	Sport Study Sydfyn

30	Flyvedligeholdelse	74	Stålcenrum
31	Foodstep	75	Sund Vækst
32	Forretningservice	76	Sundheds- og Forebyggelsesklynge
33	Forsvars- og Sikkerhedsnetværk	77	Sustain Agri
34	Fresh Food Factory	78	Syddansk Formidlingsklynge
35	Fødevareklubben	79	Syddansk Turisme
36	Game & Mobil Cluster	80	Sønderjysk Madglæde
37	Gartneriklynge	81	Taulov Transportcenter
38	Gastronomisk turismenetværk	82	Trekantsområdets Logistikforum
39	GE9	83	Turismeklynge Langelandsfortet
40	Green Network	84	Turistiske attraktioner
41	Grønt Netværk Sønderjylland	85	Vadehavsprodukter
42	Health Cluster South	86	Vindmølleklynge
43	IKT klynge (ITForum Fyn og KommitFyn)	87	Østfyns Fødevareklynge
44	IT-Forum Syddanmark		

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

23.3 Bilag 3 – Resultater kortlægning med opdeling efter udviklingstrin

		Formaliseringsgrad	Ledelse	Adgang til ressourcer	Lokalt engagement	Klynge	Noter
	Navn og kontaktdata	Er klyngen formaliseret?	Er der en ledelse af klyngen?	Er der i dag finansiering af klyngen eller ansøgning herom?	Hvor mange aktive aktører er der i klyngen?	Betegner de sig selv som en klynge?	
1	Agroklynge Søren Sloth Møller	Ja (Mission, strategi, møder)	Ja (Daglig ledelse)	Nej	10	Nej	S
2	Agrostep Søren Jangaard	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	10-12	Ja	S
3	Bioenergi Syddanmark Claus Schmidt	Ja (Vision, strategi)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	70	Nej	2 S
4	Bioenergi Assens Inge Dahl	Ja (Strategi, vision)	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	50	Ja	2 S
5	DaCoRR Flemming Just	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (SUC-Fonden)	Ingen	Ja	S
6	Danish Water Services Carsten Møller	Ja (Vedtægter, hjemmeside)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	Ca. 26	Ja	S
7	Danmarks Transport- og Logistikklynge Claus Schmidt	Ja	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	50	Ja	5 S
8	Det Sunde Liv Susanne Søndergaard	Ja (Strategi, vision)	Ja	Ja (Region Syddanmark)	Ca. 20	Ja	7 S
9	Digital & Interaktiv Markedsføring Maria Hunosøe	Ja	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	80	Ja	S
10	Energiklynge Fionia Erling Sørensen	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	Ca. 100	Ja	1 S
11	FilmFyn Lars Hermann	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Tovholder)	Ja (Finansiering)	Ca. 20	Ja	S
12	Fresh Food Factory Palle Møldrup	Ja (Aftaler, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Ansøgning)	200	Ja	3 S
13	Fødevareklubben Erik Würtz Knudsen	Ja (Formål, aktivitetskalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering)	200	Nej	3 S

14	Green Network Dorthe Bramsen	Ja (Strategi, vision, målplan)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	300	Ja	10 S
15	Grønt Netværk Sønderjylland Lydia Nansen	Ja (Vedtægter, vision, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Ansøgning)	70	Ja	10 S
16	Health Cluster South Jan Christensen	Ja (Strategi, vision)	Ja (Ildsjæl)	Ja (Finansiering)	10	Nej	S
17	IT-Forum Syddanmark Lone Thurøe	Ja (Vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	400-500	Ja	11 S
18	Key2Green Susanne Backer	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Råd, sekretariat)	Ja (Finansiering, salg af timer)	25	Nej	10 S
19	Plastklyngen Dorte Walzl Bælum	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	21	Ja	S
20	Project Zero Peter Rathje	Ja (Hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Fond, DONG, Nordea)	Ca. 25	Ja	S
21	Sport Study Sydfyn Gitte Minor	Ja (Kalender, hjemmeside)	Ja (Styregruppe)	Ja (Medlemsfinansieret, fond)	9	Ja	S
22	Stålcetrum John Kold	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering, ansøgning)	65	Ja	16 S
23	Sustain Agri Carsten Møller	Ja (Kalender, hjemmeside)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	Ca. 26	Ja	S
24	Syddansk Formidlingsklynge Bent Nørgaard	Ja (Målplan)	Ja (Daglig leder)	Ja (Finansiering)	18-19	Ja	S
25	Syddansk Turisme Kim Folmann Jørgensen	Ja (Strategi, plan, vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Region Syddanmark)	Ca. 20	Ja	7 S
26	Taulov Transportcenter Troels Lemonius	Ja (Vedtægter, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	Ca. 40	Ja	5 S
27	Trekantsområdets Logistikforum Finn Ganslev	Ja (Formål, hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	35	Nej	5 S
28	Vadehavsprodukter Flemming Just	Ja (Hjemmeside, vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering)	87	Ja	3 S
29	Art Study Sydfyn Ebbe Lund	Ja (Vision, strategi, kalender)	Nej	Nej	20-30	Nej	P
30	Center for Brugerdreven Design Elsebeth Gerner Nielsen	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	P

31	Center for Product Development Niels Lervad Andersen	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Nej (Finansiering)	Ingen	Nej	P
32	Dansk Solcelle Forening Henrik Raunkjær	Nej	Nej	Nej	Ingen	Oplysninger ikke bekræftet	P
33	Designklynge Syddanmark Bjarke Wolmar	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Finansiering, ansøgning)	25	Ja	6 P
34	Energieffektivisering af parcelhuse Maria Hunosøe	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	5	Nej	P
35	Energiklynge Bjarke Wolmar	Nej	Nej	Ja (Ansøgning)	10	Ja	1 P
36	Energystep Susanne Krawak	Ja (Hjemmeside)	Ja (Konsulent)	Ja (TRIN)	50-70	Ja	1 P
37	Event Sydfyn Ebbe Lund	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Nej	4	Nej	P
38	Flyvedlighedsnetværk Stig Næsh	Nej	Nej	Nej	3	Ja	P
39	Forsvars- og Sikkerhedsnetværk Andreas Kjeldsen	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	P
40	Game & Mobil Cluster Bent Soelberg	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Nej	5-6	Ja	P
41	GE9 Birgitte Svennevig	Ja (Kalender og hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Nej	85	Nej	8 P
42	Kompositmaterialer Niels Chr. Hammelev	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
43	Kvalitetsfødevarer fra Sydfyn Ebbe Lund	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	3 P
44	Leg og Læring Anette Pihl Nielsen	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	Ca. 100	Nej	7 12 P
45	Maritim Klynge Svendborg Helge Padegaard	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	Ingen	Nej	P
46	Medicinske planter Anne Mette Wandsøe	Nej	Nej	Ja (Ansøgning)	Ingen	Nej	13 P
47	Metalklynge Kurt Andersen	Nej	Nej	Nej	8	Nej	14 P

48	MiljøForum Fyn Mogens Michael Møller	Ja (Vedtægter, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Finansiering)	100	Nej	11 P
49	Nordfyns Agro og Gartneriklynge Birger Munter	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
50	Nordfynsk klynge for videnindustri Birger Munter	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
51	Overfladebehandling Niels Chr. Hammelev	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
52	Social IT Maria Hunosøe	Nej	Nej	Ja (Ansøgning)	7	Nej	11 P
53	Sundheds- og Forebyggelsesklynge Marianne Horstmann	Ja (Målplan)	Ja (Daglig ledelse)	Nej	Ca. 30	Nej	P
54	Sund Vækst Morten Bierbaum	Ja (Mødekalender, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Regionalfonden)	Ingen	Nej	P
55	Vindmølleklynge Helge Padegaard	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	P
56	Affaldshåndtering, forbrænding Erling Sørensen	Nej	Nej	Nej	15-20	Ja	1
57	Bioenergi klyngen Erik Dam	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Region Syddanmark)	15	Nej	2
58	Biogas, bioraffinering Erling Sørensen	Nej	Nej	Nej	15-20	Ja	1
59	Bizz-art Lene Lawaetz	Ja (Kalender, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Finansiering)	Ingen	Ja	12
60	Byggematerialer N/A					Ingen oplysninger	17
61	Center for Fresh Convenience Tove Gæmelke					Se Fødevarer- klyngen	3
62	Center for Software Innovation Bo Balstrup	Ja (Hjemmeside, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja	N/A	Oplysninger ikke bekræftet	4
63	Fjernvarme, kombineret kraft/varme Erling Sørensen	Nej	Nej	Nej	15-20	Ja	1
64	Flagskibet Erik Eskesen	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Ansøgning)	25	Ja	18
65	Foodstep Tove Gæmelke					Se Fødevarer- klyngen	3
66	Forretningsservice Claus Schmidt	Nej	Nej	Nej	Ingen	Lukket	17

67	Gartneriklynge Brian Munk	Nej	Ja (Bestyrelse)	Nej	34	Nej	9
68	Gastronomisk turismenetværk Palle Møldrup	Ja	Ja (Syddansk Turisme)	Ja (Finansiering)	60	Nej	3 7
69	IKT klynge (ITForum Fyn og KommitFyn) Maria Hunosøe	Nej	Nej	Nej	150	Nej	11
70	Knowledge Lab Niels Henrik Helms	Ja (Kalender, hjemmeside)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Region Syddanmark)	Ca. 100	Ja	11
71	Marbro-Shell-klyngen N/A					Ingen oplysninger	17
72	Meetingplace Syddanmark Niels Selck	Nej	Nej	Nej	Ingen	Lukket	17
73	MiljøNetværk Syd Poul Thorn	Ja (Vedtægter, hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Ja	120	Nej	15
74	Oplevelsesøkonomisk Klynge Arvid Stück	Nej	Nej	Nej	Ingen	Lukket	7 12 17
75	Planter til Sundhed Torben Henriksen	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	30-40	Ja	13
76	Retail Service N/A					Ingen oplysninger	17
77	Senge på Hoteller Niels-Henrik Glisbjerg	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	7
78	Sønderjysk Madglæde Uffe Elbæk					Ingen oplysninger	3 17
79	Turismeklynge Langelandsfortet Anne Mette Wandsøe	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering)	Ja	Nej	7
80	Turistiske attraktioner Janne Jørgensen Libburd	Ja (Strategi, vision)	Ja (Syddansk Turisme)	Ja (Finansiering)	Over 100	Nej	7
81	Østfyns Fødevareklynge Kjeld Livoni	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	3
82	AluCluster Leif Guldborg Høyerby	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Region Syddanmark)	186	Ja	M
83	Køleklyngen Mikkel Larsen-Ledet	Ja (Vision, kalender, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering, ansøgning)	26	Ja	M
84	Maritim Klynge Esbjerg Steen Sabinsky	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	26	Ja	M

85	Mechatronics Cluster Denmark Søren Sloth Møller	Ja (Strategi, vision)	Ja (Styregruppe)	Ja	70	Ja	M
86	Offshore Center Danmark Peter Blach	Ja (Kalender, vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Nej	190	Ja	M
87	RoboCluster Lasse Mogensen	Ja (Strategi, vision)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	40	Ja	M

P = Potentiel klynge

S = Spirende klynge

M = Moden klynge

- ¹ I første omgang analyseres paraplyorganisationen Energiklynge Fionia. De underliggende klynger skal ses i sammenhæng med denne.
- ² De tre klyngetiltag Bioenergi Syddanmark, Bioenergi Assens og Bioenergiklyngen skal analyseres sammen.
- ³ Fødevarerinitiativerne skal analyseres sammen.
- ⁴ Center for Software Innovation hører til den modne klynge: Mechatronics Cluster Denmark.
- ⁵ Danmarks Transport- og Logistikklynge, Taulov Transportcenter og Trekantsrådets Logistikforum analyseres sammen.
- ⁶ Designklynge Syddanmark skal ses i sammenhæng med andre oplevelsesrelaterede klynger.
- ⁷ Turismeområdet skal analyseres under Syddansk Turisme. Det Sunde Liv samt Leg og Læring er indsatsområder under Syddansk Turisme.
- ⁸ GE9 bør medtænkes i relation til andre viden- og formidlingsklynger.
- ⁹ Gartneriklyngen skal indtænkes i andre klynger relateret til agro.
- ¹⁰ Det skal analyseres, hvorvidt Green Network, Grønt Netværk Sønderjylland og Key2Green hænger sammen.
- ¹¹ Det skal analyseres, hvorvidt IKT klynge, IT-Forum Syddanmark og Social IT hænger sammen. Desuden skal Knowledge Lab også ses i sammenhæng med IT-Forum Syddanmark.
- ¹² Den oplevelsesøkonomiske klynge er lukket, men i forhold til Bizz-art skal det analyseres, om der stadig findes en oplevelseszone.
- ¹³ Medicinske planter og Planter til Sundhed skal ses i forhold til Udviklingscenter Aarslev.
- ¹⁴ Manglende information omkring Metalklyngen.
- ¹⁵ Det skal analyseres, hvorvidt MiljøForum Fyn og MiljøNetværd Syd hænger sammen.
- ¹⁶ Det skal undersøges, hvorvidt Stålcetrum er en central spiller i den uformelle Stålklynge.
- ¹⁷ Det var på tidspunktet for projektet ikke muligt at få oplysninger omkring initiativet. Måske er det lukket.
- ¹⁸ Aktiviteterne i Flagskibet er sat i bero.

23.4 Bilag 4 – Resultater kortlægning med opdeling efter kategorier

		Formaliseringsgrad	Ledelse	Adgang til ressourcer	Lokalt engagement	Klynge	Noter
	Navn og kontaktdata	Er klyngen formaliseret?	Er der en ledelse af klyngen?	Er der i dag finansiering af klyngen eller ansøgning herom?	Hvor mange aktive aktører er der i klyngen?	Betegner de sig selv som en klynge?	
1	Agro						
	Agroklynge Søren Sloth Møller	Ja (Mission, strategi, møder)	Ja (Daglig ledelse)	Nej	10	Nej	S
	Agrostep Søren Jangaard	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	10-12	Ja	S
	Gartneriklynge Brian Munk	Nej	Ja (Bestyrelse)	Nej	34	Nej	9
	Nordfyns Agro og Gartneriklynge Birger Munter	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
	Sustain Agri Carsten Møller	Ja (Kalender, hjemmeside)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	Ca. 26	Ja	S
2	Bioenergi						
	Bioenergi Syddanmark Claus Schmidt	Ja (Vision, strategi)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	70	Nej	2 S
	Bioenergi Assens Inge Dahl	Ja (Strategi, vision)	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	50	Ja	2 S
	Bioenergiklyngen Erik Dam	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Region Syddanmark)	15	Nej	2
	Biogas, bioraffinering Erling Sørensen	Nej	Nej	Nej	15-20	Ja	1
3	Energi						
	Affaldshåndtering, forbrænding Erling Sørensen	Nej	Nej	Nej	15-20	Ja	1
	Dansk Solcelle Forening Henrik Raunkjær	Nej	Nej	Nej	Ingen	Oplysninger ikke bekræftet	P

	Energieffektivisering af parcelhuse Maria Hunosøe	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	5	Nej	P
	Energiklynge Bjarke Wolmar	Nej	Nej	Ja (Ansøgning)	10	Ja	1 P
	Energiklynge Fionia Erling Sørensen	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	Ca. 100	Ja	1 S
	Energystep Susanne Krawak	Ja (Hjemmeside)	Ja (Konsulent)	Ja (TRIN)	50-70	Ja	1 P
	Fjernvarme, kombineret kraft/varme Erling Sørensen	Nej	Nej	Nej	15-20	Ja	1
	Vindmølleklynge Helge Padegaard	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	P
4	Fødevarer						
	Center for Fresh Convenience Tove Gæmelke					Se Fødevarer- klyngen	3
	Foodstep Tove Gæmelke					Se Fødevarer- klyngen	3
	Fresh Food Factory Palle Møldrup	Ja (Aftaler, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Ansøgning)	200	Ja	3 S
	Fødevarerklubben Erik Würtz Knudsen	Ja (Formål, aktivitetskalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering)	200	Nej	3 S
	Kvalitetsfødevarer fra Sydfyn Ebbe Lund	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	3 P
	Vadehavsprodukter Flemming Just	Ja (Hjemmeside, vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering)	87	Ja	3 S
	Østfyns Fødevarer- klynge Kjeld Livoni	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	3
5	Industri						
	AluCluster Leif Guldborg Høyerby	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Region Syddanmark)	186	Ja	M
	Kompositmaterialer Niels Chr. Hammelev	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
	Køleklyngen Mikkel Larsen-Ledet	Ja (Vision, kalender, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering, ansøgning)	26	Ja	M

	Mechatronics Cluster Denmark Søren Sloth Møller	Ja (Strategi, vision)	Ja (Styregruppe)	Ja	70	Ja	M
	Metalklynge Kurt Andersen	Nej	Nej	Nej	8	Nej	14 P
	Overfladebehandling Niels Chr. Hammelev	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
	Plastklyngen Dorte Walz Bælum	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	21	Ja	S
	RoboCluster Lasse Mogensen	Ja (Strategi, vision)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	40	Ja	M
	Stålcetrum John Kold	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering, ansøgning)	65	Ja	16 S
6	IT						
	Digital & Interaktiv Markedsføring Maria Hunosøe	Ja	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	80	Ja	S
	IKT klynge (ITForum Fyn og KommitFyn) Maria Hunosøe	Nej	Nej	Nej	150	Nej	11
	IT-Forum Syddanmark Lone Thurøe	Ja (Vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	400-500	Ja	11 S
	Social IT Maria Hunosøe	Nej	Nej	Ja (Ansøgning)	7	Nej	11 P
7	Maritimt						
	Flagskibet Erik Eskesen	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Ansøgning)	25	Ja	18
	Maritim Klynge Esbjerg Steen Sabinsky	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	26	Ja	M
	Maritim Klynge Svendborg Helge Padegaard	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	Ingen	Nej	P
	Offshore Center Danmark Peter Blach	Ja (Kalender, vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Nej	190	Ja	M
8	Miljø						
	Danish Water Services Carsten Møller	Ja (Vedtægter, hjemmeside)	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering, ansøgning)	Ca. 26	Ja	S

	Green Network Dorthe Bramsen	Ja (Strategi, vision, målplan)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	300	Ja	10 S
	Grønt Netværk Sønderjylland Lydia Nansen	Ja (Vedtægter, vision, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Ansøgning)	70	Ja	10 S
	Key2Green Susanne Backer	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Råd, sekretariat)	Ja (Finansiering, salg af timer)	25	Nej	10 S
	MiljøForum Fyn Mogens Michael Møller	Ja (Vedtægter, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Finansiering)	100	Nej	11 P
	MiljøNetværk Syd Poul Thorn	Ja (Vedtægter, hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Ja	120	Nej	15
	Project Zero Peter Rathje	Ja (Hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Fond, DONG, Nordea)	Ca. 25	Ja	S
9	Oplevelser						
	Art Study Sydfyn Ebbe Lund	Ja (Vision, strategi, kalender)	Nej	Nej	20-30	Nej	P
	Designklynge Syddanmark Bjarke Wolmar	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Finansiering, ansøgning)	25	Ja	6 P
	Event Sydfyn Ebbe Lund	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Nej	4	Nej	P
	FilmFyn Lars Hermann	Ja (Hjemmeside, strategi)	Ja (Tovholder)	Ja (Finansiering)	Ca. 20	Ja	S
	Game & Mobil Cluster Bent Soelberg	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Nej	5-6	Ja	P
	Bizz-art Lene Lawaetz	Ja (Kalender, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Finansiering)	Ingen	Ja	12
	Oplevelsesøkonomisk Klynge Arvid Stück	Nej	Nej	Nej	Ingen	Lukket	7 12 17
	Sport Study Sydfyn Gitte Minor	Ja (Kalender, hjemmeside)	Ja (Styregruppe)	Ja (Medlemsfinansieret, fond)	9	Ja	S
	Syddansk Formidlingsklynge Bent Nørgaard	Ja (Målplan)	Ja (Daglig leder)	Ja (Finansiering)	18-19	Ja	S
10	Sikkerhed						
	DaCoRR Flemming Just	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (SUC-Fonden)	Ingen	Ja	S

	Forsvars- og Sikkerhedsnetværk Andreas Kjeldsen	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	P
11	Sundhed						
	Det Sunde Liv Susanne Søndergaard	Ja (Strategi, vision)	Ja	Ja (Region Syddanmark)	Ca. 20	Ja	7 S
	Health Cluster South Jan Christensen	Ja (Strategi, vision)	Ja (Ildsjæl)	Ja (Finansiering)	10	Nej	S
	Medicinske planter Anne Mette Wandsøe	Nej	Nej	Ja (Ansøgning)	Ingen	Nej	13 P
	Planter til Sundhed Torben Henriksen	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	30-40	Ja	13
	Sund Vækst Morten Bierbaum	Ja (Mødekalender, strategi)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Regionalfonden)	Ingen	Nej	P
	Sundheds- og Forebyggelsesklunge Marianne Horstmann	Ja (Målplan)	Ja (Daglig ledelse)	Nej	Ca. 30	Nej	P
12	Transport						
	Danmarks Transport- og Logistikklynge Claus Schmidt	Ja	Ja (Styregruppe)	Ja (Ansøgning)	50	Ja	5 S
	Taulov Transportcenter Troels Lemonius	Ja (Vedtægter, strategi)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	Ca. 40	Ja	5 S
	Trekantsområdets Logistikforum Finn Ganslev	Ja (Formål, hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Medlemsfinansieret)	35	Nej	5 S
13	Turisme						
	Gastronomisk turismenetværk Palle Møldrup	Ja	Ja (Syddansk Turisme)	Ja (Finansiering)	60	Nej	3 7
	Leg og Læring Anette Pihl Nielsen	Nej	Ja (Styregruppe)	Ja (Finansiering)	Ca. 100	Nej	7 12 P
	Meetingplace Syddanmark Niels Selck	Nej	Nej	Nej	Ingen	Lukket	17
	Senge på Hoteller Niels-Henrik Glisbjerg	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	7
	Syddansk Turisme Kim Folmann Jørgensen	Ja (Strategi, plan, vedtægter)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Region Syddanmark)	Ca. 20	Ja	7 S

	Sønderjysk Madglæde Uffe Elbæk					Ingen oplysninger	3 17
	Turismeklynge Langelandsfortet Anne Mette Wandsøe	Ja (Vedtægter, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja (Finansiering)	Ja	Nej	7
	Turistiske attraktioner Janne Jørgensen Libburd	Ja (Strategi, vision)	Ja (Syddansk Turisme)	Ja (Finansiering)	Over 100	Nej	7
14	Viden og formidling						
	Center for Brugerdreven Design Elsebeth Gerner Nielsen	Nej	Nej	Nej	Ingen	Nej	P
	Center for Product Development Niels Lervad Andersen	Nej	Ja (Daglig ledelse)	Nej (Finansiering)	Ingen	Nej	P
	Center for Software Innovation Bo Balstrup	Ja (Hjemmeside, kalender)	Ja (Bestyrelse)	Ja	N/A	Oplysninger ikke bekræftet	4
	Forretningsservice Claus Schmidt	Nej	Nej	Nej	Ingen	Lukket	17
	GE9 Birgitte Svennevig	Ja (Kalender og hjemmeside)	Ja (Bestyrelse)	Nej	85	Nej	8 P
	Knowledge Lab Niels Henrik Helms	Ja (Kalender, hjemmeside)	Ja (Daglig ledelse)	Ja (Region Syddanmark)	Ca. 100	Ja	11
	Nordfynsk klynge for videnindustri Birger Munter	Nej	Nej	Nej	Ingen	Ja	P
15	Andet						
	Byggematerialer N/A					Ingen oplysninger	17
	Flyvedligeholdelse Stig Næsh	Nej	Nej	Nej	3	Ja	P
	Marbro-Shell-klyngen N/A					Ingen oplysninger	17
	Retail Service N/A					Ingen oplysninger	17

P = Potentiel klynge

S = Spirende klynge

M = Moden klynge

- ¹ I første omgang analyseres paraplyorganisationen Energiklynge Fionia. De underliggende klynger skal ses i sammenhæng med denne.
- ² De tre klyngetiltag Bioenergi Syddanmark, Bioenergi Assens og Bioenergiklyngen skal analyseres sammen.
- ³ Fødevarerinitiativerne skal analyseres sammen.
- ⁴ Center for Software Innovation hører til den modne klynge: Mechatronics Cluster Denmark.
- ⁵ Danmarks Transport- og Logistikklynge, Taulov Transportcenter og Trekantsrådets Logistikforum analyseres sammen.
- ⁶ Designklynge Syddanmark skal ses i sammenhæng med andre oplevelsesrelaterede klynger.
- ⁷ Turismeområdet skal analyseres under Syddansk Turisme. Det Sunde Liv samt Leg og Læring er indsatsområder under Syddansk Turisme.
- ⁸ GE9 bør medtænkes i relation til andre viden- og formidlingsklynger.
- ⁹ Gartneriklyngen skal indtænkes i andre klynger relateret til agro.
- ¹⁰ Det skal analyseres, hvorvidt Green Network, Grønt Netværk Sønderjylland og Key2Green hænger sammen.
- ¹¹ Det skal analyseres, hvorvidt IKT klynge, IT-Forum Syddanmark og Social IT hænger sammen. Desuden skal Knowledge Lab også ses i sammenhæng med IT-Forum Syddanmark.
- ¹² Den oplevelsesøkonomiske klynge er lukket, men i forhold til Bizz-art skal det analyseres, om der stadig findes en oplevelseszone.
- ¹³ Medicinske planter og Planter til Sundhed skal ses i forhold til Udviklingscenter Aarslev.
- ¹⁴ Manglende information omkring Metalklyngen.
- ¹⁵ Det skal analyseres, hvorvidt MiljøForum Fyn og MiljøNetværd Syd hænger sammen.
- ¹⁶ Det skal undersøges, hvorvidt Stålcetrum er en central spiller i den uformelle Stålklynge.
- ¹⁷ Det var på tidspunktet for projektet ikke muligt at få oplysninger omkring initiativet. Måske er det lukket.
- ¹⁸ Aktiviteterne i Flagskibet er sat i bero.

23.5 Bilag 5 – Resultater finscanning

Pointværdierne og teksten i de nedenstående tabeller er baseret på information fra de enkelte kontaktpersoner fra de respektive klyngeinitiativer. Informationerne er, i det omfang det har været muligt, vurderet med afsæt i desk research.

Agroklyngen		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Den primære aktivitet i klyngen har hidtil været af kommerciel karakter. Det vigtigste arbejdsprojekt er et besøgsnetværk, hvor man forsøger at få besøgene til at komme rundt til så mange virksomheder som muligt i klyngen. Derfor er der udviklet fælles markedsføringsmateriale, således at kunderne bliver præsenteret for de andre virksomheder. Klyngens omdrejningspunkt er afsætningsmarked og ressourcer. Der deles eksempelvis ressourcer i form af lister over, hvilke virksomheder der har hvilke kompetencer, så som sprogkompetencer og lignende samt gennem fælles markedsføring. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter består i:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kommercielt samarbejde - Fælles markedsføring - Deling af ressourcer
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Aktørerne består af private virksomheder samt F&U-institutioner.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder 	<p>3 point.</p> <p>Alle klyngens 12 aktører er forankret i Region Syddanmark. Langt størstedelen af disse er private virksomheder.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	<p>2 point.</p> <p>Klyngen drives af Center for Erhvervsudvikling, der er en selvejende institution. Klyngen ledes af en styregruppe, og dens kerne udgøres af 12 aktører, blandt andet:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lachenmeier Maskinfabrik A/S - ATTEC Danmark A/S - BHJ A/S - Vitfoss - Cormall - JF-STOLL - Daniit A/S - Gråsten Landbrugsskole - Syddansk Kvæg
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>1 lønnet medarbejder. Klyngen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>8 point.</p> <p>Den primære finansieringskilde er Sønderborg Kommune, der støtter med løbende finansiering; 50.000 kr. om året. Der er ikke andre former for finansiering.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>0 point.</p> <p>Klyngen har ikke relationer til andre aktører uden for Region Syddanmark. Der er heller ikke relationer til aktører uden for klyngen.</p>

Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point. To igangsatte og igangværende projekter.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat. En vurdering af det økonomiske potentiale vil ud fra kontaktpersonens optik være gætværk, hvorfor der ikke er nogen diskussion af væksten. Der formodes dog at være et godt potentiale for det videre samarbejde i klyngen.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Agrostep		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at udvikle udstyr til landbrugs- og fødevarer-sektoren samt at identificere og igangsætte udviklingsinitiativer og forbedringsprojekter, som kan øge den samlede konkurrenceevne inden for agrotech-området i Danmark. Klyngens omdrejningspunkt er afsætningsmarkedet, og de tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - At gøre andre bekendte med eksistensen af klyngen - Lave strategisk analyse vedrørende udviklingen på agrotech-området - At kunne opstille en vision for klyngesamarbejdet
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Repræsentanter fra triple helix. Desuden er TRIN hovedaktøren i klyngen.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>I alt er 25 til 30 af aktørerne forankret i Region Syddanmark. Hovedparten af disse er private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>2 point.</p> <p>Agrostep drives primært af TRIN, men også virksomheder og F&U-institutioner i Trekantsområdet. Agrostep ledes af en koordinator ved navn Søren Jangaard.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Søren Jangaard er eneste lønnede medarbejder med cirka én dag om ugen. Klyngen har sit eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>11 point.</p> <p>Agrostep har fået tilsagn om et engangsbeløb på 5,1 mio. kr. fra Region Syddanmark. TRIN har indtil nu finansieret Agrostep.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>9 point.</p> <p>Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis til Agrotech i Århus (GTS-institut) samt Landbrugsrådet. Uden for klyngen er der eksempelvis relationer til Vejle Tekniske Skole.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point.</p> <p>1 projekt er igangsat og igangværende. Projektet hedder Food Architect.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes at klyngesamarbejdet vil medføre en stigning i omsætningen på 500 mio. samt 200 nye medarbejdere.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Bioenergi Assens		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at opføre et biogasanlæg. Der er fokus på to områder: At omdanne gylle fra landbruget til fjernvarme hos forbrugerne og at dyrke mere energipil, der kan erstatte den nuværende afbrænding af flis i fjernvarmeanlæggene. Dermed reduceres omkostningerne og priserne for forbrugerne. Yderligere ses der på, hvorvidt det eksisterende naturgasnet også kan anvendes til biogas. Klyngens omdrejningspunkt er forsyningsikkerhed for borgerne i Assens. Yderligere er omdrejningspunktet at sikre, at landbruget kan forblive som erhverv. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skabe mulighed for at etablere et biogasanlæg. Det vil sige, at bringe parter sammen som kan være med til at realisere dette - Interessentanalyse med henblik på at skabe overblik over aktører, muligheder og trusler for etablering af et biogasanlæg - Mødeaktiviteter og formidling af viden på biogasområdet
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har repræsentation fra virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner. Desuden er der deltagelse fra konsulenter og landbrugsorganisationer.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Over 40 af klyngens egne aktører er forankret i regionen. Det drejer sig primært om landmænd, hvoraf der er cirka 125 repræsenteret i klyngen. Det vil sige, at hovedparten af de regionale aktører i klyngen er private virksomheder.</p>

<p>Ledelse</p>	<p>Hvem driver klyngen? - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre</p> <p>Hvem leder klyngen? - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre</p> <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	<p>1 point. Klyngen er persondrevet. Det er Inge Dahl, som har taget initiativet og sat det hele i værk. Inge Dahl kommer fra URS, hvor hun har været med til at starte Bioenergi Syddanmark og har derfra en del kontakter og viden om området. Den daglige ledelse varetages af Udviklingsrådet Assens, som er en forening. Inge Dahl er ansat i Udviklingsrådet. Klyngens kerne udgøres af Fjernvarme Assens, Central Wise, Patriotisk Selskab, landbrugsorganisationerne, landmændene, Jens Bo Holm Nielsen fra Syddansk Universitet, formanden for Udviklingsrådet samt konsulenter fra Niras.</p>
<p>Formaliseringsgrad af netværk</p>	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>0 point. Der ikke er nogen egentlig lønnede medarbejdere i klyngen. Der er mange, som bruger tid på klyngen, og interviewpersonen vurderer, at der bliver brugt tid svarende til én fuldtidsstilling. Klyngen har ikke eget budget.</p>
<p>Adgang til ressourcer</p>	<p>Hvem er den primære finansieringskilde? - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre</p> <p>Er denne finansiering et? - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato)</p> <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point. De primære finansieringskilder er Fjernvarme Assens og landbrugsorganisationerne. Der er tale om engangsbeløb, da der fundraises, hver gang en ny aktivitet skal iværksættes. Denne form er valgt, da der er erfaring for at ansøgninger til regionen, kommunen eller EU er for ressourcekrævende i forhold til udbyttet. Klyngen modtager også anden form for finansiel støtte i form af medlemskontingenter. Ifølge interviewpersonen findes den primære finansiering dog i form af mandetimer, som klyngens aktører ligger i arbejdet med at udvikle klyngen uden at tage betaling for deres ydelser.</p>
<p>Klyngesynergi</p>	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>4 point. Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis Landbrugsrådet i København. Ligeledes har klyngen relationer til aktører inden for regionen, og det drejer sig om URS, om end interviewpersonen mener, at dette samarbejde er trægt i øjeblikket, og at der er potentiale i at udvikle det. Yderligere har klyngen også haft samarbejde med fjernvarmeværket i Aabenraa, men samarbejdet er ikke aktivt i øjeblikket, da det var personbåret, og denne person er ikke længere ansat.</p>

Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point.</p> <p>Der er tre igangsatte og igangværende projekter. De tre projekter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dyrkning af energipil - Opførelse af et biogasanlæg - Naturgasnet
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det er overvejende på indtjeningssiden, at klyngens økonomiske potentiale vurderes at ligge. Dette gælder særligt i form af afledte effekter af selvforsyning med biogas som energikilde. Som resultat af overgangen til biogas skønnes forbrugernes købekraft at stige med 5.000 til 10.000 kr. om året.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Bioenergi Syddanmark		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Den primære aktivitet er, at aktørerne skal lære hinanden at kende samt at afgrænse klyngens fælles platform. Det vil sige, at identificere hvad aktørerne kan i fællesskab. Klyngens omdrejningspunkt er at udvikle en strategi inden for bioenergiområdet i Region Syddanmark. De vigtigste samarbejdsaktiviteter knytter sig til:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kortlægning af aktører - Afholdelse af to konferencer om bioenergi - Interviewrunde blandt nøgleaktørerne inden for bioenergiområdet
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Der er aktører fra private virksomheder, F&U-institutioner samt andre, som er det lokale udviklingsråd og foreninger. Der foreligger en medlemsliste, som tæller blandt andre DONG, Tønder Biopark, SDU, SVUF, Danfoss, Energiklyngen Fionia.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Det er mellem 0 og 10 af klyngens aktører, der er forankret i Region Syddanmark. Hovedparten af disse aktører er private virksomheder, F&U-institutioner samt andre aktører som eksempelvis URS og lokale foreninger.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>1 point.</p> <p>Klyngens drivkrafter er SDU i Esbjerg ved Jens Bo Holm Nielsen, URS ved Claus Schmidt og SVUF ved Jens Dam. SVUF er kun i mindre grad med. Det er en styregruppe, der leder klyngen, og denne styregruppe består af otte personer.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er lønnede medarbejdere i klyngen, om end det er i det små, da der er 1/5 årsværk til rådighed fordelt på de tre organisationer: URS, SVUF og SDU. Klyngen har eget budget, og har modtaget 250.000 kr. fra regionen.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>5 point.</p> <p>Den primære finansieringskilde er Region Syddanmark. Regionen har bevilliget et engangsbeløb på 250.000 kr. til projektet. Yderligere bidrager URS med mandetimer. De 250.000 kr. er primært anvendt til afholdelse af to konferencer og gennemførelse af en interviewrunde. Der findes ikke andre former for finansiering, men det blev pointeret, at det er gennem det daglige arbejde, at den største værdi skabes, og at det i høj grad er gennem den daglige kontakt, at klyngen formes.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen samarbejder med aktører i Slesvig-Holstein. Yderligere er der samarbejdsrelationer til andre aktører inden for Region Syddanmark blandt andre landbrugsforeninger.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point.</p> <p>Der er igangsat to projekter, og de er begge igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes at det økonomiske potentiale for klyngen er positivt på alle tre parametre.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

DaCoRR (Sikkerhedsklyngen)		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Den primære aktivitet i klyngen er forskning, udviklingsprojekter og uddannelse med relation til sikkerhed. På længere sigt skal virksomhederne blive mere aktive, og klyngen skal i den forbindelse opdeles i tre temagrupper: Maritimsikkerhed, risk communication og counter terrorism. Klyngens omdrejningspunkt er et fælles afsætningsmarked og forskning. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kurser - Udviklingsprojekter - Gå-hjem-møder
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen består af private virksomheder, F&U-institutioner så som AAU og SDU samt offentlige myndigheder. Sikkerhedsstyrelsen er eksempelvis meget aktiv i samarbejdet.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen har 21-40 medlemmer, som alle er forankret i Region Syddanmark.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse 	<p>3 point.</p> <p>Den primære drivkraft i klyngen er de deltagende F&U-institutioner, herunder især SDU og AAU. Klyngen ledes af en styregruppe med repræsentanter fra både private virksomheder, offentlige myndigheder samt F&U-institutioner. Af interviewet fremgår det, at det er AAU, SDU, Sikkerhedsstyrelsen og Esbjerg Erhvervsudvikling, som udgør klyngens kerne.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er 1/4 lønnet medarbejder i klyngeorganisationen. De har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point.</p> <p>Klyngens primære finansieringskilde er en bevilling fra SUC-Fonden, der har bidraget med 575.000 kr. Dette beløb er et engangsbeløb. Foruden denne finansiering har klyngen ydermere modtaget en engangsbevilling på 100.000 kr. fra Esbjerg kommune. Beløbet er anvendt til en konsulentrapport og dertil knyttede aktiviteter.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>5 point.</p> <p>Klyngen samarbejder ikke med andre aktører uden for Region Syddanmark. Årsagen er, at klyngen er i begynderstadiet, og den primære aktivitet er lokalbaseret forskning. I fremtiden er der et ønske om at opnå kontakt til regionens eksterne samarbejdspartnere. Klyngen samarbejder med Project Zero, der er en spirende klynge i Region Syddanmark.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>0 point.</p> <p>Der er ikke igangsat nogen projekter med minimum to deltagende aktører. Derfor er der heller ikke igangværende projekter.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Der er ikke fastsat nogle klare mål i forhold til væksten i indtjeningen, antal ansatte i klyngen eller væksten i antallet af aktører.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Danish Water Services		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Den primære aktivitet knytter sig til at indsamle viden vedrørende vandbesparelse, således at komplette løsninger kan tilbydes. Aktiviteterne er med eksport for øje. Der er på nuværende tidspunkt projekter i Rusland og Filipinerne. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Udvikle produkter og koncepter til vandbesparelse - Udvikle finansieringsmodeller - Opstart af tilsvarende udenlandske organisationer
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Der er repræsentanter fra triple helix. Yderligere deltager Investeringsfonden for Østlandene, Industrialiseringsfonden for Udviklingslandene og Eksportgaranti Fonden i klyngen. Indtrykket er, at virksomhederne spiller en central rolle. Ligesom IFU og IØ er centrale for klyngens virke særligt i arbejdet med at udvikle finansieringsmodeller.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Det er mellem 0 og 10 af klyngen aktører, som er forankret i Region Syddanmark. Det er dog det klare indtryk fra interviewet, at det er de lokale virksomheder, der er mest engagerede i klyngen.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator 	<p>1 point.</p> <p>Det er fonden Danish Water Services, der driver klyngen. Danish Water Services er en erhvervsdrivende fond, som blev stiftet i juni 2007 på initiativ af Odense Vandselskab, TRE-FOR, Sustain Agri samt Odense og Middelfart kommuner. Fonden drives gennem et sekretariat, som står for den daglige drift. På det strategiske niveau samarbejder sekretariatet med bestyrelsen. Yderligere fremgår det af interviewet, at det er virksomhederne, som er klyngens kerne.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er lønnede medarbejdere i klyngens sekretariat. Der er 2½ fuldtidsstillinger samt en ½ tids bogholderstilling. Der er eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>12 point.</p> <p>Finansieringen stammer primært fra kommunalt ejede vandselskaber. Der er tale om løbende finansiering over en tre-årig periode. Finansieringen slutter i 2010. Yderligere modtager Danish Water Services engangsdonationer fra private virksomheder tillige med, at de opnår adgang til finansiel støtte via medlemskontingenter.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>9 point.</p> <p>Klyngen har relationer dels ud af regionen, dels til aktører i regionen, dog uden for den egentlige klynge. Således samarbejder klyngen med eksempelvis landbrugssektoren og energisektoren inden for regionen. Samarbejdsrelationerne ud af regionen er primært til store danske virksomheder og forskningsinstitutioner.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>8 point.</p> <p>Der er igangsat 11 projekter, og alle er igangværende. Der er tale om 6 klyngeprojekter, som drejer sig om at få virksomhederne til at arbejde sammen på den mest effektive måde, så klyngen opnår mest mulig dynamik. Yderligere er der 5 igangværende projekter, der handler om vandbesparelse for eksempel samarbejdet med et russisk vandselskab.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes, at klyngen har et stort økonomisk potentiale. Det er dog ikke i fonden Danish Water Services, at dette økonomiske potentiale skal ses realiseret, men derimod i virksomhederne. Danish Water Services har en målsætning om, at antallet af engagerede virksomheder skal være 15 til 20 inden for de næste 5 år. I dag er der 11 aktive virksomheder.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Danmarks Transport & Logistikklynge		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Den primære aktivitet knytter sig til at formalisere et samarbejde mellem aktører, som har en stærk lokal forankring. Samarbejdet skal formaliseres i en ny geografisk ramme: Region Syddanmark. Udfordringen er at samle disse aktører og få dem til at gå sammen i fælles projekter, da det er en moden branche, og der er derfor inerti og stiafhængighed i branchen. Klyngens omdrejningspunkt er afsætningsmarkeder med særligt fokus på forædling af logistikerhvervet. De primære aktiviteter i klyngen relaterer sig til:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organisering og udvikling af fælles transport og logistikprojekter - Motivere flere virksomheder til at deltage i klyngen
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Der er deltagelse fra offentlige myndigheder, F&U-institutioner, URS og brancheorganisationer.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Der er mellem 11 og 20 af klyngens aktører, som er forankret i Region Syddanmark. Der er primært tale om F&U-institutioner samt andre aktører. Disse andre aktører tæller blandt andre SDU, Teknologisk Institut, Billund Lufthavn, EUC Lillebælt. Vurderingen fra interviewpersonen er, at der er behov for at styrke tilgangen af private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>1 point.</p> <p>Indtil maj 2008 var det Institut for Transportstudier, som drev klyngen. Fra maj 2008 har det været Force Technology, Trekantsområdet Danmark og URS. Det er også disse tre aktører, der leder klyngen. Der er sat gang i etableringen af en bestyrelse, og der sættes på, at den skal bestå af 8 til 10 repræsentanter. Meget gerne med repræsentation fra private virksomheder. Ifølge interviewpersonen er klyngens kerne de, som er med i logistikregionens arbejdsgruppe, og det er 20 til 25 personer.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>5 point.</p> <p>Tidligere har der været én lønnet medarbejder, men i dag er der et sekretariat, som råder over 1/5 årsværk. Sekretariatet deles mellem Force Technology, Trekantsområdet Danmark og URS. Klyngen har ikke eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>6 point.</p> <p>Der har været en løbende finansiering, men denne ophørte i maj 2008. På nuværende tidspunkt er der ikke nogen økonomisk finansiering udover de mandetimer, som klyngens aktører bidrager med.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har samarbejdsrelationer til aktører uden for Region Syddanmark. Der samarbejdes med Slesvig-Holstein omkring INTERREG projekter. Et eksempel på et dansk/tysk samarbejde er WIREG CBlog Flensborg, der handler om logistikerhvervet. Yderligere samarbejder klyngen med andre aktører i Region Syddanmark, som er knyttet til køle- og fødevarersektoren.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>3 point.</p> <p>Der er igangsat fem projekter, hvoraf to har fået tilsagn om bevilling fra Vækstforum. Disse to projekter er igangværende og handler om praksisnær ledelse og tiltrækning af udenlandsk arbejdskraft.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes, at det økonomiske potentiale for klyngen er positivt på alle tre parametre. Det er dog særligt inden for antallet af ansatte, at det vurderes, at det største potentiale ligger.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Det Sunde Liv		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Tilpasning af eksisterende eller afprøvning af ny teknologi gennem offentlig og privat samarbejde. Velfærdsteknologien skal benyttes i social- og sundhedssektoren, både primært og sekundært, og dermed hjælpe til med effektivisering af processerne i sektoren. Der er mangel på arbejdskraft i sektoren, hvorved man gennem brug af teknologi kan yde en bedre service overfor borgerne. Klyngens omdrejningspunkt er at udarbejde en fælles strategi for udviklingen i klyngen. Senere vil omdrejningspunktet formentlig flytte sig mod afsætningsmarkeder, men det er ikke relevant på nuværende tidspunkt. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - At udvikle det private og offentlige samarbejde, således at der udarbejdes en strategi og handlingsplan, som alle er enige om - At holde sammen på alle aktørerne i klyngen, både private virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner - At få vigtige demonstrationsprojekter op at stå, således at brugen af ny teknologi kan demonstreres på social- og sundhedsområdet
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Triple helix. Dertil kommer eksempelvis statslige organisationer, MedCom og Udviklingsforum Odense.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Mere end 21 af aktørerne er forankret i Region Syddanmark. Hovedparten af disse er offentlige myndigheder.</p>

Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	<p>3 point.</p> <p>Det Sunde Liv drives af Region Syddanmark, Odense Kommune samt Syddansk Universitet. Initiativet ledes af en styregruppe bestående af ovennævnte aktører samt af et programkontor, der overordnet set svarer til et sekretariat. Klyngens kerne udgøres af Region Syddanmark, Odense Kommune og Syddansk Universitet.</p>
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er bevilliget seks årsværk: 1 ved Udviklingsforum Odense, 1 ved Odense Kommune og 4 ved Region Syddanmark. Klyngen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>11 point.</p> <p>De primære finansieringskilder er Region Syddanmark og Odense Kommune. Foreløbigt er der modtaget et engangsbeløb på 1 mio. kr. til markedsføring, udvikling af hjemmeside og lignende aktiviteter. Derudover er der løbende medfinansiering fra alle deltagende aktører. Desuden søges der midler eksempelvis ved Fonden for Arbejdskraftsbesparende Teknologier. Næste år søges der midler hos Vækstforum samt ved Fonden for Brugerdriven Innovation.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis til Teknologisk Institut og til aktører i relation til EU-projekter. Uden for klyngen er der relationer til eksempelvis Health Cluster South og Sund Vækst. Alle relevante aktører er ikke med på nuværende tidspunkt, idet potentielle virksomheder først kontaktes, når klyngen er mere udviklet.</p>

Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>10 point. Omkring 16 igangsatte og igangværende projekter.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat. Stort potentiale, som ligger især i ældre- og socialplejen. Flere og flere ældre i samfundet og mangel på arbejdskraft gør, at der skal udvikles hjælpemidler for at gøre borgerne mere selvhjulpne og yde en bedre service. Denne udvikling ses også i andre lande, hvorfor der er et internationalt potentiale for klyngens aktiviteter.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Digital & Interaktiv Markedsføring		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens vigtigste aktivitet er at styrke virksomhedernes faglige kompetencer inden for digital og interaktiv markedsføring. Konkret er klyngen i gang med et projekt, hvor de skal udvikle en hjemmeside, hvor man kan downloade en indkøbsliste, som man kan bruge, når man skal i supermarkedet. Klyngens omdrejningspunkt er ressourcer, strategi og kompetenceopbygning. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Pilotstudie om teknologiske platforme inden for markedsføring - Netværksdannelse - Foredrag og konferencer
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Både virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner deltager.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Der er mellem 11 til 20 lokale medlemmer. Begrundelsen for, at der ikke er flere aktører er, at klyngens aktiviteter er meget branchespecifikke. Hovedparten af aktørerne tilhører de private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse 	<p>2 point.</p> <p>Det er de offentlige myndigheder, og især Odense Kommune, der driver klyngen. Klyngen er til dagligt drevet af en styregruppe. Klyngens kerne udgøres af Syddansk Universitet, Odense Tekniske Skole, Udviklingsforum Odense og en række kommunikationsvirksomheder, herunder Red inc., Nørgaard-Mikkelsen, Scan-add, Andersen & Blæsbjerg og Fingerspitz.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>0 point.</p> <p>Klyngen har ingen lønnede medarbejdere og har ikke eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>15 point.</p> <p>De private virksomheder udgør den primære finansieringskilde, men også Odense Kommune, Videnskabsministeriet og F&U-institutioner bidrager til finansieringen. Der er foruden denne løbende finansiering også særfinansiering i forhold til projekter og arrangementer.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har ingen relationer til aktører uden for Region Syddanmark. Relationer til andre aktører i regionen omfatter Netværket KOMMIT-fyn, IT-Forum Fyn og Brand Base hos Syddansk Universitet.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>1 point.</p> <p>Der er ét igangsat projekt, men der er ikke noget igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Der er stor efterspørgsel på klyngens ydelser, fordi der er behov for helhedstænkning i anvendelsen af teknologiske platforme. Antallet af aktører forventes derfor at stige.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Energiklynge Fionia		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Perspektivet for klyngen er at skabe erhvervsudvikling. De primære aktiviteter er: Matchmaking mellem aktører, netværksbaseret innovation og endelig facilitering af innovative forløb. Omdrejningspunktet for klyngen er en fælles strategi. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skabe tematiske interessegrupper - Fælles projekter - Facilitere triple helix samarbejde hos medlemmerne
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Såvel private virksomheder, offentlige myndigheder, F&U-institutioner som interesseorganisationer så som DS Håndværk og Industri og Dansk Gartneri deltager i klyngens aktiviteter.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Der er mellem 21 og 40 deltagere i regionen. Hovedparten er private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator 	<p>4 point.</p> <p>Private virksomheder driver klyngen. Klyngen er til daglig drevet af et sekretariat, men de væsentligste beslutninger foretages af en styregruppe. Klyngens kerne udgøres af Udviklingsforum Odense, som har stået for hovedparten af finansieringen hidtil. Derudover udgøres kernen af Syddansk Universitet og Odense Kommune. Der forventes på kort sigt også repræsentation fra forsyningsselskaber og IDA.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har én medarbejder og har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point.</p> <p>Udviklingsforum Odense udgør den primære løbende finansieringskilde frem til årsskiftet 2009-2010. Der er givet engangsbeløb på 500.000 kr. fra Fyns Amt og 250.000 kr. fra Region Syddanmark. Endelig er nogle aktiviteter også finansieret af EU-midler bevilget af Vækstforum.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har både nationale og internationale relationer til aktører, der ikke er lokaliseret i regionen. Der er uformelle relationer til energiklynger i eksempelvis Finland og Sverige, hvilket har ledt til, at klyngen er blevet inviteret til energiklyngeudviklingsprojekter på europæisk plan. Der er samarbejde med andre aktører i Region Syddanmark: EnergyStep.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point.</p> <p>Klyngen deltager i ét projekt og to forprojekter. Projektet omhandler intelligent energianvendelse i drivhuse. Agrotech er tovholder.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det er klyngens formål at bidrage til vækst i antallet af ansatte inden for energiområdet.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

FilmFyn		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at forbedre vilkårene for medie- og filmselskaber i Region Syddanmark. FilmFyns omdrejningspunkt er afsætningsmarkeder, hvilket vil sige at skabe vækst for de aktører, der er med i klyngen. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Erhvervsudvikling inden for film og medie - Uddannelsesaktiviteter - Filmproduktion
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Aktører fra triple helix.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Omkring 15 af klyngens aktører er forankret i Region Syddanmark. Disse er cirka ligeligt fordelt mellem private virksomheder og F&U-institutioner.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator 	<p>1 point.</p> <p>FilmFyn driver klyngen. Klyngen ejes af de fire sydfynske kommuner, TV2 Danmark og Fionia Bank A/S. Lars Hermann er klyngens koordinator. Klyngens kerne udgøres af FilmFyn og fem produktionsselskaber.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>0 point.</p> <p>Der er på nuværende tidspunkt ingen lønnede medarbejdere i klyngen. FilmFyn havde sidste år i forbindelse med en ansøgning om finansiering udarbejdet et budget for klyngen. Dette er ikke gjort i år, da der stadig er diskussion omkring klyngens fokusområder.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>11 point.</p> <p>Region Syddanmark er på nuværende tidspunkt den primære finansieringskilde. Der er tale om et engangsbeløb på 250.000 kr. Derudover er der finansiering fra Interreg IVB, der er et EU-program for Nordsø-regionen.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>FilmFyn har blandt andet relationer til Det Danske Filminstitut, FAF, Filmasistent Fyn, Producentforeningen samt Interreg IVB. Relationerne er både nationale og internationale. Derudover er der relationer til aktører uden for klyngen i Region Syddanmark gennem udviklingsarbejde med kommunerne.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>7 point.</p> <p>Der er igangsat cirka 12 projekter. 4 til 5 af dem er igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes, at der er et stort økonomisk potentiale for klyngen de næste 5 til 10 år. Det forventes i den forbindelse, at den nuværende omsætning på 10 mio. kr. vil fordobles til 20 mio. kr.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Fresh Food Factory		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Den primære aktivitet i klyngen er udvikling i relation til fødevarerområdet. Klyngens omdrejningspunkt er afsætningsmarked og produktudvikling. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter består i:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Samarbejdet mellem forskning/udvikling og virksomheder - Produktudvikling - International afsætning
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Aktørerne består af triple helix.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Over 40 af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark. Hovedparten af disse består af private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen er drevet af private virksomheder. Den er ledet af en styregruppe. Klyngens aktører er opdelt i udviklingsgrupper, og de udgør klyngens kerne.</p>

	- Andre Hvilke aktører udgør klyngens kerne?	
Formaliseringsgrad af netværk	Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen? Har klyngen sit eget budget?	0 point. Ingen lønnede medarbejdere og klyngen har ikke eget budget.
Adgang til ressourcer	Hvem er den primære finansieringskilde? - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre Er denne finansiering et? - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?	7 point. Klyngen er projektfansieret, hvilket må betegnes som løbende. Der er ikke andre former for finansiering.
Klyngesynergi	Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale? Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?	10 point. Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark via eksempelvis virksomheder og F&U-institutioner. Disse relationer er både nationale og internationale. I Region Syddanmark er der relationer til andre klynger så som AluCluster, RoboCluster og Plastklyngen.
Præstation	Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen? Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?	2 point. Der er tre igangsatte og to igangværende projekter.
Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører	Ikke pointsat. Det er ikke muligt at vurdere det økonomiske potentiale på nuværende tidspunkt, da det primære fokus i klyngen har været på at få aktiviteter igang og få koblet parter sammen.

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Fødevarerklubben		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens vigtigste aktiviteter er messerejser, foredrag, møder og virksomhedsbesøg. Klyngens omdrejningspunkt er de deltagende virksomheder, og i mindre grad det netværk som de medbringer.</p>
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Både virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner deltager.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Der er omkring 275 deltagere fra regionen. Hovedparten af disse er private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Det er de private virksomheder, som driver klyngen. Klyngen er til daglig ledet af et sekretariat, men har også en bestyrelse, som udgør klyngens kerne. Bestyrelsen består blandt andet af erhvervschefen fra Vejle Kommune, repræsentanter fra Gumlink, Ribe Konfekturer, Flensted Gruppen, Danish Crown samt interviewpersonen.</p>

	Hvilke aktører udgør klyngens kerne?	
Formaliseringsgrad af netværk	Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen? Har klyngen sit eget budget?	10 point. Klyngen har én medarbejder og har eget budget.
Adgang til ressourcer	Hvem er den primære finansieringskilde? - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre Er denne finansiering et? - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?	10 point. Det er de private virksomheder, som gennem kontingenter udgør den primære finansieringskilde.
Klyngesynergi	Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale? Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?	9 point. Klyngen har mange medlemmer, der ikke er lokaliseret i regionen. Der er samarbejde med andre aktører i Region Syddanmark.
Præstation	Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen? Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?	0 point. Der er ingen projekter i gang. Løbende møder er fokusområdet.
Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører	Ikke pointsat. Det indtjeningsmæssige potentiale vurderes at være faldende på grund af de stigende fødevarepriser.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Green Network		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at styrke private virksomheders samfundsansvar og deres viden inden for områderne; miljø, arbejdsmiljø, socialt engagement og sundhedsfremme og derigennem skabe dialog mellem virksomheder og offentlige myndigheder. Klyngen er primært centreret omkring den fælles interesse inden for de tidligere nævnte fokusområder. Rent praktisk mødes klyngens aktører til arrangementer og diskuterer relevante forhold, hvorefter de enkeltvis udarbejder redegørelser med relevans inden for ét eller flere af områderne. Klyngens omdrejningspunkt er en fælles ressource repræsenteret i form af viden. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Skabe et netværk mellem offentlige og private aktører - Videnopbygning og videnskabelse - Erfaringsudveksling
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen består fortrinsvis af private virksomheder, men har også repræsentation fra enkelte uddannelsesinstitutioner samt følgende seks kommuner:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Horsens - Hedensted - Vejle - Kolding - Fredericia - Middelfart
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har cirka 200 medlemmer, som i overvejende grad er forankret i Region Syddanmark. Medlemmerne er typisk private virksomheder.</p>

Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	<p>1 point.</p> <p>Den primære drivkraft i klyngen er medlemssekretariatet, som er initiativtager til diverse arrangementer, projekter samt ansvarlig for ansøgninger om finansiering fra fonde. Den daglige ledelse varetages af sekretariatet. Foruden sekretariatet er der også en bestyrelse, der deltager i det strategiske arbejde omkring klyngens videre udvikling. Bestyrelsens medlemmer er repræsenteret i klyngen via deres ansættelsesorganisation. Det fremgår af interviewet, at klyngens kerne udgøres af de offentlige myndigheder.</p>
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er 17 lønnede medarbejdere i klyngesekretariatet. Klyngesekretariatet har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point.</p> <p>Klyngens primære finansieringskilde er tilskud fra de seks medlemskommuner. Finansieringen er løbende. Foruden denne finansiering modtager klyngen støtte fra flere forskellige fonde, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Socialfonden - Innovationsfonden - Erhvervsfremmefonden <p>Endelig er klyngen finansieret via medlemskontingent.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen samarbejder med andre aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Horsens kommune - Hedensted kommune - Landbrugets Rådgivning - Nordic E-cop project - Vaderegion <p>De to sidstnævnte er udenlandske samarbejdsrelationer.</p>

		I Region Syddanmark samarbejder klyngen eksempelvis med: <ul style="list-style-type: none"> - MiljøForum Fyn - Grønt Netværk Sønderjylland - MiljøNetværk Syd - Projektcenter Sønderjylland
Præstation	Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen? Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?	7 point. Der er igangsat over 13 projekter med minimum to deltagende aktører. 5 projekter er i gang.
Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører	Ikke pointsat. Dorthe Bramsen vurderer, at både indtjeningen og antal ansatte stiger. Det forventes, at medlemstallet fordobles inden for de kommende 3 til 4 år.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Grønt Netværk Sønderjylland		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at skabe dialog og oplysning i relation til opgaver omhandlende miljøforbedringer, miljøreddegørelser og miljøinitiativer hos klyngens medlemmer. Klyngens praktiske vinkel relaterer sig til det arbejde, som medlemsvirksomhederne ligger i udarbejdelsen af deres miljørapporter. Klyngens omdrejningspunkt er de bærende personer i samarbejdet. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - At skabe et miljønetværk - Arrangementer - Erfaringsudveksling
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen består primært af private virksomheder, men der er også repræsentation fra offentlige myndigheder i form af tre sønderjyske kommuner: Sønderborg, Tønder og Aabenraa kommuner. Dertil kommer flere forskellige interesseorganisationer.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har 70 medlemmer, som alle er forankret i Region Syddanmark. Medlemmerne er i overvejende grad private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>1 point.</p> <p>Den primære drivkraft i klyngen er medlemssekretariatet, som er initiativtager til diverse arrangementer og projekter. Den daglige ledelse varetages af sekretariatet, hvis daglige leder er Lydia Nansen. Foruden sekretariatet er der også en bestyrelse, der deltager i det strategiske arbejde vedrørende klyngens fremadrettede udvikling. Bestyrelsen er udelukkende sammensat af mennesker, hvis organisation er medlem af klyngen. Af interviewet fremgår det, at klyngens kerne er svær at fastslå, men at de tre deltagende kommuner spiller en central rolle.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er 1,5 lønnede medarbejder i klyngesekretariatet. De har et budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>15 point.</p> <p>Klyngens primære finansieringskilde er de private virksomheder. Dermed kan finansieringen betegnes som løbende. Foruden denne finansiering bidrager de tre medlemskommuner også til finansieringen, og klyngen modtager frem til 2011 støtte fra Regionalfondens.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen samarbejder med andre aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - AAU - Nyopstartet energiprojekt mellem Danmark og Tyskland <p>Klyngen har relationer til blandt andre disse aktører i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - MiljøNetværk Syd - Green Network - MiljøForum Fyn - Key2Green
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point.</p> <p>Der er igangsat 2 projekter med minimum to deltagende aktører. 2 af projekterne er igangværende.</p>

Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	Ikke pointsat. Det vurderes af Lydia Nansen, at der er en middel stigende tendens vedrørende klyngens fremtidige indtjening. Det forventes, at antallet af ansatte i klyngen stiger, og at medlemstallet fordobles i 2011.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Health Cluster South		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at agere brobygger mellem forsknings, social- og sundhedssektoren, uddannelsessteder og private virksomheder. Formålet er at skabe øget vækst og fremgang for hele den syddanske region. Det primære fokus er at udvikle processer og services til sundhedsområdet, blandt andet plejehjem og sygehuse. Klyngens omdrejningspunkt er fælles ressourcer og en gennemgående strategi. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er som følger:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Matchmaking - Afprøvning af innovationsideer - Brugerdrevet innovation
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen består af private virksomheder, uddannelsesinstitutioner og offentlige myndigheder. Især sygehuse i regionen er en vigtig spiller, og de anses af kontaktpersonen som meget aktive.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har 170 medlemmer, som alle er forankret i Region Syddanmark. Medlemmerne er i langt overvejende grad private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse 	<p>2 point.</p> <p>Den primære drivkraft i klyngen er Udviklingsråd Sønderjylland, som er initiativtager til diverse arrangementer og projekter. Foruden udviklingsrådet er der en styregruppe, der deltager i det strategiske arbejde omkring klyngens videre udvikling. I styregruppen sidder repræsentanter fra private og offentlige organisationer. Af interviewet fremgår det, at samtlige sygehuse i regionen, PEJ Systemteknik, Danfoss og Linak er klyngens kerne. Danfoss er den vigtigste spiller, da de står for 50 procent af klyngens finansiering.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er én lønnet medarbejder i klyngeorganisationen. Klyngeorganisationen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>7 point.</p> <p>Klyngen har ingen primær finansieringskilde, men der er to aktører, som deler finansieringen mellem sig. Danfoss betaler 50 procent og Region Syddanmark betaler den anden halvdel. Finansieringen er givet som et engangsbeløb på 8 mio. kr. Foruden denne finansiering har klyngen ingen yderligere finansiering.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen samarbejder med andre aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Katrinebjerg - Island Communication - Axion power - Manara - ULS 20 <p>Klyngen samarbejder både med nationale og internationale aktører. I Region Syddanmark samarbejdes der blandt andet med:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Det Sunde Liv - Mechatronic Cluster Denmark - Køleklyngen - AluCluster - RoboCluster

Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er igangsat 85 projekter med minimum to deltagende aktører. 15 projekter er igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes, at der er et stigende potentiale i forhold til væksten i indtjeningen, antal ansatte samt i antal aktører i klyngen. Stigningen i antallet af aktører skal blandt andet komme via et samarbejde med virksomheder i Tyskland.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

IT-Forum Syddanmark		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>At understøtte forretningsudvikling og sikre et godt it-miljø i regionen, både i dag og i fremtiden. IT-Forum Syddanmark ønsker at underbygge forretningsmæssig og personlig udvikling gennem tre vigtige fokuspunkter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Netværksaktiviteter og erhvervsservice - Projekter - Kompetenceudvikling og beskæftigelse <p>Klyngens opdrejningspunkt er afsætningsmarkeder, strategi, at skabe netværk og videndele. De vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Netværk og videndeling - Kompetenceudvikling - Erhvervsudvikling
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner er alle med i klyngen.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Der er over 40 af klyngens aktører, som er forankret i Region Syddanmark. IT-Forum Syddanmark har cirka 400 medlemmer, og hovedparten af disse er private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner 	<p>5 point.</p> <p>Det er private virksomheder, der driver klyngen. Det er et sekretariat, der står for den daglige ledelse. Klyngens kerne er medlemmerne.</p>

	<p>- Andre</p> <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er 2,5 lønnede medarbejdere i klyngen, og klyngen har sit eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>6 point.</p> <p>Det er de fire it-fora i den syddanske region, der er den primære finansieringskilde. Finansieringen er løbende.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>9 point.</p> <p>Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark. Det drejer sig om nationale aktører: IT-Forum Midtjylland og IT-Branchen. Yderligere har klyngen relationer til andre aktører inden for Region Syddanmark, og det drejer sig om Væksthus Syddanmark og Det syddanske EU-kontor.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>3 point.</p> <p>Der er igangsat 5 projekter med minimum to deltagende aktører, hvoraf ét er igangværende.</p>

Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Der er forventning om vækst på 5 til 10 procent inden for indtjening og antal ansatte. Med henhold til forventninger til antallet af aktører er det, at mængden af enkeltmandsvirksomheder i regionen vil være stabil, men flere lidt større virksomheder vil søge partnerskab. Samlet set vil antallet af aktører stige mindre, men tilsammen vil de skabe flere arbejdspladser.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Key2Green		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Key2Green er et frivilligt samarbejde mellem de danske miljønetværk. Deres primære aktivitet er: At servicere medlemmerne, at udvikle kompetencer og værktøjer til at skabe overblik over væsentlige miljøforhold for virksomhederne, samt at sikre erfaringsudveksling mellem medlemmerne imellem. Klyngens omdrejningspunkt er ressourcer og strategisk miljødialog. Der kan kun nævnes en samarbejdsaktivitet, hvilket er netværksmøder.</p>
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Key2Green består af aktører fra private virksomheder samt offentlige myndigheder. Tilstedeværelsen af F&U-institutioner er tæt på ikke-eksisterende.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Fire miljønetværk er forankret i Region Syddanmark. Hvert netværk er et partnerskab mellem virksomheder og offentlige myndigheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat 	<p>1 point.</p> <p>Det er Key2Green, der driver netværket. Netværket ledes af et sekretariat, som samarbejder med bestyrelsen. Klyngens kerne udgøres af de netværk, som Key2Green består af:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Netværk for Grøn Erhvervsudvikling - Københavns MiljøNetværk - Green Network - Grønt Netværk Sønderjylland - MiljøNetværk Syd - MiljøForum Fyn - MiljøForum Midtjylland

	<p>- Andre</p> <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	<p>- MiljøForum Nordjylland</p> <p>- Albertslund Miljøforum</p>
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Key2Green har 600 løntimer på årsbasis, og råder over eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>7 point.</p> <p>Den primære finansieringskilde er medlemskontingenter, hvilket betegnes som løbende finansiering. Anden form for finansiering opnås gennem salg af konsulenttimer.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>4 point.</p> <p>Key2Green er et landsdækkende netværk. Det består af ni netværk, hvoraf fire er beliggende i Region Syddanmark. Desuden er der relationer til Rådet for Bæredygtig Erhvervsudvikling samt EnviNa. Disse betegnes dog som en del af netværket, hvorfor Key2Green ikke har nogle relationer til aktører uden for klyngen.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>0 point.</p> <p>Ingen projekter, idet det primære fokus er netværksmøder.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Netværket er ikke profitorienteret. Det økonomiske potentiale kan derfor ikke vurderes ud fra nogle af de givne kriterier.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Plastklyngen		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens vigtigste aktivitet er at øge kendskabet til plast samt at fremme og innovere med henhold til anvendelse af plast indenfor områder hvor brugen af plast ikke er almindelig. Klyngens omdrejningspunkt var i udgangspunktet politisk. Den blev etableret i 2003 af en jysk-fynsk erhvervssammenslutning som et alternativ til de almindelige brancheorganisationer. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Projektarbejde der involverer virksomheder fra og udenfor plastbranchen - Rådgivning til virksomheder - Kursusaktivitet
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Både virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner deltager.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Der er omkring 50 lokale medlemmer. Hovedparten er virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>4 point.</p> <p>Private virksomheder driver klyngen. Klyngen er til daglig drevet af et sekretariat, men har også en bestyrelse. Klyngens kerne udgøres af de virksomheder, som indgår i projekter. En række virksomheder fungerer som lokomotiver i klyngen blandt andet LEGO, Fiberliner, PrimoDanmark samt Sunsil. Derudover udfører klyngeorganisationen også rådgivning for private virksomheder blandt andet Dantex, Viking og Unichange. Generelt har sekretariatet engen kontakt til SMV virksomheder.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har fire medarbejdere og eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point.</p> <p>Private virksomheder udgør den primære finansieringskilde i kraft af de projekter, der udføres for dem. Projekterne er i størrelsesordenen 5.000 til 100.000 kr. med en overvægt af små projekter. Der arbejdes i øvrigt på at få en løbende finansiering fra kommuner, efter at det amtslige tilskud er frafaldet. Foreløbig er der givet tilsagn fra Esbjerg Kommune og et halvt tilsagn er givet fra Varde og Fanø kommuner. Yderligere finansiering kommer fra EU og Vækstforum.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har mange kunder, der ikke er lokaliseret i regionen for eksempel Velux. Desuden har klyngen internationale relationer til udenlandske universiteter og institutter samt til råvareproducenter, der typisk er multinationale. Relationer til andre aktører i Region Syddanmark omfatter Offshore industrien, AluCluster, Flagskibet samt den nye Sundhedsklynge i Sønderborg. Der er muligheder for synergier inden for alle områder.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>4 point.</p> <p>Der er 6 igangsatte projekter. Heraf kører sammenlagt 4 projekter.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Potentialet ligger primært i forhold til indtjening. Problemet i plastbranchen er, at der mangler kvalificeret arbejdskraft. I relation til antallet af ansatte har der været et fald, men nogle virksomheder trækker aktiviteter hjem igen.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Project Zero		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Formålet med klyngen er at gøre Sønderborg Kommune CO₂-neutral. Klyngens omdrejningspunkt er afsætningsmarkeder og ressourcer. Den vigtigste samarbejdsaktivitet er: Netværksdannelse mellem virksomheder og videninstitutioner.</p>
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner deltager.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Der er over 40 lokale medlemmer. Aktørerne er både virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner, så der er ikke en bestemt gruppe, der udgør hovedparten.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Det er private virksomheder, der driver klyngen. Det er en bestyrelse og en koordinator, der leder klyngen. Klyngens kerne udgøres henholdsvis af Danfoss, DONG og Syd Energi.</p>

	Hvilke aktører udgør klyngens kerne?	
Formaliseringsgrad af netværk	Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen? Har klyngen sit eget budget?	10 point. Klyngen har ti lønnede medarbejdere og har eget budget.
Adgang til ressourcer	Hvem er den primære finansieringskilde? - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre Er denne finansiering et? - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?	10 point. Der er ikke en primær finansieringskilde. Der er både private virksomheder (Danfoss), offentlige myndigheder (Sønderborg Kommune) og fonde (Nordea Danmark) som bidrager. Finansieringen er både et engangsbeløb samt løbende finansiering. Klyngen har blandt andet fået et tilskud på 20 mio. kr.
Klyngesynergi	Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale? Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?	10 point. Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark, og klyngen har ligeledes internationale relationer. Der er også relationer til aktører inden for Region Syddanmark.
Præstation	Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen? Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?	10 point. Der er igangsat 40 projekter, og de er alle sammen igangværende.
Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører	Ikke pointsat. Der er et stort potentiale for klyngens udvikling. Det er i milliardstørrelsen.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Sport Study Sydfyn		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens vigtigste aktivitet er at koble uddannelse og sport. Derudover kommer en række afledte effekter så som nye uddannelsesinitiativer, ny teknologi, nye turisttiltag og nye forretningsområder. Klyngens omdrejningspunkt er afsætningsmarked, ressourcer, strategi og personer. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er som følger:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Videndeling - Skabe synergier - Synliggøre kompetencer
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner deltager.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Der er otte medlemmer, som er forankret i Region Syddanmark. Hovedparten af aktørerne er F&U-institutioner.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>2 point.</p> <p>Det er et konsortium mellem offentlige og private virksomheder, der driver klyngen. Det er en styregruppe og et sekretariat, der leder klyngen. Alle de deltagende aktører udgør kernen. Det er en beredskabsklynge, hvor det er skiftende, hvornår de forskellige aktører er drivkræfter for klyngen. Det kan siges, at Svendborg Kommune er kernen.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point. Klyngen har to lønnede medarbejdere og har sit eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point. Det er Kulturarvstyrelsen og Svendborg Kommune, som udgør den primære finansieringskilde. Finansieringen er løbende, og den er på 1,2 mio. kr. Den nuværende finansiering ophører i 2010. De andre former for finansiering er: Kontingentbetaling og fundraising.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point. Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Team Danmark - Dansk Idrætsforbund - Forskerteams <p>Flere af aktørerne i klyngen har også internationale relationer. Der er også relationer til aktører inden for Region Syddanmark så som:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Syddansk Universitet - Odense Kommune - UCL - Flere fynske kommuner
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>10 point. Der er igangsat mange projekter, og flere af dem er stadig igangværende.</p>

Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	Ikke pointsat. Der er vækst i indtjeningen, og den vil være stigende, og det samme gør sig gældende for antal ansatte. Med henhold til aktører vil antallet stadig være det samme. Der forventes dog en stigning i antallet af samarbejdsrelationer.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Stålcentrum		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens vigtigste aktivitet er at skabe markedsdrevet innovation og vækst inden for fremstilling af maskiner og udstyr til fødevarerindustrien. En anden aktivitet er, at skabe videndeling mellem virksomheder og videninstitutioner omkring fødevarerensikkerhed. Det indebærer også, at der sættes på forskning og udvikling inden for hygiejnisk design. Klyngens omdrejningspunkt er videndeling og afsætningsmarked. De to vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Arbejdsgruppe - Projekter og netværk med videndeling
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Både private virksomheder, offentlige myndigheder og F&U-institutioner deltager. Derudover kommer eksempelvis Dansk Industri.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Der er omkring 12 lokale medlemmer. Det er nogenlunde ligeligt fordelt mellem private virksomheder og F&U-institutioner.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>5 point.</p> <p>Både private virksomheder og F&U-institutioner driver klyngen. Klyngen er til dagligt ledet af en koordinator. Klyngens kerne udgøres af Teknologisk Institut, SDU, Arla Food og GEA.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point. Klyngen har én lønnet medarbejder og har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>12 point. Videnskabsministeriet udgør den primære finansieringskilde. Det er en løbende finansiering, og denne udløber i 2009. De har indsendt en ny ansøgning, hvor der søges om finansiering frem til 2012. De har også anden finansiering, som kommer fra kontingenter fra medlemsvirksomhederne.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>9 point. Klyngen har relationer til blandt andet DTU, DI, Grundfos og Carnitech. Vedrørende de internationale aspekter er der potentiale for at internationalisere dele eller hele klyngen, og det er med i de fremtidige overvejelser. Relationer til andre aktører i Region Syddanmark omfatter eksempelvis: TCM, Udviklingscenter Aarslev og Fødevarerklubben.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>4 point. Der er 6 igangsatte projekter, og 5 af dem er igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat. Det største potentiale ligger inden for indtjening. Omkring antallet af ansatte forventes det nuværende antal fastholdt. Det er en ambition for klyngen, at de ansatte generelt får et højere uddannelsesniveau. Der vil sandsynligvis komme et stigende antal aktører, men det er usikkert.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Sustain Agri		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Sustain Agri er en erhvervsdrivende fond med en bestyrelse. Den primære aktivitet knytter sig til at udvikle samlede pakkeløsninger inden for landbrugs- og slagterisektoren. Yderligere er Sustain Agri's fokus at få aktørerne til at agere som en sammenhængende klynge. Klyngens omdrejningspunkt er primært afsætningsmarkeder med fokus på udlandet, dernæst er det personer, og slutteligt er det ressourcer. Klyngens vigtigste samarbejdsaktiviteter er følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Udvikle samlede pakkeløsninger til gavn for kunderne - Udvikling af finansieringsmodeller - Sikre samarbejde mellem klyngens aktører
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Aktørerne i klyngen er: Private virksomheder, F&U-institutioner samt IØ, NEFCO, NEDF og EKF.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Det er mellem 0 og 10 af klyngens aktører, som er forankret i Region Syddanmark. Det er overvejende private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse 	<p>5 point.</p> <p>Det er de private virksomheder i samarbejde med klyngeorganisationen, som driver klyngen. Den daglige ledelse står sekretariatet for under indflydelse fra bestyrelsen. Klyngens kerne udgøres af virksomhederne, hvoraf syv er meget centrale. Der er cirka 20 virksomheder i klyngen.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er lønnede medarbejdere. 1½ fuldtidstilling og en bogholder på halvtid. Klyngen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>15 point.</p> <p>Det er private virksomheder og Region Syddanmark, som er de primære finansieringskilder. Regionen støtter over en tre årig periode, og der støttes fra 2008. Virksomhederne er med til at finansiere via projekter og programmer. Yderligere finansieres klyngen gennem medlemskontingenter.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark. Der er tale om både nationale og internationale aktører. Yderligere samarbejder klyngen med andre aktører inden for regionen, eksempelvis en erfagruppe i Odense.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>4 point.</p> <p>Der er igangsat 5 projekter, som alle er igangværende. De handler alle om fra jord til bord værdikæden og har sigte på konkrete produkter.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Det vurderes, at klyngen har et stort økonomisk potentiale. Alene i de 5 igangværende projekter bindes 600 mio. kr. Væksten i antallet af ansatte skal realiseres i klyngens virksomheder, og som tommelfingerregel ligger der én arbejdsplads for hver million.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Syddansk Formidlingsklynge		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens vigtigste aktivitet er at udvikle nye formidlingsformater. Klyngens omdrejningspunkt er ressourcer og strategi. Den vigtigste samarbejdsaktivitet er projekter.</p>
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Private virksomheder og F&U-institutioner.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Der er mellem 0 og 10 lokale medlemmer. Der er en nogenlunde ligelig fordeling mellem private virksomheder og F&U-institutioner.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre 	<p>2 point.</p> <p>Det er Center for Kunst og Videnskab, der driver klyngen. Ledelsen af klyngen er endnu ikke formaliseret.</p>

	Hvilke aktører udgør klyngens kerne?	
Formaliseringsgrad af netværk	Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen? Har klyngen sit eget budget?	0 point. Klyngen har ingen lønnede medarbejdere og har ikke eget budget.
Adgang til ressourcer	Hvem er den primære finansieringskilde? - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre Er denne finansiering et? - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?	5 point. De offentlige myndigheder udgør den primære finansieringskilde. Pengene kommer fra både kommunalt, statsligt og EU-niveau. Finansieringen sker ved engangsbeløb i størrelsesordenen 100.000 til 450.000 kr.
Klyngesynergi	Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale? Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?	10 point. Klyngen har relationer til aktører uden for Region Syddanmark. Disse er Danmarks Radio og Experimentarium. Klyngen har også internationale relationer til Charles Morrow Productions i New York. Relationer til aktører i Region Syddanmark omfatter Odense og Sønderborg kommuner.
Præstation	Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen? Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?	3 point. Der er igangsat 4 projekter, og 2 af dem er igangværende.
Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører	Ikke pointsat. Der er et stort potentiale i væksten i indtjening, idet klyngen sandsynligvis skal tilknyttes et stort EU-projekt.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Syddansk Turisme		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Udvikle turisme- og oplevelseserhvervet i Region Syddanmark og dermed få det optimale udbytte af turismen. Målet er at fordoble omsætningen fra turismen. Klyngens omdrejningspunkt er strategi. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er følgende:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Koordinering og arbejde mod en fælles strategi - Formalisering af netværk i forhold til udvikling af dele af strategien - Kompetencemæssigt løft til aktørerne i turistbranchen
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Aktørerne kommer alle fra triple helix. Aktørerne i Syddansk Turisme består af kommuner, alle former for turistattraktioner, hoteller, campingpladser osv. I alt er der cirka 2000 medlemmer.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Stort set alle af de 2000 medlemmer er forankret i Region Syddanmark. Hovedparten består af private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator 	<p>1 point.</p> <p>Det er den erhvervsdrivende fond Syddansk Turisme, som driver klyngen. Klyngen ledes af en bestyrelse og et repræsentantskab. Klyngens kerne udgøres af offentlige myndigheder samt større private aktører.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formaliseringsgrad af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er 25 lønnede medarbejdere og klyngen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point.</p> <p>Den primære finansieringskilde er Region Syddanmark, der støtter med løbende finansiering. Denne ophører i 2011. Derudover er Syddansk Turisme brugerfinansieret, og de modtager endvidere finansiering fra blandt andet EU, Globaliseringspuljen og Staten.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>9 point.</p> <p>Der er relationer til aktører uden for Region Syddanmark, blandt andet Visit Denmark, andre regionale turistfora, Danske Regioner, Horesta og Campingrådet. Dertil kommer mindre initiativer og projektmagere.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er 33 igangsatte og igangværende projekter.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Indtjeningsmæssigt er der en forventning om en fordobling af den regionale turismeomsætning fra 8,5 mia. til 17 mia. kr. Syddansk Turisme har desuden et ønske om flere aktører i yderområderne.</p>
<p><i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i></p>		

Taulov Transportcenter		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er forbundet med køb og salg af transportserVICES. Klyngen er næsten nystartet, hvorfor aktiviteter så som markedsføring, strategiudvikling og medlemshvervning er underliggende aktiviteter. Klyngens omdrejningspunkt er den fælles strategi samt ressourcer aktørerne imellem. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Netværk - Udviklingsprojekter - Strategisk og politisk indflydelse
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Klyngen består primært af private virksomheder, men også Fredericia Kommune er repræsenteret i klyngen.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>4 point.</p> <p>Klyngen har 24 medlemmer, som er forankret i Region Syddanmark. Medlemmerne er i overvejende grad private virksomheder. Kun 1 ud af de 24 medlemmer er ikke et privat foretagende.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe - Koordinator 	<p>1 point.</p> <p>Den primære drivkraft i klyngen er koordinatoren, som også er initiativtager til diverse arrangementer og projekter. Foruden koordinatoren er der en bestyrelse, der deltager i det strategiske arbejde omkring klyngens videre udvikling. Bestyrelsen er sammensat af personer fra og uden for Region Syddanmark. Af interviewet fremgår det, at det er klyngens private virksomheder, som udgør dens kerne.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>5 point.</p> <p>Der er ingen lønnede medarbejdere i klyngeorganisationen. Organisationen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngens primære finansieringskilde er de private virksomheder via betalingen af deres medlemskontingent. Derfor bør finansieringen betegnes som løbende. Foruden medlemsfinansieringen har klyngen ingen yderligere finansiering. Der er dog planer om at søge offentlige fonde.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har ikke relationer med andre aktører uden for Region Syddanmark. Der er dog planer herom. I øjeblikket er fokus udelukkende rettet mod regionens egne aktører. Klyngen har på nuværende tidspunkt et samarbejde med Trekantsområdets Logistikforum.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>2 point.</p> <p>Der er igangsat 3 projekter med minimum to deltagende aktører. Alle 3 projekter er igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Inden for de kommende 5 til 10 år skal klyngens indtjening og antal ansatte stige, men der er ikke opsat et klart mål herfor. Der er en forventning om, at klyngen har minimum 50 aktører om 10 år.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Trekantsområdet Logistikforum		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at agere mødested for dets medlemmer og derved bidrage til en kobling mellem transportkøbere og transportsælgere. I den forbindelse afholdes der arrangementer, som har til hensigt at tage emner op, der er af fælles faglig relevans de forskellige klyngemedlemmer imellem. Klyngens omdrejningspunkt er en fælles ressource i form af transportservices. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Kurser - Arrangementer - Erfaringsudveksling
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>3 point.</p> <p>Klyngen består overordnet af private virksomheder, men uddannelsesinstitutioner som Transportbranchens Uddannelsescenter og Vejle Handelsskole er også repræsenteret. De anses af koordinatoren som meget aktive.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har 170 medlemmer, som alle er forankret i Region Syddanmark. Medlemmerne er i langt overvejende grad private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse - Styregruppe 	<p>1 point.</p> <p>Den primære drivkraft i klyngen er koordinatoren, som er initiativtager til diverse arrangementer og projekter. Foruden koordinatoren er der en bestyrelse, der deltager i det strategiske arbejde omkring klyngens videre udvikling. I bestyrelsen sidder repræsentanter fra både private og offentlige organisationer. Af interviewet fremgår det, at det er klyngens private virksomheder, som udgør klyngens kerne.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er én lønnet medarbejder i klyngeorganisationen. Klyngeorganisationen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>15 point.</p> <p>Klyngens primære finansieringskilde er de private virksomheder via deres medlemskontingent. Derudover kommer økonomiske bidrag fra F&U-institutioner. Begge typer af finansiering er løbende.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>9 point.</p> <p>Klyngen samarbejder med andre aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Transport Akademiet - TØF <p>Klyngen har på nuværende tidspunkt intet samarbejde med andre transport- og logistikklwynger nationalt eller internationalt, men udveksler dog erfaringer med disse klynger:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fødevareklubben - IT-Forum Fyn <p>Erfaringerne som udveksles er af mere organisatorisk interesse som for eksempel gode råd til, hvordan der søges om økonomiske midler, eller hvordan der bedst kommunikeres til klyngens medlemmer.</p>
Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>3 point.</p> <p>Der er igangsat 4 projekter med minimum to deltagende aktører. Af disse projekter er ét igangværende.</p>

Økonomisk potentiale	Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i? - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører	Ikke pointsat. Det vurderes, at der er et svagt stigende potentiale i forhold til væksten i indtjeningen, antal ansatte samt i antal aktører i klyngen.
<i>Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009</i>		

Vadehavsprodukter		
Vurderingskriterium	Indikatorer	Point
Sammenhængskraft/drivkraft	<p>Hvad er klyngens primære aktivitet?</p> <p>Hvad er klyngens omdrejningspunkt?</p> <p>Hvilke tre samarbejdsaktiviteter vil du betegne som klyngens vigtigste?</p>	<p>Ikke pointsat.</p> <p>Klyngens primære aktivitet er at skabe et netværk på tværs af sektorerne: Fødevarer, turisme og oplevelsesøkonomi i og omkring Vadehavet. Fokus er i denne forbindelse på erhvervs- og virksomhedsudvikling. Klyngens omdrejningspunkt er en fælles ressource og en gennemgående strategi. De tre vigtigste samarbejdsaktiviteter er:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Markedsføring - Netværk mellem private og offentlige aktører - Udvikling af koncepter, produkter og derigennem bidrage til iværksætteri
Opbygning	<p>Hvilke af disse aktører er med i klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen består af private virksomheder, F&U-institutioner, offentlige myndigheder og borgerforeninger.</p>
Lokalt engagement	<p>Hvor mange af klyngens egne aktører er forankret i Region Syddanmark?</p> <ul style="list-style-type: none"> - 0 – 10 - 11 – 20 - 21 – 40 - 40+ <p>Tilhører hovedparten af de aktører, som er forankret i Region Syddanmark:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre 	<p>5 point.</p> <p>Klyngen har 90 medlemmer, som alle er forankret i Region Syddanmark. Medlemmerne er i langt overvejende grad private virksomheder.</p>
Ledelse	<p>Hvem driver klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Hvem leder klyngen?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bestyrelse 	<p>5 point.</p> <p>De primære drivkrafter i klyngen er paraplyorganisationen Vadehavsprodukter og de private virksomheder. Det er dog primært paraplyorganisationen, der tager initiativ til diverse arrangementer og projekter. Foruden koordinatoren, som er ansat i paraplyorganisationen, er der en bestyrelse. I bestyrelsen sidder repræsentanter fra private og offentlige organisationer. Af interviewet fremgår det, at det er klyngens private virksomheder, som udgør dens kerne. Her fremhæves Fanø Røgeri, Fanø Bryghus og Sødam Kyllinger.</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - Styregruppe - Koordinator - Sekretariat - Andre <p>Hvilke aktører udgør klyngens kerne?</p>	
Formalisering af netværk	<p>Hvor mange lønnede medarbejdere er der i klyngen?</p> <p>Har klyngen sit eget budget?</p>	<p>10 point.</p> <p>Der er én lønnet medarbejder i klyngeorganisationen. Klyngeorganisationen har eget budget.</p>
Adgang til ressourcer	<p>Hvem er den primære finansieringskilde?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Private virksomheder - Offentlige myndigheder - F&U-institutioner - Andre <p>Er denne finansiering et?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Engangsbeløb (Beløbsstørrelse) - Løbende finansiering (Ophørsdato) <p>Er der andre former for finansiering? Hvis ja, hvilke?</p>	<p>13 point.</p> <p>Klyngens primære finansieringskilde er bevillinger fra Fødevareministeriets Landdistriktsmidler. Denne finansiering løber frem til 1. oktober 2010. Foruden denne finansiering betales der et medlemskontingent.</p>
Klyngesynergi	<p>Har klyngen relationer til aktører uden for Region Syddanmark? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler? Er disse relationer hhv. nationale og internationale?</p> <p>Er der i Region Syddanmark relationer til andre aktører uden for klyngen? Hvis ja, kan du nævne tre eksempler?</p>	<p>10 point.</p> <p>Klyngen samarbejder med andre aktører uden for Region Syddanmark, eksempelvis:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Hollandsk Vadehav - Smagen af Danmark - Syddansk Turisme <p>Klyngen har derfor både et samarbejde på nationalt og internationalt plan.</p> <p>Derudover samarbejder klyngen med en række aktører i Region Syddanmark. De er som følger:</p> <ul style="list-style-type: none"> - SVUF - Tønder Turisme & Erhvervskontor - Esbjerg Erhvervsudvikling - Sønderjysk Madglæde - Kulinarisk Netværk Sydfyn - Food Architect

Præstation	<p>Hvor mange projekter er der igangsat med minimum to deltagende aktører fra klyngen?</p> <p>Hvis der er igangsatte projekter, hvor mange er igangværende?</p>	<p>5 point. Der er igangsat 8 projekter med minimum to deltagende aktører. 5 projekter er igangværende.</p>
Økonomisk potentiale	<p>Hvordan vurderer du klyngens økonomiske potentiale inden for de næste 5 til 10 år i forhold til væksten i?</p> <ul style="list-style-type: none"> - Indtjening - Antal ansatte - Antal aktører 	<p>Ikke pointsat. Det vurderes, at der i fremtiden vil komme flere produkter og butikker, som forhandler produkter fra Vadehavet. Derfor er der en forventning om, at klyngens antal ansatte vil vokse. Antallet af aktører er steget fra 20 til 90 i tidsrummet 2007 til 2008. Forventningen er, at stigningstakten vil falde.</p>

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

23.6 Bilag 6 – Interviewguide til virksomheder

Interviewguiden til virksomheder fokuserer særligt på følgende emne: Sammenhængskraft, præstationer, eksterne relationer og potentiale, jf. Figur 23.1.

Figur 23.1: Klyngescreening, Analyseemner - virksomheder

Præstationer

– *Beskrivelse af virksomheden, herunder virksomhedens præstationer.*

- Hvad laver virksomheden?
- Hvilken sektor hører virksomheden til?
- Hvor gammel er virksomheden?
- Hvad er virksomhedens omsætning?
- Er virksomheden kun lokaliseret i Region Syddanmark?
- Hvorfor ligger virksomheden her?
- Hvor mange medarbejdere har virksomheden (her og i alt)?
- I hvilken grad konkurrerer virksomheden på pris og i hvilken grad på kvalitet?
- Hvorledes er virksomhedens produktivitet i forhold til konkurrenterne?

- Hvor er de stærkeste konkurrenter lokaliseret?
- Hvor stor en del af virksomhedens profit kommer fra produkter eller services, som virksomheden ikke tilbød for tre år siden?
- Hvor stor en del af virksomhedens indtægter bruges på forskning og udvikling?

Sammenhængskraft

– *Beskrivelse af betydningen af lokale relationer.*

Videninstitutioner

- Hvorledes er samarbejdet mellem virksomheden og universiteterne i regionen?
- Hvorledes er samarbejdet mellem virksomheden og forskningsinstitutionerne i regionen?
- Hvilke videnskabelige områder er vigtige for jeres virksomhed, og hvordan vurderer du de regionale universiteter og forskningsinstitutioners styrke på disse områder?

Arbejdsmarked

- Hvilken type arbejdskraft anvender virksomhederne i klyngesamarbejdet?
- Hvor stor en andel af virksomhedens arbejdskraft rekrutteres fra Region Syddanmark?
- Er der et højt jobskifte/jobomsætning blandt virksomheder, der er del af klyngen?
- Hvorledes er kvantiteten og kvaliteten af den arbejdskraft, der rekrutteres?
- Hvorledes er kvaliteten af den arbejdskraft, der rekrutteres fra regionen i forhold til den udefrakommende?

Kunder og underleverandører

- Hvor stor en andel af virksomhedens omsætning skabes ved afsætning til kunder i regionen?
- I hvilket omfang indgår virksomheden i samarbejde omkring produkt- og/eller procesudvikling med kunder – og er disse kunder lokale?
- Hvor stor en andel af virksomhedens udgifter er til underleverandører i regionen?
- I hvilket omfang indgår virksomheden i samarbejde omkring produkt- og/eller procesudvikling med underleverandører – og er disse underleverandører lokale?

Sociale netværk

- I hvilket omfang har virksomheden personlige relationer til personer i andre af regionens virksomheder, som man ikke handler med?
- Har virksomheden en følelse af samhørighed med andre virksomheder i regionen? Hvis ja, med hvilke virksomhedstype?
- Hjælper virksomheder hinanden – og i så fald i hvilke situationer?
- I hvilket omfang indgår virksomheden i samarbejde omkring produkt- og/eller procesudvikling med andre aktører – og er disse aktører lokale? Og hvilke type aktører er der tale om?
- Er den lokale/regionale konkurrence stimulerende for virksomhedens udvikling?

Politiske initiativer

- Hvilke roller spiller kommunale, regionale og nationale initiativer for virksomheden?
- Har politiske initiativer skabt et tættere samarbejde til videninstitutioner?
- Har politiske initiativer skabt et tættere samarbejde til kunder og underleverandører?
- Har politiske initiativer gjort det lettere at rekruttere den nødvendige arbejdskraft?
- Har politiske initiativer været med til at udbygge virksomhedens sociale netværk?

Eksterne relationer

– *Beskrivelse af virksomhedens eksterne relationer.*

- Hvilke relationer har virksomheden til aktører i andre danske regioner?
- Hvilke internationale relationer har virksomheden?
- Hvordan kan de eksterne relationer beskrives?
- Hvordan er de eksterne relationer blevet skabt?
- Hvilken betydning har de eksterne relationer for virksomheden?
- Søger virksomheden at udbygge netværket af eksterne relationer og i så fald hvordan?

Økonomisk potentiale og "uniqueness"

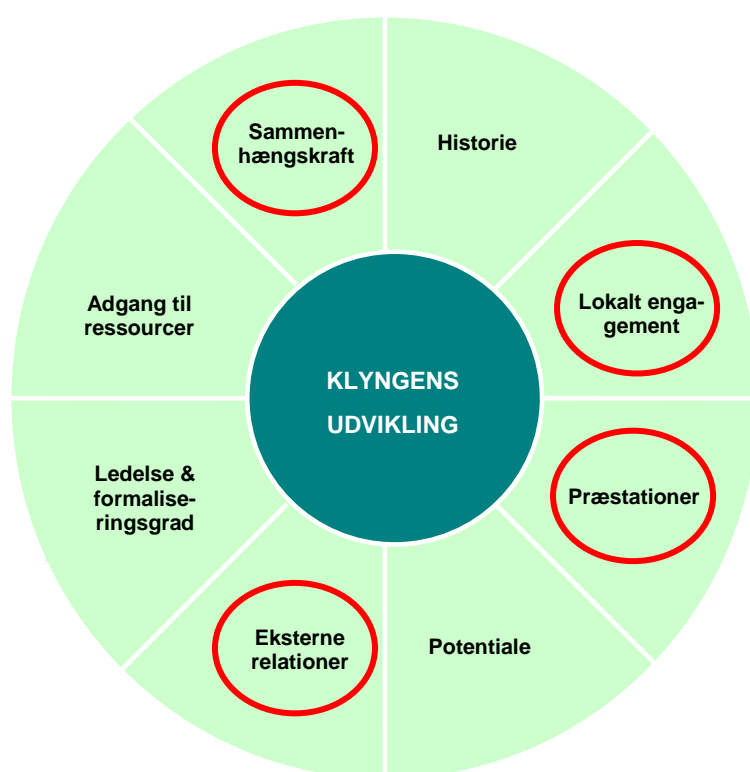
– *Hvad er virksomhedens vækspotentiale, og hvilken rolle spiller klyngeorganisationen?*

- Hvilke faktorer er de vigtigste for virksomhedens vækst?
- Vil virksomhedens vækst især ske i Region Syddanmark, i resten af Danmark eller i udlandet?
- Hvilke barrierer er der for virksomhedens vækst i øjeblikket?
- Hvilke fremtidige trusler er der for virksomhedens vækst?
- Ligger virksomheden det bedste sted, eller ville den vokse hurtigere, hvis den var lokaliseret et andet sted – og hvorfor?
- Er der nogle fordele ved at være lokaliseret i Region Syddanmark, der er unikke?
- Har klyngeinitiativet haft indflydelse på virksomhedens vækst – og i så fald hvordan?
- Hvilken rolle spiller virksomheden i klyngen?
- Hvem vil du/virksomheden pege på som de centrale drivkrafter i klyngen?
- Hvordan kan klyngeorganisationen bedst understøtte klyngens fremtidige vækst?

23.7 Bilag 7 – Interviewguide til F&U-institutioner

Interviewguiden til F&U-institutioner fokuserer særligt på disse fire vurderingskriterier: Sammenhængskraft, lokalt engagement, præstationer og eksterne relationer, jf. Figur 23.2.

Figur 23.2: Klyngescreening, Analyseemner - F&U-institutioner

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Præstationer

– *Beskrivelse af institutionen.*

- Er institutionen kun lokaliseret i Region Syddanmark?
- Hvor mange er beskæftiget på institutionen (her og i alt)?
- Har institutionen været med til at skrive og publicere artikler i samarbejde med virksomheder?
- Har institutionen været med i samarbejde med virksomheder, som har opnået patenter som resultat af samarbejdet?
- Hvilke kompetencer har institutionen opnået som resultat af virksomhedssamarbejde?
- Ifølge institutionen, hvilke kompetencer har samarbejdsvirksomhederne opnået som resultat af samarbejdet?
- Hvad bidrager institutionen med til klyngen?

Lokalt engagement

– *Beskrivelse af det lokale engagement.*

- Hvilken rolle spiller institutionen i klyngen?
- Hvad er institutionens motivation for at være involveret i klyngesamarbejdet?
- Hvilke aktører er, ifølge institutionen, de primære drivkrafter i klyngen?

Sammenhængskraft

– *Beskrivelse af betydningen af lokale relationer.*

Virksomheder

- Hvorledes er samarbejdet mellem institutionen og virksomhederne i regionen?
- Hvor mange forskellige virksomheder samarbejder institutionen med? Hvor mange virksomheder indgår der typisk i et samarbejde?
- Hvordan ser det typiske samarbejde med virksomhederne ud? Hvad samarbejdes der om?
- Hvordan er samarbejdet initieret?
- Søger institutionen at udbygge samarbejdet med virksomhederne og i så fald hvordan?
- Hvilke videnskabelige områder oplever du som værende vigtige for virksomhederne, og hvordan vurderer du de regionale universiteter og forskningsinstitutioners styrke på disse områder?

Virksomhedernes kunder og underleverandører

- Spredt samarbejdet mellem F&U-institutioner og virksomheder sig som ringet i vandet - Det vil sige, forplanter samarbejdsformen og dens resultater sig til virksomhedernes kunder og underleverandører?
- Er institutionen som resultat af ét virksomhedssamarbejde blevet involveret i samarbejde med andre virksomheder?
- Har institutionen været med til at formidle kontakt mellem andre institutioner og virksomheder?

Sociale netværk

- I hvilket omfang har institutionen personlige relationer til personer i andre af regionens virksomheder, som ikke er direkte involveret i samarbejde?
- Har institutionen en følelse af samhørighed med virksomhederne i regionen? Hvis ja, med hvilke virksomhedstyper?
- Har institutionen en følelse af samhørighed med de øvrige F&U-institutioner (både offentlige og private) i regionen? Hvis ja, med hvilke?
- Er der konkurrence mellem regionens forskellige F&U-institutioner? Hvis ja, hvorledes er konkurrencen?
- Er den lokale/regionale konkurrence stimulerende for dels udviklingen af virksomhedssamarbejder, dels fornyelsen hos F&U-institutionerne?

Politiske initiativer

- Hvilke roller spiller kommunale, regionale og nationale initiativer for institutionens samarbejde med virksomhederne?
- Har politiske initiativer skabt et tættere samarbejde med virksomhederne?
- Har politiske initiativer skabt et tættere samarbejde mellem F&U-institutionerne?
- Har politiske initiativer været med til at udbygge institutionens sociale netværk?

Eksterne relationer

– Beskrivelse af institutionens eksterne relationer.

- Hvilke relationer har institutionen til aktører i andre danske regioner?
- Hvilke internationale relationer har institutionen?
- Hvordan kan de eksterne relationer beskrives?
- Hvordan er de eksterne relationer blevet skabt?
- Hvilken betydning har de eksterne relationer for institutionen?
- Søger institutionen at udbygge netværket af eksterne relationer og i så fald hvordan?

23.8 Bilag 8 – Interviewguide til klynger

Interviewguiden til klynger inkluderer samtlige otte vurderingskriterier, jf. Figur 23.3.

Figur 23.3: Klyngescreening, Analyseemner - klynger

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Historie

– *Beskrivelse af klyngens historie.*

- Hvilke milepæle har der været i klyngens hidtidige historie?
- Hvilke faktorer har medvirket til klyngens udvikling?
- Kan klyngens udvikling kædes sammen med bestemte begivenheder?
- Kan klyngens udvikling kædes sammen med bestemte personer?
- Har spin-offs fra andre klynger medvirket til at skabe klyngen?

Formalisering af netværk

– *Beskrivelse af klyngens opbygning og formalisering.*

- Hvor mange aktører er der i klyngen?
- Er disse aktører primært offentlige myndigheder, private virksomheder, F&U-institutioner osv.?
- Hvad er aktørernes primære geografiske tilhørssted?
- Hvor stor er væksten i klyngens interne køb og salg?
- Hvordan er klyngen organiseret?

Sammenhængskraft

– *Beskrivelse af klyngens sammenhængskraft.*

- Hvad arbejder klyngens aktører sammen om?
- Hvad eller hvem holder klyngen sammen?
- Hvilke relationer i klyngen er styrende for dens udvikling?
- Hvem er primus motor i klyngen?
- Er der et stærkt engagement i klyngen?
- Er der en udpræget gennemsigtighed i klyngen?
- Hvilken rolle spiller klyngens sociale relationer i forbindelse med dens udvikling?

Arbejdsmarked

- Hvilken type arbejdskraft anvendes i klyngen?
- Hvor stor en andel af arbejdskraften rekrutteres fra Region Syddanmark?
- Er der et højt jobskifte/jobomsætning i klyngen?
- Hvorledes er kvantiteten og kvaliteten af den arbejdskraft, der rekrutteres?
- Hvordan er kvaliteten af arbejdskraft, der rekrutteres i regionen i forhold til den udefra?
- Hvor mange mennesker arbejder der samlet set i klyngen?

Sociale netværk

- I hvilket omfang har klyngen personlige relationer til personer i andre af regionens klynger?
- Har klyngen en følelse af samhørighed med andre klynger i regionen?

Politiske initiativer

- Hvilke roller spiller kommunale, regionale og nationale initiativer for klyngen?
- Har politiske initiativer gjort det lettere at rekruttere den nødvendige arbejdskraft?
- Har politiske initiativer været med til at udbygge klyngens sociale netværk?

Ledelse

– *Beskrivelse af ledelsen i klyngen.*

- Hvad karakteriserer de ledende aktører i klyngen?
- Hvem koordinerer aktiviteterne i klyngen?
- Er der nogle formelle og uformelle regelsæt for god opførsel i klyngen?
- Hvordan håndteres uacceptabel adfærd i klyngen?
- Hvilken eller hvilke aktører spreder primært information blandt klyngens aktører?

Adgang til ressourcer

– *Beskrivelse af klyngens adgang til ressourcer.*

- Hvorledes finansieres klyngens aktiviteter?
- Hvilke projekter og aktiviteter er dækket af den nuværende finansielle støtte?
- Hvor store beløb støttes der med?
- I hvor mange år fremad har klyngen økonomisk støtte?
- Hvilke andre muligheder er der for at søge støtte til klyngen?
- Hvad er den fremtidige forventning til klyngens behov for finansiell støtte?
- Hvilke andre ressourceorganisationer og/eller personer kan tilknyttes klyngen?

Lokalt engagement

– *Beskrivelse af klyngens historie og opbygning.*

- Hvilken rolle spiller klyngen for lokalområdet?
- Hvilken rolle spiller lokalområdet for klyngen?
- Hvilken rolle spiller klyngen for den syddanske region?
- Hvilken rolle spiller den syddanske region for klyngen?

Eksterne relationer

– *Beskrivelse af klyngens eksterne relationer.*

- Hvilke relationer har klyngen til aktører i andre danske regioner? Hvem har initieret samarbejdet?
- Hvilke internationale relationer har klyngen? Hvem har initieret samarbejdet?
- Hvordan er de eksterne relationer blevet skabt?
- Hvilken betydning har de eksterne relationer for klyngen?
- Er det nemt for klyngen at opbygge eksterne relationer? Hvorfor/Hvorfor ikke?
- Hvad kendetegner klyngens eksterne relationer?
 - Varighed.
 - Hyppigheden af kontakt.
 - Formel eller uformel.
 - Styrker.
 - Svagheder.
- Hvorledes kan de klyngeeksterne relationer beskrives?
 - Stabilitet.
 - Usikkerhed.
 - Personlige eller ikke personlige.
 - Kontrakter.
 - Tidshorisont.
- Hvilke samarbejdsforhold kendetegner primært klyngens eksterne relationer?
 - Produkt- og serviceorienteret.
 - Procesorienteret.
 - Udveksling af viden.
- Søger klyngen at udbygge netværket af eksterne relationer og i så fald hvordan?

Præstationer

– *Beskrivelse af klyngens præstationer.*

- Hvor mange patenter er der i klyngen?
- Hvor mange artikler er der publiceret om klyngen?
- Hvor mange artikler har klyngen været med til at skrive?
- Hvilke kompetencer udvikles der i klyngen?
- Hvilke udviklingsaktiviteter har klyngen tidligere gennemført?
- Hvorfor ligger klyngen her?
- Hvad er klyngens omsætning?
- Hvor mange produktlanceringer er der på årsbasis?
- Hvor stor er klyngens årlige produktionsvolumer?

Økonomisk potentiale og "uniqueness"

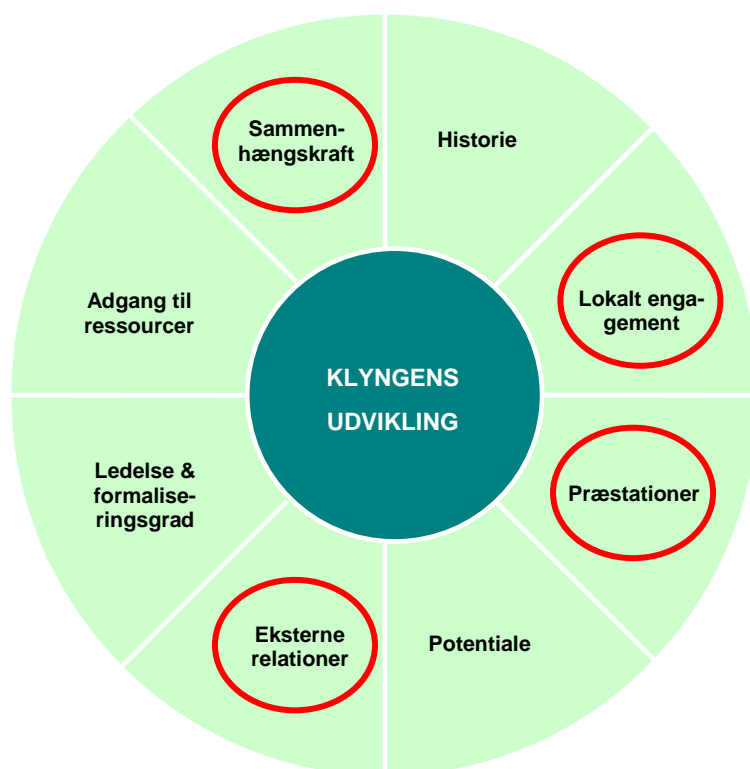
– *Beskrivelse af klyngens økonomiske potentiale og "uniqueness".*

- Hvilke faktorer er de vigtigste for klyngens vækst?
- Vil klyngens vækst primært ske i Region Syddanmark, i resten af Danmark eller i udlandet?
- Hvilke barrierer er der for klyngens vækst?
- Hvilke fremtidige trusler er der vedrørende klyngens vækst?
- Ligger klyngen det bedste sted, eller ville den vokse hurtigere, hvis den lå et andet sted?
- Er der nogle fordele ved at være lokaliseret i Region Syddanmark, der er unikke?
- Hvad siger markedsanalyserne om klyngens fokusområde?

23.9 Bilag 9 – Interviewguide til offentlige myndigheder

Interviewguiden til offentlige myndigheder fokuserer særligt på følgende fire vurderingskriterier: Sammenhængskraft, lokalt engagement, præstationer og eksterne relationer, jf. Figur 23.4.

Figur 23.4: Klyngescreening, Analyseemner - offentlige myndigheder

Kilde: Klyngeudvikling Syddanmark 2009

Præstationer

– *Beskrivelse af myndigheden.*

- Er myndigheden kun lokaliseret i Region Syddanmark?
- Hvor mange er beskæftiget hos myndigheden?
- Hvilke kompetencer har myndigheden opnået som resultat af deltagelse i klyngen?
- Ifølge myndigheden, hvilke kompetencer har klyngens virksomheder opnået via deres deltagelse i klyngen?
- Hvad bidrager de offentlige myndigheder med i forhold til klyngen?

Lokalt engagement

– *Beskrivelse af det lokale engagement.*

- Hvilken rolle spiller myndigheden i klyngen?
- Hvad er myndighedens motivation for at være involveret i klyngen?
- Hvilke aktører er, ifølge myndigheden, de primære drivkræfter i klyngen?

Sammenhængskraft

– *Beskrivelse af betydningen af lokale relationer.*

Virksomheder

- Hvorledes er samarbejdet mellem myndigheder og virksomhederne i regionen?
- Hvor mange forskellige virksomheder samarbejder myndigheden med?
- Hvem har initieret samarbejdet?
- Søger myndigheden at udbygge samarbejdet med virksomhederne og i så fald hvordan?

Sociale netværk

- I hvilket omfang har myndigheden personlige relationer til personer i andre af regionens virksomheder, som ikke er direkte involveret i klyngen?
- Har myndigheden en følelse af samhørighed med virksomhederne i regionen?
- Har myndigheden en følelse af samhørighed med de øvrige myndigheder i regionen?

Videninstitutioner

- Hvorledes er samarbejdet mellem myndighederne og universiteterne i regionen?
- Hvorledes er samarbejdet mellem myndighederne og forskningsinstitutionerne i regionen?

Eksterne relationer

– *Beskrivelse af myndighedens eksterne relationer.*

- Hvilke relationer har myndigheden til aktører i andre danske regioner?
- Hvilke internationale relationer har myndigheden?
- Hvordan er de eksterne relationer blevet skabt?
- Hvilken betydning har de eksterne relationer for myndigheden?
- Søger myndigheden at udbygge netværket af eksterne relationer og i så fald hvordan?